

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

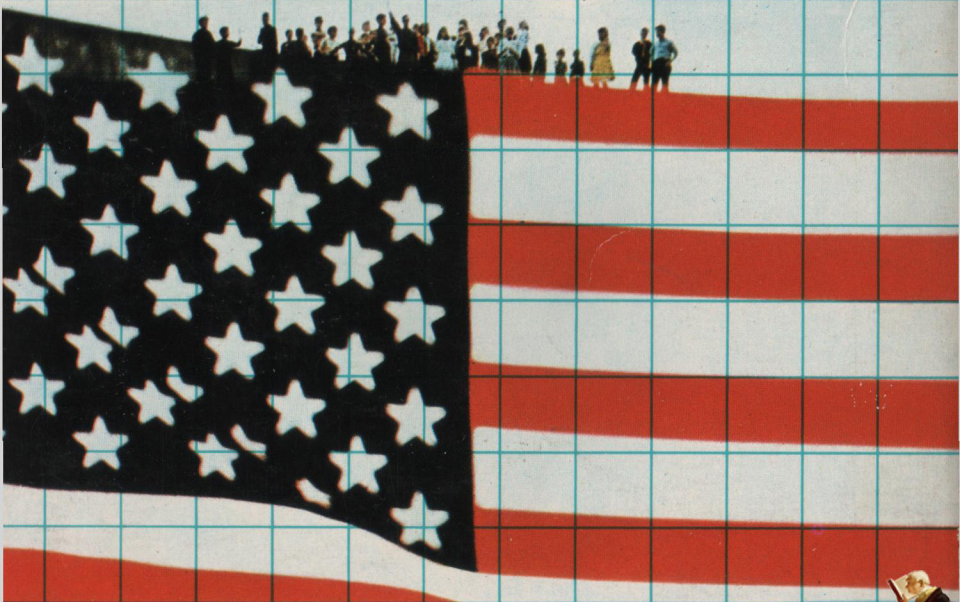
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İLETİŞİM YAYINLARI

AMERİKAN HİKÂYESİ ANTOLOJİSİ

eskikitaplarim.com

İletişim Yayınları / 20

kapak / Ferit Erkman

kapak baskısı / Reyo

iç baskı / Gözlem Matbaacılık - Kasım 1983

Amerikan Hikâyeleri Antolojisi

Derleyen
Tomris Uyar

İletişim Yayınları

***Klôdjärer Cad. İletişim Han. No 7. Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 520 14 53-54-55***

İletişim Yayınları bir PERKA A.Ş. kuruluşudur.

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 7

YİTİK KUŞAK

Biz ve Onlar - Gertrude Stein / 13

Hayat Pahalılığı - Dorothy Parker / 15

Yiten On Yıl - F. Scott Fitzgerald / 22

Başka Bir Ülkede - Ernest Hemingway / 27

GEÇİŞ DÖNEMİ

Şafakta Sirk - Thomas Wolfe / 35

Güz Başı - Langston Hughes / 41

Sabah Kahvaltısı - John Steinbeck / 43

Bir Kahramanın Yazgısı - James T. Farrell / 47

Uçan Trapezdeki Gözüpek Delikanlı - William Saroyan / 59

GÜNEYLİLER

Hırsızlık - Katherine Anne Porter / 69

İn Musa, İn... - William Faulkner / 76

Canavar - Eudora Welty / 90

Cokey - Carson McCullers / 103

Gece Ağacı - Truman Capote / 109

Her Çıkışın Bir İnişi Vardır - Flannery O'Connor / 122

KENT VE YAKIN TAŞRA

- Madmazel Claude - Henry Miller / 141
Walter Mitty'nin Gizli Dünyası - James Thurber / 151
İmgeler ve Simgeler - Vladimir Nabokov / 157
Tanrının Gazabı - Bernard Malamud / 164
Yiğit Kadın - J. F. Powers / 172
Muz Balığı İçin Bulunmaz Bir Gün - J. D. Salinger / 184
Piyango - Shirley Jackson / 197
Hava Kararınca Eve - James Purdy / 207
Rocco Oynuyor ve Kaybediyor - Nelson Algren / 216
Yapraklar - John Updike / 225
Geleceğin Babası - Saul Bellow / 230
Sözcükler Eylemdir - Paul Theroux / 242

YENİLİKÇİ YAZIN

- Arjantin Başkanı - John Cheever / 251
Yarın Olsun, Yarın Olsun Diyerek - Kurt Vonnegut Jr. / 258
Bu Toprağın Yerlisi Bir Oğulun Notları'ndan - J. Baldwin / 274
İki Düşünce - John Barth / 285
Özgeçmiş - John Barth / 286
Bir Kovalama (Alighieri'nin Düşü) - İ. Amiri Baraka / 291
Cleveland Ardiyesi - Richard Brautigan / 294
Franz F - J. P. Donleavy / 301
Enayi - Donald Barthelme / 314
Öylesine Bir Gün - Hubert Selby, Jr. / 321

ÖNSÖZ

Yeni bir kıta. Göçmen gemileriyle bu toprağa akın edenler; bağınaz dindarlar, eski düzenin savunucusu orta sınıf aileleri, Avrupa kültürüne hayran tutucular ve onlarla birlikte korsanlar, altın arayıcıları, yasa kaçakları.

Hemen her ırktan, her ulustan oluşan bu yeni nüfusun kurduğu yeni toplum düzenini, karmaşık yeni değerler sistemini iyice alabora eden Dünya Savaşları ve bunalım yılları... Özgürlük uğruna savaşanlarla özgürlükleri kısıtlamak isteyenlerin çatışmaları. İç Savaş'la birlikte kara ırka tanınan yurttaşlık haklarını engellemek, yok saymak isteyenlerin gözü dönmüş, kanlı eylemleri...

Çağdaş Amerikan öykülerinden seçmeler yaparken, önce, çeşitli iklimler barındırabilecek kadar geniş bir kıtanın taşını - toprağını, iklimin biçimlendirdiği bireyleri yansıtan örnekler seçmek şarttı. Üstelik bu örneklerin Amerikan yazınının yetkin yazarlarının elinden çıkmış olması da gerekiyordu; bir çiçek dürbününün en geniş, ama en yoğun renkleri almasını bulmak yani.

Başlıca sorun, yer darlığıydı. Bu yüzden akla ilk gelebilecek öykülere değil, yazarların daha kısa öykülerine yer vermek zorunda kaldım, tabii ki seçilen öykünün, yazarın kişiliğini, anlatım özelliğini, iç dünyasını açığa vurması koşuluyla.

Bu uğurda, ülkemiz okurunun yakından tanıdığı romancı - öykücülerini saf dışı bırakmak pahasına, yurdumuzda adları pek

bilinmeyen ustalara öncelik tanıdım. Sözelimi bu seçkeyle «dil büyücüsü» diye tanımlanan ünlü Güneyli kadın yazar Flannery O'Connor, Eudora Welty, Shirley Jackson, John Cheever, James Purdy, John Barth, İmamı Amiri Baraka, Richard Brautigan ve öbür yenilikçi yazarlar sanıyorum ilk kez çıkıyorlar okurun karşısına.

Seçke, dört bölümden oluşuyor: kronolojik ya da alfabetik bir sıralama, Amerikan öykücülüğünün dinamik iç gelişimini asla yansıtamaz gerekçesiyle.

YİTİK KUŞAK

Gertrude Stein'in «Yitik Kuşak» diye tanımladığı yazarlar, I. Büyük Savaşla ya doğrudan ya da dolaylı olarak yüzyüze gelmişlerdi. Kimileri Paris'te kalmıştı uzun bir süre. (Örneğin John Dos Passos da yer almalıydı bu bölümde.) Kırgın, umutsuz, yüreği delik deşik, araya gitmiş bir kuşak.

GEÇİŞ DÖNEMİ

Geçiş Dönemi'nin yazarları, genellikle, Amerikan ekonomisinin çalkantılı yıllarını ele alıyorlar ürünlerinde. Gençliğin bunalımını, işsizlik ve açlık sorunlarını toplumcu gerçekçi bir açıdan irdeliyorlar. Thomas Wolfe'u "Güney"li olmasına karşın bu bölümde okumak gerek.

GÜNEYLİLER

Güney... Günümüzde bile tutuculuğunu kimi zaman Fransız soyluluğuna bürünüp kimi zaman ilk korsanların kıyıcılığını benimseyerek sürdüren bölge. Ama Amerikan yazınının en ilginç örneklerinin bu topraklarda doğduğundan kuşumuz olmasın. Acımasız koşullarda, ürkütücü baskılar altında yetişenlere özgü, halk dilinde "hafif çatlak" diye nitelenen bu uyumsuzluk, Güneylilerin en belirgin özelliği.

KENT VE YAKIN TAŞRA

Kimi çağdaş seçkelerde "Azınlık Yazını" diye bir bölüm açmak gelenek haline gelmiş. Gerçekten de Saul Bellow, Philip Roth, Bernard Malamud gibi yahudi kökenli yazarların ürünleri, çoğu kere "azınlık dünyası"nın, azınlık törelerinin sergilenmesine dayanıyor. William Saroyan, Vladimir Nabokov da azınlık yazarları. Ne var ki "salt" bu gözlemlere dayanan öyküleri böylesi bir seçkeye almaya olanak yok. Bizim dünyamızla hiçbir alışverişi olmayan öyküler çoğu; bilmediğimiz, bilmediğimiz için de duyarlılığını kavrayamadığımız bir dünyada geçiyorlar.

Bir de "Kara Yazın" sorunu var. Kara yazın için apayrı bir seçke düzenlemek, yazınıyla ezici bir çoğunluk oluşturan ezilmiş bir halkı ayrı bir seçkede ele almak gerek. Şimdilik çağdaş yazının her dalında verdiği örneklerle tanınmış yazarlardan Langston Hughes ile James Baldwin'i birer metinleriyle sunuyorum. Günümüz yazarları (Ernest Gaines, Albert Murray v.b.) daha çok "kısa roman" türüne giren ürünler veriyorlar. O kur, Richard Wright ve Ralph Ellison gibi öncü yazarları Türkçeye çevrilen romanlarından izleyebilir.

Kent ve yakın taşra yazarlarıyla ülkemiz yazarları arasında büyük ortaklaşalıklar olduğu sezilecektir. Kent yazınının en büyük özelliği buruk, ince-sızılı humor'u. Kimi zaman sevgi yüklü, sıra özlemiyle dolu bir humor. Amerikan yazınının ilk dönemlerinde belirgin yer tutan kabasaba güldürünün bu seçkin inceliğe varışı, Amerika'nın kentleşmesiyle yakından ilgili. Kapitalist düzenin çarklarında ezilen bireylerin dramları söz konusu artık.

"BEAT KUŞAĞI" VE YENİLİKÇİ YAZIN

"Beat Kuşağı"ndan çok söz edildi yurdumuzda. Dergilerde özel sayılar yapıldı. Ginsberg ve Ferlinghetti'nin şiirleri yayımlandı. Bir zamanlar "asî gençlik"le ortaya çıkan, Jack Kerouac'ın başını çektiği kuşak, bugün de yetkin örneklerini vermekte.

William S. Burroughs, John Rechy gibi yazarlar, uyuşturucu kullananların dünyasını ustaca işliyorlar. Eşcinsel eğilimleri dürüstçe açığa vuruyorlar. "Müstehten" damgası yiyen kitaplar dünya kamuoyunu ayağa kaldırıyor, davaları da kitapları kadar ilgi topluyor.

Seçkede yer alan üçüncü kara yazar İmamı Amiri Baraka, eski adıyla Le Roi Jones, "Beat Kuşağı" ile Yenilikçi Yazın anlayışını ustalıkla birleştiren sosyalist bir yazar.

Yenilikçiler, gelişen teknolojinin yıkımın eşiğine getirdiği bir dünyada insanî değerleri savunuyorlar. Değişen mekânı, değişen zaman ve kişi kavramlarını, değişen yazıyı inceliyorlar. Değişen gerçeklere ayak uyduran bir yazın kurmayı amaçlıyorlar. Böylelikle okuru, önündeki "dördüncü boyut"a hazırlıyorlar. Bu bölümdeki metinleri, geleneksel öykü ölçülerine göre yargılamamak gerek. Tekrar tekrar okunması gereken öyküler. Söz gelimi Baraka'nın öyküsünde bir futbol maçı, bir cinsel birleşme ve bir zenci avı, ortak sözcük ve ortak imgelerden yola çıkılarak içiçe anlatılıyor. Bir caz parçası temposuyla.

Brautigan'ın öyküsünün sonundaki, BÖCEKLER sözcüğü, bir mahşer duygusunu vurgulamıyor mu?

Bu seçkede titiz çevirilerinden yararlanmama izin veren usta çevirmenler Sinan Fişek, Fatih Özgüven, Neslihan Acı, Mihriban Uygur, Armağan İlkin, Bilge Karasu, Memet Fuat, Aydın Emeç ve Mehmet H. Doğan'a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Bu arada öykülerin seçiminde yardımları dokunan Amerikalı ve Türk dostlara ayrıca teşekkür ederim.

Tomris UYAR

YİTİK KUŞAK

GERTRUDE STEIN : (1874 - 1946, Alleghany, Pennsylvania).
Stein, yazarlığından önce 1903'te Paris'te açtığı evine gelen
Amerikalı düşün ve sanat adamlarının koruyuculuğunu yap-
makla ünlendi. Yazıları kendisinin "yitik kuşak" diye adlandı-
rdığı kuşağı çok etkiledi. Stein'in anlatımı, bugün oldukça özen-
tili, zorlama geliyor.

BİZ VE ONLAR

«Amerika benim memleketim
ve Paris sılam
Ben bir Amerikalıyım
ve hayatımın yarısını Paris'te yaşadım,
ama beni ben yapan yarısını değil
ne yaptıysam yaptığım yarısını.»

Sonuç olarak herkes, yani yazı yazan herkes, içinde var
olanı anlatabilmek için kendi içindeki yaşama ilgi duyar. Ya-
zarların neden iki ülkelerinin olması gerektiği sorusunun yanıtı
budur; biri ait oldukları yer, öteki de gerçekte yaşadıkları yer.
İkinci ülke romantiktir, onlardan ayırdır, gerçek değildir, ama
gerçekten oradadır.

Viktorya çağı İngilizleri için İtalya böyleydi; on dokuzuncu
yüzyıl başlarındaki Amerikalılar için İspanya böyleydi; on do-
kuzuncu yüzyıl ortalarındaki Amerikalılar için İngiltere böyleydi;
on dokuzuncu yüzyıl sonundaki Amerikalılar, yani benim ku-
şağı için de Fransa böyleydi.

Elbette ki bazan insanlar kendi ülkelerini, sanki öteki ül-
keymiş gibi keşfederler. Amerika'yı keşfeden Louise Bromfield

bunun en yeni örneğidir. Böyle birkaç İngiliz yazarı da vardı. Örneğin, Kipling İngiltere'yi keşfetti. Ama genelde, içinde özgür olabilmek için gereksindiğiniz öteki ülke, gerçekten ait olduğunuz yer değil, ÖTEKİ ülkedir.

Amerika Birleşik Devletleri şu ara dünyanın en yaşlı ülkesi; en yaşlı ülke vardır her zaman ve şimdi o Amerika'dır; yirminci yüzyıl uygarlığının anası olan Amerika. Kendini, İç Savaş'tan hemen sonra böyle hissetmeye başladı. Ve bu yüzden Amerika, içinde doğmuş olmak için uygun çağda, ama içinde yaşamak için yanlış yaşıttır.

Teşekkür ya da hoşgeldiniz yok hayır asla hiçbir Amerikan dininde.

Gökyüzü yok, hayır gökyüzü yok. Peki neden. Nedeni basit gökyüzü yok çünkü, ne Amerika'da ne de Amerikan dininde, peki neden. Gökyüzü neden yok.

Ve böylece Amerikan diniyle Avrupa dininin hiçbir ortak yanı neden yok görüyorsunuz. Hiç.

Avrupa dininde bir gökyüzü var.

Cennet oralarda yükseklerde.

Amerikan dininde gökyüzü yok, peki neden. Çünkü Amerika'da gökyüzü yok. Peki neden. Nedeni bu. Yalnızca hava var, gökyüzü değil. Nedeni bu.

Çevirenler : Neslihan Acu - Mühraban Uygur

DOROTHY PARKER : (1893 - 1967, West End, New Jersey.)
Canlı anlatımıyla Amerikan öykücülüğüne çağdaş kadının iç dünyasını getirdi. Öykülerinin yanısıra şiirleriyle, oyunlarıyla da ün kazandı. Zaman zaman, «magazin duygusallığı»na korkusuzca yaklaştı, kişilerini sevecen bir dille taşıladı.

HAYAT PAHALILIĞI

Annabel'le Midge, sınırsız boş zamanı olan varlıklı kişilerin ağır, güvenli adımlarıyla çıktılar pastaneden; cumartesi öğleden sonrası önlerinde bomboş uzanıyordu çünkü. Her zamanki alışkanlıklarına uyarak, öğle yemeğinde, şekerli, nişastalı, yağlı ve kaymaklı yiyeceklerle doyurmuşlardı karınlarını. Genellikle, hem tereyağ hem mayonez sürülmüş taze beyaz ekmekle yapılmış sandviçler, ağızda cıtırdayan ceviz kırıklarıyla dolu çukulatalı sosların, dondurma ve krem şantiye topaklarının ne miyle ıslanmış kalın pasta dilimleri yerlerdi. Bazan da değişiklik olsun diye börek seçerlerdi; katılaşmış salça ve tatsız kıyma karışımıyla doldurulan, üstlerinde, kullanılan kötü yağın damlacıkları biriken börekler. Niteliği belirsiz ne katı, ne yumuşak sayılabilecek — güneşte bırakılmış merhem kıvamında — sarı kremalarla doldurulan, sert bir şeker tabakasıyla örtülü tartlardan yedikleri de olurdu. Başka türlü bir yiyecek seçmeyi hiç düşünmemişlerdi; akıllarından geçmezdi öyle bir şey. Yine de, tenleri dağ lalelerinin taçyaprakları kadar duru ve pürüzsüz, karınlarıyla kalçaları genç kızılderili savaşçıların gövdeleri kadar ince ve yassıydı.

Midge, Annabel'in çalıştığı şirkette steno-daktilo olarak iş bulduğu günden beri can dosttular iki kız. Annabel arka-

daşından iki yıl kıdemli olduğundan, haftalığı on sekiz dolar elli sente yükselmişti artık. Midge hâlâ on altı dolar alıyordu. İki kız da aileleriyle birlikte oturur, evin geçimine katkıda bulunmak için haftalıklarının yarısını büyüklerine verirlerdi.

Bürodaki masaları yan yanaydı. Her gün öğle yemeğini birlikte yer, çalışma saatlerinin sonunda işten birlikte çıkarlardı. Gecelerinin çoğunu ve pazarlarının büyük bir bölümünü de bir arada geçirirlerdi. Gezintilerinde onlara arkadaşlık eden iki delikanlı da bulunurdu bazan. Ancak bu dörtlünün erkek üyeleri sık sık değişir, arkalarından hiç gözyaşı dökülmeyen iki delikanlı, yerlerini iki yeni gence bırakırlardı. Gözyaşı dökmek de gereksiz olurdu aslında. Çünkü yeni gelenleri gidenlerden ayırt etmek hemen hemen olanaksızdı. Sıcak cumartesi ikindilerinin o güzelim aylak saatlarını mutlaka birlikte geçirirlerdi kızlar. Sürekli kullanış bile dostluklarının dokusunu inceltmiyordu.

Birbirlerine benzerlerdi ama bu benzerlik yüzlerinin çizgilerinde değil, vücut yapılarında, hareketlerinde, giyimleriyle havalarındaydı. Annabel'le Midge, genç büro işçilerinin yapmaması istenen her şeyi — eksiksiz olarak — yaparlardı. Tırnaklarını, dudaklarını boyar, kirpiklerinin rengini koyultur, saçlarının rengini açarlardı. Sürdükleri koku, bir ısı dalgası gibi yükselirdi üstlerinden. Göğüslerini sımsıkı saran, kısacık, incecik, parlak renkli elbiseler giyerlerdi. Ayakkabıları yüksek ökçeli, ince bantlıydı. Göze batan, bayağı ve sevimli kızlardı.

Beşinci Cadde'de, eteklerini savuran ılık yele karşı yürürken, kulakla duyulabilecek bir hayranlık uyandırıyorlardı çevrelerinde. Gazete ve dergi satan küçük büfelerin önünde toplanan ağırkanlı delikanlılar, kızları mırıltılarla, ünlemlerle, hatta — en büyük ödül sayılan — ısıklarla karşılıyorlardı. Annabel'le Midge gönül indirip adımlarını hızlandırmaya bile gerek duymadan geçiyorlardı erkeklerin yanından. Başlarını dik tutuyor, köylülerin enselerine basarak yürüyormuşçasına, bastıkları yere dikkat edip ayaklarını ölçülü hareketlerle oynatıyorlardı.

En sevdikleri oyunu oynamak için bulunmaz bir yer olduğundan, cumartesi öğleden sonralarını Beşinci Cadde'de geçirirlerdi hep. Gerçi oyun her yerde oynanabiliyor ve oynanıyordu

ama Beşinci Cadde'deki vitrinler iki oyuncunun bütün yeteneklerini ortaya koymalarına olanak sağlıyordu.

Annabel icad etmişti oyunu; daha doğrusu eski bir oyunun kurallarını değiştirip ortaya atmıştı. Aslında, herkesin bildiği bir-milyonun-olsa-ne-yapardın oyunundan başka bir şey değildi oynadıkları. Ne var ki Annabel, işi biraz güçleştirmiş, daha sıkı kurallar koymuştu. Her oyunda olduğu gibi, güçlük eğlenceyi artırıyordu.

Annabel'in çeşitlemesi şöyleydi: Adamın biri ölüyor ve sana temiz para bir milyon bırakıyor. Gelgelelim vasiyetnamede ileri sürülen bir şart var. Paranın her kuruşunu kendine harcayacaksın!

Oyunun tehlikesi buradaydı işte. İnsan dalgınlığa kapılır da ailesi için yeni bir kat kiralamaya falan kalkışırsa parayı harcama sırası ikinci oyuncuya geçiyordu. Bu dalgınlıklardan ötürü milyonu elden kaçıran oyuncuların sayısı şaşılacak kadar çoktu. En usta oyuncular bile dalgaya düşüyorlardı bazan.

Ayrıca da oyunun büyük bir ağırlıklılıkla oynanması, iyice önemsenmesi gerekiyordu. Satın alınan her şey dikkatle seçilecek, sorulursa, alış nedenleri açıklanarak tartışılacaktı. Gelişigüzel oynanırsa tadı olmuyordu. Annabel büroda çalışan bir başka kıza da anlatmıştı oyunu. Sylvia'ya kuralları açıklamış, sonra açış cümlesini söylemişti: «İlk olarak ne yapardın?» Sylvia, birkaç saniye kararsızlık çekmek inceliğini bile göstermeden karşılık vermişti. «Doğrusunu istersen yapacağım ilk iş gidip bir kiralık katil tutmaktır. Bayan Gary Cooper'i vursun diye. Sonra da...» Sylvia'yla oynamanın eğlenceli olmayacağı anlaşılıyor sanırım.

Oysa Annabel'le Midge, dost olmak için yaratılmışlardı sanki. Oyunu öğrendiği gün bir usta gibi oynamıştı Midge. Eğlenceyi artıran ayrıntıları da o eklemişti. Midge'in buluşuna göre, parayı bırakan insan sevilen biri değildi. Tanıdık bile değildi. Biri, kızları bir yerde görmüş, «şu kız, güzel şeylere sahip olmaya layık, ölürken ona bir milyon dolar bırakayım.» diye düşünmüştü. Ölümü zamansız bir ölüm olmamalıydı; acı çekmeden ölmeliydi. Bu iyiliksever insan, iyice yaşlanmış, dünya-dan ayrılmaya hazırlanmış olacaktı. Rahat bir uyku uyurken

ölecek ve dosdoğru cennete gidecekti. Bu küçük süslemeler, Annabel'le Midge'in oyunlarını gönül rahatlığıyla oynamalarına fırsat veriyordu.

Midge, yalnızca gerektiği ölçüde değil, aşırı denebilecek bir ciddiyetle oynuyordu. İki kızın arasındaki dostluğu zedeleyen tek şey, Annabel'in, milyona konar konmaz ilk iş olarak bir gümüş tilki alacağını söylemesi oldu. Bu söz, Midge'in suratına atılan bir tokat gibiydi. Soluk alabilecek duruma geldiğinde heyecanlı çığlıklar atmaya başlamıştı Midge. Annabel böyle bir şeyi nasıl düşünürdü? Gümüş tilki, herkesin sırtında olan adı bir kürktü! Annabel gümüş tilkinin hiç de adı olmadığını ileri sürerek kendini savundu, Midge, pekâlâ da adidir, diye diretti. Gümüş tilkiden manto yaptırmayan kalmamıştı. Burnunu hafifçe yukarı kaldırarak, kendisinin — ölse bile — asla gümüş tilki giymeyeceğini belirtti.

Ondan sonraki on gün içinde, her gün bir arada oldukları halde, çok az konuştular. Birbirlerine söyledikleri sözleri dikkatle seçiyor ve oyunlarını oynamaya yanaşmıyorlardı. Derken bir sabah, Annabel büroya girer girmez Midge'in yanına koştu. Düşüncesini değiştirdiğini açıkladı. Milyonun bir kuruşunu bile harcamayacaktı gümüş tilkiye. Para eline geçer geçmez gidip bir vizon alacaktı.

Midge gülümsedi; gözleri parlamıştı. «Evet,» dedi, «sanırım, çok iyi bir iş yapmış olursun.»

Şimdi de Beşinci Cadde'den yukarı yürürken aynı oyunu oynuyorlardı. Eylül ayında sık sık başa belâ olan sıcak, sıkıntılı günlerden biriydi. Esintiyle birlikte toz zerrelere savruluyordu her yana. Herkes, düşük omuzlarla, ayaklarını sürüyerek yürürken, iki kız, ikinci gezintisine çıkmış milyoner küçük hanımlara yaraşan bir tavırla, sağa sola kaymadan dimdik ilerliyorlardı. Oyunun açıkş cümlelerini yinelemeye gerek duymuyorlardı artık. Annabel dosdoğru konuya girdi.

«Evet,» diye söylendi. «Diyelim ki bir milyon doların var..... İlk olarak ne yaparsın?»

«Doğrusunu istersen önce bir vizon manto alırım.» dedi Midge. Gelgelelim hiç düşünmeden karşılık vermişti. Beklenen bir soruyu belediği sözlerle geçiştiriyordu sanki.

Annabel, «Evet, doğru,» dedi. «Bence de en doğrusu o. Yalnız vizonların en koyu renginden alacaksın.» Ezberlediğini okurcasına, gönülsüzce konuşmuştu o da. En koyusu, en parlak ve en yumuşak da olsa, o sıcakta kürk düşünmek insanın içine sıkıntı veriyordu.

Bir süre hiç konuşmadan yürüdüler. Derken Midge'in bakişları bir vitrine takıldı. İçerinin ağırbaşlı, sık loşluğu, vitrindeki o güzelim, serin pırıltılar için eşsiz bir fondu.

«Hayır,» dedi Midge. «Vazgeçtim. İlk olarak vizon almam. Ne yaparım bilir misin? Bir inci kolye alırım. Gerçek inci olacak tabii.»

Annabel gözlerini Midge'in baktığı noktaya çevirdi.

«Evet,» diye söylendi usulca. «Sanırım iyi düşündün. Akıllıca bir iş yapmış olursun. İnci kolye her kılıkla takılabilir çünkü.»

Vitrine sokuldular birlikte; cama yaslanıp durdular. Tek bir şey sergilenmişti vitrinde : Pembe kadife bir boynu çevreleyen, iki dizi iri, kusursuz inci. Kolyenin klipsi zümrüttü.

Annabel, «Acaba kaçadır?» diye mırıldandı.

«Ayy, ne bileyim!» dedi Midge. «Pahalıdır herhalde.»

«Bin dolar falan var mıdır?»

Midge, «Bence fazladır,» diye karşılık verdi. «Zümrütten ötürü.»

«Ne yani, on bin dolar var mıdır?»

«Ayy, doğrusu hiç bilemeyeceğim,» dedi Midge.

Annabel'i şeytan dürttü. «Sıkıysa içeri gir de fiyatını öğren,» diye meydan okudu.

«Aman ne eğlence!»

«Sıkıysa gir hadi!»

Midge karşı çıktı. «Öyle bir dükkânın cumartesi öğleden sonra açık kalacağını bile sanmıyorum.»

«Açık,» diye diretti Annabel. «Az önce birileri çıktı içerden. Kapıda kapıcı da var. Hadi bakalım, sıkıysa gir.»

«Girerim,» dedi Midge. «Sen de geleceksin ama.»

Kapıyı açarak onları içeri alan kapıcıya buz gibi bir sesle teşekkür ettiler. İçerisi serin ve sessizdi. Duvarlar tahta kaplama, yerlere yumuşacık halılar döşenmiş geniş bir dükkân.

Kızlar, domuz ahırına girmişçesine, dudak bükerek, küçümseyen bakışlarla bakıyorlardı yine de.

İnce uzun, kusursuz giyimli bir satıcı yanlarına gelerek yarı beline kadar eğildi. Tertemiz, traşlı yüzünde en küçük bir şaşkınlık belirtisi yoktu. Bu kızların bu dükkânda bulunmasına hiç şaşmamıştı anlaşılan.

«Günaydın,» diye mırıldandı. Duruşuna bakılırsa, yumuşacık bir sesle verdiği selamın karşılığını alırsa, bu lûtfu asla unutmayacaktı.

Annabel'le Midge, yine aynı soğuk sesle, «Günaydın,» diye karşılık verdiler bir ağızdan.

Satıcı, «Acaba size nasıl bir.....» diye başladı.

«Sadece bakıyorduk,» dedi Annabel. Sözleri tahtından aşağı fırlatmıştı sanki.

Satıcı bir kez daha eğildi.

Midge, «Arkadaşım ve ben şöyle bir geçiyorduk,» dedi ve kendi söylediğini dinlemek istercesine duraladı. «Arkadaşım ve ben şu vitrindeki incilerin fiyatını merak etmiştik sadece.»

«Ah, evet,» dedi satıcı. «İki dizili kolye. Fiyatı iki yüz elli bin dolardır, efendim.»

Midge, «Pekâlâ,» diye mırıldandı.

Satıcı başını eğmişti. «Bu güzellikte bir inci kolye çok az bulunur,» dedi. «Görmek ister miydiniz?»

Annabel, «Hayır, istemez,» diye söylendi.

Midge, «Arkadaşım ve ben şöyle bir geçiyorduk,» dedi.

Döndüler, giyotine giden soyluların havasıyla yürüyüp gittiler. Satıcı onlardan önce atılıp kapıyı açmıştı. Yanından geçerlerken yine yarı beline kadar eğildi.

Kızlar, Beşinci Cadde'ye çıktılar, aynı küçümseyen bakışlarla ilerlediler.

«İşe bak!» dedi Annabel, «Aklın alıyor mu allah aşkına?»

Midge, «İki yüz elli bin dolar!» diye söylendi. «Bir milyonun dörtte biri gitti bile!»

«Hiç utanmıyorlar!»

Yürürken, küçümseyen bakışlar siliniyordu yavaş yavaş. Aşağılayıcı tavır yok olup gitti. Onunla birlikte soylu yürüyüş ve kraliçe havası da gitti. Omuzları sarkmıştı. Ayaklarını sü-

rüyerek yürüyor, birbirlerine tosladıkları halde ne farkediyor, ne özür diliyorlardı. Sesleri kesilmiş, gözleri donuklaşmıştı.

Ansızın Midge sırtını dikleştirdi, kafasını havaya kaldırıp çın çın öten güçlü bir sesle konuşmaya başladı.

«Dinle bak, Annabel! Dinle ne söyleyeceğim! Diyelim ki çok çok zengin bir adam varmış. Şimdi bu adamı sen hiç tanımıyorsun ama o seni bir yerde görmüş, sana bir iyilik etmek istemiş. Çok yaşlı bir adam haa! Birden ölüveriyor. Öyle, uykusunda birden ölüveriyor ve sana tam *on milyon dolar* bırakıyor. İlk olarak ne yapardın?»

Çeviren : Armağan İlkin

F. SCOTT FITZGERALD : (1896 - 1940, St. Paul, Minnesota.)

Kısa, çalkantılı yaşamı süresince unutulmaz incelikte pek çok yapıt verdi. Yitik Kuşak yazarlarının büyük önem verdikleri «içtenlik» ögesi, yapıtlarının en belirgin özelliği sayılabilir. Yazıları kadar yaşamıyla da döneminin genç kuşağını derinden etkiledi.

YİTEN ON YIL

Haftalık siyasal derginin yönetim yerine türlü türlü insan gelir, Orrison Brown kendileriyle türlü türlü ilişkilerin çerçevesi içerisinde görüşürdü. İş saatleri dışında, kendisine 'yazı işleri müdürlerinden biri', süsünü verirdi. Ama iş saatlerinde, Orrison, bir yıl önce Dortmund Üniversitesi'nde 'Fener' adlı mizah dergisi çıkarmış olan, şimdi de siyasal derginin — okunaksız yazıları okunur kılmaktan, odacı sanını taşımaksızın odacılık etmeğe dek — başkalarının üzerlerine almaktan hoşlanmadıkları işlerini yapmaktan memnunluk duyan, kıvırcık saçlı bir adamdan başka bir şey değildi.

Brown, bu ziyaretçiyi, yazı işleri müdürünün odasına girerken görmüştü; kırk yaşlarında, solgun yüzlü, uzun boylu, heykellerdeki görkemi akla getiren sarı saçlı bir adamdı bu..... Adamın davranışında çekingenlik, sıkılganlık, ya da çile doldurmağa kalkan dervişlerinkine benzer bir 'başka dünyalılık' yoktu ya, bunların üçünden de bir şeyler vardı. Uzattığı kartın üzerindeki ad, Louis Trimble adı, akla belli belirsiz bir şeyler getiriyordu; ama Orrison, elinde bir ipucu, bir hareket noktası olmadığı için bunun üzerinde pek kafa yormadı. Ancak, masasının üzerindeki çingirak çaldığı zaman, o güne değin edin-

diği görgüye dayanarak, Bay Trimble'in, o günkü öğle yemeğinde yiyeceği üç kap yemeğin ilki olacağını kestirdi.

Yenmiş yenecek bütün öğle yemeklerinin Ana Kaynağı, «Bay Trimble, Bay Brown,» diye onları tanıştırdı. «Orrison, Bay Trimble uzun zamandır buralara gelmediydi. Hiç değilse kendisine, buralara gelmeyeli pek uzun bir zaman geçmiş gibi geliyor..... neredeyse oniki yıl olacak..... Son on yılı yaşamamış olmaktan birtakım insanlar mutluluk duyardı gibime geliyor ya.....»

«Öyledir,» dedi Orrison.

Müdür, «Bugün öğle yemeği yiyemeyeceğim,» diye uladı. «Kendisini Voisin'e, 21'e, ya da başka bir yere — nereye isterse oraya — götür. Bay Trimble, görülecek pek çok şey olsa gerek, diye düşünüyör.»

Trimble, nezaketle reddedecek oldu.

«Yok canım, yalnız başıma da dolaşabilirim.»

«Bilirim dostum. Bir zamanlar, buraları, senin bildiğin ölçüde bilen yoktu..... Brown sana atsız arabaların nasıl işlediğini anlatmağa yeltenirse onu hemen buraya gönder, ağzının payını vereyim. Sen de, dört sularında, burada olursun, değil mi?»

Orrison şapkasını eline aldı.

Asansörle aşağı inerlerken Orrison sordu : «On yıldır buralara hiç gelmediniz, öyle mi?»

«Empire State Building'i yapmağa başlamışlardı,» dedi Trimble. «Bu hesaba göre ne eder?»

«1928 falan demek... Ama bizim patronun dediği gibi, bir sürü şeyi yaşamadığınıza sevinmeniz gerekir.» Sonra, havayı yoklamak üzere şunları ekledi : «Daha ilginç şeylerle vakit geçiriyordunuz herhalde...»

«Öyleydi diyemem pek...»

Sokağa çıktıılar. Gelip geçen arabaların, insanların uğultusu karşısında Trimble'in yüzünün gerildiğini gören Orrison, bir tahminde daha bulundu.

«Uygar dünyadan uzakta kaldınız herhalde...»

«Bir bakıma öyle.» Ağzından sözü dirhem dirhem çıkarmasına bakarak Orrison, bu adamın, içinden gelmedikçe, canı istemedikçe konuşmayacağı sonucuna vardı. O anda da akli-

na geldi : Bu adam 1930'lu yılları bir cezaevinde ya da bir tımarhanede mi geçirmişti acaba?

«İşte, ünlü 21 burası,» dedi. «Yoksa başka bir yerde mi yemek isterdiniz?»

Trimble durakladı, doru taştan yapılmış yapıya dikkatle baktı.

«21 adının ün kazandığı zamanı hatırlayabiliyorum,» dedi, «Moriarity'nin de ün kazanması aşağı yukarı aynı sıraya raslar.» Sonra, handiyse özür diler gibi sözünü sürdürdü : «Beşinci Cadde üzerinde şöyle bir beş dakika kadar yürüsek, sonra nereye gelmişsek, orada oturup yemek yesek, olur mu acaba? Genç insanlar görebileceğimiz bir yer olsa...»

Orrison adama bir göz attı, bir daha, parmaklıklar, boz duvarlar, parmaklıklar geçti aklından; Bay Trimble'ı hafifmeşrep kızlarla tanıştırmanın, görevleri arasında bulunup bulunmadığını düşündü bir an... Ama Bay Trimble'ın haline bakılırsa, aklından böyle bir şey geçirmiyordu; yüzünde, her şeyden önce, haksız, köklü bir merak vardı. Orrison, Trimble adı ile Amiral Byrd'ün Güney Kutbu'ndaki küçük istasyonu, yahut Brezilya'nın balta girmemiş ormanlarında yiten havacılar arasında bir bağlantı kurmağa çalıştı. Besbelli ki, öyle, hafifsenecek bir adam değildi bu; hatırı sayılacak bir kişiydi, yahut, bir zamanlar, öyle olmuştu. Ama ne gibi bir çevreden geldiğini gösterecek tek ipucu —bu ipucu Orrison'a fazla bir şey de anlatmıyordu ya... — adamın trafik ışıklarının buyruklarına bir taşralının esnekliğini göstermesi, kaldırımın kıyısından değil de dükkânların önü boyunca yürümeği yeğlemesiydi. Bir ara bir tuhafiyeci dükkânının önünde durdu, camlıktaki mallara baktı.

«Krep boyunbağları,» dedi. «Okulu bitireli böyle boyunbağına raslamamıştım hiç.»

«Nerede okudunuz?»

«Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde.»

«İyi okuldur.»

«Önümüzdeki hafta oraya dek bir uzanacağım. Şuralarda bir yerde yemek yiyelim...» 55. sokağı geçmişlerdi. «... Siz karar verin.»

Köşebaşında, önü ufak sayvanlı, iyi bir lokanta vardı. Oturlurken Orrison, «En çok neyi görmek istiyorsunuz?» diye sordu.

Trimble biraz düşündü.

«Bilmem ki,» dedi, «insanların kafalarını arkadan görmek istiyorum galiba. Enselerini... Başlarının bedenlerine nasıl bittiğini... O iki küçük kızın babalarına neler anlattıklarını işitebilmek isterim. Daha doğrusu, söyledikleri sözleri işitmek değil, sözlerinin hafif mi ağır mı olduğunu, yüzeyde mi yüzdüğünü, suya mı battığını anlamak isterim; ağızlarının, sözlerini bitirdikten sonra nasıl kapandığını görmek isterim. Bir tartımı duymak istiyorum, senin anlayacağın... Cole Porter, 1928'de, havada yeni tartımlar olduğunu sezdiği için Amerika'ya dönmüştü...»

Orrison, beklediği ipucunu artık ele geçirdiğine emindi. Büyük bir incelik göstererek, bu ipucundan bir adım bile öteye geçmedi. O gece Carnegie Hall'de güzel bir konser verileceğini söylemek için ansızın duyduğu dürtüyü bile susturdu içinde...

«Kaşıkların ağırlığı...» dedi Trimble, «o kadar hafifler ki... Ufacık bir kürek, incecik bir sap... Şu garsonun gözündeki şaşılık... Bir zamanlar tanıştık ama şimdi beni tanıyabileceğini sanmıyorum.»

Ama lokantadan çıkarlarken, aynı garson Trimble'a, gözü isiriyormuş gibi baktı. Dışarı çıktıkları zaman Orrison güldü :

«Aradan on yıl geçince insan unutulur elbet...»

«Öyle ama geçen mayıs ayında orada yemek yemiştim...» Ansızın sözünü kesti, sustu.

Orrison karar verdi : Akıl erecek iş değildi bu. Hemen, gezmen gezdiren bir kılavuz ağızıyla konuşmağa başladı.

«Buradan Rockefeller Center çok güzel görünür,» diyerek yeni bir canlılıkla parmağını uzattı, «İşte Chrysler Building, işte bütün yeni gökdelenlerin babası, Armistead Building...»

Trimble, esneklikle, başını uzatıp dikkatle baktı. «Armistead Building,» dedi, «evet... Bu yapıyı ben çizmiştim...»

Orrison başını keyifle salladı. Her türlü insanı gezdirmeğe alıştı. Ama geçen mayıs ayında o lokantada yemek yemiş olmak lâfı yok muydu hani?... Bulandırıyordu içini...

Yapının köşesindeki pirinç levhanın yanında durdu. «1928’de yapıldı» diyordu levha.

Trimble başını salladı.

«Ama o yıl sarhoş oldum. Tepemden tırnağıma dek sarhoş... Bu yüzden yapıyı bugüne değin görememiştim.»

«Ha...» Orrison duraksadı. «Girmek ister miydiniz?»

«Girdim, canım, girdim, hem de kaç kez... Ama hiç görmedim... Şimdi de görmek istediğim bu değil. İstesem bile görmek elimden gelmez artık, öyle sanıyorum. Ben yalnız, insanların nasıl yürüdüklerini, giysilerinin, ayakkabılarının, şapkalarının neden yapılmış olduğunu görmek istiyorum. Elimi sıkamak ister miydiniz?»

«Tabî efendim.»

«Sağolun. Sağolun. Çok iyi bir insansınız. Garip görünmüştür herhalde... Yok yok, görenler, birbirimizden ayrılıyorlar sanırlar. Caddede biraz gezinmek istiyorum, onun için gerçekten de ayrılmış olalım. Daireye dönünce benim de saat dörtte geleceğimi söyler misiniz?»

Trimble kendisinden ayrılıp yürüyünce Orrison arkasından baktı; adamın, meyhanenin birine girmesini biraz bekliyor gibiydi doğrusu... Ama adamda içkiyi akla getirecek herhangi bir hal yoktu. Hiç de olmamıştı sanki öyle bir hali...

«Allah be!» dedi kendi kendine. «On yıl boyunca sarhoş kalmak, ayılmamak ha...»

Birden sırtındaki ceketin kumaşını elledi, sonra elini uzattı, yanbaşındaki yapının granit duvarına baş parmağını bastırdı, bastırdı.

Ceviren : Bilge Karasu

ERNEST HEMINGWAY: (1898 - 1961, Oak Park, Illinois.) Hemingway, Türkiye'de büyük ilgi görmüş bir yazar. Birinci Dünya Savaşı'nda İtalya cephesinde çarpıştı. Yitik Kuşak yazarlarıyla birlikte Paris'te yaşadı bir süre. 1954 Nobel Yazın Ödülü ile 1953 Pulitzer Ödülü'nü aldı. Bulunduğu çeşitli ülkelerin, tanıdığı kişilerin izleri var yapıtlarında. Günümüzde yenden yaygınlık kazanan bir anlatım biçiminin, kısa kısa tümce-lerden, yoğun gözlemlerden oluşan «vurucu gazeteci anlatımı»-nın babası sayılıyor. Amacı, «neler duyması gerektiğini değil, gerçekte neler duyduğunu» anlatmaktı.

BAŞKA BİR ÜLKEDE

Güzün, savaş hep yerli yerindeydi ama biz artık katılmıyorduk. Milano'da kış soğuktu, karanlık erkenden çöküyordu. Sonra elektrikler yanıyordu, caddelerde dükkân camlarına bakmak iyiydi. Dükkânların önüne bir sürü av hayvanı asılmıştı, kar, tilkilerin kürklerine beyaz toz serpiyor, rüzgâr, kuyruklarını savuruyordu. Geyikler, kaskatı sarkıyorlardı, külçe gibi ağır ama bomboş, küçük kuşlarsa rüzgârda hırpalanıp duruyorlardı, rüzgâr, karıştırıyordu tüylerini. Soğuk bir gündü, kış, dağlardan iniyordu.

Hepimiz, her ikindi hastanedeydik ve alacakaranlıkta kentin bu kesimine yürürken üç yol izleyebiliyorduk. Yollardan ikisi, kanal boyundaydı ama uzundu. Hastaneye girerken kanalın üstündeki bir köprüden geçmek zorundaydınız. Üç köprüden herhangi birini seçebilirdiniz. Birinde, bir kadın, kestane kebab satardı. Onun mangalının önünde dururken ısınırdınız, sonra kestaneler de sıcacık dururdu cebinizde. Hastane çok eski, çok güzel bir yapıydı, büyük bir kapıdan girip avluyu aşıyor, öbür uçtaki kapıdan çıkıyordunuz. Gömme törenleri bu

avludan başlardı genellikle. Eski hastanenin arkasında, yeni yapılmış tuğla ek bölmeler vardı. İşte orada buluşuyorduk her ikindi, hepimiz çok saygılı, olup bitenlere çok ilgiliydik, onca değişikliği gerçekleştirebilecek aygıtların başında oturuyorduk.

Doktor, benim aygıtı doğru yürüdü, sordu : «Savaştan önce en başarılı olduğun dal neydi? Spor yapar mıydın?»

«Evet,» dedim, «futbol.»

«İyi iyi,» dedi. «Eskisinden de iyi futbol oynayabileceksin.»

Dizim bükümüyordu, bacak, dizimden aşağı, baldır çıkıntısı yapmadan, kaskatı ayak bileğime iniyordu, makinenin görevi, dizimi bükmek, üç tekerlekli bir araca binmişçesine hızla döndürmekti. Gelgelelim dizim bükümüyordu daha, tam tersine, bükülme noktası geldiğinde, makine takılıp kalıyordu. «Bunlar geçer. Çok şanslı bir gençsin. Tam bir şampiyon gibi futbol oynayacaksın yine,» dedi doktor.

Yanımdaki aygıtta, bir binbaşı oturuyordu, eli, bebek eli gibi küçüktü. Doktor, bir aşağı bir yukarı kayarak kaskatı parmakları canlandıran iki meşin askı arasına kısırılmış eli incelerken, bana göz kırptı. «Ben de futbol oynayacağım, değil mi yüzbaşım doktor?» Yaman bir eskrimciymiş eskiden, savaş-tan önce İtalya'nın en usta eskrimcisi.

Doktor, arka odadaki yazıhanesine gitti, bir fotoğraf getirdi, fotoğrafta, aygıtın idmanından geçmeden önce, hemen hemen binbaşınıniki kadar kurumuş, kavruk olan bir el görünüyordu, sonra azıcık gelişmişti. Binbaşı sağlam eliyle fotoğrafı tuttu, dikkatle inceledi. «Yaralanmış mı?» diye sordu.

«Bir iş kazası,» dedi doktor.

«Çok ilginç, çok,» dedi binbaşı, fotoğrafı doktora uzattı.

«Güveniyorsun, değil mi?»

«Hayır,» dedi binbaşı.

Benim yaşımdaki üç delikanlı da her gün gelenlerdendi. Üçü de Milanolu'ydular, biri hukukçu olacaktı, biri ressam, üçüncü de asker olmayı kurmuştu, aygıtlarla işimiz bittiğinde, bazan hep birlikte Scäl'a'nın bitişiğindeki Café Cova'ya yürürdük. Dördümüz birlikteyken, komünist mahallesinden kestirmeden gitmeyi göze alabiliyorduk. Halk, subay olduğumuz için

nefret ediyordu bizden, bir şarapçıdan «Abasso gli ufficiali!»¹ diye haykırmıştı biri biz geçerken. Bazan aramıza katılıp sayımızı beşe yükselten bir oğlan, yüzüne kara, ipekli bir mendil örterdi, çünkü burnu yoktu, yüzü tepeden tırnağa elden geçecekti. Harp Akademisi'nden doğru cepheye gitmiş ve cepheye ilk adımını atar atmaz, bir saat içinde yaralanmıştı. Sonraları yüzünü düzelttiler, ne yazık ki çok köklü bir aileden geliyordu ve burun bir türlü yerli yerine oturamamıştı. Güney Amerika'ya gitti, bir bankada çalışmaya başladı. Ama bunlar çok sonraydı, oysa o tarihte bizler, sonra olabilecekler konusunda hiçbir şey bilmiyorduk. Tek bildiğimiz, savaşın sürdüğünü, ama bizim artık ona katılmayacağımızdı.

Hepimizde aynı madalyalardan vardı, yüzüne kara ipekli peçe örten oğlanın dışında; o, cepheye madalya alacak kadar kalmamıştı çünkü. Hukukçu olmayı kuran uzun boylu, solgun yüzlü oğlansa Arditi'nin teğmeniydi, hepimizde birer tane bulunan madalyadan onda üç tane vardı. Çok uzun bir süre ölümle içli dışlı yaşamıştı, dalgın, yaşamdan kopuktu. Hepimiz biraz kopuktuk aslına bakılırsa, her ikindi hastanede buluşmamız dışında bizleri bağlayan bir şey yoktu. Yine de, kentin hırgürü bol kenar mahallesinden Cova'ya doğru yürürken, şarapçılardan gelen ışıklar, şarkılar arasında karanlıkta yürürken, hele arasıra, erkeklerle kadınlar kaldırımda toplanıp da yolumuzu kestiklerinde, onları iterek aralarından sıyrılıp caddeye vurmak zorunda kaldığımızda, bizi sevmeyen şu insanların asla anlamadıkları bir şeyin, başımıza gelip bizi birleştiren bir şeyin varlığını duyardık.

Bizler, Cova'yı anlardık oysa, zengin, sıcacık bir ortamdı, hafif loş, bazı saatlerde gürültülü, dumanla kaplıydı, masalarda hep kızlar olurdu, duvardaki rafta da resimli dergiler. Cova'daki kızlar yurtlarına çok düşkündüler, İtalya'daki en büyük yurtseverlerin bu kahvelerdeki kızlar olduğunu öğrendim zamanla - herhalde hâlâ öyledirler.

Oğlanlar, önceleri çok kibar davrandılar madalyalarımızdan ötürü, onları kazanmak için neler yaptığımızı sordular. Ben de

¹ «Subaylara ölüm!» (Çev.)

nefis bir dille kaleme alınmış *fratellanza*² ve *abnegazione*³ ile dolu, gelgelelim sıfatları kaldırdınız mı, yalnızca Amerikalı olduğum için madalya kazandığımı belirten belgeleri gösterdim onlara. Bundan sonra, bana olan tutumları biraz değişti, hem de yabancılara karşı dost olduğum halde. Evet dostlarıydım ama bu övgüleri okuduktan sonra onlardan biri olmadığımı anlamışlardı, bambaşka deneyler geçirmişlerdi onlar, madalyalarını kazanmak için bambaşka şeyler yapmışlardı. Yaralanmıştım, orası öyle ama hepimiz yaralanmanın ne de olsa bir raslantı olduğunu biliyorduk. Şeritlerimden utanmıyordum, öyleyken, kokteyl saatinden sonra, arasına, onların madalya kazanmak uğruna yaptıkları şeylerin tümünü yaptığımı düşünüyordum; ne var ki bomboş sokaklardan gece eve dönerken, buz gibi soğukta, kapanmış dükkânların arasından, sokak lâmbalarının ışığını kollayarak, asla böyle şeyler yapmaya kalkışmayacağımı kavradım, ölümden ödüm kopuyordu, sık sık gece yataкта tek başıma yatarken, ödüm koparak yeniden cepheye gitsem neler duyacağımı kestirmeye çalışırdım.

Madalyalı o üç kişi atmacalar gibiydiler, bense atmaca falan değildim, ancak hiç avlanmamışların gözünde atmaca sayılabilirdim belki; üçü de benden bilgiçtiler, o yüzden yollarımız ayrıldı. Yalnız cephedeki ilk gününde yaralanan oğlanla dostluğu sürdürdüm, çünkü kendini sınama olanağı kalmamıştı; onu da almazlardı aralarına, belki de, atmaca kesilmeyeceğine inandığım için seviyordum onu, kimbilir.

Usta eskrimci binbaşı, cesarete inanmıyordu, aygıtlarımızın başındayken uzun uzun İtalyanca dilbilgimi düzeltmeye çalışıyordu. İyi İtalyanca konuştuğum için beni kutlamıştı, çok rahat konuşuyorduk birlikte. Sonra bir gün ona İtalyanca'nın bana çok kolay geldiğini, o yüzden de bende büyük bir ilgi uyandırmadığını söylemiştim; her şeyin söylenişi o kadar basitti ki. «Yaa,» demişti binbaşı, «Öyleyse dilbilgisinden neden yararlanmıyorsun?» Yararlanmaya karar verdik, çok geçmeden

² fratellanza : kardeşlik.

³ abnegazione : özveri (Çev.).

İtalyanca öyle değişik bir dil olup çıktı ki dilbilgisi kurallarını sindirmeden onunla konuşmaktan ürkmeye başladım.

Binbaşı, hiç aksatmadan gelirdi hastaneye. Bir gün bile aksamamıştı, oysa aygıtlara inanmadığına kalıbımı basarım. Hiçbirimizin aygıtlara inanmadığı bir dönem vardı, bir gün, binbaşı, bunların hepsi saçma deyip geçmişti. Aygıtlar yepyeniydi daha, onların yararını kanıtlama görevi de bize düşüyordu. «Budalaca bir düşünce,» demişti, «boş bir kuram yine.» Dilbilgisi dersimi çalışmamıştım, budalanın tekisin, yüz karasısın dedi bana, benimle uğraştığı için aptallığına doymasındı. Ufak tefek bir adamdı, iskemlede dimdik oturuyordu, sağ elini aygıtı uzatmış, kayışlar parmaklarını bir yukarı bir aşağı oynatadursun o, karşısındaki duvara dikmişti gözlerini.

«Savaş bittiğinde, yani biterse, ne yapmayı düşünüyorsunuz?» diye sordu bana. «Dilbilgisi kurallarını unutmadan konuş!»

«Amerika'ya gideceğim.»

«Evli misin?»

«Değilim ama evleneceğim.»

«Evlen de enayiliğine doyma,» dedi. Çok öfkeli görünüyordu. «Bir erkek evlenmemeli.»

«Neden Sinyor Maggiore?»

«Signor Maggiore deme bana.»

«Bir erkek neden evlenmemeli ki?»

«Evlenemez çünkü. Evlenemez,» dedi öfkeyle. «Eninde sonunda her şeyini yitirecekse, kendini bir şey yitirecek duruma düşürmemeli. Yitirecek duruma düşmemeli. Yitiremeyeceği şeyler bulmalı.»

Öfkeliydi, acı konuşuyordu, konuşurken duvara bakıyordu.

«İyi ama neden ille de yitirsin?»

«Yitirecektir,» dedi binbaşı. Duvara dikmişti gözlerini. Sonra aygıtı baktı, kayışların arasından küçücük elini sıyırdı, hırsla bacağına vurdu. «Yitirecektir,» dedi bağırcasına. «Benimle tartışma!» Sonra aygıtları çalıştıran oğlana seslendi. «Gel de kapat şu zırlıtyı!»

İşin tedavisi ve masaj için içerki odaya gitti. Doktordan telefonu kullanma izni istediğini duydum, sonra kapıyı kapattı.

Odaya döndüğünde, ben başka bir aygıtın başındaydım. Pel-rinini giymişti, kasketi başındaydı, dosdoğru benim aygıtı yü-rüdü, kolunu omuzuma dayadı.

«Özür dilerim,» dedi, sağlam eliyle omuzumu okşadı. «Ka-balık etmek istemezdim. Karım ölmüş. Beni bağışla.»

«Tüh...» dedim, içim yandı onun adına. «Gerçekten çok üzgünüm.»

Ayakta dikilmiş, alt dudağını kemiriyordu. «Çok güç,» dedi «Gerçeğe bir türlü boyun eğemiyorum.»

Gözlerini üstümden aşırıp pencereden dışarı baktı. Bir-den, ağlamaya başladı. «Bir türlü boyun eğemiyorum,» dedi hıçkırarak. Sonra da yaşlar içinde, başı dik, gözleri bomboş, yanaklarından yaşlar süzülerek, dudaklarını ısırarak, dimdik asker adımlarıyla aygıtların arasından yürüdü, kapıdan çıktı.

Doktor bana, binbaşının kesinlikle savaş-dışı bırakıldığını bildiren raporu alıncaya kadar evlenmemekte direndiği gence-cik karısının zatürriyeden öldüğünü söyledi. Birkaç gündür has-taymış. Kimse öleceğini aklına getirmemiş. Binbaşı, üç gün süreyle uğramadı hastaneye. Sonra her günkü saatte çıka-geldi, üniformasının koluna bir yas şeridi geçirmişti. O dön-düğünde duvarlar, kocaman, çerçeveli fotoğraflarla kaplıydı, bizim aygıtlarda bakım görmüş çeşit çeşit yaraların önceki ve sonraki durumlarını gösteren çeşit çeşit fotoğraflarla. Binba-şının aygıtının önünde, tıpkı kendisinininkine benzeyen, tamı-tamına iyileşmiş üç el fotoğrafı duruyordu. Doktor bunları ne-rededen ediniyordu bilmem. Bu aygıtların ilk bizde denendiğine emindim. Fotoğraflar pek etkilemedi binbaşmayı, çünkü, yalnız-ca pencereden dışarı baktı.

GEÇİŞ DÖNEMİ

THOMAS WOLFE : 1900'de North Caroline'de doğdu. Harvard'dan mezun olduktan sonra, aldığı Guggenheim bursuyla yazarlığa başladı. Çeşitli işlere girip çıktı, 1929'da yayınlanan ilk romanıyla başlayarak 1938'deki ölümüne kadar hiç durmamacasına yazdı.

Thomas Wolfe, Whitman, Sandburg, Styron ya da Faulkner gibi çok kapsamlı bir bakışla Amerika'nın destanını yazmış yazar ve şairler soyundandır. Kendi izlenimleri ve deneyimleri doğrultusunda çocukluğu, gençliği, büyük kentleri, büyük hayalleri ve bu hayallerin çöküşünü anlattı. Wolfe'un yapıtı, yazarın bilincinden süzülerek ölümsüzleştirilmiş bir zamanın anlatımıdır.

ŞAFAKTA SİRK

Sonbaharın başlarında — Eylül'de — daha büyük sirklerin — Ringling Kardeşler'in, Robinson'ların, Barnum ve Bailey'in — kasabaya geldikleri olurdu. Sirk in kasabaya geleceği sabahlar ben, sabah postasını dağıtan gazeteci çocuk, günün ağarmasından hemen önce gelen serin ve iç gıcıklayıcı karanlıkta deli gibi koşturarak günlük turumu yaptıktan sonra eve döner ve erkek kardeşimi yataktan kaldırırdım.

Koca dünyayı ansızın karanlıktan çekip çıkardığı sanılan günün o sessiz, o ürkünç ve büyüğü ilk ışığının boz rengine daha yeni bürünmüş serin sokaklardan, Eylül yapraklarının hışırtısı içinde alçak, heyecanlı seslerle konuşarak, hızlı hızlı yürüyerek geriye, kasabaya dönerdik. Dünya böylece korkunç, görkemli, anıtsal bir sessizlikle ortaya çıkar, kişi yeryüzündeki ilk insanın yapmış olacağı gibi sevinçle ve gözlerine inanama-

arak dünyaya bakardı; bunu seyretmek insanın hayattan hatırlayacağı ve ölürken aklından geçireceği birkaç şeyden biridir çünkü.

Yeni işığa kavuşmakta olan anıtsal sessizlikteki meydanın bir köşesinde, babamın eski, küçük mermerci dükkânının hortlakı bir gariplik ve tanıdıklıkla durduğu noktada, erkek kardeşimle ben, sirkin olduğu yerdeki 'depo'ya giden günün ilk tramvayını 'yakalar', ya da bazen bizi otomobiline alacak bir tanıdığa rastlardık.

Sonra kırık dökük, derme çatma ve pis depo bölümünde tramvaydan iner, istasyon meydanının raylarını bir uçtan ötekine hızla geçer, orada dizel motorlarından yükselen alevlerle dumanları görür, kayarak ilerleyen yük vagonlarının çatırtıyla birbirlerine bindiğini, kayan bir makinenin aralıklı, hızlı güm-bürtüsünü, çanların çalışını, rayların üzerindeki büyük trenlerin sesini duyardık.

Kaçış'ın, denizaşırı yolculukların, gündeğuşunun ve pırıl pırıl kentlerin coşkun vaadiyle dolu olan bütün bu tanıdık seslere —trenlerin bütün o keskin ve iç gıcıklayıcı kokularına —kız, genzi yakan duman, eski, paslı yük vagonu, kasalanmış malların temiz çam tahtası kokusuna, yeni depolanmış yiyeceklerin —portakal, kahve, mandalina ve pastırma, salam ve un ve sığır eti— kokularına artık bir de unutulmaz bir büyü ve tanıdıklıkla gelip yerleşen sirkin bütün garip koku ve sesleri karışırdı.

İçinde yıldızların yatıp kalktığı parlak sarı renkli, gösterişli vagonlar henüz karanlık ve sessiz, bütün ağırlıkları ve güçleriyle kıpırtısız olur, raylar üzerinde uzar giderlerdi. Bütün bunların çevresinde ise yüklerini boşaltan sirkin gürültüleri karanlıkta harıl harıl sürüp giderdi. Gitgide solan leylak rengi boşluk ve uzaklaşan gece, arslanların vahşi kükremesiyle, balta girmemiş ormanların büyük kedilerinin apansız, ölümcül hırıltısıyla, fillerin ayak vuruşları, atların toynak sesleriyle ve cengel hayvanlarının çürüğümsü, keskin, yabancı kokularıyla dolardı; hardal rengi deve kokuları, panterlerin, zebraların, kaplanların, fillerin ve ayıların kokuları.

Derken sirk trenlerinin öte yanından, raylar boyunca sirk adamlarının keskin çığlıkları ve yüksek sesle ettikleri küfürler, fenerlerin karanlıkta iki yana sallanarak yaptığı büyüü dans, yükleri kapısız ya da açık yük vagonlarından çıkarılıp tahta rampalardan yuvarlanarak yere indirilen dolu kamyonların apansız, tok gürültüleri gelirdi. Sonra her yerde, karanlığın ve uyanan ışığın iç gıcıklayıcı esrarında, karmakarışık, aceleci ama gene de düzenli bir hareketin o müthiş curcunası olurdu.

O güzel, demirkırı atlar, dördü beşi birarada, zincirleriyle koşumlarının şakırtısıyla binicilerinin sert bağırışlarına uyarak beyaz, yoğun bir kumun içinde rahvan giderlerdi. Adamlar hayvanları rayların öte yanından akan nehre, sulamaya götürürlerdi; sonra güneşin ilk ışıkları geldiğinde fillerin tanıdık nehirde yuvarlandıkları, kocaman atların ağır ve sakınlı adımlarla su içmeye indikleri görülürdü.

Sonra sirk meydanında rüyalandaki büyüü hızla çadırlar dikiliverirdi bir anda. Bütün o alanda (rayların yanındaydı bu alan ve kasabada bir sirki içine alacak genişlikteki tek düzlüktü) o canlı, vahşi bir aceleyle dolu ama düzenli kargaşa olurdu. Sirk lambalarının gazlı ışıkları çekiçlerini tek bir hayvanın — insan kılığında bir mih — ritmik kesinliğiyle kazıklara indirerek hızlandırılmış filmlerdeki karaltıların çabukluğu ile toprağa gömerken, sirkin güçlü kuvvetli adamlarının yaralı bereli yüzlerinde yansırı. Güneşi çıkıp da güneş doğduğunda büyü, düzen ve şiddetin egemen olduğu bir sahne gözler önüne serilecekti. Şoförler küfredecek, takımlarıyla kendi dillerince konuşacak, gazolin motorlarının gürültülü, kesikli ve düzensiz çalışması, patronların bağırışları ve küfürleri, toprağa çakılan kazıkların tahta mihlalarının, ağır zincirlerin şangırtısı duyulacaktı.

Tozlu, eşinmiş toprağın geniş, temizlenmiş bir bölümünde büyük gösteri çadırının kazıkları çakılmaya başlanmıştır. Derken bir fil ağır adımlarla çayırılığa girecek, başının üzerinde cturan adamın buyruğu üzerine sağa sola salladığı kocaman başını yavaşça indirecek, gri, kırıksıklı hortumunu bir ya da iki kere kıvrıracak sonra hortumunu büyük bir ciddiyetle bir yarış kayığının yelken direği büyüklüğünde bir çadır direğinin çev-

resine dolayacaktı. Fil sonra yavaşça gerileyecek, koca direği bir kibrit çöpüymüşçesine birlikte sürükleyecekti.

Bu olduğunda, erkek kardeşim 'hah-hah-hah' sesleriyle coşkun kahkahasını atacak, küt parmaklarıyla kaburgalarını dürtükleyecekti. Sonra filin gösterisini dışarıya uğrayan gözleriyle izleyen kasabanın zencilerinden ikisi maymunlar gibi sırtarak birbirlerine dönecek, dizlerine şaplaqlar indirip, esmer, dolgun zenci kahkahalarıyla uluyarak, birbirlerine ritmik bir koro gibi sorulu cevaplı şunları söyleyeceklerdi :

«Onunla oynamıyo, oynuyo mu ha?»

«Yok, *beyim!* Uşağını da yollayıp aldirtmiyo!»

«'Hey, dur bi dakika,' demiyo, diyo mu?»

«Yok, *beyim!* 'Düş önüme,' diyo! Böyle diyo!»

«Kafasını öne vermiş, önden önden gidiyo!» derdi biri, yere doğru çevirdiği kara yüzünü av arar gibi soğa sola uzatarak kelimelerin anlamını güçlendirirdi.

«Kökünden kazıyıp çıkarıyo!» derdi öteki, kafasıyla yeri eşeler gibi yaparak.

«'Aaarf-' diyo!» derdi biri.

«Yola düzülelim bakalım, koca oğlan!' diyo,» diye cevapları öteki.

«Hah! Hah! Hah! Hah! Hah!» — dolgun kahkahalardan kırılıp çığlıklar atarak birbirlerine filin aranişını gösterirken kalçalarına küt bir sesle şaklayan şaplaqlar indirirlerdi.

Bu arada sirkin yemekhane çadırı — yan duvarları olmayan çadır bezinden kocaman bir çatı — kurulmuş olurdu ve biz oyuncuların kahvaltılarını ederken çadırın içindeki uzun, köprü ayaklı masalarda oturduklarını o zaman görürdük. Ve yediklerinin kokusu — bizim büyük heyecanımıza, hayvanların güçlü fakat sağlıklı kokularına, günün ve sirkin gelişinin bütün sevincine, tatlılığına, esrarına, coşkun büyüüne karışan bu koku — bize o güne kadar çıldırtıcı ve iştah açıcı gelirdi.

Sirk oyuncularının, güçlerinin, kuvvetlerinin bütün o vahşi çeşnisini de katarak müthiş kahvaltılar ettiklerini görürdük; yağda kızarmış kocaman biftekler, domuz pirzoları, ince dilinmiş domuz pastırması, tütsülenmiş büyük jambon parçaları; ahçının bir hokkabaz becerisiyle havaya fırlatıverdiği, sonra da

iriyarı görünüşlü bir garson kadının havada, güçlü elinin parmakları üzerinde ince bir dengeyle tuttuğu tepsilerin içinde oyuncuların masasına koşturduğu tepeleme yığılmış bazlama dilimleri. Ve bütün bu ağız sulandıran ve besleyici yiyeceklerin çıldırtıcı kokularının üzerinde kaynamakta olan koyu kahvenin — nasıldır bilinmez, sabahın bütün o güçlü ve iç gıcıklayıcı canlılığına bir tat ve keskinlik kattığı sanılan — o baharlı ve nefis kokusu, sirk oyuncularının dumanlar çıkaran kocaman, pırıl pırıl parlatılmış bir kahvedanlıktan fincan fincan içtiklerini gördüğümüz kahve...

Hele sirkın kadın ve erkek oyuncularının kendileri — o yıldız oyuncular — öylesine dinç görünüşlü, öylesine güçlü ve yakışıklı olurlar, hem de öylesine büyük bir ağırbaşlılık ve düzen içinde konuşur ve dolaşırlardı ki onların hayatı bize şu dünyadaki hayatların en görkemlisi, en müthişi gibi gelirdi. Davranışlarında ahlaksızca, uçarı ya da külhanbeyi bir yan olmaz, sirk kadınları ise boyalı orospulara benzemedikleri gibi erkeklerleyle de kaba saba davranmazlardı.

Tam tersine, şaşılacak şey, bu insanlar tekerlekler üzerinde düzenli bir hayat sürdüren yerleşik bir topluluk oluşturmuş gibi görünürler, aile hayatının tutarlılıklarını kentlerle kasabalarda görülmeyen bir bağlılıkla sürdürürlerdi. Aralarında güçlü genç bir adam, sarı saçlı ve Amazon yapılı, genç, güzel ve harika bir kadın, ciddi, kırışıklı, yüzünde sorumluluk taşıyan, kel kafalı, ortayaşlı, tıknaz bir adam olurdu. Herhalde trapezciydiler bunlar — genç adamla kadın boşluğun içinden ok gibi fırlayacak, daha yaşlı olan adamın kendilerini kavrayan ellerine yapışacak, fırlayıp tekrar geriye, ensiz tüneklerinin üzerine çıkacak, trapezin salıncağını havada yarı yolda yakalayacak, yakalamadan önce havada üç kere dönecek, insan dengesiyle dikkatinin en tehlikeli ve güzel örneğini verecekti.

Oysa kahvaltı çadırına geldiklerinde öbür oyucularla kibar ama ağırbaşlı bir sesle konuşacaklar, bütün aile uzun masalardan birine oturarak yapmacıksız bir dikkatle, birbirleriyle pek ender konuşarak, konuştuklarında da ağırbaşlı, ciddi ve kısa cümleler kullanarak o koca kahvaltılarını edeceklerdi.

Kardeşim ve ben onları büyülenmiş gibi izlerdik — kardeşim kel kafalı adama bir süre bakar sonra bana dönerek fısıldardı :

«Şu-şu-şuradaki kel kafalı ad-ad-adamı görüyor musun? İş-iş-işte bütün ağırlığı çeken o,» — bilgiç bir fısıltıyla : «Onları ya-ya-yakalayan o! Bir kaçırırsa ne olur bi-bi-biliyorsun, değil-mi?» derdi kardeşim.

«Ne?» derdim büyülenmiş gibi bir sesle.

Kardeşim parmaklarını havada şaklatırdı.

«Biter!» derdi. «İş-iş-işleri biter! Ne-ne-ne diyorsun, daha ne ol-ol-olduğunu anlayamadan ölmüş olurlar. Doğru söylüyorum!» derdi hızlı hızlı başını sallayarak. «Ge-ge-ge-gerçek bu! Bir ka-ka-ka-kaçırırsa herşey biter! Çocuğun iş-iş-işini gerçekten iyi bilmesi gerek!» diye devam ederdi alçak sesinde büyük bir inançla, «ona haf-haf-haftada yetmişbeş ya da yüz do-do-dolar ödemiyorlarsa ne olayım bak! Gerçek bu!»

Sonra gözlerimizi yeniden, hayatları bizimkilerden o kadar farklı olan, ama öylesine yakından, öylesine sevecen bir iç-lidişlilikle tanır gibi olduğumuz o harika, romantik varlıklara çevirir, yeniden büyülenmiş gibi bakardık. Sonunda ortalık iyice ışığa kavuşup da güneş çıktığında isteksiz isteksiz sirk meydanından ayrılır, eve doğru yola koyulurduk.

Nasıl olduğu bilinmez, o görkemli sabah saati görüp duyduğumuz herşeyin ve harika kokular saçan yemek çadırının anısı içimizde kurtlar gibi bir açlığın sancılarını uyandırır, yemek yemek için eve kadar gitmeyi bekleyemezdik. Kasabanın büfelelerinde durur, tezgahın önündeki uzun taburelerin üzerine çıkar, yumurtalı-salamlı sandviçler, içleri baharlı, kanlı kanlı sert sığır etiyle dolu alacalı, keskin kokulu, sıcak hamburgerler yiyip, kahve ve bardak bardak köpüklü süt içtikten sonra üstüne kurabiyeler yer, sonra eve gider kahvaltı masasının üzerinde ne var ne yoksa siler süpürürdük.

Ceviren : Fatih Özgüven

LANGSTON HUGHES : (1902 - 1967, Joplin, Missouri.)
Hughes, öykü, roman, biyografi, tarih, tiyatro dallarında yapıtlar verdi. Fıkralar ve makaleler yazdı. Ülkemizde özellikle "zenci sesi"ni ustalıkla kullandığı, ezilen zencilerin haklarını savunan şiirleriyle tanındı.

GÜZ BAŞI

Bill çok gençken sevmişlerdi birbirlerini. Birçok gece birlikte dolaşmış, söyleşmişlerdi. Sonra önemsiz bir şey girdi aralarına, konuşmaz oldular. Tepki olarak, sevdiğini sandığı bir adamla evlendi kız. Bill de, içi kadınlara karşı acıyla dolarak başını aldı, gitti.

Dün, Washington alanından geçerken, kız onu yıllardan beri ilk kez gördü.

«Bill Walker,» dedi.

Adam durdu. Tanıyamadı önce, kız öylesine yaşlanmış görünüyordu ona.

«Mary! Nereden çıktın?»

Bilinçsizce, bir öpücük başını kaldırdı kız, bekliyormuş gibi ama Bill elini uzattı. Kız kavradı eli.

«New York'da oturuyorum şimdi,» dedi.

«Ya» -kibarca gülümseyerek. Sonra iki gözünün arası kırışverdi birden.

«Ne olduğunu merak ederdim hep, Bill.»

«Avukatım. İyi bir firmada çalışıyorum. Kentin öbür ucunda.»

«Evlendin mi?»

«Tabii. İki çocuğum var.»

«Ya,» dedi kız.

Bir insan kalabalığı yollarından geçip parka gidiyordu. Tanımadıkları insanlar. İkinci sonuydu. Güneş batacak nerdeyse. Soğuk.

«Ya kocan?» diye sordu Bill.

«Üç çocuğumuz var. Columbia Üniversitesi'nde, muhasebe bölümünde çalışıyorum.»

«Çok...» (yaşlı demek istedi) «...iyi görünüyorsun.»

Ama Mary anlamıştı. Washington alanındaki ağaçların altında, çaresizlik içinde, geçmişe uzandığını farketmişti. O zamanlar, Ohio'dayken de, Bill'den yaşlıydı. Şimdi hiç genç değildi artık. Oysa Bill hâlâ gençti.

«Central Park'ın batısında oturuyoruz,» dedi Mary. «Uğra bize bir gün.»

«Tabii,» dedi Bill. «Kocanla sen de bize yemeğe gelin bir akşam. Ne zaman isterseniz. Lucille'le ben çok seviniriz.»

Alandaki ağaçlardan yapraklar ağır ağır dökülüyordu. Rüzgâr esmeden dökülüyorlardı. Güzde günbatımı. Mary kötüleşir gibi oldu.

«Biz de sevinirdik,» dedi.

«Benim çocukları bir görsen,» diye gülümsedi Bill.

Birden, Beşinci Cadde boyunca ışıklar yandı, lacivert havaya çizilmiş parlak bir zincir gibi.

«Otobüsüm geliyor,» dedi Mary.

Adam elini uzattı. «Güle güle.»

«Ne zaman...» demek istedi, ama otobüs kalkmak üzereydi. Caddenin ışıkları bulandı, parıldadı, bulandı. Ve otobüse binerken ağzını açmaya korktu. Tek söz söyleyemeyeceğinden korktu.

Birdenbire çok yüksek sesle bağırdı, «Allahaismarladık!» diye. Ama otobüsün kapısı kapanmıştı.

Otobüs hareket etti. Dışarıdaki insanlar aralarına girdiler; karşıdan karşıya geçen insanlar, tanımadıkları insanlar. Bill'i göremez oldu. Sonra birden ona adresini vermeyi — onun adresini istemeyi — küçük oğlunun adının Bill olduğunu söylemeyi unuttuğunu farkettti.

Çeviren : Sinan Fişek

JOHN STEINBECK : (1902 - 1968, Salinas, California.)

Büyük bunalım yıllarının ünlü romancısı Steinbeck'in yapıtları Türkçe'de birçok kez basıldı üstüste. Steinbeck, yaşadığı yörenin bereketli topraklarını, sıcak aile ilişkilerini ele aldı yapıtlarında. Topraklarından sürülen acılı köylülerin serüvenlerini şiirsel bir dille anlattı, insanın tükenmek bilmeyen direncine övgüler düzdü. 1962 Nobel, 1940 Pulitzer Ödüllerini kazandı.

SABAH KAHVALTISI

Bir türlü tadına doyamıyorum bunun. Bilmem neden, hepsini inceden inceye gözümde canlandırabiliyorum. İkide bir, aklıma geliyor. Durup dururken, hem de gittikçe daha iyi hatırlıyorum, hatırladıkça da garip, ılık bir şeyler oluyor içimde, tadına doyamıyorum.

Sabah çok erkendi. Doğudaki dağlar koyu maviydiler, arkalarından, onları ufka kıpkırmızı çizen, güneşin ışıkları yükseliyordu. Yükselip başımın üstüne doğru geldikçe soğuyan, grileşen, donuklaşan bu ışıklar, batıya yakın bir yerde, geceye karışıyor, eriyip gidiyorlardı.

Soğuktu, pek acı vermiyordu ama ellerimi ovuşturup ceplerimin içine sokmuş, kamburumu çıkarmış, ayaklarımı yere vuruyordum. Vâdinin içinde, benim bulunduğum yerde, toprak sabahın gri rengine boyanmıştı. Bir dağ yolu boyunca yürüyordum. İlerde, yolumun üstünde, topraktan biraz daha açık gri renkte bir çadır gördüm. Çadırın yanındaki eski, paslı bir sac sobanın çatlaklarından sızan alevlerin turuncu parıltıları görü-lüyor, sobanın dar, kısa borusundan fışkıran duman dağılıp yok olmadan önce, uzun bir zaman yükseliyordu.

Sobanın yanında genç bir kadın vardı, gerçek bir kadın. Solmuş pamukludan bir eteklikle, gene pamukludan bir gömlek giymişti. Yaklaşınca, kıvrık koluyla tuttuğu, soğuktan korumak için de, kafasını gömleğinin içine sokmuş olduğu, bir bebeğe meme verdiğini gördüm. Ana ateşi karıştırıyor, daha çok hava gitmesi için, sobanın paslı kapaklarını aralıyor, üstündeki deliğini açıyor, durmadan hareket ediyordu. Bu işler olurken, bebek habire meme emmekteydi, ama anasının işine, hızlı, hafif, âhenkli hareketlerle çalışmasına engel olmuyordu. Kadının her halinden işini bildiği görülüyordu. Turuncu alevler sobanın çatıaklarından sızıyor, çadırın üstünde, ıslıl ıslıl, oynaşıyorlardı.

Artık yaklaşmıştım, kızaran domuz pastırması ile pişen ekmek kokularını duyuyordum, bildiğim kokuların engüzelleri... Doğuda gün ışığı hızla yükseliyordu. Sobaya yaklaşıp ellerimi uzattım, sıcaklığın vurmasıyla bütün vücudum ürperdi. O sırada çadır aralandı, önce genç bir adam, arkasından da yaşlı bir adam çıktı. Mavi çadır bezinden dikilmiş, yeni elbiseler giymişlerdi. Ceketlerinde pirinç düğmeler parlıyordu. Yüzleri sert hatlıydı, birbirine benziyorlardı.

Gencinin siyah, gür bir sakalı vardı, yaşlının sakalına ak düşmüştü. Kafaları, yüzleri ıslaktı, saçlarında, sert sakallarında su damlaları duruyor, yanakları parlıyordu. Sessiz sessiz durup doğuda yükselen ışıklara baktılar, birlikte esnediler, dağları ufka çizen çizgi boyunca uzanan kırmızılığı seyrettiler.

Dönünce beni gördüler.

Yaşlı adam : «Merhaba,» dedi. Yüzünde ne dostluk, ne de düşmanlık görülmüyordu.

«Merhaba efendim,» dedim.

Genç adam da : «Merhaba,» dedi.

Yüzlerindeki su, yavaş yavaş kurumaktaydı. Sobaya yaklaşıp ellerini ısıttılar.

Kadın işine devam ediyordu, yüzü başka yana dönüktü, ama gözlerini işinden ayırmıyordu. Önüne düşmesin diye, bir iple bağladığı saçları arkasında sarkıyor, çalışırken iki yana sallanıyordu. Kocaman bir sandığın üstüne teneke maşrapalarla tabaklar yerleştirdi, bıçaklar, çatallar dizdi. Kızarmış do-

imiz pastırmasını bol yağın içinden kepçeyle alıp büyük bir te-
neke tabağa koydu. Pastırma kıvrılıp çıtıldayarak büzüldü. Fı-
rının paslı kapağını açıp kızarmış büyük dilimlerle dolu dört
köşe bir tava çıkardı.

Sıcak hamurun kokusu yayılınca adamların ikisi de derin
derin kokladılar. Genç adam yavaşça : «Allahım,» dedi.

Yaşlı adam bana döndü : «Kahvaltı ettin mi?»

«Hayır.»

«Hadi, öyleyse, bizimle birlikte ye.»

Bu iyi haberdi. Sandığın yanına gidip yere çöktük. Genç
adam sordu : «Pamuk mu topluyorsun?»

«Hayır.»

«Biz on iki günden beri çalışıyoruz.»

Kadın sobanın yanından söze karıştı : «Yeni elbise bile
aldılar.»

Adamlar çadır bezinden yapılmış, yeni işçi elbiselerine
bakıp gülümsediler. Kadın pastırma tabağı ile ekmek dilim-
lerini, bir kâse et suyunu, bir tas kahveyi sandığın üstüne ko-
yup kendi de bir köşesine çöktü. Bebeğin kafası gömleğinin al-
tındaydı, hâlâ meme emiyordu. Emerken çıkan sesleri işitiyor-
dum.

Tabaklarımızı doldurduk, ekmeklerimizin üstüne salça sür-
dük, kahvelerimize şeker koyduk. Yaşlı adam ağzını iyice dol-
durdu, çiğnedi, çiğnedi, yuttu.

«Allah için güzel,» dedi. Ağzını gene doldurdu.

Genç adam : «On iki gündür iyi yiyoruz,» dedi.

Hepimiz hızla, çılgınca yedik, tabaklarımızı tekrar doldur-
duk, midelerimizi iyice doyurup ısınana kadar bu böylece de-
vam etti. Sıcak, acı kahve boğazımızı yaktı. Son damla kah-
veyi, telvesiyle birlikte toprağa döküp maşrapalarımızı bir da-
ha doldurduk.

Güneşin ışıkları kırmızımtırak bir renge bürünmüşlerdi,
sanki havayı daha çok soğutmuş gibiydiler. İki adam doğuya
döndüler, yüzleri doğmak üzere olan güneşten gelen renklerle
aydınlandı, bir an yaşlı adamın gözlerinde dağın arkasında yük-
selen ışığın parıltılarını gördüm.

Sonra ikisi de maşrapalarındaki kahve telvelerini toprağa döküp ayağa kalktılar.

Yaşlı adam : «Gidelim artık,» dedi.

Genci bana döndü : «Eğer pamuk toplamak istersen, belki sana da bir iş bulabiliriz.»

«Hayır. Gitmem gerek. Kahvaltı için teşekkürler.»

Yaşlı adam, sen bilirsin gibilerden, elini salladı : «Pekâlâ. Tanıştığımıza memnun olduk.»

Birlikte uzaklaştılar. Doğuda gökyüzü ışıktan alevlenmiş gibiydi. Ben de dağ yolunu tutarak uzaklaştım.

Hepsi bu kadar. Bu karşılaşmanın niçin hoşuma gittiğini büsbütün anlamıyor değilim. Ama orada başka bir şey de vardı, bana her hatırlayışımda o ılık tadı veren, *büyük güzellik* dediğimiz şey.

Çeviren : Memet Fuat

JAMES T. FARRELL : (1904 - 1981, Chicago, Illinois.)
Toplumcu gerçekçi yazın anlayışının en usta temsilcilerinden,
Farrell. Ekonomik bunalımın, daha çok kentlerdeki Amerikan
gençliği üstündeki etkilerini inceliyor, ekonomik çıkmazın yanı-
sıra gelen duygusal açmazları irdeliyor.

BİR KAHRAMANIN YAZGISI

I

Peters, güçlü kuvvetli, öküz gibi bir lowalı delikanlıydı. Chicago'ya geldikten sonra durmadan iş değiştirmiş, sonunda Ulusal Akaryakıt Şirketi'nin bir benzin istasyonunda çalışmaya başlamıştı. Mayısta girmişti işe, Şirketin yeni işçiler için açtığı okulun birinci ders dönemine yetişememişti. Böylelikle eğitimi eksik kaldı. Öğreniminin büyük bölümünü, Benzin İstasyonları Genel Müdürü Prevost'un ve daha önemsiz yetkililerin verdikleri yüreklendirici söylevler oluşturuyordu. Yarım saatten uzun bir süre, şaşkın şaşkın oturup Ulusal Akaryakıt Şirketi'nin ne kadar büyük, ne kadar geniş kapsamlı, ne kadar insancıl bir kuruluş olduğu konusunda söylenenleri dinledi. On dakikayı aşkın bir süre de, Şirket'in, şirket ve kamu çıkarlarını kollayan bütün işçilerine nasıl dürüst davrandığını dinledi. Bir çeyrek saat süreyle de, Prevost'un yardımcılarının birinin anlattıklarını dinledi, evet Şirket, benzin istasyonlarında çalışanlarla tanker sürücülerinin bağlı oldukları sendikadan çok daha fazla gözetiyordu işçilerini. Bir saat boyunca, görüş açısını, hayal gücünü genişletmesi, işine dört elle sarılması gerektiğini dinledi. Böyle iri, bilmediği sözcükleri dinlerken, ses çıkarmadan oturuyor, başını söylenenleri anlarcasına, onaylarcasına sal-

lıyor, kaslarını şişirerek ya da basit sözcükler mırıldanarak katılıyordu konuşmaya. Bir yirmi dakika da, dürüstlük, verimlilik ve inceliğin değerleri, kıvançları, erdemleri, bunların yanı sıra terbiye denilen şeyin ticari ve insani değerinin sergilenmesiyle geçti. İş eğitimi, benzin istasyonunun açılış ve kapanışı, hesapların tutuluşu, her gün zırhlı araçlarla, koruyucular eşliğinde götürülecek para torbalarının hazırlanışından, şirketin açıklar konusundaki tutumuna kadar uzanan gelişigüzel bilgilere cyrılmış bir beş dakikayla sona erdi. Denildi ki :

«Soyguncularla başın belâya girerse, sakın direneyim deme. Silâhlı kişinin her isteğini hemen ve harfi harfine yerine getir. Senden bütün parayı vermeni isterse, ver! Kasayı açmanı isterse, hemen aç, içindeki bütün parayı vermekten kaçınma. Kulağının üstünde dikil dese, elinden geleni ardına koyma, hemen son hızla dikil. Harfi harfine boyun eğeceksin! Şirketimiz, parasını ve malını silâhlı soygunculara karşı korumaya kalkışırken senin başına iş açılmasını göze alamaz. Sigortalıyız nasılsa. Benzin istasyonlarımızdaki soygunlar bizi hiçbir şekilde etkilemez.»

Peters, Marquette Bulvar'daki büyük, işlek bir benzin istasyonunda, eski personelin yardımıyla mesleğe ilk adımını attı. İlk gün, sabah yedide işbaşı yapması buyruldu. Yediye yirmi kala boygösterdi, istasyonun açılmasını bekledi. Eski işçiler saat yedide anahtarla çıkageldiler, uykulu uykulu açtılar kapıyı. İstasyonun yöneticisi Kagan, sabah vardiyasındaymış, hemen Peters'a el koydu. Isınmak için yağ tankını temizleseydi ya. Peters, nasıl temizleyeceğini bilmiyordu, eline bir teneke benzinle bir fırça tutuşturdular, biraz da alinteri dökmek gerekiyordu, tabii. Üç saat süreyle uğraştı, didindi, sonunda tank aylardır ilk kez pırıl pırıl oldu. Derken gazyağı tutuşturdular eline, benzin istasyonunun taş döşemesini silmesi gerekiyordu. Homurdanarak karşı koydu, yazıhanedekiler istasyonda gazyağıyla benzin kullanmamasını söylemişlerdi.

«Sorumluluk benim, canım,» dedi Kagan.

«Yapamam efendim. Yapmamamı söylediler,» diye yanıtladı Peters.

«Dinle. Seni bana işe alıştırmam için yollamadılar mı?»

«Evet efendim.»

«Hadi yayan bakalım Peters, iş başına!»

«Ama efendim, bana istasyonda gazyağı ve benzin kullanmamamı söylediler sıkı sıkı.»

«Bir şey olursa, bidon benim bidon nasılsa. Olmaz ya. hem buranın silinmesi şart. Hadi bakalım!»

Peters suratını asarak istenileni yaptı, saat bire kadar yerleri sildi. İşin tavsadığı bir anda, Kagan'la öbür işçi Morrisey, başına dikildiler, gülümsüyorlardı, bir şey hoşlarına gitmişcesine.

«Budala ama ciddi,» dedi Kagan.

«Hayır dediğinden çok daha fazla budala, daha da ciddi,» dedi Morrisey.

«Kulaklarından saman fışkırıyor baksana,» dedi Kagan.

«Ne kulağı yahu? Herifin beyni saman dolu. Bir inek görse bunu, doğru yanına seğirtir, başlar yalanmaya, mis gibi saman sanır,» diye güldü Morrisey.

Peters yemeğini on dakikada bitirdi. Sonra, Kagan iskemlesinde ağır ağır yemeğini yerken, Morrisey gelen müşterilere bakarken, Peters'a yer bezleriyle Bon Ami'nin nerede olduğu söylenildi. İstasyondaki bütün çelik parçaları ovması gerekiyordu. Bu iş, saat üçe kadar sürdü, sekiz saati böylece dolmuş oluyordu. Yangın söndürücüler, kapı tokmakları, benzin pompalarının muslukları ısıt ısıldı artık. İşçiler hesapları gözden geçirip nöbeti ikinci vardiyasına devrederken, çıktı istasyondan.

«Kim bu acemi çaylak?» İşbaşı yapan işçilerden Kanaly soruyordu.

«Hiram Samankafa,» dedi Kagan.

«Oğlum onu yanına almakla bize ne iyilik ettin bilemezsin. Yağ tankını gördüm. Hey yavrum, şu musluklara bak,» dedi Kanaly.

«Eşğin biri aslında. Buradan alınmadan önce istasyonumuz saray gibi olacak sayesinde,» dedi Kagan.

Benzin istasyonunun arkasında geniş bir çimenlik vardı. İkinci iş gününün sabahı, Peters makineyle çimenleri biçti, Kagan ile Morrisey de Kurnaz Peters'in çayırı görünce her an

ahbabı inekleri çağırabileceği konusunda şakalaştılar ileri geri. Peters makineyle çimenleri biçmeye uğraşırken, onlar doyaya güldüler. Çimenler kesildikten sonra, ayrıkotlarını ayıklaması istenildi, buyruğu hemen yerine getirdi, yavaşça, özenerek, ellerinin ve dizlerinin üstünde sürünerek. Sonra girişteki taşıdığı süpürdü. Tahtaları parlattı. Depodaki bidonları temizlemeye, kapakları parlatmaya koyuldu. Üçüncü sabah, işi bitince, pencereleri yıkaması istenildi. Pencereler yıkandıktan sonra duvarları, tavanı sildi, sonra helâlara geçti. Dördüncü gün, kendisine artık pompaları nasıl kullanacağını, benzin verdikten sonra hortumu nasıl kurutması gerektiğini öğreteceklerini umdu, hattâ belki motora nasıl yağ konulacağını, yağ tankını nasıl kurutacağını da öğretirlerdi. Hem sonra hesap defteri tutmaya, uygulamaya geçmeye de can atıyordu. Kagan ile öbür çocuklar gibi, çalım satabileceği günleri dört gözle bekliyordu, işinde ustalaşmış, kadrolu bir memur olacağı günleri, tulumunun belindeki kuşağa geçirilmiş bozuk para torbasıyla, üniformasının kasketi hafifçe yana kaykılmış. Ama bunları öğreneceği yerde, pompaları temizledi. Yeni görevi, bütün karpuz lâmbaları indirip yıkamaktı. Saat birde yemeğini bitirdi, artık bu tür işlerin sonu gelmişti galiba, belki de müşterilerle nasıl ilgileneceğini öğretirlerdi şimdi. Yanılmıştı. Kagan, istasyonun dışındaki tuğla zemini silmesini buyurdu.

Tam yıkacağı sırada, kentten telefonla aradılar, ertesi gün saat üçte Langley Caddesi, Altmış - birinci Sokaktaki benzin istasyonunda işbaşı yapması bildirildi. Pansiyonuna döndüğünde hoşnuttu. İki kişinin çalıştırdığı bir benzinci demişlerdi. Orada yalnız, kendi kendinin patronu olacaktı, tıpkı Bay Kagan gibi. Gülümseyerek yola koyuldu. Müfettiş, Peters çıktıktan hemen sonra geldi. Her yeri gözden geçirdikten sonra işçilere o yörede bundan temiz bir benzinci görmediğini söyledi. Kutladı onları, Prevost'a aktaracaktı gördüklerini.

II

Peters yalnızdı. Arkadaşı hesapları hazırlamış, ona alelacele birtakım bilgiler verdikten sonra çıkmıştı. Artık kendi öğrenmesi gerekiyordu. İstasyonda ilk kez yalnız kalışıydı. Kagan

ile öbür oğlanlar müşteriye bakarken nasıl kendilerine güvenirlerdi, işte öyle güvenli olmaya çalıştı. Eli ağırdı daha. Benzinin bir galonu on dokuz sentti, üç, dört, yedi galonu hızla hesaplamaya çalışırken kafası karışıyordu. O gün yağ isteyen herkese Ford yağı verildi. Hangi arabalara ince, hangilerine kalın yağ doldurulduğunu bilmiyordu Peters. İlk günlerde her yağ boşaltışında, motorun dışına damlatıyordu birazını. Arasına, döşemeye sıçrattığı da oluyordu. Müşterilerin çoğu ona sinirlendiler. Depoya benzin doldurduktan sonra hortumu kuruturken benzinin yarısı gürültüye gidiyordu. Bir müşteri onu benzin sıçratıp arabasının cilâsını bozmakla suçladı. Radyatöre su koyarken, motor kapağıyla metal yüzeyi cıvılsıklam ediyordu. Birkaç kez, su sıçrattıktan sonra metali kurulamayı unuttu, müşteriler de görmeyip yollarına gittiler. Ertesi gün biri, öfkeyle çıkageldi, radyatör kapağını çevreleyen metal yüzeyin Peters yüzünden paslandığını ileri sürüyor, bas bas bağıırıyordu. Üç müşteri de, kendilerine benzin sattıktan sonra deponun kapaklarını kapatmadığından yakındılar. Karteri ilk temizleyişinde canı çıktı, bir sürü civatayı yerinden söküyordu neredyse. Hangi anahtarı kullanacağını bir türlü kestiremiyordu. Yanlışlar yaparak, boşuna zaman harcıyıp hıza ve verime alışkın müşterilerinin sinirlerini bozarak öğrendi işini. Gündelik hesaplarını tutarken, arasıra kendi aritmetik dizgesini, kendi hesap yöntemini bir gün keşfedeceğine yeminler ederek. Daha bir hafta dolmadan, kimliği gizli biri geldi yanına, iş adamı, satıcı, ya da öyle biri görünümünde, temiz giyinmiş bir adam. Yirmi dolar bozdurmak istiyordu ve alışveriş sırasında Peters'dan on dolar yürüttü ustalıkla.

Yine de bunlar, her aceminin başına gelecek yanlışlardı. Üstleri, bu yanlışları görmezlikten geldiler, kaptırdığı on doları saymazsak. O para Peters'ın cebinden çıktı. Ama şirket, çalıştırdığı adamı tanırdı. Peters dürüst, çalışkan, tutarlı ve kararlıydı. İstasyonunu temiz tutmak için durmaksızın çalışıyordu. Yaptığı yanlışlardan ders alıyordu. Şirketin istediği türden bir işçiydi. Eğitilebilirdi. Güvenilir bir kişi olduğunun kanıtlarını vermişti. Söylenilenleri harfi harfine yerine getiriyordu. Müşterileri karşılarken, ezberletilen sözlerin dışına asla çıkmıyordu.

«İyi günler efendim,» diyordu, pompaların yanına yanaşmış arabaya doğru yürürken.

Sonra, «Deponuzu doldurayım mı?» diye soruyordu.

Müşteri isteğini bildirdikten sonra Peters, artık verimli çalışmaya alışı ya, hemen buyrukları yerine getiriyordu.

«Yağınıza bakayım mı?»

Müşteri evet derse, Peters kapağın altındaki göstergeyi inceliyor, bazen birkaç litre yağ satabiliyordu. Titizdi, göstergeye göre arabanın yağı yeterliyse, zorla kakışlamaya çalışmazdı.

«Suyunuz, havanız tamam mı efendim?» derdi o zaman, bu hizmet parasız olduğundan, çoğu kez radyatörle lâstiklere bir göz atması istenirdi.

Her müşteriye elinden geldiği kadar satış yapmaya çalışırdı. Benzin almak için duran şirket satıcılarına özel mailar satmaya çalışacak kadar ileri götürdü işi. Müdürlerle müfettişlerin, her an tembel, kaytarmacı işçilerle, eğitici söylevlere inanmayan, satmak zorunda oldukları, satmaya zorlandıkları, satmak zorunda bırakıldıkları oranda yağı asla satamayan memurlarla uğraşmak durumunda olan adamların, yüreğine su serpen biri oluvermişti. Peters zeki değildi, uyanık değildi, kolej ve yüksek okul öğrenci kuruluşlarından işe sık sık alınan adamlar gibi hazırcevap değildi. Kabasaba bir köylüydü. Ayarlanmış, belli bir aylığı vardı, üç ay sonra kendiliğinden yüz elli dolara yükselecekti. İyi paraydı doğrusu, biriktirebilirdi. İşinden hoşnuttu. Yaşamının geri kalan bölümünü de bu işte geçirebilirdi. İlk toyluk günlerinden sonra bir daha kimseye yakınma olanağı vermedi. İstasyon pırıl pırıldı. Hiç yılmadan yağ ve özel mallar satmaya çalıştı ve bağırdı. Hesaplarında eksik çıkmadı. Kuralları bozduğunu gören olmadı.

III

Beş aydır çalışıyordu, derken bir gece, yüksek güçlü bir Marmon'a kurulmuş iki delikanlı, istasyona süzöldüler, pompalardan birine yanaştılar, durdular. On galon benzin istiyorlardı, Peters pompayı hazırlarken arabadan çıktılar.

«Beyim motor çalışırken benzin vermemiz kurallara aykırıdır,» dedi Peters ağır ağır homurdanarak.

«Hadi ahbap, işine bak!» dedi oğlanlardan biri.

«Olmaz efendim, kuralları bozamam,» dedi Peters.

«Hadi ama, işimiz acele!»

«Özür dilerim ama kurallara aykırı efendim.»

İkinci delikanlı motoru durdurdu. Peters, on galonu bastı hemen.»

«İki litre de orta incelikte yağ.»

Peters kapağı kaldırıp göstergeye baktı.

«Bence yağ almanıza gerek yok,» dedi başını kaldırırken.

«Hadi git de yağ getir ahbap. Parasını veriyoruz, araba da bizim.»

Yağı almak üzere kulübeye doğru yürüdü. Ardından geliyorlardı. Kapıdan içeri girer girmez, sırtına bir tabanca dayadılar.

«Gir içeri, ağzını açayım deme, dediklerimizi yap!»

İsteksizce söylenenleri yerine getirdi. Bütün parayı vermesini buyurdular. Bozuk para çantasını, tulumunun cebindeki kâğıt para tomarını uzattı. İkinci delikanlı kâğıt para tomarını cebine attı, bozuk para çantasını boşalttı, demir paraları da attı cebine.

«Hadi kasayı aç da öbürlerini ver, salak orospu çocuğu sen de!» dedi tabancalı olan.

Peters eğildi, kilidin şifresini çevirdi, açtı kasayı. Tabancalı delikanlı arkadaşını koruyor, arkadaşı da eğilmiş, kasadan çıkacak parayı almaya hazırlanıyordu. Peters, tabancalı delikanlının yüzünü ilk o zaman gördü. Çocuktü düpedüz, tas çatılsa on dokuzunu aşmış olamazdı. Arkadaşı teneke kutuyu aldı, kurcaladı, yerine koymadan önce parayı saydı.

«Haydi çabuk!» dedi tabancalı.

Peters, onun sinirli olduğunu, tabancayı doğrultan parmaklarının azıcık titrediğini ayırdetti.

«Bir kımıl da, kurşunu beynine yersin. Uyanıklık ettin pompanın orada. Ama unutma, bu oyuncak ateş saçar, annadın mı? Gözünü kırpmam yeter annadın mı? Hadi oğlum Mac!» dedi tabancalı, arkadaşına dönerek.

Peters ansızın döndü, sol yumruğunu oğlanın çenesine patlattı. Oğlan düştü, tabancası kaydı elinden. Öbür soyguncu da dengesini yitirmişti. Peters yukarı doğru salladı yumruğunu. Birinci soyguncu, silâha uzanmaya çalıştı, süründü ama Peters yoluna dikildi. Ayağa kalktı delikanlı, sendeliyordu, bir yumruk daha yiyince, çaresiz, yağ bidonlarından birine çarptı. Yere kaydı usulca, bayıldı.

Polisler geldiğinde, Peters yazıhanesinle oturmuş gülümüyor, elinde tabanca, birtakım meraklılarla olayı tartışıyordu. İki soyguncu da yerde yatıyordu, yüzleri dayaktan şişmişti, *biri hâlâ sarhoştur, öbürününse boynu eğik; bırakın beni gideyim* diye sızlanıyordu. Devriyelerin arabasına bindirdiler, götürdüler, on yıla hüküm giydikleri öğrenildi.

Sabah gazetesinde Peters'ın resmi çıktı. Resmi gördüğünde, ünlü biriymiş gibi bir duyguya kapıldı. Başkan Coolidge dışında gazetede resmi çıkan bir - iki kişiden biriydi. Hemen kesti resmi, Iowa'ya, ailesine yolladı. Merkezden çağırışlardı. Prevost onu kutladı, bir kahraman olduğunu söyledi. Sonra müdür, hafifçe çıkıştı. Şirket, işçilerinin silâhlı soygunlarda karşı koymamalarını istiyordu, anımsamakta yarar vardı. Şirketin sermayesi her türlü soyguna, hırsızlığa karşı sigortalıydı. Hırsızlık ve öldürme olaylarının alıp yürüdüğü bugünlerde bir me-murun silâhlı kişilere karşı direnmesi göze alınamazdı. Özellikle genç silâhlı soygunculara karşı direnmek daha sakıncalıydı. Eli ayağı birbirine dolaşan sinirli çocuklardı bunlar ve çoğu kere korkudan ateş edip adam öldürüyorlardı. Peters, soyguncuların genç olduğunu, silâhlı olanınsa elinin titrediğini anlatmıştı Prevost'a. İşte bunu sezer sezmez fırsatı değerlendirmeyi kurmuştu. Ve atılmıştı hemen. Peters, beş yüz dolarlık bir ödül aldı. Marmon'un çalıntı bir araba olduğu saptanınca, sahibi de elli dolar armağan etti Peters'a. Bu kahramanlık sıfatının tadını özel olarak çıkarıyordu Peters, işinde yine aynı sessiz, görevine düşkün, dürüst Peters'dı.

Daha büyük bir benzin istasyonuna gecti, işin oylumu büyüdüğünden, yağ satışından daha büyük yüzdeler alıyordu artık. Olaysız aylar birbirini izledi. Her gün, işini hiç aksatmadan çalışıyordu. Bir akşam, tam istasyonun kapısını kilitleyip

dışarı çıktığı anda, birkaç kişi üşüştü yöresine, Peters yüzünden ekmeklerinden olan iki soyguncunun arkadaşlarıydılar. Hep birlikte köktüler tepesine. Peters yılmadan, bütün gözüpeliğiyle dövüştü. Ama onlar baskın geldiler, anahtarla başına vurdular, tekmelediler, hırpaladılar, çukurun oraya, yarı-baygın bıraktılar. Ertesi sabah, başka istasyona yollandı ve o ikinci hiçbir şey olmamışcasına işbaşı yaptı. Yüzü yer yer şişmişti, yediği yumruklardan morarmıştı. Üç ay daha geçti, ve yine bir gece, kapıyı kilitledikten sonra aynı çetenin saldırısına uğradı.

Kuzey kesimine yollandı bu kez. Bir gece tek başınaydı, işi yoktu pek, derken silâhlı bir soyguncu daldı içeri. Peters, küsküyü kafasına indirdiği gibi çenesine bir sağ yumruk savurdu, adamın işini bitirdi. Resmi, Pazar gazetelerinin tıfdrakta basılmış ekinde çıktı, önceki serüvenlerinden de söz ediliyordu. Bir beş yüz dolarlık ödöl aldı yine. Patronları içtenlikle kutladılar. Bir kez daha kulağı çekildi, konunun önemi üstünde duruldu. O iki genç haydutu Joliet Hapishanesi'ne gönderdi diye ne dayaklar yediği anımsatıldı. Bugünlerde sokakları tutan soyguncu çeteleriyle karşı karşıya gelmenin ne kadar tehlikeli olduğu belirtildi. Neden, niye dalaşmıştı sanki? Para, nasılsa öde-necekti. Neden budalalık ediyordu?

«İyi ama efendim,» dedi Prevost'a, «uzun boylu düşün-medim ki ben. Herif karşımda tabancasıyla duruyordu, küskü de yerde, yanibaşımdaydı. Herifin gözlerine baktım. Korkuyor gibiydi. Düşünmedim ki. Küsküyü kaptığım gibi kafasına indir-dim, sonra da bir yumruk patlattım. Ne olduğunu anlamamış-casına yığılıverdi yere. Evet efendim, geçen sefer bana söyle-diklerinizi düşünmedim bile.»

Arkadaşı, avanağın birisin sen diyordu ama Peters, ger-çekten hiç düşünmeden davrandığını yineledi. İş arkadaşları-nın hiçbirini sevmiyordu artık onu. İstasyonu gereğinden temiz tutuyordu. Çok yağ satıyordu. Çok fazla dürüsttü, onları güç durumda bırakıyordu. Arkasından, "patronun köpeği" diyor-lardı.

Dövdüğü üçüncü soyguncu da on yıl yedi. Artık Peters'ın arkasında iki çete vardı. Sheridan Yolu'ndaki işlek bir benzin

istasyonuna gönderildi, orada her zaman bir yedek işçi bulundurulurdu. Gelecekteki dövüşmeleri önlemek amacıyla bir de dedektif yollandı istasyona. Peters'a artık hiçbir hayduta el sürmemesi gerektiği önemle bildirdi. Tehlike doruğa varmıştı. Ders almamış mıydı hiç? Kaç kereler, işyerinden uzakta çetelerin saldırısına uğradı, dövüldü. Morarmış gözleri, yumruk izleriyle işbaşı yaptığında, kız yüzünden kavga ettiğini söylüyordu. Arkadaşları bu özörlere gülüp geçiyorlardı. Hak etti, diye düşünüyorlardı, hiç gereği yokken neden başkalarının parasına bekçilik ediyordu sanki. Salak köylünün tekiydi. Birkaç ay daha geçti. Bir akşam, altı sularında istasyonda yalnızdı. Arkadaşı köşeye, yemeğe gitmişti. Peters'la koruyucusu, çete tarafından bayılncaya kadar dövöldüler.

Bu dövölme olayından sonra, istasyonda yeni bir görev dağılımına gidildi nedense. Bütün istasyonlar, onluk kümelere ayrılacak ve her kümenin başına bir yönetici geçirilecekti. Peters, yöneticiliğe yükseldi böylelikle. Şirket, bölgesinde kullanılmak üzere bir araba verdi altına, aylığı da yüz altmış dolara çıktı. Bu gidişle, mesleğinde daha da yükselecekti galiba. Soyguncuların tabancalarını almak gibi budalalıklar etmesine karşın, merkezde çok tutuluyordu. Ne var ki yöneticilik yeteneğinden yoksundu. Kimi zaman on dört saat süreyle çalışıyordu, adamlarını çok yakından izliyor, sinirlerini bozuyordu. Prevost, yöneticilerin adamları göz altında tutmalarını istiyordu ama Peters'ın bu işi çok ileri götürdüğünü kavramakta geçikmedi. Durmadan eski işçileri kovup yeni alınanları işe alıştırmanın ne yararı vardı. Memurları böyle sinir küpüne çevirmenin ne yararı vardı. Herkes, her an kavgaya hazırды. Sık sık, duydukları nefret yüzünden kuralları çiğnemeye itiliyorlardı. En iyi adamlardan biri, bir benzin istasyonu şefi Peters'ın buyruğu altında çalışmak zorunda kalırsa işten çekileceğini bildirerek gözdağı vermişti. Böylece Peters merkeze alındı, gereçlerin sayımı, dağıtımı, istasyonlara yollanan gereçlerin makbuzları onun sorumluluğu altındaydı. Ama bu işin üstesinden gelemiyordu. İki ay sonra içinden çıkılmaz hale getirdiği dosyaları düzene sokmak için iki memur çalıştırmak zorunlu oldu. Prevost, yeniden istasyonlara yolladı onu. Batı Madison So-

kağındaki bir benzincide yalnız gündüzleri çalışacak, iş saatleri süresince İrlandalı bir dedektifin gözetimi altında bulunacaktı. Yüklü bir altı ay geçti. Bu arada Peters, saldırıya uğramadı. Galiba çeteler, öçlerini yeterince aldıklarına karar vermişlerdi. Dedektif görevinden çekilip ahlâk zabıtasına verildi. Peters yalnızdı şimdi. İstasyon, yine her zamanki gibi pırıl pırıldı. İş arkadaşı sessizce yakınıyordu, Peters nasıl çalışıyordu öyle. Can sıkacak kadar dürüsttü. Hesaplarında hiç açık çıkmıyordu. Müşterileri asla aldatmıyordu. Hep yağ satmaya çalışıyordu. İyi bir adamdı. Sonra, bir pazar sabahı, istasyonu açtıktan az sonra, dört haydutun saldırısına uğradı, yerde baygın yatar durumda bulundu.

«Tam açıyordum, arkamdan geldiler, Arkamdan saldırdılar. İçlerinden birini yere yıktım ama o sırada biri başıma bir şey vurdu, hepsi bu,» dedi polislere, kulaklarının arkasındaki şişi yokladı.

Ertesi sabah Prevost, Peters'ı yazıhanesine çağırdı.

«Peters, sen örnek bir memursun,» dedi, Peters'ın çok hoşuna gitti bu övgü. «Baştanberi dürüst, verimli, güvenilirдин. Sicilin her bakımından eksiksiz. Gerçekten cesur bir adamsın, sağlam bir kişiliğin var. Tam Şirketimizin istediği kişisin. Sicilinde bir tek leke yok.»

«Ben işimi elimden geldiği kadar iyi yapmaya çalıştım efendim,» diye homurdandı Peters.

Prevost'un yüzü bulutlandı. Duygulu bir sesle, bu kusursuz sicile karşın, bu yüksek görev anlayışına karşın, onu işte tutamayacaklarını bildirdi. Yoksa hem özel yaşamı hem de şirketin malı tehlikeye atılmış sayılacaktı. Sigorta şirketi bile sızlanmaya başlamıştı. Hiç istemediği halde, işine son vermek zorundaydı. Silâhlı soyunculara direnme göstermemesini öğütlememişler miydi? Ama nedense bu öğütlere hiç kulak asmamıştı Peters. Her keresinde dövüşmekte direnmişti.

«Dövüşmeyi çok mu seviyorsun?» diye sordu Prevost.

«Hayır efendim, düşünmüyorum bile. Benden bir şey istiyorlarmış gibi geliyor, ben de hak ettiklerini veriyorum. Sonra kendi kendime, “Bay Prevost böyle yapmamamı söylememiş

miydi?" diyorum. Sonradan gerçekten üzüldüğümü hep, inanın Bay Prevost.»

Prevost, şimdiye kadar hiç kimseye böyle üzülmekle yol vermediğini söyledi. Ama zorundaydı. Peters'in sorumluluğunu yüklenemezdi. En olumlu tavsiye mektuplarını verecekti ona. Peters'in yeni bir iş bulmada hiç güçlük çekmeyeceğine inanıyordu.

Peters, kaygılı bir yüzle çıktı yazıhaneden. Iowa'ya dönmeyi düşündü önce, sonraları, yeni bir iş aramaya başladı. Yetenekleri ödüksüz kalmadı elbet. İş yerlerine grev kırıcıları sağlayan bir uzman şirket, onun adını duymuş, geçmişini öğrenmişti. Benzin istasyonu memuru olarak kazanabildiği aylıktan daha dolgun bir aylıkla bu şirkete kapılındı.

WILLIAM SAROYAN : (1908 - 1981), Fresno, California.)
Yurdumuzda çok sevilen Ermeni asıllı yazar Saroyan, hüznü, sevecen anlatımıyla, sıra özlemiyle yüklü yapıtlarıyla sıvrılıyor. En umutsuz durumlarda bile kişiöğlunun doğa karşısında duyduğu nerdeyse çocuksu şaşkınlığı, coşkuyu işliyor. 1939 Pulitzer Ödülü'nü geri çevirdi.

UÇAN TRAPEZDEKİ GÖZÜPEK DELİKANLI

UYKU

Evrensel genişlikler arasında yataylamasına ayık, gülmeyi ve sevinci uygulayarak, yergiyi de, tümünün sonu, Roma'nın, Babil'in de elbet, dişler kenetlenmiş, ansımlar, oldukça volkansı bir ısı, Paris sokakları, Eriha düzlükleri, bir dalgınlıkta oldukça sürüngensi birtakım kayışlar, bir suluboya sergisi, deniz ve gözleriyle balıklar, senfoni, Eyfel Kulesi'nin köşesindeki masa, operada caz, çalar saat, kıyamet gününün topuk tıkırtıları, bir ağaçla koyuıtulan bir söyleşi, Nil nehri, Kansas'a giden bir Cadillac, Dostoyevski'nin kükreyişi, kararan güneş.

Şu yeryüzü, yaşamış birinin yüzü, ağırlıksız bir biçim, yağın kara gözyaşı döküyor, bembeyaz bir ezgi, evrenin boyutlarının iki katı kadar büyütülmüş çiçek, kara bulutlar, kafese kıştırılmış bir panter bakışı, ölümsüz boşluk, gömlek kollarını kıvrıp ekmek kızartan Bay Eliot, Flaubert ile Guy de Maupassant, sabahın ilk saatlerinin sözsüz uyumu, iyice gelişen matematik, dişlerde taze soğan gibi çıtır çıtır, Kudüs, açmaza giden yol.

Kişiöğlunun o derin türküsü, görünmeyen ama belli belirsiz tanınan birinin kurnaz fısıltıları, buğday tarlasındaki ka-

sırğa, bir satranç oyunu, susturun kraliçeyi, kralı, Karl Franz'ı, kara Titanic'i, ağlayan Bay Chaplin'i, Stalin'i, Hitler'i, Yahudiler kalabalığını, yarın Pazartesi, sokaklarda dans etmek yasağı.

Ey yaşamın tez akan anı; bitti işte, yeryüzü yeniden yürürlükte.

II

UYANIKLIK

(Diri) giyindi, traş oldu, aynada kendine bakıp gülümsedi. Çok yakışıklı, dedi; boyunbağım nerede? (Bir tanecik boyunbağı vardı zaten.) Kahve, sonra boz bir gökyüzü, Büyük Okyanus sisi, yoldan geçen bir tramvayın vınıltısı, kente inenler, yine zaman, gün, düzyazı ve şiir. Merdivenlerden hızla sokağa inip yürümeye başladı, ansızın geldi aklına, yalnızca uykudayken, yaşadığımızı anlayabiliyoruz. Yalnız orada, o yaşayan ölümlerde karşılaşabiliyoruz kendimizle, ta uzaklardaki yeryüzüyle, Tanrı ve azizleriyle, atalarımızın adıyla, uzak anların tözüyle; yalnızca orada, yüzyıllar bir anda elle tutulur atomuna dönüşüyor.

Olanca canlılığıyla girdi güne, topuklarıyla kesin bir takırtı çıkararak, gözleriyle sokakların ve yapıların üstünkörü doğrusunu yakalayıp, gerçeğin önemsiz doğrusunu. Çaresizlikten, bir şarkı mırıldandı beyni, *Bak Havada Süzülürken Nasıl da Ustalık / Uçan Trapezdeki Gözüpek Delikanlı*; sonra benliğinin bütün gücüyle bir kahkaha koyverdi. Gerçekten nefis bir sabah; bozumtrak, soğuk, somurtkan, iç dünyaya yönelmeye elverişli, tam bir dinçlik günü; ah Edward Guest, dedi, bilsen müziğini şu anda nasıl özlüyorum.

Olukta, demir bir para gördü, 1923 tarihli, avucuna alıp yakından inceledi, o yılı, paranın üstüne kazılmış Lincoln'u anımsatarak. Bir "peni" ile hiçbir şey yapılamazdı. Ben de tutar bir araba alırım, diye düşündü, züppeler gibi giyinir kuşanırım, otel orospularına dadanırım. Ya da bir basküle atarım bunu da kilomu öğrenirim.

Yoksulluk iyiydi gerçi. Komünistlerde açlık çekmek korkunçtu ama. Ne iştahlı adamlar var, ne kadar düşkünler yemeğe. Bomboş bir mide. Kızarmış hindi, patates püresi, kızılıcık şerbeti, kabak tatlısı, peynir, kahve, ceviz ve kara üzüm çekiyordu canı. Her öğünde, ekmek ve cigara vardı, artık ekmek de yoktu ya. Ekmeksiz kahve, doğru dürüst bir akşam yemeği sayılamazdı, parkta da ıspanak türünden pişirilebilir otlara hiç raslanmıyordu.

Doğrusu gerekirse, açlıktan ölmek üzereydi, yine de ölmekten önce okumak zorunluluğunu duyduğu kitaplar sonsuza kadar uzanıyordu. Brooklyn hastanelerinden birinde yatan ufak tefek, Mollic adlı bir memuru anımsadı, ölmeden önce, bir kez California'yı görmek isterdim, demişti umutsuzca. Ben de hiç değilse Hamlet'i bir kez daha okumalıyım, diye düşündü ciddileşerek, belki Huckleberry Finn'i de.

Tam anlamıyla ayıldı o anda; ölümü düşününce. Uyanıklık, artık direnç veren sürekli bir sarsıntının rasgele bir durumuydu. Bir delikanlı, göze batmayan bir biçimde yokolabilir pekâlâ, diye düşündü; zaten açlıktan ölmek üzereydi ya. Sade su ile düzyazı, cansız boşluğu dolduruyorlardı ama yeterli değildiler. Para için yapabileceği bir iş olsaydı, ticaret amacıyla birkaç önemsiz uğraş. Bir masanın başında oturup gün-boyu sayıları toplamasına, çıkartmasına, çarpıp bölmesine bir izin verselerdi, belki de ölmezdi. Yiyecekler alırdı, çeşit çeşit; bilinmedik tadlar, Norvec'ten, İtalya'dan, Fransa'dan gelme, çeşit çeşit etler, kuzu, balık, her türden peynir; üzüm, incir, armut, elma, kavun, açlığını giderdikten sonra tapınacağı nesneler. Kara üzüm salkımını bir tabağa, iki kara cevizin, iri sarı bir armudun, yeşil bir elmanın arasına yerleştirecekti. Kesilmiş bir kavunu saatlerce burun deliklerine tutup düşüncelere dalacaktı. O kocaman, gevrek Fransız somunlarından alacaktı, çeşit çeşit sebze, kasalar dolusu bira, çuvalar dolusu fındık fıstık, torbalar dolusu kuru üzüm, pasta, şekerleme, ne varsa.

Bir tepeden, doğuda olanca görkemiyle yükselen kente baktı, kendi türdeşleriyle tepeleme dolu kente, yükselen kulelere, ve birdenbire hepsinin dışında buldu kendini, bir daha asla oraya sokulmayacağından kesenkes emin, nasılsa yan-

lış bir yeryüzüne, belki de yanlış bir çağa adım attığının kesenkes bilincindeydi, yirmiiki yaşındaki genç bir adamı sonsuza dek defedeceklerdi başlarından. İ karartıcı bir düşünce değildi bu. Bir ara “Yaşama İzni İçin Bir Dilekçe” yazmalıyım, diye düşündü kendi kendine. Ölüm düşüncesini ne kendisine ne de insanlara acımadan kabullendi, en azından bir gece daha uyuyacağına inanarak. Bir günlük kirası ödenmişti; bir yarın daha vardı önünde. Ondan sonra, evsiz barksızların gittikleri yere giderdi. Kurtuluş Ordusu’na uğradı belki — Tanrı’ya ve İsa’ya (ruhumun kurtarmayıcısına) ilâhiler söyler, kurtulur, yemek yer ve uyurdu. Ama yapmayacağını biliyordu. Onun yaşamı, özel, kişisel bir yaşamdı. Bu gerçeği yok etmek istemiyordu. Herhangi başka bir seçenek daha iyiydi.

Havada, uzan trapezde, diye söylendi içinden. Eğlenceli bir düşünceydi bu, kişiyi şaşırtacak kadar garipti. Tanrı’ya, ya da hiçliğe uçan bir trapez, bir çeşit sonsuza uçan bir trapez; bu uçuşu soylulukla gerçekleştirebilmek için gereken gücü diledi, serinkanlılıkla yakardı.

Bir sentim var, dedi. Bir Amerikan parası. Akşamüstü, güneş gibi pırıl pırıl olana kadar parlatacağım onu, üstündeki sözcükleri inceleyeceğim.

şimdi kentin içindeydi, yaşayan insanlar arasında. Gidebileceği bir iki yer vardı. Mağazaların dökme ön camlarında gördü gölgesini, bu imge içini kararttı; aslına bakılırsa, gövdesinin her kesiminde bir halsizlik göze çarpıyordu, boynunda, omuzlarında, kollarında, karnında ve dizlerinde. Hayır, böyle olmaz, dedi, gözüpek bir çabayla bütün bu kopuk parçaları bir araya getirdi, gergin, yapay bir dimdikliğe, bir katılığa yekindi.

Sayırsız lokantayı, eksiksiz bir öz denetimle, içeri göz bile atmadan geçti, sonunda, o yapıya daldı. Asansörle yedinci kata çıktı, koridoru yürüdü, kapıyı açarak bir iş bulma kurumunun yazıhanesine girdi. şimdiden, iki düzine genç doluşmuştu içeri; bir köşede durarak görüşme sırasının kendisine gelmesini beklemeye koyuldu. Neden sonra, bu büyük ayrıcalığa kavuştu ve kafası iyice dağılmış, sıska, elli yaşlarında evde kalmış bir kızın sorularını yanıtladı.

«Anlatın bakalım,» dedi kadın; «elinizden neler gelir?»

Birdenbire bir çekingenlik çöktü üstüne. «Yazarım,» dedi acınılası bir sesle.

«Yani kaleminiz iyidir mi demek istiyorsunuz? Öyle mi?» dedi yaşlı kız.

«Eh evet,» dedi genç. «Yazabilirim gerçekten demek istiyorum.»

«Ne yazarsınız?» dedi kız kurusu, nerdeyse öfkelenmiş gibiydi.

«Düzyazı,» dedi genç, olağan bir sesle.

Bir sessizlik oldu. Neden sonra bayan sordu :

«Daktilo kullanmayı biliyor musunuz?»

«Tabii,» dedi genç.

«Peki,» dedi kadın, «adresiniz bizde nasılsa; yakında sizi ararız. Bu sabah hiç iş yok, bir tek iş yok.»

Uğradığı öbür kurumda da aynı durumla karşılaştı, yalnız bu kez, domuza çok benzeyen kibirli bir genç sordu soruları. Kurumlardan sonra büyük mağazalara uğradı: bitmek tükenmek bilmeyen şişinmeler, alçalışı, sonunda da boş iş olmadığına ilişkin bilgiler. Hoşnutsuzluğa kapılmadı, garip bir biçimde, bu saçmalığa bulaştığını düşünmedi bile; yaşayan, genç bir adamdı ve bunu sürdürmek için de para gerekiyordu, parayı elde etmenin tek yolu çalışmaktı; iş yoktu. Tepeden tırnağa soyut bir sorundu bu, son kez bir çözüm getirmeye sıvanmak geldi içinden. Ama artık konunun kapandığına seviniyordu.

Yaşamının akışındaki kesinliği algılamaya başladı. Kimi anlar dışında, genellikle yalansız dolansız bir yaşamdı, evet, şimdi, son anda en ufak bir dolambacın işin içine karışmasına izin vermemeye kararlıydı.

Y.M.C.A.'ye¹ giderken sayısız dükkânlar, lokantalar geçti, orada kağıda ve mürekkebe sarılarak doğru Dilekçe'sini yazmaya başladı. Bir saat kadar bu belgeyle uğraştıktan sonra birdenbire, odanın havasızlığı ve açlık yüzünden fenalaştı. Büyük kulaçlarla kendinden ötelere yüzüyor gibiydi, çarçabuk çıktı yapıdan. Halk Kitaplığı'nın bulunduğu yapının karşısındaki kal-

¹ Genç Hristiyan Erkekler Birliği (Çev.)

dırımnda, Belediye Parkı'nda bir litreye yakın su içtikten sonra içi açıldı. Tuğla döşeli yolun tam ortasında, çevresi kuğular, güvercinler ve ardıkuşlarıyla sarılmış bir ihtiyar duruyordu. Kocaman bir kese kağıdından çıkarttığı ekmek kırıntılarını kuşlara atıyordu, serpiyordu avuç avuç, hem de büyük bir soylulukla.

Adamdan biraz ekmek kırıntısı istemek dürtüsü uyandı içinde, belli belirsiz, gelgelelim bu düşüncenin bilinç düzeyine yaklaşmasına izin bile vermedi; Halk Kitaplığı'na girerek bir saat kadar Proust okudu, sonra, kendini yine yüzer bulunca, dışarı koştu telâşla. Parktaki çeşmeden biraz daha su içip odasına giden uzun yürüyüşe başladı.

Gidip uyuyayım biraz daha, dedi; başka yapacak şey yok. Artık biliyordu, bir şeyim yok diye kendisini kandıramayacak kadar yorgun ve bitkindi, yine de her nasılsa kafası canlıydı, tetikteydi. Sanki apayrı, bağımsız bir varlıkmişçesine, kendi gerçek, fiziksel öz acıları konusunda yakışıksız şakalara girişmekte direniyordu. Öğleden biraz sonra vardı odasına, ispiro ocağına kahve suyu koydu. Süt kalmamıştı, geçen hafta satın aldığı iki yüz elli gram şekerin yerinde yeller esiyordu; sıcak, siyah sıvıdan bir fincan içti, yatağına ilişmişti, gülümsüyordu.

Y.M.C.A.'den bir düzine mektup kağıdı yürütmüştü, dilekçeyi bu kağıtlara yazmayı kuruyordu ama şu anda yazma düşüncesi çok itici geliyordu. Söylenecek hiçbir şey yoktu. Sabah yolda bulduğu demir parayı parlatmaya koyuldu, bu saçma uğraştan büyük tad duydu nedense. Hiçbir Amerikan parası İngiliz demir paraları gibi parlatılamaz, parlayamaz. Yaşamak için kaç peni gerekiyordu? Satabileceği başka şey yok muydu? Çıplak odaya göz gezdirdi. Yok. Saati gitmişti; kitapları da. Bütün o güzelim kitaplar, dokuzunu seksen beş sente satmıştı. İçi bulandı, kitaplarından ayrıldığına utandı. En iyi takım elbisesini iki dolara satmıştı da içi böyle yanmamıştı. Giyeceğe aldırmazdı. Gelgelelim kitaplar. O başkaydı işte. Bazen, yazan insanlara toplumda saygı duyulmadığını düşündükçe, öfkesinden kabına sığamıyordu.

Pırıl pırıl parayı masanın üstüne koydu, cimrilere özgü tutkuyla süzdü. Ne de güzel gülümsüyor, diye düşündü. Oku-

madan baktı sözcüklere, E Pluribus Unum One Cent United States Of America, öbür yüzü çevirince Lincoln'u gördü, Özgürlüğümüzü Tanrı'nın Elllerine Bırakıyoruz, 1923. Aman ne kadar da güzel, dedi.

Başı dönüyordu, kanına korkunç bir sayrılığın yerleştiğini duydu, bir bulanma, bir çözülme. Şaşkın şaşkın, yatağın yanında durdu, uyumaktan başka yapılacak şey yoktu. Yeryüzünün sularında geniş adımlar attığını duyabiliyordu şimdiden. Yüzüstü, yatağa attı kendini, hiç değilse, dedi, şu demir parayı bir çocuğa verebilseydim önce. Çocuk dediğin bu parayla neler neler alabilir.

Sonra tezelden, tertemiz, tıpkı trapezdeki bir delikanlı inceliğiyle çıkıp gitti bedeninden. Sonsuz bir anda her nesneyi birden oldu : kuşu, balığı, kemirgeni, sürüngeni ve insanı. Önünde ve ardında, basılı kağıtlardan bir deniz dalgalanıyordu sonsuza kadar. Kent alev almıştı. Kalabalıklar çılgına dönmüştü. Dünya dönerek uzaklaştı ve o, ne yaptığının bilincinde, yitmiş yüzünü bomboş göğe kaldırdı, düşsüz, cansız, kusursuz oldu.

GÜNEYLİLER

KATHERINE ANNE PORTER : (1894 - , Indian Creek, Texas). Porter, genç yaşından beri bir kuyumcu titizliğiyle kurduğu öykülerle saygın yer kazanmış bir yazar. Romana çok sonraları geçmiş. Az sayıda, özenli yapıtlar vermiş. Sınıf çatışmalarının getirdiği çelişkilere ruhbilim açısından ışık tutuyor. 1966 Pulitzer Ödülü sahibi.

HIRSIZLIK

Girdiğinde, çanta elindeydi. Odanın ortasında, bornozuna sarınmış, ıslak havlusunu yerde sürüyerek dururken, olanları gözlerinin önüne getirdi, hepsi açık seçik aklındaydı. Evet, mendiliyle kuruladıktan sonra iç gözâ ters yüz etmiş, çantayı sedirin üstüne yaymıştı. Üst geçitteki metroya binmeyi düşündüğünde, yol parası var mı diye bakmıştı da, demir para koyduğu gözde kırk senti görünce bayağı sevinmişti. Kendi yol parasını ödeyebilecekti. Gerçi Camilo, onu basamakların tepesine kadar geçirip makineye çaktırmadan beş sent attıktan sonra turnkeyi hafifçe iterek yol vermeyi alışkanlık edinmişti ama olsun. Bir dizi ödün sonucunda Camilo, küçük inceliklerden oldukça eksiksiz bir güldesteyi etkili kılmayı başarmış, daha büyük ve zahmetli olanları böylelikle boşlayabilmişti. Birlikte, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında istasyona yürümüşlerdi; onun da kendisi kadar parasız olduğunu biliyordu çünkü, nitekim Camilo arabaya binelim diye tutturunca, «Hayır, olmaz,» diye direktmişti. O gün, yanık kahverengi, yeni bir şapka giymişti Camilo, kullanışlı şeyler seçmek aklına gelmezdi hiç; şapkayı ilk giymişiydi, kalıbı bozulacaktı. «Olacak şey değil,» demişti kendi kendine, «böyle bir şapkayı bir daha nasıl alır?» Eddie'nin her zaman yedi yıllık izlenimi uyandıran, özellikle yağmurda bırakılmış gibi görünen şapka-

larıyla karşılaştırdı bunu; ama o şapkalar gelişigüzel dururdu Eddie'nin başında, yakışırdı da. Camilo çok başkaydı, biçimsiz bir şapka, başında biçimsiz dururdu ve bütün keyfi kaçırdı o zaman. Yanlış anlamayacağını bilse, Thora'nın evinden çıktıklarında, «N'olur sen eve git,» diyecekti, «ben kendi başıma istasyona gidebilirim pekâlâ,» ne var ki Camilo, kendi düzenlediği küçük törenleri kendi kararlaştırdığı ölçüye göre uygulamakta titizlik gösterirdi.

«Bu gece yağmur altında kalacağımız yazılıymış alnımıza,» dedi Camilo, «birbirimizi bırakamayız.»

Üstgeçidin basamaklarına geldiklerinde, hafifçe yalpalararak — ikisi de Thora'nın kokteyllerinden kafayı bulmuşlardı — «Hatırım için, hiç değilse merdivenleri çıkma,» demişti ona, «çıkarmaz bir an önce inmeyi düşünecek, tepeüstü ineceksin telâştan.»

Camilo üç kere eğilip onu selâmladı, İspanyoldu ya, ıslak karanlığa daldı sonra. Arkasından baktı, çok zarif bir delikanlıydı, yarın sabah, kalıbı bozulmuş şapkasını, çamurlu pabuçlarını görünce, bu felâketten biraz da onu sorumlu tutacaktı garanti. Camilo, ötedeki köşede durmuş, şapkasını çıkarıp paltosunun altına sokmuştu. Bu olayı görmekle ona döneklilik etmiş gibi bir duyguya kapıldı; şapkayı kurtarmak istediğini anladığını bilse de, aşağılanmış sayardı kendini Camilo.

Saçağa vuran yağmur damlalarının gürültüsü arasından, omuzunun üstünden geldi Roger'in sesi, gecenin bu saatinde, bu yağmurda ne işi vardı dışarda, yoksa ördek mi sonıyordu kendini? Roger'in asık, serin kanlı yüzü sınıslıkladı, boğazına kadar iliklenmiş paltosundaki şişkinliği gösterdi, «Şapka,» dedi, «hadi bir arabaya atlayalım.»

Roger'in omuzlarına doladığı kola yaslandı, uzun tatlı anılarla dolu bir geçmişi paylaşırcasına gözgöze geldiler sonra, pencereden, her şeyin biçimini ve rengini değiştiren yağmuru gözlemeye koyuldu. Araba, metronun sütunları arasında kıvrılıyor, her kıvrılıştaki hafifçe yana kayıyordu. «Arabanın her kayışında biraz daha kendime geliyorum,» dedi, «demek gerçekten sarhoşum.»

«Sarhoşsun ya,» dedi Roger. «Bu çaylak şoför de man-yak galiba, şu anda ben de bir içki yuvarlayabilseydim hiç kötü olmazdı.»

Kırkinci Sokak ile Yedinci Cadde'de trafik tıkanı; üç delikanlı, arabanın burnunu sıyırarak yürüdüler. Farların altında üç delibozuk kılıksız, üçü de zayıftı, alelacele çırpıştırılmış takım elbiselerin üstünde renkli boyunbağları takmışlardı. Pek ayık sayılmazlardı onlar da, bir an, arabanın önünde yalpaladılar. Şarkı söylemeye hazırlanırcasına birbirlerine yaslandılar, birinci, «Evlenirsem bir gün,» dedi, «iş olsun diye evlenmeyeceğim. Aşk evliliği yapacağım annadınız mı?», ikinci karıştı söze, «Sen git de bunları o kıza annat e mi!», üçüncü bir tren düdüğü sesi koyverdi, sonra da, «N'oluyor be?» dedi. «Nesi var bunun?», birinci, «Kapat gaganı da ağlama,» dedi, «herkesin derdi kendine.» Bağırarak, itişerek karşıya geçtiler, oğlanın sırtına yumruklar indiriyor, onu iteleyip duruyorlardı. «Deliler,» dedi Roger, «düpedüz deli bunlar.»

İki genç kız, kısa saydam yağmurluklarıyla —biri yeşil, biri kırmızı — koşa koşa geçtiler, yüzlerine vuran yağmura karşı çenelerini göğüslerine bastırmışlardı. Biri, «*Orasını* biliyorum,» diyordu ötekine, «ama ben ne olacağım? Sen hep *ondan* yana çıkarsın zaten...» küçük pelikan bacaklarıyla ısıltılar saçarak yollarına gittiler.

Araba ansızın durdu, sonra yine ileri atıldı, biraz sonra Roger, «Bugün,» dedi, «Stella'dan mektup aldım; ayın yirmi altısında dönüyormuş, demek kararını verdi, bu iş de çözümlendi böylece.»

«Ben de bugün mektup gibi bir şey aldım, karar verdirten bir şey. Bence Stella ile sen, kesin bir adım atmalısınız artık.»

Araba, Batı Ellibeşinci Sokağın köşesinde durduğunda, «On sent eklersen param çıkıyor,» demişti Roger. Hemen çantasını açtı, ona parayı uzattı. «Çok güzel,» dedi Roger, «çantan yani.»

«Doğum günü armağanı, çok hoşuma gidiyor. Senin program ne âlemde?»

«Öyle gidiyor işte. İş yerine adım attığım yok. Program satılmadı daha. Ama bildiğimde direteceğim, karar onların. Tartışmaktan usandım.»

«En başta dayanmak, diretmek geliyor, değil mi?»

«Diretmek, işin güç kısmı.»

«İyi geceler Roger.»

«İyi geceler, bir aspirin yutup doğru sıcak küvete girmeli-sin kızım, soğuk alacakmış gibi bir halin var.»

«Peki, dediğini yaparım.»

Çantayı kolunun altına sıkıştırıp yukarı çıkmıştı. Birinci kata vardığında Bill, ayak sesini duyup başını uzattı kapıdan, saçları dağınık, gözleri kırmızıydı. «Hadi gel de Tanrı aşkına birlikte iki tek atalım. Haberler hiç de iç açıcı değil.»

Islak ayaklarını görünce, «Sırılsıklam olmuşsun yahu!» dedi. İçkilerini içerlerken anlatıyordu bir yandan, oyuncu kadrosu iki kere değişmiş, üç prova yapılmıştı, yine de yönetmen kaldırmıştı oyununu. «Söylemiştim ona baştan, 'bir başyapıt sayılmaz ama akıcı bir oyun,' demiştim. O da, 'İyi ama,' dedi, 'aktığı falan yok görüyorsun, tepeden tırnağa tutuk, elden geçmesi gerek.' Nah şurama geldi, bıktım,» dedi Bill, gözyaşlarının güç tutuyordu, «avuntuyu kadehlerde aradım.» Sordu, karısının savurganlığının kendisine nelere patladığını biliyor muydu? «Şu mutsuz yaşamının her haftasında ona on dolar yolladım, zorunda değilken. Yollamazsam beni hapse attırmakla gözdağı verdi, attıramaz ya, bana bunca çile çektiirdikten sonra hele bir denesin bakalım! Nafaka hakkı yok, biliyor. Bebek için gerekiyor diyor durmadan, ben de kimsenin acı çekmesine katlanamadığımdan, yolluyorum işte. Piyano ile Viktrola gitti gider—»

«Şu halı da güzel!»

Bill, haliya bakarak burnunu çekti. «Ricci'den doksan beş dolara almıştım. Ricci, bir zamanlar Marie Dressler'in evinde durduğunu, bin beş yüz dolar ettiğini söylemişti, ama şurasında bir yanık var, divanın altındaki bölümde. Sen ne dersin?»

«Ne diyeceğim?» O ara boş çantasını, yazdığı son eleştirinin çekinin ancak üç gün sonra gelebileceğini düşünüyordu,

borcunun birazını hemen kapatmazsa, bodrumdaki lokantayla yaptığı anlaşma da sona erebilirdi. «Şu anda sırası değil biliyorum.» dedi, «ama senin üçüncü perdede oynamam karşılığında ödeyeceğini söylediğin o elli doları vereceğini umuyordum. Oyun oynanmasa da. Aldığın peşin paradan ödeyecektin hani.»

«Başıma gelenler,» dedi Bill, «sen de mi?» Islak mendiline burnunu hınkırdı, belki de içini çekti. «Ben çuvallarken, sen başarılı sayılamazsın herhalde. Düşün bir.»

«Yine de sen hiç değilse alacağının bir bölümünü aldın, yedi yüz dolarını.»

«N'olur, hatırım için,» dedi Bill, «bir kadeh daha iç de unut şu parayı. Biliyorsun, veremeyeceğim, veremem, elimden gelse verirdim ama durumumu biliyorsun.»

Hiç istememesine karşın, «Peki, öyle olsun,» diyen kendi sesini duydu. Direteceğini ummuştu oysa. İçkilerini hiç konuşmadan içtiler, sonra üst kattaki odasının yolunu tuttu.

Odasına vardığında — şu anda gözünün önüne çok iyi getirebiliyordu — önce mektubu çıkarmış, sonra çantayı kurumaya yaymıştı.

Oturmuş, mektubu bir daha okumuştı; ne var ki bazı tümceler bir daha, bir daha okunma savaşı veriyorlardı, öbürlerinden ayrı bir yaşamları vardı onların, gözlerini her oynatışında oynuyorlardı; kaçamıyordu... «Seni umduğumdan çok düşüneceğimi... evet, sözünü bile ettiğim oluyor ona-buna... neden bozmaya böylesine can attığını... şu anda seni görebilseydim de asla... değmezdi, bu katlanılmaz... sözlerime son verirken...»

Mektubu özenle parçaladı, yırttı, ocağa tutup bir kibritle ateşe verdi.

Ertesi sabah, kapıcı kadın erkenden geldiğinde banyodaydı, kadın bağıırıyordu, kış gelmeden kazanı yanmadan radyatörleri gözden geçirmek istiyormuş. Birkaç dakika odada dolaştıktan sonra gitti kadın, kapıyı ardından hızla çekti.

Banyodan çıktı, çantasındaki paketten bir sigara alacaktı. Çanta yoktu ortada. Giyindi hemen, kahvesini pişirdi, pence-renin yanına oturarak içti kahveyi. Mutlaka kapıcı kadın çal-

mişti, anlamsız, sinir bozucu bir sürü çatışmaya girmeden geri almak da olanak dışıydı. Kalsın öyleyse. Kafası bu kararı verirken, aynı anda, kanında yoğun, öldürücü bir öfke yükseldi derinlerden. Fincanını dikkatle masanın ortasına koydu, kararlı adımlarla üç kat merdiveni indi, küçük sahanlığı geçti, zemin kata inen dik üç-beş basamağı, orada kapıcı kadın, yüzü is içinde, kalorifer kazanını kurcalıyordu. «Lütfen çantamı verir misin? İçinde metelik yok. Armağandı, yitirmek istemem.»

Kapıcı kadın, doğrulmadan geriye döndü, öfke ışıkları saçan gözlerle yüzüne baktı, kazandan vuran kırmızı ışık yansıyordu gözlerinde. «Ne çantası?»

«Odamdaki sedirden aldığın altın işlemeli el çantası,» dedi. «Geri ver onu.»

«Tanrı biliyor ya, çantanı görmedim bile, doğru söylüyorum,» dedi kadın

«Peki öyleyse,» dedi çok buruk bir sesle, «bu kadar istiyorsan, sende kalabilir.» Dönüp yürüdü.

Yaşamı süresince bir kerecik olsun bir kapıyı kilitlemediğini anımsadı, içindeki gizli yadsıma duygusunun etkisiyle mal sahibi olmaktan hep tedirginlik duyduğunu, sonra, arkadaşlarının uyarılarına karşı, şimdiye kadar hiç kimseye metelik yaptırmadığını söyleyerek böbürlenişinde yatan çelişkiyi; evet, öz istencini hiç araya katmadan davranışlarına, yaşamına yön veren bu aslında temelsiz, rasgele inancı, saplantı haline getirmiş, onu büyümeye, haklı çıkarmaya çabalarken de şu somut örnekteki gibi hep aynı pis boynu-büküklükten tad almıştı.

O anda, eşya olsun, dokunulmaz nesneler olsun, yığınla değerli şeyini nasıl kaptırdığını düşündü birden : sarsakça yitirdiği, eliyle kırdığı eşyalar, taşındığı evlerde unuttukları, ödünç alınıp geri getirilmemiş kitapları, taşarlayıp da çıkamadığı yolculuklar, duymak istediği ama duymamayı seçtiği sözcükler ve onlara yanıt olabilecek öbür sözcükler; acı seçenekler, asıllarını karşılamayan berbat yedeklerin devreye girişi, hiçlikten de kötü; ölen dostlukların uzun uzun can çekişmeleri ve aşkın karanlık, açıklanmaz ölümü — kazandıklarıyla yitirdikleri hep birlikte gitmişlerdi. İşte yitik-anımsaması denilen bu toprak kaymasında, ikinci bir kere, bir kere daha yitip gidiyorlardı.

Kapıcı, elinde çanta, gözlerinde kırmızı, oynak alev, peşinden yukarı geliyordu. Aralarında altı basamak kaldığında, cüzdanı fırlattı. «Gammazlayayım deme sakın. Aklımı mı oynattım ne? Bazan böyle fittırırım, yeminle. Oğluma sor, anlatsın.»

Çantayı almadan önce duraladı; kapıcı, konuşmayı sürdürüyordu: «Bir yeğenim var, on yedisine basıyor, güzel bir kız, ona vermek istemiştım. Böyle güzel bir çantası olması şarttı. Aklımı mı oynattım ne, sen aldırmazsın sanmışım, her şeyin ortada, açıktadır, malına düşkün değilsin pek.»

«Biri armağan etmişti, yokluğunu ondan fark ettim.»

«Bunu yitirseydin, o adam bir çanta daha alırdı sana,» dedi kapıcı. «Yeğenim genç bir kız, güzel şeyleri olması şart, gençlere de fırsat tanınalıyız. Ardından koşan erkeklerden biri onunla evlenmeye kalkışabilir. Güzel eşyaları olmalı, hem de hemen, gecikmeden. Sen yaşlı başlıkadınsın, eline bir fırsat dca geçmiş, halden anlaman gerekirdi!»

Çantasını kapıcı kadına uzattı. «Ne dediğini bilmiyorsun sen,» dedi, «hadi al. Fikrimi değiştirdim. Çantayı gerçekten istemiyorum artık.»

Kadın, kinle bakıyordu yüzüne. «Ben de artık istemiyorum,» dedi, «yeğenim genç, güzel, güzelleşmeye ayrıca çabalaması gerekmez, zaten genç ve güzel değil mi! Çanta sende kalsın, senin işine daha çok yarayabilir.»

Arkasını döndü, «Aslında çanta senin değildi ki,» dedi kapıcı kadına, «yani sanki ben senden çalmışım gibi konuşuyorsun.»

«Benden değil, ondan çalıyorsun,» dedi kapıcı, dönüp merdivenlerden inmeye başladı.

Çantayı masanın üstüne yaydı, soğumuş kahvesini içerken düşündü: kendimden başka bir hırsızdan korkmamakta haklıymışım, eninde sonunda elimde hiçbir şey bırakmayacak hırsızdan.

WILLIAM FAULKNER : (1897-1962, New Albany, Mississippi.)

Güney yazınının olduğu kadar çağdaş dünya yazınının da ön-
de gelen yazarlarından biri Faulkner. İnsanın yaşamına söz
geçiren şiddeti, zorbalığı, cinselliği, aşkı konu ediyor destanla-
rında. Simgefere, alegoriye, iç konuşmalara, seslere tutkun
karmaşık anlatımıyla çağdaş yazında görülen akımların hemen
hemen hepsine öncülük etmiş. 1949 Nobel, 1955 ve 1963 Pulitzer
Ödüllerini kazanmış.

İN, MUSA, İN...

Yüzü kara, düzgün, anlaşılmaz bir yüzdü; çok şey görmüş-
tü gözleri. Zenci saçı, tek, belirli bir çizginin akışıyla sınırla-
narak, kafatasını bir takke gibi örtercesine taranmıştı. Ustura
ile alınan tarafları da cilâlanmış gibi durduğu için baş, ölümsüz,
dayanıklı bir tunç başa benziyordu. Üzerinde, erkek giyim eş-
yası satan mağazaların ilânlarında takım diye adlandırılan
spor giysilerden vardı, gömlekle pantolon birbirine uygundu,
aynı sarımsı kahverengi yünlüden biçilmişti, fazla pahalı, fazla
zengin, fazla kırmalıydı bu giysi. Kapısının hemen önünde si-
lâhlı bir nöbetçinin yirmi saattir bekleyip durduğu bir çelik
hücrede, çelik yatağa yarı uzanmış cıgara içiyor, değil bir Gü-
neylinin, bir zencinin bile sesine hiç mi hiç benzemeyen bir
sesle, karşısında çelik bir tabureye oturmuş, elinde geniş bir
künye defteri tutan gözlüklü bir beyaz delikanlının sorularını
cevaplandırıyordu.

«Samuel Worsham Beauchamp. Yaş yirmi altı. Doğum
yeri Mississippi’de Jefferson yakınlarında. Ailesi yok, baş...»

«Dur bakalım.» Künye memuru çabuk çabuk yazıyordu.
«Sen bu adla gönd... Chicago’da bu adla bilinmiyordun.»

Öteki, cıgarasının külünü bir fiskede silkti. «Hayır. Aynasızı ben öldürmedim, başkası vurdu.»

«Peki, peki... İşin?...»

«Tez elden zenginlemek.

...yok.» Künye memuru hızlı hızlı yazıyordu. «Anan baban?»

«Olmaz olur mu? İki kişiydiler. Hatırlamıyorum onları. Beni ninem büyüttü.»

«Adı ne? Sağ mı?»

«Bilmiyorum. Millie Worsham Beauchamp. Sağsa Carothers Edmonds çiftliğindedir; Mississippi'de Jefferson'dan on yedi mil uzakta. Bitti mi?

Künye memuru defteri kapayıp yerinden kalktı. Ötekinden bir, bilemedin iki yaş küçük olacaktı. «Senin kim olduğunu bilmezlerse nasıl haber... memlekete dönmeği nasıl umarsın?»

Öteki cıgarasının külünü fiskeledi; sırtında o güzel Hollywood giysileri, ayağında künye memurunun ömrü boyunca giyemeyeceği denli güzel ayakkabılarıyla çelik yatağın üzerine uzanmış, «ondan bana ne?» dedi.

Künye memuru gitti, nöbetçi çelik kapıyı gene kilitledi. Öteki, az sonra gelip ayağından o pahalı pantolonu sıyırmalarına, traşı pahalıya malolmuş saçlarını kazımalarına, onu hücreden çıkarmalarına değin, çelik yatağın üzerine uzanıp, cıgara içti durdu.

Aynı sıcak, ışıklı temmuz sabahı, Gavin Stevens'in penceresinin hemen önündeki dut ağacının yapraklarını ırgayan aynı sıcak, ışıklı rüzgâr yazıhanenin içine de esiyor, ancak devim olabilen bir şeyden serinliğe benzer bir şey çıkarmanın yolunu buluyordu. Avukatın, masanın üzerinde duran dâvâ kâğıtları arasında dolaşıyor, masanın arkasına oturmuş adamın vaktinden önce ağarmış karmakarışık saçlarını savuruyordu — ince, zeki, oynak bir yüzü vardı adamın; kırışmış keten giysisinin klapasından saat kösteğine takılı bir Phi Beta Kappa anahtarı sallanıyordu — Gavin Stevens'di bu, Harvard'da Phi Beta Kappa Derneği üyeliğine seçilmiş, Heidelberg'de Felsefe Doktoru olmuş, ekmek yediği işini heves saymış, üzerinde yirmi iki yıldır çalıştığı halde bir türlü sona erdiremediği bir çeviriyi — Tevratı yeniden eski Yunancaya çevirmeğe uğraşıyor-

du — asıl amacı bellemiş bir adam... Ne ki, onu görmeğe gelmiş olan kadın esintiyi umursamaz gibiydi; oysa görünüşüne bakılırsa bu esinti karşısında yanmış bir kağıt parçasının savrulmamış külünden daha ağır, daha pek durmuyordu; ak bir baş örtüsüyle ancak bir çocuğa uyabilecek kara bir hasır şapkanın altındaki yüzü bumburuşuk, inanılmaz ölçüde yaşlı duran, ufacık, yaşlı bir zenci kadındı bu.

«Beauchamp mı?» dedi Stevens, «Siz Bay Carothers Edmonds'un çiftliğinde kalıyorsunuz, değil mi?»

«Çıktım oradan,» dedi kadın, «yavrumu bulmağa geldim.» Sonra, adamın karşısında, sert sandalyesinin üzerinde, yerinden kıpırdamadan, bir ilâhi söylüyormuş gibi, başladı: «Roth Edmonds, Bünyamin'imi sattı. Mısır'da sattı onu. Firavun'un eline geçti yavrum...»

«Dur,» dedi Stevens, «dur teyzeciğim. Belleğin, anıların çarkları birbirine uygun düşüp işlemek üzereydi çünkü. «Torununun nerede olduğunu bilmiyorsan, başının belâya girdiğini nasıl bildin? Bay Edmonds'un, onu bulmana yardım etmeğe yanaşmadığını mı söylüyorsun yani?»

«Onu satan Roth Edmonds,» dedi kadın, «onu Mısır'da sattı. Nerede olduğunu bilmiyorum. Bildiğim, Firavun'un elinde olduğu. Sen, Yasasın. Yavrumu bulmak istiyorum.»

Stevens «Peki,» dedi, «onu bulmağa çalışacağım. Evine dönmeyeceksen kentte nerede kalırsın? Nereye gittiğini bilmiyorsan, ondan beş yıldır haber alamamışsan, bulunması uzun sürebilir.»

«Hamp Worsham'ın yanında kalıyorum. Kardeşimdir o.»

«Peki,» dedi Stevens. Şaşırmış değildi. Yaşlı zenci kadını şimdiye dek hiç görmemişti ama Hamp Worsham'ı çok, çok eskiden beri tanıyordu. Kadını daha önce görmüş olsaydı, gene de şaşırmayacaktı. Öyleydiler bunlar. Adları başka başka olan iki kişiyi yıllar yılı tanıyabilirsiniz, size yıllarca hizmet etmiş bile olabilirler de neden sonra bir gün, ansızın, bir rastlantıyla bunların kardeş olduğunu öğrenirsiniz.

Esinti olmayan o sımsıcak devimin içinde oturuyor, kapı önünün dik basamaklarından kadının ağır ağır, güçlkle inişine kulak veriyor, torunu ansıyordu. Beş altı yıl önce bu işe

ilişkin kâğıtlar Bölge Savcısına gitmeden önce elinden geçmişti; delikanlı kent cezaevine girip çıkararak geçirdiği o yıl içinde Butch Beauchamp diye tanınmıştı: Yaşlı zenci kadının kızının oğluydu, anası onu doğururken ölmüş, babası onu bırakıp kaçmıştı; ninesi almıştı onu yanına, büyütmişti, daha doğrusu büyütmeğe, yetiştirmeğe çalışmıştı. Oğlansa on dokuzunda köyü bırakıp kente gelmiş, kumar oynamak, kavga çıkarmak suçlarından bir yıl, cezaevine girip çıkmış, sonunda bir mağazanın kapısını kırıp girmek gibi önemli bir suçla suçlanmıştı.

Suçüstü yakalanınca, onu ele geçiren memurun başına bir demir boru indirmiş, ondan sonra da memurun, tabancasının kabzasıyla vurarak onu düşürdüğü yerde kalakalmıştı; parçalanmış ağzının içinde birtakım küfürler ediyordu, dişleri kan içinde, öfkeli bir gülme biçiminde donmuş gibi... Fakat bu olaydan iki gece sonra cezaevinden kaçmış, bir daha da görülmemişti; daha yirmi birinde bile değildi. Onu anasının karnına düşürdükten sonra bırakıp kaçan babasından —şimdi de Eyalet Cezaevinde adam öldürme suçundan yatan babasından— kalma bir şey vardı içinde: Bir tohum, yalnız kaba güç değil, tehlike, kötülük taşıyan bir tohum...

Benim de bulmam gereken, kurtarmam gereken, bu adam diye düşündü Stevens. Yaşlı zenci kadının içgüdüsünden şüphelenmek bir an olsun usundan geçmezdi çünkü. Kadın, çocuğun nerede olduğunu, başına neler geldiğini bilmiş olsaydı, Gavin gene de şaşmayacaktı; ancak sonraları, çocuğun nerede bulunduğunu, başına gelenleri, kendisinin böylesine tez öğrenmiş olmasına şaşmak aklına geldi.

İlk düşündüğü şey, yaşlı zenci kadının kocasının, çiftliğinde yıllarca ortaklık ettiği Carothers Edmonds'a telefon etmek oldu. Fakat kadına bakılırsa Edmonds zaten herhangi bir yarımda bulunmağa yanaşmamıştı. O zaman, sıcak rüzgâr ak yelmesine dolup onu üfürürken, kımıldamadan, taş gibi oturdu. Şimdi anlıyordu yaşlı zencinin ne demek istemiş olduğunu. Çocuğun Jefferson'a gelişinde, gerçekte, en büyük payın Edmonds'da olduğunu anıyordu şimdi. Çocuğu çiftliğin kilerine

hırsızlık niyetiyle girerken yakalamış, onu çiftlikten kovup dönmelerini yasak etmişti. *Hem şerif'i, polisi çağırmıyordu,* diye düşündü. Başka bir şey vardı aklında, daha geniş bir düzen, daha çabuk olacak bir şey... Kalktı, eski, yıpranmış, gene de biçimli panama şapkasını aldı, merdivenlerden indi, öğle başlangıcının sıcak durgunluğunda bomboş duran alandan geçip ilçe gazetesinin yönetim yerine girdi. Gazetenin sahibi içerideydi. Stevens'den daha yaşlı ama saçları daha az ağarmış, boyunda ipsi bir siyah boyunbağı, sırtında eski moda bir gömleği olan korkunç kertede şişman bir adamdı bu.

«Mollie Beauchamp adlı yaşlı bir zenci kadın,» dedi Stevens, «kocasıyla birlikte Edmonds çiftliğinde yaşarlar. Torunu söz konusu. Hatırlarsın. Butch Beauchamp, hani beş altı yıl önce, kentte bir yıl kadar kaldı, vaktinin çoğunu cezaevinde geçirdiydi de sonunda, bir gece, Rouncewell'in mağazasını soymağa kalkarken yakalandıydı. Şimdi başı daha da büyük bir belâyâ girmiştir. Kadının içine doğmuş; eminim doğrudur. O kadının da, temsilcisi olduğum büyük kalabalığın da iyiliği için, bu kez başına gelenlerin çok kötü, hattâ başına gelecek son dert olmasını dilerim...»

«Dur,» dedi gazeteci. Yerinden kalkması bile gerekmedi. Basın birliğinin incecik kâğıtlarından birini çivisinden alıp Stevens'e uzattı. Illinois'un Joliet kentinden gönderilmişti, o günün tarihi vardı üzerinde :

Mississippi'li bir zenci, Chicago'da bir polis memurunu öldürmek suçundan idam edilmesinin arifesinde, künye sorgusunu tam olarak cevaplandırmış; öbür adını da açıklamıştır. Samuel Worsham Beachamp...

Beş dakika sonra Stevens, öğle vaktinin sıcak durgunluğunun daha da yaklaşmış olduğu boş alandan geçti gene. Öğle yemeğini yemek üzere pansiyona gitmekte olduğunu sanmıştı, neden sonra oraya gitmediğinin farkına vardı. «*Hem yazıhanenin kapısını da kilitlemedim*» diye düşündü. Peki ama kadın nasıl etmiş de on yedi millik yoldan kente gelebilmişti ki? Yayan bile gelmiş olabilirdi. Yüksek sesle, «demek,» dedi, «dilediğimi söylediğim şeyi gerçekten dilememişim anlaşılan...»;

merdivenlerden çıktı gene, dışarının şimdi rüzgârı da kesilmiş sarı sıcağından kurtularak yazıhanesine girdi. Durakladı. Sonra, «Günaydın Bayan Worsham,» dedi.

O da oldukça yaşlıydı — incecikti, dimdikti; otuz yıl önceden kalma solmuş, paslı-kara şapkası altında ak saçları bir eski zaman modasına uyularak derlenip toplanıp kaldırılmış, başın üzerinde tutturulmuştu; şemsiyesi eprilmiş, kara rengi yeşil sanılacak ölçüde solmuştu. Onu da tanırdı kendini bildi bileli. Babasından kalmış, her gün bir parça daha çürüyen evde yalnız başına yaşar, çini boyama dersleri verir, babasının kölelerinden birinin soyundan gelen Hamp Worsham'la karısının da yardımıyla, pazarda sattıkları tavuklar besler, sebzeler yetiştirirdi.

«Mollie'nin işi için geldim,» dedi kadın, «Mollie Beauchamp. Bana sizin bir şeyler yapabileceğinizi...»

Paslı şemsiyesi dizine dayalı, yaşlı zenci kadının da oturmuş olduğu sert sandalyede dimdik oturan kadının kendisine dikilmiş gözleri karşısında konuştu Stevens. Kadının kucığında, kavuşturduğu ellerinin altında eski moda, boncuklu, handiye bavlul denebilecek kadar büyük bir el çantası duruyordu. «Bu gece idam edilecek.»

«Bir şeyler yapılamaz mı? Mollie'yle Hamp'ın anası, babası, dedemin adamlarındandılar. Mollie'yle ben aynı ayda doğduk. Kardeş gibi büyüdük yan yana.»

Stevens «Telefon ettim,» dedi, «Joliet'deki cezaevi müdürüyle görüştüm. Chicago'daki Bölge Savcısıyla da konuştum. İyi bir avukatı varmış, adilce yargılanmış falan... Parası varmış. Kendi gibilerin para kazanmak için tuttuğu bir işteymiş, 'sayı' dedikleri bir iş...» Kadın, dimdik, hareketsiz ona bakıyordu. «Bir katil o, Bayan Worsham. Polis memurunu arkadaş vurmuş. Kötü bir babanın oğlu. Suçunu kabul etmiş, itiraf etmiş sonra...»

«Biliyorum,» dedi kadın. O zaman Stevens, kadının ona bakmadığını, hiç değilse gözlerinin onu görmediğini farkettil. «Müthiş bir şey bu.»

«Cinayet de müthiş bir şeydir,» dedi Stevens. «Böyle olduğu daha iyi.» Şimdi kadın yeniden bakıyordu ona.

«Ben onu düşünmüyordum ki, Mollie'yi düşünüyordum ben. Bunu bilmemesi gerek.»

Stevens, «Evet,» diye cevap verdi. «Gazetede Bay Wilmoth'la konuştum zaten. Hiçbir şey yayımlamamayı kabul etti. Memphis gazetesine de telefon edeceğim ama orası için geç kaldığımızı sanıyorum. Kadını öğleden sonra evine dönmeğe bir kandırabilsek, o zaman Memphis gazetesi gelmeden gitmiş olur... Orada da görebileceği tek beyaz, Bay Edmonds' dur; ona da telefon ederim; öteki zenciler bunu duyacak ol-salar da, eminim, bir şeycikler söylemezler kadına. Ondan sonra da, belki iki üç aya kadar oraya gider, çocuğun öldüğünü anlatırım, Kuzeyde bir yerde gömülmüş olduğunu söyle-rim...» Kadın ona bu kez öylesine bakıyordu ki durdu, sustu; o sert sandalyenin üzerinde, dimdik oturmuş, susturuncaya değin bakmıştı ona.

«Onu buraya, yanına almak isteyecek,» dedi.

«Onu mu?» dedi Stevens, «Yani cesedi mi?» Kadın bakı-yordu. Yüzünün anlatımı, kırılmış yahut söylenenleri doğru bul-muyormuş gibi değildi. Yalnız, bu anlatımda, çok eski, zama-nın dışında kalmış, kan ile üzünce duyulan kadınca bir ya-kınlık görülebiliyordu. Stevens düşündü : *Bu sıcakta kente yayan geldi. Meğer ki Hamp, yumurtaları, sebzeyi pazara gö-türdüğü arabayla onu getirmiş ola.*

«Büyük kızının biricik oğlu o, ölüp gitmiş ilk yavrusunun oğlu. Buraya dönmeli o.»

Stevens aynı durgunlukla «Buraya dönmeli o,» dedi. «He-men harekete geçeceğim. Şimdi telefon ederim.»

«İyi bir insansınız.» İlk olarak kıpırdadı, devindi. Elleri-nin çantayı kendine doğru çekişini, onu sıkı sıkı tutuşunu sey-retti Stevens. «Masrafını ben karşılayacağım. Ne kadar tutar acaba, bir fikir verebilir misiniz bana?»

Stevens, kadının yüzüne yüzüne baktı. Gözünü kırpmada, çabucak, kolaycacık kıvırdı yalanını. «On, on iki dolar yeter. Tabudu onlar sağlar, bir buraya getirilmesi kalır...»

«Bir kuru tabut mu yalnız?» Kadın gene, karşısındaki bir çocukmuşçasına, ne diyeceğini merak eder gibi ama ilgi duy-maksızın bakıyordu ona. «Torunu o, Bay Stevens. Onu yetiş-

tirmek üzere yanına aldığında, babamın adını verdi ona : Samuel Worsham. Kuru bir tabut olmaz Bay Stevens. Aylık tak-sitlerle bir şeyler yapılabilir sanırım.»

«Bir kuru tabut olmaz,» dedi Stevens; «Buraya dönmeli o,» dediği zamanki gibi bir sesle söyledi bunu. «Bay Edmonds, eminim, yardım etmek isteyecektir. Hem yaşlı Luke Beauchamp'ın bankada parası var sanıyorum. Bana da müsaade ederseniz...»

«Buna gerek kalmayacak,» dedi kadın. Stevens, çantasını açışına baktı; masasının üzerine yıpranmış kâğıt dolarlar, çeyreklere, beşliklere, kuruşlara varasıya maden paralar sayarak yirmi beş dolar bırakışını seyretti. «Bunlar ilk elde yapılacak masrafları karşılar. Ona anlatırım ben... Hiç umut kalmadığından emin misiniz?»

«Eminim. Bu gece ölecek.»

«O halde, ölmüş olduğunu anlatırım ona bugün, öğleden sonra...»

«İsterseniz ben söyleyeyim...»

«Ben söyleyeceğim,» dedi kadın.

«Size gelip onu görmemi, onunla konuşmamı ister misiniz?»

«Zahmet olmazsa...» Sonra, dimdik, kalkıp gitti. Ayak tırtılları hafif, gevrek, canlı denebilecek gibi geldi, merdivenlerden sonra söndü yitti. Stevens Illinois Cezaevi müdürüne, sonra da Joliet'de bir cenaze levazımatçısına telefon etti. Daha sonra, sıcak, boş alandan bir daha geçti. Gazetede müdürün yemekten dönmesini bekleyişi az sürdü.

«Onu buraya getiriyoruz,» dedi. «Bayan Worsham, sen, ben, daha birkaç kişi. Biraz pahalıya...»

«Dur hele,» dedi gazeteci, «ötekiler kim?»

«Bilmiyorum daha. İki yüz dolara falan patlayacak. Telefonları hesaba katmıyorum, onlar benden. Carothers Edmonds'a ilk raslayışımda ondan bir şeyler koparırım; ne koparacağımı bilmem ama bir şeyler alacağım mutlaka. Alanın çevresindekilerden de belki bir elli dolar çıkar. Gerisi de aramızda görülecek; kadın, çünkü, bana yirmi beş dolar bırakmakta be-

kindi; kadını, yeteceğine inandıрмаğa çalıştığım paranın iki katı bu, ama oncağızın verebileceğinin dört katı, biliyorum...»

«Dur,» dedi gazeteci, «dur hele.»

«Öbür gün, Dört Numaralıyla gelecek, onu karşılayacağız; Bayan Worsham, oğlanın ninesi yaşlı zenci kadın, benim arabada olacaklar; seninle ben de senin arabaya bineceğiz. Bayan Worsham'la ninesi, onu, doğduğu yere götürecekler. Daha doğrusu, yaşlı kadının onu yetiştirmiş, büyümüş olduğu yere. Daha doğrusu, yetiştirmeye çalışmış olduğu yere. Cenaze arabasının oralara gitmesi bir on beş dolar daha tutar, çiçekleri de hesaba katmalı...»

Gazeteci «Çiçek mi?» diye bağırdı.

«Çiçek ya,» dedi Stevens. «Hepsine yuvarlak hesap, iki yüz yirmi beş dolar diyelim. Çoğunu da seninle ben paylaşacağız herhalde. Anlaştık mı?»

Gazeteci «Hayır, anlaşımadık,» dedi. «Ama başka çare de kalmadı gibi. Tanrı bilir başka çarem olsaydı da, bu işin yeniliği, yapılmasına değer. Ömrümde ilk kez, basmayacağıma önceden söz verdiğim bir haber için para vermiş oluyorum.»

Stevens «Basmayacağına önceden söz verdiğin bir haber,» diye söylendi. O sıcak, üstelik esinti de kesilmiş öğle sonrasının geri kalan saatlerinde, belediyeden gelen görevliler, ilçenin on beş, yirmi mil ötelерinden gelen sulh yargıçları ile icra görevlileri boş duran yazıhanenin merdivenlerinden çıkarak onu ararlar, biraz yorgunluk çıkardıktan sonra gene gidip gene dönerler, oturup kızgın kızgın beklerlerken Stevens, çevresinde, dükkândan dükkâna, yazıhaneden yazıhaneye —tüccardı, kâtipti, patrondur, memurdu, doktor, dişçi, avukat ya da berberdi demeden — çıkıp giriyor, hazırladığı sözleri çabuk çabuk söylüyordu: «Ölü bir zenci yi buraya, memleketine getirmek için, Bayan Worsham için yapıyoruz bunu. Makbuz falan istemeyin; bana bir dolar verin yeter. Olmazsa, yarım dolar. Hiç değilse bir çeyrek verin...»

O gece yemekten sonra, esintisiz, yıldız dolu karanlığın içinde, Bayan Worsham'ın kentin kıyısında duran evine yayan gitti, boyası dökülmüş ön kapıyı çaldı. Onu Hamp Worsham

içeri aldı; yaşlıydı; kendinin de, karısının da, Bayan Worsham'ın da başlıca besini olan sebzeden karnı şişmişti; yaşlı gözleri bulanıktı; Romalı bir generalin başını andıran başıyla yüzünü opak saçı, kılı çevreliyordu.

«Sizi bekliyor,» dedi, «lütfe odaya çıkmanızı söyledi.»

«Mollie teyze orada mı?» dedi Stevens.

Worsham «Hep oradayız,» dedi.

Stevens, lambalarla aydınlatılan holden geçti, (evin her yanının hâlâ gaz lambalarıyla aydınlatıldığını, akar suyu bulunmadığını biliyordu), zencinin önü sıra giderek duvarının kâğıdı solmuş olan temiz, boyasız merdivenlerden çıktı, sonra da zencinin arkasına geçerek holden yürüdü, evde kalmış kızların yanılınmayacak kokusunun hafif hafif yayıldığı, konuklara özgü, temiz yatak odasına girdi. Worsham'ın dediği gibi hepsi oradaydı; görkemli, açık renkli bir kadın olan Worsham'ın karısı, başında parlak renkli bir baş örtüsü, kapıya dayanıyordu. Bayan Worsham gene sert, dümdüz aralıklı bir sandalyede dimdik duruyor, yaşlı zenci kadın, içinde bu gece bile bir avuç közün için için yandığı ocağın yanındaki salıncaklı tek koltukta oturuyordu.

Elinde, sapı kamıştan yapılı bir kil pipo tutuyordu kadın, içmiyordu ama; piponun lekeli lülesi, sönük, beyaz bir külle doluydu. Stevens ona gerçekten ilk kez baktığında *Tanrım, on yaşında bir çocuktan bile daha çelimsiz*, diye düşündü. O da oturdu sonra, öyle ki dördü —kendi, Bayan Worsham, yaşlı zenci kadınla kardeşi — insanların birbirine bağlılığının, biribiriyile dayanışmasının o pek eski simgesinin közlenip dağılmakta olduğu tuğla döşeli ocağın çevresinde, bir daire oluşturuyorlardı.

«Öbür gün gelecek Mollie teyze,» dedi. Yaşlı zenci kadın ona bakmadı bile; hiç bakmamıştı yüzüne.

«Öldü o,» dedi, «Firavun'un eline geçti.»

«Öyle Tanrım,» dedi Worsham, «Firavun'un eline geçti.»

Yaşlı zenci kadın «Bünyamin'imi sattılar,» dedi, «Mısır'da sattılar onu.» Koltuğunda hafif hafif, ileri geri sallanmağa başladı.

«Öyle Tanrım,» dedi Worsham.

Bayan Worsham, «Sus,» dedi, «sus Hamp.»

«Bayan Edmonds'a telefon ettim,» dedi Stevens, «oraya gittiğinizde her şeyi hazırlamış olacak.»

«Roth Edmonds sattı onu.» Yaşlı zenci kadın, koltuğunda ileri geri sallanıyordu. «Sattı Bünyamin'imi.»

Bayan Worsham «Sus,» dedi, «sus Mollie. Sus artık.»

«Hayır,» dedi Stevens, «hayır, o satmadı Mollie teyze. Bay Edmonds yapmadı bunu. Bay Edmonds yapmadı...» *Ama beni dinlemiyor ki*, diye düşündü. Kadın ona bakmıyordu bile. Ona hiç bakmamıştı.

«Sattı Bünyamin'imi,» dedi, «Mısır'da sattı onu.»

«Mısır'da sattı onu,» dedi Worsham.

«Roth Edmonds Bünyamin'imi sattı.»

«Firavun'a sattı onu.»

«Firavun'a sattı onu. Şimdi o öldü artık.»

Stevens «Gitsem daha iyi olacak,» dedi. Çarçabuk kalktı yerinden. Bayan Worsham da yerinden kalktı ama Stevens kadının önden yürümesini beklemedi. Sahanlıktan hızlı hızlı geçti; kadının ardı sıra gelip gelmediğini bilmiyordu bile. *Biraz sonra dışarıda olacağım*, diye düşündü. *O zaman hava olacak, yer olacak, soluk alabileceğim.* O zaman kadını işitti arkasında — yazıhanenin merdivenlerinden indiği zaman işitmiş olduğu o hafif, gevrek, canlı ama acelesiz ayak tıkırtılarını, tıkırtıların da ötesinde ötekilerin sesi:

«Sattılar Bünyamin'imi. Mısır'da sattılar onu.»

«Mısır'da sattılar onu. Öyle Tanrım.»

Merdivenlerden koşarcasına indi. Az kalmıştı artık, kokusunu koklayabiliyordu soluyan, yalın karanlığın; onu duyabiliyordu; şimdi durup bekleyebilir, inceliğin gereğini yerine getirebilirdi; kapıya vardığında arkasına dönüp Bayan Worsham'ı ardı sıra kapıya doğru seğirtirken seyredebilirdi — seyredebilirdi eski zaman lambalarının ışığında yaklaşan beyaz, dimdik, alımlı eski zaman başını... Şimdi, Hamp'ın karısının olması gereken üçüncü sesi işitebiliyordu; kardeşlerin deyişle karşı-deyişinin altında güftesiz akıp giden, gerçek, sallantisız soprano sesini..

«Mısır'da sattılar onu. Şimdi o öldü artık.»

«Öyle Tanrım. Mısır'da sattılar onu.»

«Mısır'da sattılar onu.»

«Şimdi o öldü artık.»

«Firavun'a sattılar onu.»

«Şimdi o öldü artık.»

«Özür dilerim,» dedi Stevens. «Bağışlayın beni. Bilmeliydim. Gelmemeliydim.»

«Zararı yok,» dedi Bayan Worsham, «bizim yasımız bu.»

İki gün sonra, ışıklı sıcak bir günde, güneye inen tren gara girdiği zaman, cenaze arabasıyla iki otomobil, bekliyordu. On beş kadar araba bekliyordu orada, ama yalnız tren gelip durduğunda Stevens'le gazeteci, zenci olsun, beyaz olsun araya biriken kalabalığın farkına vardılar. Sonra, işsiz güçsüz beyazların, delikanlıların, küçük çocukların, kadınlı erkekli elli kadar zencinin sessizce seyreden kalabalığı önünde, zenci cenaze levazımatçısının adamları, kurşunili-gümüşlü tabudu tren-den indirdiler, cenaze arabasına götürdüler, insanın kaçınılmaz, son ereğinin çelenklerini, çiçekli simgelerini işlek, alışık ellerle yakalayıp dışarı aldılar, tabudu içeri kaydıldılar, arkasından çiçekleri attılar, kapıları kızla kapadılar.

Sonra da, Bayan Worsham'la yaşlı zenci kadın, Stevens'in tuttuğu şoförün süreceği, Stevens'in arabasına bindiler, Stevens'le gazeteci de gazetecinin arabasına yerleştiler. İstasyondan tepeye doğru uzun yokuşu tırmanmağa başlayan cenaze arabasının arkasından gittiler. Cenaze arabası tepeye varıncaya değin vınıltılı bir düşük vitesle hızlı hızlı gitti; tepeye vardiktan sonra gene oldukça hızlı, ama yumuşak, akıcı, neredeyse bir papaz mırıltısı denecek bir ses çıkararak ilerledi. Sonunda, alana gelince yavaşladı, alandan geçti, Konfedere anıtını, adalet sarayını dönendi. O ara tüccarlar, memurlar, berberler, iş adamları, Stevens'e dolarları, yarım dolarları, çeyrek dolarları vermiş olanlarla vermemişlerin kalabalığı, kapılarının önünden, üst kat pencerelerinden olanları seyrediyordu. Cenaze arabasının bundan sonra saptığı sokak, kentin kıyısına vardığında onları on yedi mil ötedeki yere ulaştıracak olan yol haline dönüşecekti. Gene hızlanıyor, dört kişiyi taşı-

yan iki otomobil hâlâ ardından geliyordu. Başı yukarıda, dimdik duran beyaz kadın, yaşlı zenci kadın, adalet, hak, doğruluk serüvenlerine atılmağa hazır olan adam, Heidelberg Felsefe Doktoru; dördü de zenci katilin, öldürülmüş kurdun cenazesinin bütünleyici parçaları...

Kentin kıyısına vardıkları zaman, cenaze arabası bayağı hızlanmıştı. Üzerinde Jefferson İlçe Sınırı diye yazılı maden levhanın yanından uçarcasına geçtiler. Taş döşeli yol başka bir uzun yokuşa doğru eğindi, kumlu bir yol haline geldi. Stevens uzanıp kontak anahtarını çevirdi, kayan araba, gazeteci fren yapmağa başlarken, yavaşladı; cenaze arabasıyla öteki otomobil kaçıyormuş gibi uzaklaşmıştı şimdi. Hafif, yağmur görmemiş yaz tozu, kaçan tekerleklerin altından fışkırıyordu. Az sonra gözden yittiler. Gazeteci direksiyonu kaba bir hareketle kırdı, araba gıcırdadı, sürüklendi, sonunda burnu kentten yana dönmüş, durdu yolun üzerinde. Adam, ayağı kavramada, durdu bir ara...

«Orada, istasyonda, bana bir aralık ne sordu kadın, biliyor musunuz?» dedi.

Stevens «Bildiğimi sanmıyorum,» dedi.

«Sordu: 'Gazetene yazacak mısın bunu' diye.»

«Ne?»

«Böyle dedi işte. Sonra bir daha 'Gazetene bunları yazacak mısın,' dedi. 'Hepsini yazmanı isterim. Hepsini.' Benim de bormak geldi içimden: 'Gerçekte nasıl öldüğünü biliyorsam, onu da yazayım mı?' diye... Tanrı bilir, öyle söyleseydim de bizim bildiğimizi o da öğrenseydi, gene de evet diye cevap verirdi. Ama bir şey söylemedim. Yalnız 'Yazsam da okuyamazsın ki teyzeciğim,' dedim. O da Bayan Belle bana nereye bakmam gerektiğini söyler ben de bakarım. Sen hepsini yaz hele, hepsini...' dedi.»

«Ya,» dedi Stevens. *Evet diye düşündü, şimdi artık umursamıyor. Bu iş olacaktı nasıl olsa, karşı durmak da elinden gelmezdi; şimdi artık her şey sona erdikten, bittikten, bitirildikten sonra çocuğun nasıl öldüğü kadının umurunda değil. Onun geri gelmesini istiyordu, o kadar. Ama gelmenin yolu yordamı vardı, o tabutu, o çiçekleri, o cenaze arabasını isti-*

yordu; bir otomobile binmiş, arabanın arkasında, kentin içinden geçmek istiyordu. «Gel,» dedi. «Kente dönelim. İki gündür daireye uğramadım.»

Çeviren : Bilge Karasu

EUDORA WELTY : (1909-..... , Jackson, Mississippi).
Günümüzde, Güney yazınının en köklü temsilcilerinden, Amerika'nın en usta kadın yazarlarından biri sayılıyor Welty. Öykülerinde, hızlı bir tempo göze çarpıyor. Birkaç ayrıntıyla ustaca çizilmiş kişiler görülüyor. Kişilerin şive özellikleri, yalnızca yapıta yerel bir renk katma adına değil, onları ansızın capcanlı kılma adına kullanılıyor. 1973 Pulitzer Ödülü.

CANAVAR

Canavar çalıyor!

Kentten turneye geldi buraya — «Canavar ve Sihirli Eiler» — «Canavar ve Tasmanyalılar» — bakın bakın ne adlar takmış kendine! Dünyada bir benzeri daha yok. Ne mene biri olduğunu anlayamazsınız. «Zenci» mi? Daha çok Asyalıyı andırıyor, maymunu, Yahudi, Babilli, Perulu, müthiş, şeytanın ta kendisi. Uçuk gri gözleri var, göz kapakları şişkin, kertenkeleninkiler gibi nasırlı, ama açıldılar mı, kocaman, ışıklı gözler. En irisinden Afrikalı ayakları var, iki ayağını da bastırıyor pedallara. Teni, kömür karası değil tam — bira renginde — ağzını kapadı mı, suratı vaizleri andırıyor ama açtı mı bir kez — koskocaman, arsız. Her an oynuyor, hele birşeyler arandı mı, tıpkı maymun ağzını andırıyor. İçinden geldiği gibi söylüyor şarkıları, hafif, çocuksu bir ezgide karar kılıyor —*hmmmm!*— ezgiyi ağzıyla seviyor.

Şu karşınızdaki o olabilir mi yani! Gösteri başladı mı, bunu düşünmeden edemezsiniz. Sahneye çıkanlar — hele esmer ırklardan olanlar — nasıl da yatkındırlar olağanüstülüğe, ürkütücülüğe, bilirsiniz.

Bir beyazlar eğlentisi bu. Canavar, Harlemlı oğlanlar gibi gösterişe düşkün değildir, ne sarhoştur, ne de taşkın — işte

kendinden geçti; keyif adamıdır o, müthiş biri. Yalnız çalmaz, dinler de, yüzünde sinsi, yaman bir çılgınlıkla. Kimildamadan edemeyen kalın, yaylı kaşları Yahudi kaşları gibi —gezgin Yahudi kaşı. Çalarken, piyanoya da, tabureye de indiriyor yumruğunu, hepsini aşındırıyor. Her an devinim içinde — daha gözükarası görülmüş mü? Bakın, koskocaman kafası, şişko göbeği, yusuvarlak piston bacaklarıyla, yer yer sapsarı kesilmiş uzun, güçlü parmaklarıyla durdu bir an. Sesini tanıyorsanız — plaklarda duymuşluğunuz var — yine de yüzünü görmemiz gerekiyor. Her an tetikte, alanda kayak kayarcasına ya da kürek çekercesine. Herkes çevresine doluşuyor, Nelson Eddy'nin gülpembemsi posterleriyle, akıldan geçen her şeyi okuyan atın beş yüz kere büyütülmüş el yazması diplomasıyla donatılmış bu gölgesiz, çelik payandalı salonda. Bir tuşa usulca dokunuyor parmağı, kitabını yoklayan bir bilici kadının umutlandırıcılığı, serinkanlılığıyla.

Canavar müthiş canım, herkesi unutuşa sürüklüyor. Kasabaya böyle bir topluluk ya da bir gösteri geldiğinde, herkes evinden çıkıp buralarda dolanmaz mı, onların konuşmalarına kulak kabartıp işin aslını öğrenmeye can atmaz mı? Nedir aslı? Dinleyin. Cambazlar geldiğinde nasıldı, anımsayın bir. Gözlerinizi sakın üstlerinden ayırmayın, en son sözcüğü kaçırayım demeyin, özellikle onların kendi aralarında bambaşka bir dilde söyledikleri sözcükler — sakın kaçmasın; toplu sanrıya tek elverişli an bu, son elverişli an. Kalamazlar. Yarın bu saatte, başka bir yerde olacaklar.

Canavar, neler neler gerçekleştiriyor işaretlerle. Herkes, bir zayıflığı gizlercesine gülenler bile, eninde sonunda yazılı bir istek uzatıyor ona. Canavar, pusulaları okuyor teker teker, örtülü bakışlarla inceliyor; işte karar anı. Derken bir ışık vuruyor gözkapaklarının altına, «92!» diye haykırıyor ya da başka bir sayı bileşimi — asla ad söylemiyor. Parçaya girmeden önce, deliye dönüyor orkestra üyeleri, huysuzlanıyor, sınıftaki çocuklar gibi itişmeye başlıyorlar, Canavar, susmayı sağlayan öğretmen. Elleri tuşlarda, «Hazır mısınız?» diye soruyor sertçe. «Şöyle toparlanıp harbî bir patlayışa ne dersiniz?» — bekliyor — sonra PAT. ES. PAT. Bir kere daha. Bundan dönüş yok. Tem-

poyu aktarmak için ayağıyla yere birkaç vuruş daha. Sonra Aman Tanrım! diye haykırıyor borazanların sınırı gerisinde kısılan gözler, Merhaba Ve Elveda, ilk notanın üstünden bir çağılayan hızıyla akıyorlar.

Bu nota, bildik her sıkı düzenin sonunu belirliyor. Canavar, kuralların tümünü boşlamış görünüyor — kendisi de yitmiş şarkının çağılayanında, burgaçta dönenen biri gibi bağırıp duruyor — ama onlara yol göstermeden — yalnızca seslenerek, selâmlar yağdırarak. Oysa biliyor aslında. Haykırıyor, yine de kesin bilmesi gerek. «Güzelim... ne dediğimi... Yaa!» Sonra bir geçiş, bir duraklayış «Nerede o can-alıcı, o usta vurucu?» — davullara bir çağrı; başlıyor, büyük bir tadla amansızca püs-kürtüyor şarkıyı. İçli şarkılarda o ne yan bakış! Hepimizin yüzünde iyicil bakışlarını gezdiriyor, kulaklarımıza fısıldıyor sözleri. Şu anda, «Bak Marie, Tan Ağarıyor»u söylerken duyabilseniz onu! Parmaklarını şöyle küçümser üçlemelerle dolaştırıyor tuşlarda, gittikçe tizleşiyor, piyanonun öte yanında bir bakış fırlatıyor, kayanın tepesinden. Gösteriş falan sanmayın — ona şarkı yaptırıyor bunu.

Hepsinin çalışını beğeniyor — yakınındakilerin hepsinin. Cazın uzak bir bölmesinde, okumuşlar takımı duruyor, gözlüklü her biri — onlar sayılmaz. Canavar'ın çevresinde çalanlar, asıl cazcılar. Kemancısı, Vickburg'dan gelme, zift gibi kara, adı Valentine, çalarken gözlerini yumar, kendi kendine mırıldanır, çok genç: Canavar boyuna onu yüreklendirmek zorunda. «Hadi hadi, n'olur, fırla, fırla hadi!» Plaklarda bu sesi duyduğunuzda, ona gerçekten yalvardığını anlamış mıydınız?

Valentine'ı solo yapmaya çağırıyor.

«Ne çalacaksın bakalım?» Canavar, dostça bakıyor piyanonun arkasından; ağzını açıp dilini sarkıtıyor, dikkat kesilmiş.

Valentine önüne bakıyor, sazını kavırıyor, dudaklarını kıpırdatmadan konuşuyor, «Hanımeli Gülüm».

Küçük Abi adında bir klarnetçisi var; Canavar, onun her yaptığına bayılır. Gülümser, «Güzel!» der. Küçük Abi, çalarken bir adım öne çıkar, en önde durur, yüzen balıkları andı-

ran göz-aklarıyla. Bir keresinde pes bir not çaldığında, Canavar pis pis gülmüştü, «Bunu bulabilmek için ne diplere daldı oğlan!» demişti gırgırına.

Uzun bir süre sonra, geriye kaç parça kaldığını göstermek amacıyla parmaklarını havaya kaldırır — genellikle beş parça kalınca. İşaretlerle yönetir orkestrayı.

Dışarda kötü bir gece. Beyazlar toplantısı bu, kimse dans etmiyor, birkaç caz düşününü serseriyle iki yaşlıca çift dışında. Herkes orkestranın çevresini sarmış, Canavar'ı gözlüyor. Arasıra birbirlerine göz atıyorlar, şöyle dercesine; Tabii bilirsiniz canım, *onlar* —Zenciler, orkestra yöneticileri— dinleyici bir tek kişi bile olsa; yine böyle çalarlar, her şeylerini verirler... Kim olursa olsun, biri her şeyini verince, insanlar onun adına utanırlar.

Geç saatte, çalmaya razı oldukları tek valse çalışıyorlar — istek üzerine, «Pagan Aşk Şarkısı». Canavar'ın başı sallanıyor, sarsılan omuzlarının arasına gömülüyor. İçini çekiyor, parmakları tuşlara asılıyor, notlara abanıyor, bulup çıkarıyor. Hüzünlü bir şarkı bu.

«Başıma geleni biliyor musun?» diyor Canavar.

Valentine, ağzında sazi, düşler içinde mırıldanıyor.

«Bir telgraf geldi, karım ölmüş,» diyor Canavar, bir yandan parmakları tuşlarda geziniyor.

«Ne?»

Parmakları yukarlara isteksizce üç oktav yükselirken, ağzı büzülüyor, korkunç bir «O» çiziyor.

«Bizim Çingene ha? Nereden çıkarmış ölmeyi, sen geçen gece geç vakit, şehirlerarasından aramamış mıydın onu?»

«Telgrafta diyor ki — şöyle : «Karın öldü.» 3/4'ü 4/4'e aktarıyor.

«Topu topu iki kelime ha?» Davulcu Scoot karışıyor söze, pek sevilmez orkestrada, tanrı-tanımaaz manyağın tekidir.

Canavar, pörsük yanaklarını şişiriyor. «Neydi derdi dersin? Ne peşindeydi allasen?»

«İmza yerine hangi ad yazılı telgrafta?» Scoot, sazın tel fırçalarından tükürükler saçıyor.

Klarnetçi Küçük Abi, şu anda konuşacak durumda değil, öfkeyle bakıyor, geriye yaylanıyor.

«Uranus Knockwood diye imzalamışlar,» diyor Canavar, gözlerini iyice açıyor. «Hiç duydun mu bu adı?» Tezgâha fırlatılan tabak gibi bir salya, dudaklarının ucunda büyüyor.

Valentine elinin ayasıyla usulca vuruyor kemanın tahtasına, uzun, mor tırnaklarıyla yayları çekiyor. O valsleri sever. Canavar giriyor.

«Hiç tanımiyorum. Kimmiş acaba?» Valentine, gözleri yumuşu, kafasını iki yana sallıyor.

«Bir daha de bakayım.»

«Uranus Knockwood.»

«Broadway'den de değil.»

«Bu adı hiç görmedim, at yarışı bahislerinde keza.»

«Bir yıldız adı olsa gerek, di mi oğlum?»

Dev zilleri vuruyorlar.

«Ne derdi vardı ki kadının?» diyor Canavar titreyerek. «Söyle, söyle, söylesene yav.» Üçlemelerden sonra yeni bir parçaya geçiyor. Üç parmağı havada dikili.

«Telgraf geldi demiştin.» Valentine'in sesi bu, sabırlı, uykulu, yine baştan alıyor.

Canavar ayrıntılara kaptırmış. «Burdan çıktım mı ben, doğru o geçite yürürüm, ta aşağıya annadın mı, bizi tikiştirdik-ları ambara, geçen gece dönerken yerime, annadın mı, o geçitte yanı, yolumu kestiler, telgrafı verdiler : 'Karın öldü.'»

«Bizim Çingene ha?» Davulcu, örümcek gibi sarmış davullarını.

«Aaaaaaa!» diye haykıyor Canavar, güçlü kollarıyla kaş-ları yumuşatan üç vuruş savuruyor, pes notları bir potada yoğuruyor. Gözleri ıslık ıslık. Arasına piyanoyu davul niyetine çalar — neden olmasın?

«Bizim Çingene ha? O yaman dansöz yani—?»

«Neden haberi doğrudan menajerden almadın? Merkez-den? İş mi seninki yani, geçitte adı belirsiz telgraflar almak böyle?»

Hepsi gülüyorlar. Parça bitti.

«Saat kaç?» diye sesleniyor Canavar. «Ne boktan yer bu böyle? Saatimle kösteğim nerede?»

«Boynuna asmıştın ya,» diye fısıldıyor Valentine. «Orada duruyor.»

İşte saat, Canavar'ın göbeğinin altında, asla göremeyeceği bir yerde sallanıyor.

«Biraz önce bir saatin on ikiyi vurduğunu duydum, kalıbımı basarım. *Geceyarısını* bulduk.»

«Ara vereceğiz,» diye kararını bildiriyor Canavar, mühür yüzüklü parmağını kaldırarak.

Parçayı bitiriyor. Özel olarak dikilmiş geniş smokin pantolonunun gizli cebinden Kuzey otellerinin büyük havlularından birini çıkarıyor, alnına bastırıyor havluyu.

«Bir de kendini öldürmüşse!» diyor giz yüklü bir sesle. «Ya o pencereden attıysa kendini!» Ayağa kalkıyor, yan dönüyor azıcık, havluyu başına dolamış.

«Haha, baksanıza!»

«Şeyhin Oğlu!»

«Yapmaz canım.» Küçük Abi, klarnetini değerli bir vazoda gibi özenle kılıfına sokuyor, sonra konuşuyor. Bir Doğu Hint Kraliçesi sanki, sarsılmaz, tanrısal ve yılanlı. «İnsanların şehirlerarası konuşmalarda söyledikleri her şeyi hakkaten yapacaklarını mı sanıyorsun?»

«Hadi bakalım!» diye gürlüyor Canavar. Arka kapıya vardı bile, ardına kadar açtı kapıyı, yırtıcı, ciddi yüzüyle korkutucu geceyi kokluyor.

Canavar, Valentine, Scoot ve Küçük Abi dışarı, şakır şakır yağmura çıkıyorlar.

«Gök delindi galiba,» diyor Canavar dingin bir sesle. Yol-
da giderken, ellerini uzatıyor, ak ayalarını kevgir gibi tutuyor yağmurun altında.

Yüz kadar kapkara, kılıksız, suskun, neşeli Zenci çıktı dans salonunun saçakları altından, onların ardına düştüler, nereye olursa.

«Sakın ıslanıp da çekeyim deme, Küçük Abi,» diyor Canavar. «Şimdi kilon iyi, klarnetin içine kaçmıyorsun. Boğazın da kurumuş senin. Çölde misin Küçük Abi?» Cebini yokluyor,

bir tomar nane şekeri çıkarıyor. «Ağzında gezdir bunları ,çiğ-neme. Ben saçıp savrulacak mal taşımam.»

«Şuraya girip bira içelim.» diyor önden yürüyen Scoot.

«Bira? Ne birası? Kimdeymiş? Neredeymiş? Yakınlarda mıymış?»

«Şu Dünya Kahvesi yazan yerde, biraz ötede — tamam mı?» Zenci kesimine girdiler şimdi.

Valentine, hızlı adımlarla yürüyor; deniz kabuğu gibi eğri, yağmurdan kaskatı kesilmiş bir bölmenin kapısını açıyor, yağmurdan renkleri daha da koyulaşarak, ıslak ayak izleri bırakarak içeri giriyorlar. İçerde kapanık, kuru kokular, kırmızı damla örtülü bir masanın çevresinden perdeler halinde yükseliyor, masanın ortasındaki dört köşe salça şişesine sinekler yapışıp duruyor. Geceyarısı duvarları, uyarıcı «Sorumluluk Kabul Edilmez» levhalarıyla, kara sayılar ve duman yüklü takvimlerle dolu. Bekleyen, sessiz, gevşek bir oda. Şurası burası yanmış izlenimini uyandıran bir otomatik pikap var, yanında uzun boğazlı bir duvar aygıtı duruyor. «İş Telefonu, Uzun Konuşmayın,» yazmışlar üstüne. Çevresi, çembere alınmış telefon numaralarıyla kaplı. Eski bir tavus tüyü, sicimle uçuk pembe bir ampule tutturulmuş, soluk alındığında, dönüyor.

Garson kız tetikte :

«Gel bakalım canlı heykel, gel de şu yüklü bira siparişimizi al bakalım.»

«Daha önce hiç görmemiştim sizi.» Garson kız kıpırdıyor, öne çıkıyor, küçük altın dolguları görünüyor gitgide. Kollarını, omuzlarını dikleştiriyor. «Kim olduğunuzu ne bileyim ben? Soyguncu musunuz nesiniz? Gecenin bir saatinde gelip kurulmuşsunuz masama.»

«Cazcıyız biz,» diyor Canavar, gözleri bir mağara tembeliğiyle açılıyor.

Kız sevinçle haykırıyor. Tanrım, söyleşiye de düşkün, korkutulmaya da.

«Bu masaya yetecek birayı nereden bulacaksın?»

Kız, dirseklerini kırarak, adımları kayarak kaşüyor mutfağa.

«İşte size bir milyon,» diyor Canavar, cebinden çıkarttığı bir avuç dolusu bozukluğu masanın üstüne saçıyor, en sonuncu demir parayı bir sihirbaz ustalığıyla yok ediyor.

Valentine ile Scoot, paraları pikaba taşıyorlar, bir oyun makinesini andırıyor pikap, plakların adlarını yüksek sesle okuyorlar.

«Kimin 'Tuxedo Junction'ıymış o?» diyor Canavar.

«Bilirsin kimin olduğunu.»

«Ey pikap, şimdi bize 'Empty Red Bleus'u çal, Bessie Smith söylesin.»

Sessizlik; bir müzik durağı gibi gözetiyorlar sessizliği hep birlikte.

«Getirin büyük bozuklukları,» diyor Canavar. «Şuna bak! Neresiydi demiştiniz bu boktan yer?»

«Beyazların dansındayız, kötü bir gecemiz, yağmur yağıyor, Alligator Mississippi'deyiz, evden bunca uzakta.»

«Yaaa.»

Pikapta, «Seni Dün Çağırmıştım, Bak Bugün Geldin» çalıyor.

Garson kız, bira tepsisini arka masaya bıraktıktan sonra, tavuk gibi gergin, ürkek adımlarla yanaşiyor yanlarına. «Mut-faktakiler diyorlar ki, gözlerini deliğe uydurup bakıyorlar, sen Bay Canavar'mışsın. Resmini görmüşler bir yerde.»

«Bu gece gördükleri doğru, o, diyor Küçük Abi.»

«O mu bu?»

«Hem de etiyile canıyla,» diyor Scoot.

«Ellemek ister misin?» diye soruyor Valentine. «Isırmaz korkma.»

«Kalıcı değilsiniz değil mi? Geçiyorsunuz?»

«Şimdi kavradın kızım.»

Garson kız, kollarını kavuşturup bekliyor, küçümen.

«Cimcime, biraları getirmiyor musun?»

Getiriyor, kasanın arkasına geçip gülümsüyor, dönüp duruyor yerinde. Ağzındaki altın dolu ışılıyor.

«Mississippi Irmağı buraya gelmiş desenize,» diyor birden.

Onları uzaktan gözleyen Zenciler, yavaş yavaş doluyorlar kapıdan, gözleri parlıyor, sığışabilenler giriyor. Biri, hasır

sombrerolu bir oğlan, şapkasına baştan başa yaldızlı boya çekmiş.

Canavar, Valentine, Scoot ve Küçük Abi bira içiyorlar, gözkapakları perde gibi kapanıyor, birleşiyor. Duvar, yağmur, hizmete hazır bekleyen alçakgönüllü garson kız ve kendilerini gözleyen Zenciler tutmuş çevrelerini.

Canavar, gözlerini salça şişesine dikerek, «Bir dakika!» diye fısıldıyor, usta ellerini nemli, buruşuk, kırmızı damalı örtüye yayıyor usulca. «Bir dakika, bakın nasıl oldu anlatayım. Karım birden özlemiştir beni. Bizim Çingene. Tabii hemen pencereye koştu. Bir baktı ki dışarda bildiğimiz nesne var, o kadar. Sokak. Otel yazılı bir ışıklı tabelâ. Yürüyenler. O an biri başını kaldırıp yukarı baktı. İhtiyar biri. Karım da aşağı baktı. Eeee? Şşşt! Gümbür! Ne yaptı dersiniz? Attı kendini aşağıya, beynini kaldırımlarda dağıttı.»

Gözlerini iri iri açıyor.

«Doğru,» diyor Valentine. «Telgrafı almışsın.»

«Seni özlemes mi hiç?» diye ekliyor Küçük Abi.

«Hayır yalnız o kadar değil. Gece çünkü.» Nasıl da tatlı bir sesle anlatıyor! «Tabii ya, gece çünkü. Neler duyuyorum, diyor kadın kendi kendine, sofadan ayak sesleri mi geliyor ne? O mu acaba? Ayak sesleri siliniyor. Ben değilim. Ben, Alligator Mississippi'deyim; o an, deliye dönüyor. Başlıyor zangırdamaya. Her yanı bir gramofon borusu kesilene kadar açıyor tellerini, yine de tek ses duymuyor. Peki, diyor kendi kendine. Ben de pencereden atarım kendimi. Giyiyor geceliğini. O geceliği bilirim ben, onun o anda neler düşündüğünü de bilirim. Peki, peki anasını... diyor, atlıyor pencereden. Bana bozulmuş bir kere. Deli karı. Ondan hiçbir şey kalmıyor geriye, hiç!»

«Vay ki vay!»

«Bir tek beyniyle barsakları yayılmış dört yana. Tanrım!» Kulak kesilen Zenciler, keyifle kırırdanıyorlar, onları büsbütün keyiflendiriyor, «Baksanıza akbabalar bastı burayı,» diyor sevecen bir sesle.

«Hakkaten öyle olmuştur garanti patron.»

«Yok be Canavar, öyle olmaz. Çok boktan bir hikâye anlattın.»

«Deme?» diye haykırıyor Canavar. «Kanımın ölüsünü bulanı bile tanıyorum ben. Şu boka yaramaz, sürüngen, şarkıcı bozuntusu var ya, gözlerini üstümden ayırmayan, kıcımdan ayrılmayan asalak, yolumda ayırıkotu gibi bitiveren, geçtiğim yeri sıçıp sıvayan herif. Benim parçalarım gözü diker, benim şarkılarımı söyler, sinsi sinsi yaklaşır menajerime, ben kapıdan çıkarken, o içeri dalar. Avucumun içinde artık! Gözüm üstündedir, bilsin,»

«Kim peki?»

«Kim olacak, bizim Uranus Knockwood!»

«Vay ki vay!»

«Yaa, geliyor işte, Çingenemi bulacak birazdan. İşte, köşeyi döndü, Çingenem de beyin üstü yere çakılmak üzere, dur dur, sakın! *Pat! Gumbür!* Gördünüz mü, işte o ufacık eski geceiğiyle yatıyor yerde, barsakları beyni dört yana yayılmış.»

Bir iç çekiş dolduruyor odayı.

«Beyninden söz etme artık. Barsaklarından söz etme, kes.»

«Ya! Öyle mi Sen onun beyninden de barsaklarından söz edersin ha Uranus Knockwood,» diyor Canavar, «başını öne eğ sen! Tanrıma yalvar. Bakın lâfı nereden nereye getirdim!»

Hepsi, kasıkları çatlatan kahkahalar koyveriyorlar. Canavar'ın yüzü, kocaman, kızgın bir ocağı andırıyor.

«Kaptığı gibi götürüyor kadını!» diyor.

«Yaa! Vay ki vay!»

«Köşeyi döndürüp gerisin geriye...»

«Yapma Canavar!»

«Sen tanıımıyorsun herifi.»

«Bizim Uranus Knockwood!»

«Vay ki vay!»

«Biz gittik mi karılarımızı elimizden alan!»

«Biz çıktık mı, kapıdan içeri dalan!»

«Vay ki vay!»

«Biz girdik mi o pırrr!»

«Hem de ne biçim!»

«Kapının arkasında bekliyor pusuda!»

«Uranus Knockwood.»

«Sen tanıyorsun o herifi.»

«Orta boylu.»

«Şapkalı.»

«Öyle evet.»

Odadaki herkes keyifle homurdanıyor. Yıldızlı şapkalı oğlan, elindeki paketi açıp reçelli çöreği arkadaşlarına bölüştürüyor.

Soluğu kesilenler halkasından köle kılıklı biri çıkıyor öne, patlak gözlü, dev bir zenciye sürüklemekte. «İşte bu, Sugar - Stick Thompson, July Creek'in ta dibine daldı da kayıktan düşüp boğulan beyaz adamları çıkardı. Geçen yaz, tam on dört kişi.»

«Merhaba,» diyor Canavar, dönüp o meydan okuyan bakışlarıyla hepsini inceliyor, soluklarını hepten kesene kadar.

Kendisine karşı çıkartılan Sugar - Stick'in dili tutulmuş; arkadaşlarına bakıp duruyor.

«Yüzmesini bile bilmez. Soluğunu tutarak başarmış bu işi,» diyor kahramanın sahibi.

Canavar, araştırmacı bakışlarla inceliyor onu.

«Yarı kardeşim sayılır,» diyor adam.

Geriliyorlar.

«Çingene derdi ki,» diye başlıyor Canavar usulca, **onlara** gözlerini dikerek, «Ne yararı var? Nasılsa çok ötelere atlayacağım - çok... 'Şşşt!'

«Korkunç,» diyor garson kız. «O Bay Uranus Knockwoods mudur nedir, nefret ediyorum ondan. Doğru mu anlattıkların?»

«Herifin yolladığı telgrafı görmek ister misin?» Canavar'ın eli ceketinin cebine gidiyor.

«Bir dakika patron, bir dakika.» Hepsi kulak kesiliyorlar.

«Gerçekten doğru olmalı,» diyor garson kız alt dudağını emerek, ışıltılı gözleri kararıyor, pencerelere dönüyor.

«Hayır bebeğim, doğru değil.» Canavarın kaşları yaylanıyor, kocaman, fırınsı ağızından fısıltılar yayılıyor kıza. Eli cebinde kalıyor.

«Gerçek, daha kötü, daha anlatmadım onu. Daha erişmedi bana, ama erişmeyecek demiyorum, öğrendimmi, anlatmamı ister misin?» Çevresini kokluyor; gözleri açılıyor, devriliyor, uzaklaşıyor nerdeyse. Düşlü gülümseyişler içinde.

«Yapma patron, yapma Canavar!»

«Yapma!» diye haykırıyor garson kız.

«Hadi kalkın, basın bakalım,» diye kükrüyor Canavar, elini cebinden çıkarıp kızın kırmızı giysisine bir şaplak indiriyor.

İzleyici halkası kırılıyor, çözülüyor.

«Şu işe bakın! Ara sona ermiş!» diyor Canavar.

Bardaklardan birinin altına para sıkıştırıyor; hepsi çıktıktan sonra Valentine eğilip para atıyor otomatik pikaba, ışıklar yanıyor, «The Goona Goo» başlıyor. Tüy, sallanıp duruyor hâlâ.

«Telgraf,» diye haykırıyor Canavar ansızın, sokaktaki yağmura doğru. «Cevap. Neydi o ad?»

Hepsi bezginler oldukça.

«Uranus Knockwood.»

«Sen biliyordun hani!»

«Yaa? Harfleri tek tek söyleyin!»

Tek tek heceliyor, harflerle oynuyorlar. Keyifleniyorlar iyiden iyie.

«İşte cevap. Kafamda. 'Sen neden söz ediyorsun? Benim için fark etmez: yedim seni.' İmza: Canavar.»

«Herifin eline geçer mi dersin Canavar?» Valentine, anaç bir sesle konuşuyor.

«Hmmm.»

Hepsi suskun, karanlık sokakta, onun az gerisinden geliyorlar, üstlerine yağmur yağmış kara hortlaklar gibi, Zenciler, gülmekten çatlayacağız diye korkuyorlar.

Canavar, koca kafasını boşalan yağmura uzatıyor, umutlu bir dileği andıran bir bakış, buğu gibi esiyor ıslak burun deliklerinden, yüzüne yayılıyor, gözlerini nemlendiriyor.

«Eline geçer de öte tarafından bile çıkar.»

«Tamam Canavar. Demek avucunun içinde.»

Canavar uzun uzun iç geçiriyor.

«Şimdi Çingene'yi şehirlerarasından arayacak mısın yani, geçen gece öbür yerden aramıştın hani öyle? Bir yerde bir telefon ilişmişti gözüme de... «Bakalım evde mi?»

Bir ölçülük bir es, sessizlik. Günün birinde mutlaka kafası patlatılacak manyak bir davulcu bu.

«Yoo,» diye homurdanıyor Canavar. «Hayır! Bu gece kaç bininci hayır deyişim bu?»

Kolunu yağmura doğru kaldırıyor.

«Böyle bağıırırsan, karın eninde sonunda sesini duyar,» diyor Küçük Abi tasalı bir sesle.

Yürüyorlar, kuşlar gibi üstlerinden yağmuru silkeleyerek, silkelenerek.

Dans salonuna döndüklerinde «Sanı», 99 numarayı çağırıyorlar. Caz delileri, döşemeye yerleştirilmiş yeldeğirmenleri sanki, başlıyorlar tepinmeye, öte yandan — bir dönüş, bir dönüş daha, bir açılış, bir zigzag derken — orta yaşlı çiftler, kendi yörelerinde, eski bir ustalıklı, hiç aksamadan, gururla dans ediyorlar.

Ara bitip de cazcılar döndüklerinde, mideleri birayla dolu taşı bunların kuşkusuz denildiği. Canavar, kendince yeniden akort etti orkestrayı. Tuşlara dokunmadı, ağzını açıp yüksek perdeden birkaç nota verdi yalnızca — la, si falan — sazlarını öyle akort ettiler. Sonra piyanonun başına geçti, sanki ilk görüşüdü piyanoyu, gücünü denedi tuşlarda, yumrukladı, dirsekleriyle çaldı, kapağını kaldırıp içine baktı, olanca gücüyle yaslandı üstüne. Oturdu sonra, birkaç dakika inanılmaz bir dirimle çaldıktan sonra onu boyunduruğu altına aldı — nefis bir pes ton, balıkağı gibi derin ve kaba — sonra ıslıl ıslıl, kırılgan bir şey yakaladı, gülümsedi. Şu söylediklerini kim aklında tutabilir ki? Ağzından duman gibi halkalanarak çıkan anlık esine bağlı sözler bunlar.

«Biri Beni Seviyor»u istediler, on iki, on dört parça çaldı şimdiden, nasıl birinden ötekine geçti, kimsenin aklı ermez, bir sıyırsa, herkes şaşır kalacak. Arasıra sesleniyor, «Biri Beni Seviyor! Biri Beni Seviyor, acaba kim!» diye haykırıyor. Ağzı bir volkana dönüyor. «Acaba kim!»

«Belki...» Sağ elinin bütün parmaklarını titretiyor tuşlarda.

«Belki...» Parmaklarını birleştiriyor yine, bulunduğu yere göz atıyor. Geniş, kayıtsız yine de ürkünç bir anlam yerleşiyor ıslak yüzüne.

«Belki de sensin!»

CARSON McCULLERS: (1917-1967, Columbus, Georgia). McCullers, dar, tutucu çevrelerde kısıtlanmış yalnız, uyumsuz bireylerin aranırlarını inceliyor şiirsel bir dille. Anlatımındaki yalınlığa, doğrudanlığa karşın anlattıklarının çoğu kez güç anlaşılr, karmaşık oluşuyla ilgi çekiyor.

COKEY

Cokey, yemek salonunun girişine yürüdü, bir an durduktan sonra kenara çekildi, kımıldamadan durdu, sırtını duvara dayamıştı. Oda, çok kalabalıktı, mevsimin açılışının üçüncü günüydü bu gün, kentteki bütün oteller dolup taşıyordu. Yemek salonunda, demet demet Ağustos gülleri, taçyapraklarını beyaz yemek örtülerinin üstüne döküyorlardı, bitişikteki bardan ılık, sarhoş bir uğultu yükseliyordu. Cokey, sırtını duvara yaslayarak bekledi bir süre, kısık, hırçın gözlerle salonu taradı, bakışları karşı köşedeki bir masaya ilişene kadar tek tek gözden geçirdi salondakileri; masada üç erkek oturuyordu. Onlara bakarken çenesini kaldırdı cokey, başını hafifçe yana eğdi, bodur gövdesi dikleşti, elleri öylesine kasıldı ki parmakları içe doğru büküldü, boz pençelere benzedi. Yemek salonunun duvarına yaslanmış, öyle gergin, baktı, bekledi.

O akşam, özenle dikilmiş, çocuk giysisini andıran yeşil Çin ipeğinden bir takım vardı üstünde. Gömleği sarıydı, boyunbağı pastel renklerden çizgilerle donanmıştı. Şapka giymemişti, saçlarını sıkı sıkı fırçalamış, alnına kaskatı, ıslak bir tutam halinde düşürmüştü. Yüzü asıktı, yaşı belirsizdi, bozdu. Şakaklarında gölgeli oyuklar belirmişti, duduklarında da alaycı bir gülümseme. Bir süre sonra, gözlediği üç kişiden birince görüldüğünü sezdi. Gelgelelim selam falan vermedi cokey; yal-

nızca çenesini biraz daha yukarı kaldırdı, gergin elinin başparmağını ceketinin cebine kısırdı.

Köşedeki masada oturan üç kişiden biri çalıştırıcı, biri müşterek bahis düzenleyicisi, biri de zengindi. Çalıştırıcı Sylvester'dı — iri yarı, etli, kırmızı burunlu, usul mavi gözlü bir adam.. Müşterek bahis düzenleyicisiyse, Simmons'dı. Zengin de cokeyin o ikinci bindiği Seltzer adlı atın sahibi. Üçü, viski-soda içiyorlardı, beyaz ceketli garson ilk yemeği biraz önce getirmişti.

Cokeyi ilk gören Sylvester oldu. Çabucak gözlerini kaçırdı, viski bardağını elinden bıraktı, başparmağıyla kırmızı burunun ucunu kaşımaya başladı sinirli sinirli. «Bitsy Barlow,» dedi. «Ötede, salonun öbür ucunda. Bizi gözlüyor.»

«Ha, bizim cokey,» dedi zengin. Yüzü, duvara dönüktü, başını azıcık geriye çevirerek arkasına baktı. «Çağırırsanız.»

«Yoo, sakın,» dedi Sylvester.

«Delinin biridir,» dedi Simmons. Bahisçinin sesi dümdüz, inişsiz çıkışsızdı. Doğuştan kumarbaz, toplumda yerini ustalıkla ayarlamış bir adamın yüzüydü yüzü, korkuyla tutku arasındaki bitimsiz çıkmazı yansıtıyordu.

«Bence deli denemez tamtamına,» dedi Sylvester. «Uzun süredir tanım onu. Altı ay öncesine kadar hiç de kötü değildi. Ama böyle giderse, bir yıl daha dayanacağını sanmam. Olamaz bence.»

«Miami'deki olay yüzünden,» dedi Simmons.

«Efendim?» dedi zengin.

Sylvester, salonun öte ucunda duran cokeye bir göz attıktan sonra kırmızı, etli diliyle ağzının kıyısını ıslattı. «Bir kaza. Oğlanın biri yarışta kazaya uğradı. Bacağıyla kalçası kırıldı. Bitsy'nin çok yakın dostuydu. İrlandalı bir oğlan. Kötü binici de değildi haa.»

«Yazık olmuş,» dedi zengin.

«Ya öyle. Çok candan dosttular,» dedi Sylvester. «Bitsy'nin oteldeki odasından çıkmazdı. Kâğıt oynarlar, yere uzanıp spor sayfasını birlikte okurlardı.»

«Yaa, böyle şeyler oluyor,» dedi zengin.

Simmons, bifteğini kesiyordu. Çatalını tabağa dayamış, bıçağın ucuyla mantarları çatala özenle yerleştirmeye çalışıyordu. «Delinin biri,» diye yineledi. «Asabımı bozuyor.»

Yemek salonundaki bütün masalar tutulmuştu. Ortadaki şölen sofrasında bir arkadaş gurubu oturuyordu, yeşilli-beyazlı Ağustos pervaneleri, bir yolunu bulup geceden içeri dalmış, mumların duru ışığında dolanıyorlardı. Spor pantolonlarla buluzlar giymiş iki kız, kolkola salonu geçip bara yöneldiler. Dışardaki ana caddeden tatil çılgınlığının yankıları duyuldu.

«Diyorlar ki, Saratoga, Ağustos'ta, dünyanın nüfus başına en büyük gelir düşen ülkesiymiş,» dedi Sylvester zengine dönerek. «Siz ne dersiniz?»

«Bilmem,» dedi zengin, «Olabilir tabii.»

Simmons, yağlı ağzını parmağının ucuyla zarıfçe sildi. «Ya Hollywood? Sonra Wall Street?—»

«Bir dakika,» dedi Sylvester. «Buraya gelmeye karar verdi.»

Cokey, duvardan ayrılmış köşedeki masaya doğru yürüyordu. Düzgün, küçük adımlarla, bacaklarını savurup yarım aylar çizerek, topuklarını yerdeki kırmızı kadife halıya usulca gömerek. Bir ara, şölen masasında oturan beyaz satenler giymiş şişman bir kadının dirseğine çarptı; hemen döndü, çapkın bir incelikle eğilip selâm verdi, gözleri yarı kapalıydı. Masa-ya yaklaşıncı, hemen bir iskemle çekip köşeye ilişti, Sylvester ile zenginin arasına, ama selâm vermeden, asık, boz yüzünün anlamını hiç değiştirmeden.

«Yemek yedin mi?» diye sordu Sylvester.

«Kimilerine göre yemek sayılabilir.» Cokeyin sesi tiz, acı, duruydu.

Sylvester bıçağını çatalını yavaşça bıraktı tabağına. Zengin, kıpırdadı, iskemlesinde yan döndü, bacak bacak üstüne attı. Üstünde kaba dokuma bir binici pantolonu vardı, partial kahverengi bir de ceket, çizmeleri boyasızlı — yarış mevsimi süresince gece-gündüz bu kılıkta dolaşırdı, gelgelelim ata bindiğini gören olmamıştı. Simmons yemeğini yiyordu.

«Maden sodası ister misin?» diye sordu Sylvester. «Soda gibi bir şey?»

Cokey yanıt vermedi. Cebinden altın bir sigara tabakası çıkardı, şak diye açtı. İçinde birkaç sigarayla küçücük, altın bir çakı vardı. Çakıyla sigarayı ortadan böldü. Yaktıktan sonra elini kaldırdı, masanın yanından geçen garsona doğru salladı. «Kentucky, burbon lütfen.»

«Bir dakika oğlum,» dedi Sylvester.

«Başlama oğluma.»

«Aklını başına topla. Sağduyulu davranmak zorundasın, biliyorsun.»

Cokeyin ağzının sol köşesi alayla büzüldü. Gözleri sofradaki çeşit çeşit yemeklere çevrildi, ansızın başını kaldırdı yine. Zengin önünde, beyaz soslu, maydanozlarla süslenmiş bir balık yemeği duruyordu. Sylvester, Benedict usulü yumurta söylemişti. Kuşkonmaz vardı bir tabakta, tereyağlı haşlama mısır, meze olarak zeytinyağlı siyah zeytin. Masanın köşesinde, cokeyin önünde, kızarmış patates dolu bir tabak duruyordu. Yemeklere bir daha bakmadı, kısılmış gözlerini ortada duran katmerli, kokulu güllere dikti. «Herhade McGuire diye birini anımsamıyorsunuz,» dedi.

«Bir dakika,» dedi Sylvester.

Garson viskiyi getirdi ve cokey bardağı küçük, güçlü, nasırlı parmaklarıyla kavradı, bekledi. Bileğindeki altın halka, masanın kenarına vurup şangırdıyordu. Bardağı avucunda şöyle bir döndürdükten sonra viskiyi iki yudumda dipledı. Bardağını sertçe bıraktı masanın üstüne. «Belleğinizin böylesine geniş ve kapsamlı olduğunu hiç sanmam ya,» dedi.

«Yapma Bitsy,» dedi Sylvester. «Neden böyle davranıyorsunuz? Bugün öğlandan bir haber mi aldın yoksa?»

«Mektup aldım,» dedi cokey. «Demin sözünü ettiğimiz kişi, çarşamba günü kadrodan atılmış. Bir bacağı öbüründen beş santim kısamış. Hepsi bu.»

Sylvester dilini şaklattı, başını salladı. «İçinden geçenleri anlıyorum.»

«Sahi mi?» Cokey; masadaki yemeklere bakıyordu. Gözleri balıktan mısıra çevrildi, en sonunda kızarmış patatesten karar kıldı. Yüzü gerginleşti, yine başını kaldırdı. Bir gül, yap-

raklarını döküyordu; Cokey, aldı taçyapraklarından birini, parmakları arasında ezdikten sonra ağzına attı.

«Yaa, oluyor böyle şeyler,» dedi zengin.

Çalıştırıcıyla bahisçi, yemeği bırakmışlardı; önlerindeki servis tabaklarında yemek vardı daha, artmıştı. Zengin, yağlı parmaklarını su çanağına daldırdı, peçetesine sildi.

«Yaa,» dedi cokey. «Kimse şunu uzatıversene demeyecek mi bana? Belki de yeniden yemek ısmarlayacaksınız. Bir but daha, yoksa bir biftek mi beyler ya da—»

«Lütfen,» dedi Sylvester. «Kendine gel, sağduyulu ol. Neden odana çıkmıyorsun?»

«Sahi neden çıkmıyorum acaba?» dedi cokey.

Duru sesi, epeyce tiz çıkmıştı, dokunaklı, çılgınca bir inilti tınısı vardı sesinde.

«Neden şu lânet olası odama çıkıp volta atmıyorum, mektuplar yazıp uslu bir çocuk gibi yatağıma yatmıyorum? Neden sanki—» İskemlesini itip kalktı. «Ayıp size yahu,» dedi. «Ayıp. Bir içki istiyorum.»

«Tek söyleyeceğim şu, ölümüne gidiyorsun,» dedi Sylvester. «Sonuçta ne olacağını biliyorsun. Hem de bal gibi.»

Cokey yemek salonunu geçip bara girdi. Bir Manhattan kokteyl söyledi, Sylvester, onun topuklarını bitıştırıp gövdesini bir kurşun asker gibi dimdik hale getirişini, içkisini usulca yudumlarken serçe parmağını havaya kaldırışını izledi.

«Düpedüz deli,» dedi Simmons. «Söylemiştim size.»

Sylvester, zengine döndü. «Bir pizola yemeyegörsün,» dedi, «bir saat sonra midesinde o pizolayı görebilirsin. Terle atamıyor artık. Elli bir kilo çekiyor. Miami'den sonra bir buçuk kilo aldı.»

«Cokeylerin içki içmemeleri gerek,» dedi zengin.

«Eskisi gibi iyi değil yemekle arası, terle atamıyor. Bir pizola yemeyegörsün, pizolanın midesine değdiğini görebiliyorsa, daha aşşağı inmiyor, mümkünsüz.»

Cokey, içkisini bitirmişti. Yutkundu, bardağın dibindeki kirazı ezdi başparmağıyla, bardağı öteye itti. Spor giyimli kızlar, salonda duruyorlardı, yüzleri birbirlerine dönüktü, barın öte ucunda iki tiyöcü, dünyanın en yüksek dağının hangisi olduğu

konusunda bir tartışmaya dalmışlardı. Herkesin yanında biri vardı; o gece tek başına içen yoktu ondan başka. Cokey, pırıl pırıl bir elli dolar uzattı, üstünü saymadı bile.

Yine yemek salonuna, üç adamın oturdukları masaya döndü, ne var ki oturmadı bu kez. «Hayır hayır,» dedi, «belleğinizin o kadar geniş olduğunu hiç sanmam.» Öyle ufak tefekti ki, masanın kenarı, beline bile gelmiyordu, ip gibi parmaklarıyla masanın kenarını kavrarken de eğilmek zorunda kalmadı. «Yok canım, sizlerin yemek salonlarında yemek atıştırmaktan başka şeye ayıracak zamanınız yok ki. Öyle—»

«Lütfen,» diye yalvardı Sylvester. «Sağduyulu davranman gerek.»

«Sağduyu! Sağduyu!» Cokeyin boz yüzü şöyle bir seyirdi, sonra katı, buz gibi bir gülümsemede dondu. Tabakları şangırdatana kadar sarstı masayı, bir an masa devrilecek sandılar. Ansızın durdu. En yakındaki tabağa uzattı elini, birkaç kızarmış patatesi, onların gözlerinin içine bakarak ağzına attı. Usulca çiğniyordu, üst dudağını kaldırarak, sonra döndü, ağızındaki bulamacı, döşemeyi kaplayan pürüzsüz kırmızı halının üstüne tükürdü. «Keyif pezevenkleri sizi!» dedi, sesi incecik ve çatlaktı. Sözcüklerde, anlatılmaz bir doyum veren bir çeşni, bir öz varmışçasına şapırdattı ağzını. «Sizi keyif pezevenkleri sizi,» dedi bir daha, döndü, sert adımlarla yemek salonundan çıktı.

Sylvester, gevşek, hantal omuzlarından birini silkti. Zengin, örtüye dökülmüş suyu silmeye çalıştı, garson gelip de tabakları toplayana kadar tek söz etmediler.

TRUMAN CAPOTE : (1924-..... , New Orleans, Louisiana). İlk yapıtlarında, batıl inançlar, söylenceler, çeşitli korkular başkısında yetişen kişileri ele alan Capote, sonraları Güney'i mekân seçmekten vazgeçti. Yine de düşünle gerçek arasındaki sınırı belirsizleştiren olaylara ağırlık verdi. Senaryolarıyla da ün kazandı.

GECE AĞACI

Kıştı. Küçük istasyonun önündeki, soğuk, rüzgârlı düzlüğü bir sıra çıplak elektrik lâmbası aydınlatıyordu; sanki bütün sıcaklığı onlar çekmişti. Akşam üzeri yağmur yağmıştı; istasyonun saçaklarından buzlar sarkıyordu; camdan yapılmış bir canavarın korkunç dişleri gibi. Düzlükte uzunca boylu, genç bir kızdan başka kimse yoktu. Kızın sırtında kül rengi, fanile bir elbise, yağmur geçirmiyen bir pardesü, boynunda da bü-yücek bir eşarp vardı. Sarımsı kahverengi saçları ortadan ayrılmıştı, omuzlarına doğru dalga dalga iniyordu; yüzü azıcık iriceydi, dardı; gene de, aşırı derecede değilse bile, bir hayli güzeldi. Eli kolu doluydu, üstünde süslü pirinç harflerle «Kay» yazılı olan, kül rengi, süet bir çantadan başka, bir sürü dergi, bir de kocaman, yeşil, kovboy gitarı yüklenmişti.

Tiren karanlığın içinden buharlar saçarak, ısıll ısıll çıkageldi, durdu; Kay elinde yüküyle en arkadaki vagona tırmandı.

Vagon eski mi eskiydi, kırmızı pelüş kaplı kanapeler yırtık pırtıktı, yer yer açılmış olan kumaşın altından tentürdiyot rengi tahtalar görünüyordu. Tavandan sarkan bakır lâmbanın gerçekle ilgisiz, yerini yadırgamış bir hali vardı. Donuk, cansız bir duman bulutu dolaşıyordu havada; vagonun sıcaklığı, yer-

lere atılmış bayat sandviç artıklarının, elma koçanlarının, portakal kabuklarının kokusunu büsbütün keskinleştiriyordu: bütün bu süprüntüler, kâğıt bardaklar, yemişli gazoz şişeleri, yırtık gazeteler, ortadaki uzun geçidi baştan başa doldurmuştu. Duvara gömülü bir su soğutma dolabının musluğundan yere durmadan su sızıyordu. Kay vagona girdiği zaman, kafalarını kaldırıp yorgun yorgun bakan yolcular, durumlarından hiç de şikâyetçiye benzemiyorlardı.

Kay'ın içinden elini burnuna götürmek geldi, ama götürmedi; yerdeki süprüntülere basmamaya çalışarak ilerledi; şekerleme yapan, şişman bir adamın ayağının üstünden aşarken, az kaldı takılıp düşecekti. Biçimsiz, acayip iki adam, yanlarından geçtiği sırada, ona ilgiyle baktılar; küçük bir çocuk kanapenin tepesine çıkmış, bağıırıyordu: «Hey, anne, gitara bak! Hey, bayan, versene çalayım gitarını!» Annesi kıcına bir tokat yapıtırıp susturdu onu.

Bir tek boş yer vardı. Vagonun ta öbür ucunda, ayrı bir bölmedeydi o yer; bir adamla bir kadın yan yana oturmuş, ayaklarını karşılarındaki boş koltuğa uzatmışlardı. Kay bir an duraladı, sonra sordu: «Buraya oturabilir miyim?»

Kadın birden kafasını kaldırdı, sanki bir yanına bir iğne saplanmıştı. Ama sonra kendini topladı, gülümsedi. «Ne diye oturamıyasın, şekerim,» diyerek, ayaklarını çekti: arkasından adamın ayaklarını da tutup yere indirdi; adam hiç oralı değildi, pencereden dışarı bakıyordu.

Kay kadına teşekkür ederek perdesüsünü çıkardı, oturdu, çantasıyla gitarını yanına koydu, dergiler kucağındaydı: rahattı rahatlığına, bir de yastığı olsaydı sırtını dayamak için, büsbütün rahat edecekti.

Tiren sarsıldı; pencerenin dışında buharlar uçuştı; ıssız istasyonun kirli ışıkları uzaklaştı, eridi.

«Ne biçim istasyon burası,» dedi kadın. «Ne kasabası var, ne bir şeyi.»

Kay: «Kasaba birkaç kilometre içerdedir,» dedi.

«Öyle mi? Buralı mısın?»

«Hayır.» Amcasının cenazesi için gelmişti. Kendisine bu yeşil gitardan başka hiçbir şey bırakmayan bir amca, ama bu-

nu kadına söylemedi tabii. Nereye gidiyordu? Ah, nereye olacak, geldiği yere, okula, yüksek okula.

Bunları konuştular, sonra kadın şöyle dedi: «Ne öğreneceksin sanki orada? Dinle bak, şekerim, ben epeyce okumuş bir insanım, ama bugüne kadar yüksek okulun kapısından içeri adımımı atmış değilim.»

«Evet,» diye mınıldandı Kay; sonra terbiyeli bir tavırla kucagındaki dergilerden birini açtı. Işık çok kötüydü, üstelik hikâyeler de tatsız tatsız şeylerdi. Ama çene yarıştırmaya da hiç isteği yoktu, onun için sayfaları gelişigüzel çevirmeye devam etti; derken bir el dokundu dizine.

«Okuma,» dedi kadın. «Konuşacak insan yok, patlıyacağım nerdeyse. *Onunla* konuşmak çok sıkıcı iş.» Başparmağıyla adamı işaret etti. «Sakattır: hem sağır, hem dilsiz, anlıyorsun durumu.»

Kay dergiyi kapadı; kadına alıcı gözüyle ilk olarak bakıyordu. Kısa boyluydu; ayaklarının ucu zor değişiyordu yere. Ufak tefek insanların çoğu gibi, onun da bir biçim bozukluğu vardı, kafası büyüktü, ama iyice büyük. Etli, sarkık yüzü allık içindeydi, pırıl pınlıdı, o sebepten de yaşını tahmin etmek pek zordu: elli, elli beş belki. Kocaman, donuk gözleri oradan oraya dönüp durmaktaydı; gördüğü şeylerden hoşlanmıyordu sanki. Saçlarını kırmızıya boyamıştı; açıkça belliydi boyalı oldukları; bukleleri de iri iri, uzun uzundu. Şapkası, kulağının üstüne düşmüştü; bir zamanlar güzel olduğu anlaşılan, lavanta çiçeği rengi, büyük bir şapkaydı; kadın ikide bir onun kenarından sarkan yapma kirazları arkaya itiyordu. Süssüz, mavî elbisesi, pek yeni değildi. Nefesinde keskin, tatlı bir içki kokusu vardı, cin kokusu.

«Benimle konuşmak istersin, değil mi, şekerim?»

«Elbette,» dedi Kay; hafifçe gülümsedi.

«Elbette istersin. İstersin, tabii istersin. İşte tireni bunun için severim. Otobüste kimse ağzını açıp iki kelime konuşmaz. Ama, hep söylerim ya, tiren başkadır, tirende herkes hemen kaynaşır.» Sesi neşeliydi, uğultuluydu, bir erkek sesi gibi boğuktu. «Ama *onun* yüzünden hep burada oturmak zorunda

kalıyoruz; kendi kendimize; ayrı bir kompartımana benzer burası, görüyorsun?»

«Çok hoş bir yer,» dedi Kay. «Buraya oturmama izin verdiğiniz için teşekkür ederim.»

«Ben pek sevindim sen geldin diye. Çoğu zaman kimse gelmez bizim yanımıza, nedense *bunu* görünce siniri bozuluyor herkesin.»

Tam o sırada, adam, sanki bu sözleri yalanlamak içinmiş gibi, gırtlığından tuhaf bir ses çıkardı, sonra kadının koluna yapıştı. «Rahat bırak beni, sevgilim,» dedi kadın; çocuğunu azarlayan bir anneye benziyordu. «Bir şeyim yok. Konuşuyoruz azıcık. Uslu dur, yoksa bu güzel kız kaçırır yanımdan. Çok zengin; yüksek okula gidiyor.» Sonra Kay'e göz kırparak şöyle dedi: «Sarhoş sanıyor beni!»

Adam arkasına yaslandı, boynunu yana eğip göz ucuyla Kay'i süzmeye başladı. Bir çift mavili beyazlı bilyeye benzeyen gözleri güzeldi, tuhaf bir güzellik; kirpikleri gürdü, uzundu. Kocaman, sakalsız yüzünde herhangi bir ifade yoktu, yalnızca bir uzaklık duygusu veriyordu insana. Heyecanlanamıyan, yahut heyecanını gösteremiyen bir adamdı. Kırçıl saçları kısacık kesilmiş, öne doğru taranmıştı. Bilinmiyen bir usulle birdenbire ihtiyarlamış küçük bir çocuktu sanki. Eski, mavi bir elbise vardı üstünde; kötü mü kötü, ucuz bir koku sürünmüştü. Sol bileğine de bir «Mickey Mouse» saati takmıştı.

«Sarhoş sanıyor beni,» diye tekrarladı kadın. «İşin hoş tarafı, gerçekten sarhoşum. Aa, boş ver — hödük gibi de oturulmaz ya, değil mi?» Öne doğru eğildi. «Ha, değil mi?»

Kay gözlerini adama dikmişti; bayağı rahatsız oluyordu onun bakışlarından, gene de kafasını başka yana çeviremiyor. «Doğru,» dedi.

«Öyleyse içelim,» dedi kadın. Elini muşamba torbasına daldırıp yarı yarıya dolu bir cin şişesi çıkardı. Tıpasını açmaya hazırlanırken, birden aklına bir şey gelmiş gibi durdu, şişeyi Kay'e verdi. «İki kişi olduğumuzu unuttum,» dedi. «Gidip şuradan kâğıt bardak alayım.»

Kay'ın icki içmiyeceğini söylemesine kalmadan, kadın kalkmış, yalpa vura vura, su soğutma dolabının olduğu yana doğru gitmiye başlamıştı bile.

Kay esnedi, alnını pencerenin camına dayadı, parmakları gitarın tellerinde dolaştı: yumuşak, yatıştırıcı sesler duyuldu, pencereden görülen, karanlığa gömülü topraklar kadar huzur verici sesler. Gökte, tirenin üzerinde, buzlu bir ay, ince, beyaz bir tekerlek gibi dönmekteydi.

Sonra, durup dururken, tuhaf bir şey oldu: adam uzanıp Kay'ın yanağını okşadı. Son derece yumuşak, ama aşırı bir hareketti bu; Kay önce ne yapacağını kestiremedi: düşünceleri birkaç yöne birden saldırdı. Adam öne doğru eğilmişti; gözleri kızın gözlerine iyice yaklaşmıştı; sürünmüş olduğu koku dayanılır şey değildi. Onlar birbirlerine bakarlarken, gitardan hiç ses çıkmadı. Sonra, birdenbire, Kay, adama acıdığını hissetti; ama, gene de öğreniyordu, tiksiniyordu ondan: tuhaf bir şey vardı bu adamda, anlaşılmaz bir şey, bu adama bakarken şeyi hatırlıyordu — neyi?

Biraz sonra, adam elini çekip arkasına yaslandı; yüzünde aptalca bir gülümseme dolaştı; sanki çok önemli, çok akıllı bir iş yapmıştı da, alkış bekliyordu.

«Deh! Deh! benim karakaçanım...» diye bağırdı kadın. Oturdu; yüksek sesle: «Fırl fırl dönüyor kafam! Her yanıma kesiliyor, bitkinim! Heyt!» dedi. Elindeki bir avuç dolusu kâğıt bardaktan ikisini seçti, öbürlerini bulûzunun yakasından içeri attı. «Hem emin, hem de kuru bir yer, ha ha ha...» Derken bir öksürük nöbetine tutuldu; nöbet geçince duruldu, sessizleşti. «Sevgilim eğleniyor muydu?» diye sordu; göğsünü ovuşturdu. «Ah, çok tatlı şeydir.» Nerdeyse bayılacaktı. Kay, keşke bayıl-sa diye düşündü.

«Ben içmek istemiyorum,» dedi Kay; şişeyi kadına verdi. «İçki içmem ben; hiç sevmem.»

«Oyunbozanlık etme,» dedi kadın. «Hadi, uslu bir kız gibi tut şu bardağını.»

«Yok, ne olur...»

«Tanrım, tut şunu. Bu yaşta böyle sinirlilik! Ben tir tir tit-resem de, bir şey gerekmez, sebebi var çünkü. Ah, Tanrım, hem de ne sebepler.»

«Ama...»

Kadının yüzü korkunç bir gülümsemeyle çarpıldı. «Ne o? Yoksa benimle içki içmeyi düşüklük mü sayıyorsun?»

«Ne olur, yanlış anlamayın,» dedi Kay; sesi titriyordu. «Sa-dece, yapmak istemediğim bir işe böyle zorlanmak hoşuma gitmiyor. Gelin, bunu arkadaşınıza verelim, o içsin, olmaz mı?»

«Ona mı? Yok, hayır : azıcık akli var zaten, bir de içki içerse, tamam olur. Hadi, şekerim, yuvarla bakalım.»

Kay, baktı kurtuluş yok, azıcık daha dirense kavga çıkacak, kadının dediğini yapmaya karar verdi. Bir yudum aldı, titredi. Çok keskin bir cindi. Boğazı yandı, gözlerine yaşlar doldu. Çarçabuk, kadının kendisine bakmadığı bir sırada, elindeki kâğıt bardağı gitarın deliğinden içeri boşaltıverdi. Ama adam görmüştü; Kay ona gözleriyle işaret etti, söylemesin diye. Öylece duruyordu adam; yapılan işareti anlayıp anlamadığı bile belli değildi.

«Nerelisin, kızım?» diye sordu kadın.

Kay bir an şaşaladı, vereceği cevabı bulamadı. Kafasına bir sürü şehir adı doluşmuştu. Sonunda, şaşkınlığı geçince, şöyle dedi : «New Orleans. New Orleanslıyım.»

Kadın canlandı, gülümsedi. «New Orleans, son günlerimi geçirmek istediğim yer. Bir zamanlar, oh, evet, 1923'de, orada falcılık ederdim ben; küçük, güzel bir salonum vardı. Şeyde, St. Peter Caddesinde.» Sustu, eğilip boş cin şişesini yere bıraktı. Şişe ortadaki geçide doğru ağır ağır yuvarlandı, durdu, ileri geri gidip geldi. «Ben Texas'ta büyüdüm — koca bir çiftlikte — babam zengindi. Her şeyin en iyisini alırdı bize; elbiselerimiz Fransa'dan, Paris'ten gelirdi. Sizin de büyük bir eviniz olsa gerek. Bahçeniz var mı? Çiçek yetiştirir misiniz?»

«Sadece leylâk,»

Bir biletcı girdi vagona; onunla birlikte kapıdan içeri dalan soğuk rüzgâr yerdeki süprüntüleri hışkırdattı, dumanlı, sıcak, ölü havayı canlandırıverdi. Biletcı ilerledi; arada bir durup bir bileti zımbalıyor, yahut yolculardan biriyle konuşuyor-

du. Saat gecenin on ikisini geçmişti. Bir yolcu ağız mızıkası çalmaktaydı. Çok güzel çalıyordu. Bir başkası tanınmış bir politikacıyı övüyordu. Küçük bir çocuk uykusunda bir cıglık attı.

«Kim olduğumuzu bilseydin, belki bu kadar kötü davranmazdın bize,» dedi kadın; kocaman kafasını salladı. «Hani öyle büsbütün sokak süprüntüsü değiliz, yok, hayır.»

Kay gene şaşırıp kalmıştı; sinirli bir hareketle, çantasındaki paketten bir sigara çıkarıp yaktı. Öndeki vagonlarda yer yok mudur acaba, diye düşündü. Kadından da, adamdan da tiksiniyordu, bir dakika bile oturamazdı artık onların yanında. Hayatında hiç böyle bir durumda kalmamıştı. «Çok çok özür dilerim,» dedi, «hemen kalkıp gitmek zorundayım. Gerçi pek eğleniyorduk, ama tirende buluşmak üzere söz vermiştim bir arkadaşşıma da...»

Kadın son derece hızlı, görünmez bir hareketle kızın bileğine yapıştı. «Annen yalan söylemenin günah olduğunu öğretmedi mi sana?» diye fısıldadı. Lavanta çiçeği rengi şapkası kafasından kayıp düştü, ama hiç aldırmadı kadın, şapkasını tutmaya davranmadı. Dilini çıkarıp dudaklarını ıslattı. Kay'ın ayağa kalktığını görünce, bileğini daha kuvvetli sıkma-ya başladı. «Otur, şekerim... arkadaş filân yok... İşte biziz senin arkadaşın, kolay kolay bırakıp gidemezsin bizi.»

«İnanın, yalan söylemiyorum.»

«Otur, şekerim.»

Kay sigarasını yere attı; adam hemen eğilip aldı onu yerden. Sonra köşesine gömülüp ağızından duman çemberleri çıkarmaya koyuldu; çemberler göz göz yükseliyor, gittikçe büyüyerek yok oluyorlardı.

«Bizi böyle birdenbire bırakıp gitmen onu çok üzer, yazık değil mi, şekerim?» diye mırıldandı kadın. «Otur hadi — otur — hadi, ha şöyle. Ne güzel bir gitar bu. Çok, çok güzel bir gitar...» İkinci bir tirenin sağır edici gürültüsü, kadının sesini bastırdı. Bir an vagonun ışıkları söndü; karanlıkta öbür tirenin altın renkli pencereleri göz kırpa kırpa geçti : sarı - kara - sarı - kara - sarı - kara. Adamın sigarası bir ateş böceği gibi parla-

yıp parlayıp donuklaşıyordu; duman çemberleri sessizce yükselmekteydi. Dışardan keskin bir çan sesi geldi.

Lâmbalar yeniden yandığı sırada, Kay bileğini ovuşturuyordu; kadının tuttuğu yer kıpkırmızı olmuştu, bilezik gibi. Kay, kızgınlıktan çok, şaşkınlık içindeydi. Karar vermişti, biletiye söyleyecekti, bana başka bir yer bulun diyecekti. Ama adam biletini kesniye gelince, kızın ağzından sadece kırık dökük, anlaşılmaz kelimeler çıktı.

«Evet, bayan?»

«Yok bir şey,» dedi kız.

Biletçi gitti.

Bölmedeki üç kişi sessiz sessiz bakiştılar; sonunda kadın şöyle dedi : «Bak, sana ne göstereceğim, şekerim.» Muşamba torbasını karıştırdı. «Bunu gördükten sonra, bizi küçümsemekten vazgeçersin sanırım.»

Kay'e uzattığı şey bir el ilâniydi; eski mi eski, sararmış bir kâğıt parçası; sanki yüzyıllarca önce basılmıştı. Üstünde son derece süslü harflerle şunlar yazılıydı :

LAZARUS

Diri Diri Gömülen Adam

BİR MUCİZE

GELİP GÖZLERİNİZLE GÖRÜN

Büyükler, 25s — Çocuklar, 10s

«Ben her seferinde önce bir ilâhi söyler, sonra da İncil okurum,» dedi kadın. «Çok acıklı olur : bazı kimseler kendilerini tutamayıp ağlarlar bile, yaşlıların çoğu ağlar. Benim süsüme de diyecek yoktur hani : kara bir peçe, kara bir elbise, ah, tam bu işe göredir kılığım. Bu da ısmarlama yapılmış, damatlık bir elbise giyer, kafasına Hintliler gibi bir sarık sarar, yüzüne de bol bol talk pudrası sürer. Anlıyorsun ya, gerçek bir ölünün gömülüşüne benzesin diye elimizden geleni yaparız. Ama, hiç

canım, zaman değışti şimdi, bir sürü piç kurusu gelir, gülerler, alay ederler, kızdırırılar insanı — bazan bayağı seviniyorum **bunun** sağır olduğuna; o çocukların söylediklerini duysa, kim bilir ne kadar üzüür.»

Kay sordu : «Yani siz bir sirk'te, yahut gezginci tiyatroda, yahut işte öyle bir yerde mi çalışıyorsunuz?»

«Yok, yalnız çalışıyoruz biz,» dedi kadın; az önce düşürmüş olduğu şapkasını giydi. «Yıllardır, yıllardır yaparız bu işi — Güney'in bütün belli başlı kasabalarında oynadık : Singa-song, Mississippi — Spunky, Louisiana — Eureka, Alabama...» Daha bir sürü kasaba adını şarkı söyler gibi saydı. «İlâhiden, İncil'den sonra, **bunu** gömüyoruz.»

«Tabutla mı?»

«Bir çeşit tabut. Çok güzeldir, kapağının üstü baştan başa gümüş rengi yıldızlarla süslüdür.»

«Havasızlıktan boğulmaz mı?» dedi Kay. «Ne kadar kalıyor toprağın altında?»

«Hepsi bir saat tutar herhalde — ökseciliği katmıyorum tabii.»

«Öksecilik mi?»

«Ha ha. Oyundan bir gece önce yaptığımız şey. Bir dükkân buluruz; eski yeni, bakmayız ona; iş vitrini genişçe olsun; sahibini kandırdık mı, **bu** girer vitrine, kendi kendini hipnotize eder. Bütün gece orada, öyle, kazık gibi yatar; yoldan geçenler toplanıp toplanıp bakarlar : hepsinin de ödü kopar **bunu** o halde görünce...» Konuşurken, bir yandan da parmağıyla kulağını karıştırıyordu, arada bir de durup tırnağının arasına giren pisliklere bakmaktaydı. «Bir keresinde, Mississippi'li bir şerif...»

Bu sözlerle anlatmaya başladığı hikâye hem karmakarışık, hem de saçma sapan bir şeydi : Kay dinlemedi bile. O ana kadar duydukları yeterdi; kafasında bir sürü hayal canlanmıştı, amcasının cenazesi geçiyordu gözlerinin önünden; doğrusu onun ölümüne fazla üzülmüş değildi; pek tanımazdı amcasını. Karşısında oturan adama gizliden gizliye bakarken, tabutun içinde yatan amcasının bembeyaz yüzünü görür gibi oluyordu. Bu iki yüz arasında tuhaf bir benzerlik vardı : durgun, sessiz, korkunç, adam sanki bir vitrindeydi gerçekten, yahut

bir cam kutunun içinde; herkesin kendisine bakmasından memnun, öylece duruyordu sanki.

«Ne dediniz?»

«Şey dedim : Bu işi mezarlıkta yapmamıza izin verseler çok daha iyi olur. Nerede yer bulursak orada yapıyoruz şimdi... aksi gibi de boş arsaların onda dokuzu pis kokulu benzin istasyonlarının yanındadır nedense. Ama, nerede olursa olsun, yamandır bizim oyunumuz, eşsizdir. Bir gün, bir yerde raslasan, gel gör bak.»

«Ah, çok isterim görmek,» dedi Kay; başka bir dünyada gibiydi.

«Ah, çok isterim görmek,» dedi kadın; kızın sesini taklit ederek söylemişti bunu. «Kim çağırdı seni? Gel diyen oldu mu?» Elbisesinin eteğini kaldırıp paçavraya dönmüş gömleğine burnunu sildi. «İnan bana, çok zor bir iş bizinkisi, üstelik kazancı da az. Geçen ay ne kazandık, bilir misin? Elli üç dolar! Gel de yaşa bu kadcırcık parayla, göreyim seni, şekerim.» Bir iki derin nefes aldı burnundan, sonra etekliğini düzeltti. «Günün birinde bu yavrucak toprağın altında ölüp kalacak; işin tuhafı, birçok kimseler öldüğüne bile inanmıyacaklar **bunun**; numara diyecekler, numara yapıyor.»

Bu sırada, adam cebinden mumlanmış şeftali çekirdeğine benzeyen bir şey çıkarıp avucunun ortasına koydu. Kay'e baktı, sonra gözlerini açarak, çekirdeği sevmiye, okşamaya başladı; çok iğrençti görünüşü.

Kay kaşlarını çattı. «Ne istiyor?»

«Onu satın almanızı.»

«Nedir o?»

«Büyü,» dedi kadın. «Bir aşk büyüğü.»

Ağız mızıkası susmuştu. Karmakarışık sesler birdenbire ayrıldılar, belirdiler: bir horultu, cin şişesinin ileri geri gidip gelişi, uykulu seslerin fısıltısı, tekerleklerin ardı arası kesilmez uğultusu.

«Aşkın bundan ucuzu olur mu, şekerim?»

«Çok iyi. Yani çok hoş...» dedi Kay; hiç niyeti yoktu böyle bir şey almayı. Adam çekirdeği pantolonuna sürtüp parlattı,

Boynunu bükmüş, yalvaran bir tavır takınmıştı; derken çekirdeği dişlerinin arasına tutup ısırdı; hani gümüş paraları, kalp mi, değil mi, anlamak için, ısırırlar ya, işte tıpkı öyle yaptı. «Büyüer bana hep uğursuzluk getirir. Sonra... ne olur, söyleyin. yapmasın böyle şeyler.»

«Korkacak bir şey yok,» dedi kadın; sesi büsbütün cansızlaşmıştı. «Kötülük edecek değil sana.»

«Söyleyin, yapmasın, yapmasın!»

«Elimden ne gelir benim?» dedi kadın; omuz silkti. «Para sende. Zenginsin. İstedіği bir dolar, bir dolarcık.»

Kay, çantasını koltuğunu altında sıktı. «Ancak beni okula götürecek kadar param var,» diye bir yalan kıvırdı; birden ayağına fırlayıp ortadaki geçide çıkıverdi. Bir an durdu orada, bir şeyler olacak sanıyordu. Ama hiçbir şey olmadı.

Kadın tam bir ilgisizlikle içini çekti, gözlerini yumdu; adam da yavaşça arkasına yaslanıp çekirdeği cebine soktu. Sonra elini uzatarak, yanında oturan kadının elini tuttu.

Kay, arkasındaki kapıdan vagonun sahanlığına çıktı. Dışarıyı soğuktu; pardesüsü içerde kalmıştı. Boynundaki eşarpı çözüp başına bağladı.

Daha önce hiç gelmemişti buralara, ama çevresinde gördüğü şeyleri tanıyormuş gibiydi: ayışığında soluk, dumanlı bir renge bürünmüş olan, koca koca ağaçlar, yolun iki yanını boydan boya kaplıyordu. Tepede, yıldızlarla donanmış, uçsuz bucaksız gökyüzü masmaviydi. Lokomotifin dumanları upuzun bulutlar gibi yükselmekteydi. Sahanlığın bir köşesindeki kırmızı camlı fenerden renkli gölgeler saçılıyordu.

Çantasından bir sigara çıkarıp yakmaya çalıştı: rüzgâr kibritleri yanar yanmaz söndürüveriyordu, sonunda bir tek kibriti kaldı. Fenerin olduğu köşeye gitti, ellerini siper edip son kibritini sigarasının ucuna tuttu, çaktı: alev bir an titreyip canlandı, sonra söndü. Kay kızgın bir hareketle sigarayı da, boş kibrit paketini de fırlatıp attı; sinirleri iyice gerilmişti, vagonun duvarını yumruklayıp huysuz bir çocuk gibi homurdanmaya, ağlamaklı sesler çıkarmaya başladı.

Soğuktan başı ağrıyordu; sıcak vagona girip bir güzel uyumalıydı. Ama yapamazdı bunu, şu anda yapamazdı; niçin

yapamayacağını düşünmüyordu bile, çünkü pek iyi biliyordu sebebinin. Hem dişlerinin birbirine çarpmasına engel olmak, hem de bir ses duyup cesaretlenmek için, kendi kendine konuşmaya koyuldu : «Alabama'dayız şimdi, öyle sanıyorum, yarın Atlanta'da olacağız, on dokuz yaşındayım ben, ağustosta yirmime basacağım, yüksek okulun ikinci sınıfındayım...» Karanlıkta çevresine bakındı, güneşin doğmak üzere olduğunu haber verecek bir işaret aradı, sonu gelmeyen ağaçlardan, buz gibi aydan başka bir şey göremedi. «Tiksiniyorum ondan, iğrenç bir adam, tiksiniyorum ondan...» Sustu; söylediği sözlerin saçmalığından bayağı utanç duymuştu; üstelik şu gerçeği görmezlikten gelemeyecek kadar da yorgundu : korkuyordu adamdan.

Birdenbire, karşı konmaz bir istek, onu eğilip fenere dokunmaya zorladı. Camı sıcaktı fenerin; kırmızı ışıklar parmaklarından süzüldü; canlandırdı, renklendirdi onları. Sıcacık ellerinden kollarına doğru yürüdü.

Öylesine dalmıştı ki, kapının açıldığını duymadı. Tekerleklerin hiç dinmeyen uğultusu, adamın ayak seslerini bastırıyordu.

Derken belli belirsiz, tuhaf bir duygu, ona arkasında birinin durduğunu haber verdi; birkaç saniye sonra, korkusunu yenip kafasını çevirdi, omuzunun üzerinden arkasına baktı.

Adam tam bir sessizlik içinde, boynunu eğmiş, kollarını iki yanına sarkıtmış, öylece duruyordu. Fenerin ışığında kırmızıya boyanmış olan, bu ifadesiz, kötülüksüz yüze bakarken, Kay neden korktuğunu anlayıverdi : bir hatıraydı onu korkutan, çok eskiden, çocukluğunda, düşüncelerinin üstüne perili bir gece ağacı gibi çöken korkularını hatırlatıyordu bu adam. Halalar, teyzeler, aşçılar, yabancılar —her fırsatta korkunç hikâyeler anlatır, yahut onu karşılarına oturtup hayallerden, ölümden, ruhlardan, şeytanın kötülüklerinden söz açan şiirler ezberletirlerdi. Sonra o büyücü herif; sonu gelmez öğütler : sakın evden uzaklaşayım deme, küçük, yoksa, büyücü herif seni yakaladığı gibi yutuverir! Her yerde karşısına o çıkardı, büyücü herif, her yer tehlikeliydi. Gece, yatakta, duyuyor musunuz, pencereye vuruyor? Dinleyin!

Kay, parmaklığa tutunarak yavaş yavaş doğruldu, dimdik durdu. Adam kafasını salladı, eliyle kapıyı gösterdi. Kız derin bir nefes aldı, ilerledi. İçeri girdiler.

Vagonun havası uyku kokuyordu; bir tek lâmba yanmaktaydı, o yüzden de içersi yarı karanlıktı. Hiç hareket yoktu; sadece vagon ağır ağır sallanıyor, yerlere atılmış gazeteler hışırdıyordu.

Yalnız kadın uyanıktı. Pek heyecanlı olduğu her halinden belliydi : saçının bukleleriyle, şapkasındaki kirazlarla oynuyor, kısıcık bacaklarını öne arkaya sallayıp duruyordu. Karşısına gelip oturan Kay'e bakmadı bile. Adam ayaklarının birini altına alıp yerine yerleşti, kollarını göğsünün üstünde kavuşturdu.

Kay, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranmak isteğiyle, bir dergi aldı eline. Adamın, gözlerini hiç ayırmadan, kendisine baktığını hissediyordu : korku içindeydi, bağırarak, herkesi uyandırmak isteğiyle yandı. Ama ya duymazlarsa? Ya gerçek bir *uykuda* değillerse? Gözleri yaşlarla doldu; yazılar büyüdü, biçimsizleşti, silindi. Kaba, kızgın bir hareketle kapattı dergiyi, kadına baktı.

«Alıyorum,» dedi. «Büyüyü yani. Satın alacağım; bütün bunlar onun içinse — isteğiniz onu satın almamsa.»

Kadın cevap vermedi. İlgisiz ilgisiz gülerек adama döndü.

Kay'in gözleri kısıldı; adamın yüzü biçimini değiştirmekteydi sanki; suyun içinde aşağı doğru inen, toparlak, düz bir taş gibi, sallana sallana uzaklaşmaktaydı. Ilık bir tembellik sardı kızı. Kolunun altından çantasının çekilip alınışını, pardesüsünün bir kefen gibi kafasının üstüne örtülüşünü doğru dürüst görmedi bile.

Çeviren : Memet Fuat

FLANNERY O'CONNOR : (1925-1964, Savannah, Georgia). Georgia'dan ünlü bir kadın yazar daha. Güney insanını çok iyi tanıyor O'Connor, bağnazlığı, katılığı ve tragedya ya yatkın yapısıyla Güney insanını. Kalıtsal, ölümcül bir hastalık sonucu bir çiftlik evinde, tekerlekli bir iskemleye bağlı olarak geçirmiş kısacık yaşamını. İki yüz ünlü eleştirmen ve yazar, yaptıkları ortak bir değerlendirmede, Amerika'da 1945-1965 arasında verilen yapıtların en soylularını O'Connor'ın yazdığını belirtiyorlar.

HER ÇIKIŞIN BİR İNİŞİ VARDIR

Doktor, Julian'ın annesine dokuz kilo vermesini öğütlemişti, tansiyonu yüksekti; bundan böyle her Çarşamba gecesi, Julian, annesini otobüsle kente, Y.'daki zayıflama kursuna götürmek zorundaydı. Kurs, yaşları elliye aşkın, kiloları 75 ile 200 arasında değişen, çalışan kızlar için açılmıştı. Annesi, oldukça incelerinden sayılırdı ama dediğine bakılırsa hanımlar, ne yaşlarını açıklıyorlardı ne de kilolarını. Artık zenciler de alındığından, otobüslere tek başına binemiyordu ama şu zayıflama kursu hayattaki birkaç keyfinden biriydi, sağlığı açısından gerekliydi, üstelik *bedava* olduğuna göre. Julian, annesinin kendisi uğruna katlandıklarını düşünür, ne yapıp yapıp götürürdü onu herhalde. Julian annesinin katlandıklarını düşünmek bile istemiyordu, yine de her Çarşamba gecesi, hiç ses çıkarmadan onu kursa götürüyordu.

Annesi hazırды, sofradaki aynanın karşısında şapkasını giyerken, Julian, elleri arkasında, kapıya çakılmış, Aziz Sebastian gibi okların bedenini delmesini bekliyordu. Şapka yeniydi, annesine yedi buçuk dolara patlamıştı. «Bu kadar para vermemeliydim,» diyordu durmadan, «Vermemeliydim evet. Çıkarmam da yarın geri götürürüm. Hiç almamalıydim ya.»

Julian gözlerini göğe dikti. «Hayır,» dedi, «almakla iyi ettin. Lütfen giy de gidelim artık.» iğrenç bir şap kaydı aslına bakılırsa. Kenarından geçen mor kadife şerit, öbür uçtan çıkıyordu; gerisi yeşildi, pamuğu boşaltılmış bir yastığı andırıyordu. Evet evet gülünçten çok rüküş, acınası bir şeydi. Annesini hep böyle basit şeyler keyiflendirirdi, Julian'ın içi ezilirdi.

Annesi bir kere daha havaya kaldırdı şapkayı, sonra tepesine kondurdu usulca. Kırmızı yüzünün iki yanından iki tutam ak saç taşmıştı, öyleyken, gök mavisi gözleri, on yaşındaykenki kadar saf, hiçbir deneyden etkilenmemiş görünüyordu. Julian, onun oğlunu yedirip giydirmek, okutmak adına bunca savaşımış dul bir kadın olduğunu, dahası hâlâ paraca desteklediğini «ayakları üstünde durmayı başarana kadar» destekleyeceğini bilmeseydi, kente götürmek zorunda kaldığı küçük bir kız gözüyle bakardı ona.

«Tamam,» dedi Julian. «Hadi gidelim artık.» Kapıyı açtı, onu bir an önce harekete geçirmek için tek başına yürüdü bayırdan aşağı. Gök, soluk menekşe rengindeydi, evler göğe karşı kapkara duruyorlardı, bu şişkin, pas rengindeki ucubeler, tekdüze bir çirkinlikteydiler, içlerinden rasgele ikisi bile birbirine benzemediği halde. Kırk yıl önce seçkin bir semt sayıldığından, annesi, burada bir ev edinmekle akıllıca davrandıklarını ileri sürerdi hep. Evlerin çevrelerindeki çamur halkalarında çoğu kere pis çocuklar otururdu. Julian, elleri cebinde yürüyordu, başını eğmiş, ileri doğru uzatmıştı; gözleri, kendisini anasının keyfine adanmış bu süre içinde, tam bir vurdumduymazlık göstereceğine ilişkin kararının kesinliğiyle pırıl pırıl yanıyordu.

Kapı kapandı, arkasına baktı, iğrenç şapkasıyla tıknaz gövdenin kendisine doğru yürüdüğünü gördü. «Eee,» dedi annesi, «insan dünyaya bir kere gelir, biraz fazla para harcadım ama hiç değilse harcılaem bir şey değil bu.»

«Bir gün ben de para kazanacağım,» dedi Julian sıkıntıyla. —asla kazanamayacağını biliyordu— «o zaman canın çekti mi, bu zırlıtlardan bol bol alırsın.» Yalnız önce bu mahalleden taşınacaklardı. İki yanlarındaki en yakın komşuların en az beş kilometre ötede olduğu bir mahalle getirdi gözlerinin önüne.

«Bence hiç başarısız sayılmazsın,» dedi annesi eldivenlerini giyerken. «Okulunu bitireli daha bir yıl oldu. Dünya bile yedi günde kuruldu.»

Y. zayıflama kursunun derse şapka ve eldivenle gelen, koleje gitmiş bir oğlu olan biriki öğrencisinden biriydi. «Her şey zamanla,» dedi, «dünya da öylesine karıştı ki. Bu şapka, öbürlerinden daha iyi durdu başımda, oysa kız ilk gösterdiğinde, «hemen kaldırın, taş çatlasa giymem,» demiştim, kızcağız, «Bir dakika efendim,» dedi, «önce bir denesiniz de sonra,» ve şapkayı başıma geçiriverdi, «Şeeeyyy—» dedim tabii, o da, «Bakin,» dedi, «bana sorarsanız bu şapka sizi açıyor, siz de şapkayı, hem,» dedi, «öyle harcıâlem bir şey değil.»

Keşke bencil olsaydı, diye düşündü Julian, o zaman yazgısına boyun eğmesi kolaylaşabilirdi, keşke içki içen, bağırıp çağıran bir cadı olsaydı. Doyma noktasını bulmuş bir bungalukla yürüdü, kurbanlık sürecin tam ortasında inancını yitirivermişçesine. Onun asık, umutsuz, sinirli yüzüne bakınca, acılı bir bakışla kalakaldı annesi. «Bir dakika bekle,» dedi, «eve dönüp şunu çıkarayım, yarın geri götürürüm. Aklımı oynatmışım düpedüz. O yedi buçuk dolarla elektrik faturasını ödeyebilirim.»

Julian, annesinin kolunu hırsla kavradı. «Geri götürmeyeceksin,» diye tısladı dişlerinin arasından, «benim hoşuma gitti.»

«Ama bence...»

«Sus da keyfini çıkar,» diye mırıldandı Julian, bungalukta bu büsbütün artmıştı.

«Dünyanın şu karışık durumunu düşündükçe,» dedi annesi, «bir şeyin keyfini nasıl çıkarabildiğimize şaşmamak elden gelmiyor. Diyorum ya sana, ayaklar baş oldu.»

Julian içini çekti.

«Tabii insan kim olduğunu bilirse, her yere girip çıkabilir.» Zayıflama kursuna her gidişlerinde, bu cümleyi söylerdi. «Oradakilerin çoğu bizim düzeyimizde insanlar değil, ama ben herkese nazik davranabilirim. Kim olduğumu biliyorum çünkü.»

«Onların senin nezaketine aldındıkları yok,» dedi Julian hırsla. «Kim olduğunu bilmek kuralı bir kuşak için geçerli yal-

nızca. Şu anda nereye bastığın, kim olduğun konusunda bir şey bildiğin yok senin.»

Annesi durdu, gözlerindeki öfke parıltısını gizlemedi. «Kuşkusuz ben kim olduğumu biliyorum,» dedi, «eğer sen kim olduğunu bilmiyorsan, oğlum olmaktan utanırım.»

«Öff,» dedi Julian.

«Büyük deden, bu eyaletin eski valilerindendi,» dedi annesi, «deden de varlıklı bir toprak sahibiydi. Ninen, Godhigh'ların kızıydı.»

«Lütufen çevrene bir göz atar mısın?» dedi Julian gergin bir sesle, «şu anda neredesin?» Çöken karanlıkta pisliği hiç değilse biraz örtülen mahalleye doğru salladı titreyen elini.

«İnsan aslını korur, öyle kalır,» dedi annesi. «Büyük dedenin bir pamuk çiftliği ve iki yüz kölesi vardı.»

«Artık köle kalmadı,» dedi Julian hırsla.

«Köleyken, durumları çok daha iyiydi,» dedi annesi. Julian onun yine bu konuyu açtığını görünce, bezginlikle homurdandı. Boş bir raya doludizgin giren bir tren gibi, iki günde bir daldardı bu konuya. Konuşmasındaki her durağı, her kavşağı, her çukuru biliyordu Julian, sonucun olanca görkemiyle istasyona hangi anda süzüleceğini de: «Saçma canım, gülünç. Gerçeğe uygun değil bir kere. Evet onlar da yükselsinler, ama çitin öbür yanında.»

«Bu konuyu kapatalım,» dedi Julian.

«Ben asıl melezlere üzülüyorum. Onların durumu içler acısı.»

«Lütfen kapatır mısın?»

«Bizim yarı-beyaz olduğumuzu düşün bir. Mutlaka duygularımız da karmaşık olurdu.»

«Şu anda benim duygularım yeterince karmaşık,» diye homurdandı Julian.

«Hadi gel, tatlı şeylerden söz edelim,» dedi annesi. «Küçükçük bir kızken, Dedelere gidişimi hatırlıyorum. O zaman evde çifte merdiven vardı, ikinci kata kadar çıkardı —yemekler zemin katta pişirilirdi. Ben duvarların kokusunu duyayım diye hep mutfakta kalmak isterdim. Burnumu sıvalara dayar, derin soluklar alırdım. Evin asıl sahipleri Godhigh'lardı, deden, Chestny

deden, ipotek borcunu ödeyerek evlerini hacizden kurtarmış. Mali durumları bozuktu,» dedi, «ama bozuk-mozuk, onlar kim olduklarını asla unutmadılar.»

«Döküntü malikâneleri unutturmamıştır garanti,» diye mırıldandı Julian. O evi hep küçümser sözlerle anar, her anışında da içi sıla özlemiyle dolardı. Küçükken evi satılmadan önce bir kere görmüştü. Çifte merdiven çürümüş, yıkılmıştı. Zenciler barınıyordu odalarda. Yine de, tıpatıp annesinin dediği gibi kalmıştı belleğinde. Belli aralarla düşlerine giriyordu. Geniş sundurmada duruyor, meşe yapraklarının hisirtisini dinliyor, sonra yüksek tavanlı sofadan oturma odasına geçip eski halılara, solmuş perdelere bakıyordu. O evi annesinin değil, asıl kendisinin değerlendirebileceğine inanıyordu. İncelikten koptukopacak bu soyluluğu hiçbir şeyle değişmezdi, oturdukları mahallede cehennem azabı çekmesi de bu yüzdendi zaten— oysa annesi aradaki büyük farkı pek sezememişti bile. Duygusuzluğunu «uyum gösterme yeteneği» ile açıklardı.

«Dadım ihtiyar zenciye hatırlıyorum da, Caroline'ı,» dedi annesi. «Dünyada ondan iyi insan yoktu. Zenci dostlarıma hep büyük saygı göstermişimdir, canımı isteseler vermeye hazırdım, onlar da...»

«Tanrı aşkına kapatır mısın bu konuyu?» dedi Julian. Tek başına otobüse her binişinde ne yapar yapar bir zencinin yanına otururdu, annesinin günahlarını ödercesine.

«Bu akşam çok alıngansın,» dedi annesi, «iyisin ya?»

«İyiyim,» dedi Julian, «yalnız kapatalım artık.»

Annesi, dudaklarını büzdü. «Anlaşılan huysuzluğun üstünde. Ben de hiç ağzımı açmam.»

Durağa gelmişlerdi. Otobüs yoktu görünürlerde. Julian, ellerini ceplerine sokuşturdu, başı ilerde, boş caddeyi sıkıntıyla taradı. Otobüs beklemenin yanısıra otobüse binme duygusunun yarattığı bunalım, kızgın bir el gibi tırmanıyordu ensesine. Annesinin iç çektiğini duydu, onun varlığı olanca yüküyle abandı üstüne. Boş bakışlarla süzdü annesini. Saçmasapan şapkasının altında dimdik duruyor, şapkayı düşsel bir soyluluğun bayrağı gibi taşıyordu. Onun çalımını bozmak için şeytanca bir

dürtü uyandı içinde. Hemen boyunbağını gevşetti, çıkardı, cebine attı.

Annesi gerginleşmişti. «Neden beni kente götürürken hep bu halde olursun?» diye sordu. «Neden ille de güç duruma düşürmek istersin beni?»

«Sen nerede durduğunu öğrenmemekte kararlıysan,» dedi Julian, «hiç değilse benim konumumu öğren.»

«Sen— düpedüz eşkiyaya benziyorsun.»

«Öyleyse eşkiyayım,» dedi Julian.

«Ben eve dönüyorum,» dedi annesi, «başına dert olmaya-
cağım. Benim hatırım için böyle ufak bir zahmeti...»

Julian gözlerini göğe çevirdikten sonra boyunbağını boy-
nuna geçirdi yine. «Sınıfıma döndürüldüm.» diye mırıldandı.
Sonra yüzünü annesine iyice yaklaştırdı, «Gerçek kültür, kafa-
dadır, *kafada*,» dedi, başını yumrukladı, «kafadadır yaa.»

«Hayır, yürektedir,» dedi annesi, «insanın nasıl davrandığın-
dadır, ve nasıl davrandığı da, kim olduğuna bağlıdır.»

«Şu allahın belâsı otobüste senin kim olduğun hiç kimse-
nin umurunda değil.»

«Benim umurumda ya,» dedi annesi buz gibi bir sesle.

Otobüs, ışıklarıyla bir ötedeki tepenin üstünde belirdi, yak-
laşırken, onlar da yola çıktılar. Julian annesini dirseğinden kav-
rayarak gıcırdayan basamağa çıkmasına yardım etti. Annesi,
tatlı bir gülümsemeyle girdi içeri, herkesin kendisini beklediği
bir salona girercesine. Julian, jetonları atarken o, sahanlığa
bakan üç kişilik ön koltuklardan birine oturdu. Koltuğun bir
ucunda dişlek, uzun sarı saçlı, zayıf bir kadın oturuyordu. An-
nesi onun yanına ilişti, yanında Julian'a yer ayırdı. Oturdu Ju-
lian, hemen karşısındaki kırmızı-beyaz bez pabuclar giymiş
cılız ayaklara dikti gözlerini.

Annesi, konuşmak isteyen herkesin ilgisini çekecek türden
genel bir konuya girdi. «Bundan daha da sıcak olur mu acaba?»
dedi, sonra çantasından açılır kapanır yelpazesini çıkardı, si-
yah üstüne Japon desenleriyle süslü yelpazeyi sallamaya baş-
ladı.

«Olmaz diye bir şey yok,» dedi dişlek kadın. «Ama senin-
evinden daha sıcak olabilir mi dersen, olmaz derim.»

«İkinci güneşini alıyor herhalde,» dedi annesi. Öne kaydı azıcık, otobüsü gözden geçirdi. Yerlerin yarısı doluydu. Herkes beyazdı. «Bizbizemiz demek,» dedi. Julian irkildi yine.

«Bindebir oluyor,» dedi karşı koltuktaki kadın, kırmızı - beyaz bez pabuçlu. «Geçende bir bindim ki sorma, mübarekler pire gibi doluşmuşlar —ta ön koltuklara kadar.»

«Dünyanın hali berbat, her yer karıştı,» dedi annesi. «Bu duruma gelmesine nasıl izin verdik, aklım ermiyor.»

«Benim asıl gıcık kaptığım,» dedi dişlek kadın, «şu iyi aile çocuklarının lâstik çalma dalgası. Oğluma söyledim ama. Bana bak, zengin olmayabilirsin ama, dedim, iyi yetiştirildin, seni o biçim işlere bulaşmış görürsem, dosdoğru ıslah evini boylarsın. Toplumdaki yerini unutma.»

«Eğitim başka şey,» dedi annesi, «oğlunuz liseye mi gidiyor?»

«Dokuzuncu sınıfta,» dedi kadın.

«Benim oğlum da geçen yıl koleji bitirdi. Yazar olmak istiyor da; mesleğe atılana kadar yazı makinesi satıcılığı yapacak.

Kadın eğilip Julian'a bir göz attı; gelgelelim öylesine hain bir bakışla karşılaştı ki, hemen pusup koltuğuna sinmek zorunda kaldı. Sahanlığın öte yanında unutulmuş bir gazete duruyordu. Julian kalktı, gazeteyi aldı, yüzüne tutup boydan boya açtı. Annesi söyleşiyi daha alçak sesle, kibarca yürütmekten yanaydı ama karşıdaki kadın yüksek sesle araya girdi. «Çok iyi. Yazı makinesi satmak da yazmak gibi bir şey zaten. Birinden öbürüne geçerken hiç güçlük çekmez.»

«Ben de aynı şeyi söylüyorum zaten,» dedi annesi. «Dünya bile yedi günde yaratıldı.»

Julian, gazetesinin arkasında, zamanının çoğunluğunu geçirdiği içsel bölmesine çekilmişti. Çevresindeki olayların bir parçası olmayı kaldıramadığı anlarda sığındığı zihinsel bir balondu bu. Oradan, dışarıyı gözleyebiliyor, yargılayabiliyordu, yalnız, orada olduğu sürece, dıştan gelecek her türlü sızmalara karşı korunmalıydı da. Türdeşlerinin genel budalalığından kaçırabildiği tek yer burasıydı. Annesi, hiç girmemişti bu alana, onu buradan büyük bir açıklıkla görebiliyordu.

Şu ihtiyar hanımefendi yeteri kadar akıllıydı evet, doğru varsayımlardan yola çıksaydı, diye düşündü Julian, daha fazla şeyler beklenebilirdi ondan. Oysa kendi kurduğu dünyanın yasalarına göre yaşıyordu, bir adım dışarı attığını hiç görmemişti. Önce işleri, içinden çıkılmaz hale getirip gerekli zorunluğu yarattıktan sonra yine o yasa uyarınca, kendini oğluna kurban etmesi gerekmişti. Julian'ın, bu özverileri geri çevirmeyişinin nedeniyse, annesinin ileriye bir türlü göremeyişinin doğurduğu bir zorunluktuktu. Chestny servetinden tümüyle yoksunken, yaşamını, tam bir Chestny gibi sürdürmeye, oğluna bir Chestny'de bulunmasını gerekli gördüğü her şeyi vermeye savaşıyor geçirmişti; ama savaşmak keyifse, diyordu, neden sızlanmalı? Oğlu da kendisi gibi savaştan zaferle çıktığında, eski zorlu günlere bakmak ne büyük keyif olacaktı! Julian, bu savaştan keyif aldığını, üstelik savaştan zaferle çıktığını sandığından ötürü annesini asla bağışlamıyordu.

Zaferle çıktığını ileri sürerken, oğlunu yetiştirmeyi başardığını, koleje yolladığını, onun parlak bir oğlan olduğunu kastediyordu — yakışıklıydı (oğlunun dişlerini düzelttirmek amacıyla kendisi yıllarca dolgu yaptırmamıştı), zekiye (Julian, hayatta başarı kazanamayacak kadar zeki olduğunun bilincindeydi), önünde bir gelecek uzanıyordu sonra (Julian'ın önünde gelecek meleccek yoktu). Oğlunun kaygılarını, daha ergenleşmemiş oluşuna, aşırı görüşlerini de deneyden yoksunluğuna yoruyordu. «Hayat» konusunda tek şey bildiği yoktu, daha gerçek hayata atılmamıştı bile — oysa Julian elli yaşında bir adam kadar bezmişti hayattan.

İşin asıl acı ve gülünç yanı, oğlunun ona karşın gerçekten iyi yetişmiş olmasıydı. Üçüncü sınıf bir koleji, kendi yeteneklerini kullanarak, birinci sınıf bir eğitimle bitirmişti, dar bir kafanın baskısıyla büyütülmesine karşın, kafasının sınırlarını genişletmeyi başarmıştı, annesinin saçma saplantılarına karşın, her çeşit önyargıdan uzaktı ve gerçeklerle yüzleşmekten korkmuyordu. En inanılmazı da, annesinin kendisine beslediği körükörüne aşkı karşılıksız bırakmasıydı, tersine, annesiyle bütün duygusal bağlantıyı kesmiş, onu tam bir nesnellikle değerlendirebilmişti. Annesinin baskısına boyun eğmemişti.

Ansızın duran otobüsün sarsıntısı, onu dalgınlığından sıyırdı. Arkalarından küçük, dengesiz adımlarla öne doğru sürüklendi bir kadın, doğrulmaya çalışırken az kalsın Julian'ın gazetesinin üstüne kapaklanacaktı. O indi, iri bir zenci bindi otobüse. Julian gazetesini indirdi azıcık, çevresini gözlemeye başladı. Adaletsizliği, günlük hayattaki işleyişiyle görmekten garip bir hoşnutluk duyuyordu. Böylelikle, beş yüz kilometre yarı çapındaki bir alan içinde tanınmaya değer hiç kimse bulunmadığı konusundaki inancı da pekişiyordu. Zenci, iyi giyinmişti, elinde bir evrak çantası vardı. Çevresine bir baktıktan sonra kırmızı-beyaz bez pabuçlu kadının oturduğu koltuğun öbür ucuna oturdu. Hemen gazetesini açarak arkasına gizlendi. Julian, annesinin dirseğini böğründe duydu. «Bu otobüslere neden tek başıma binmediğimi görüyorsun işte,» diye fısıldıyordu.

Kırmızı-beyaz bez pabuçlu kadın, Zenci yanına oturur oturmaz yerinden kalkmış, otobüsün arkasına yürüyerek demin inen kadından boşalan yere oturmuştu. Annesi eğildi, kadına aferinli bir bakış fırlattı.

Julian hemen ayağa kalktı, karşı sıraya geçti, bez pabuçlu kadının yerine oturdu. Oradan, o durumdan, serinkanlı bir bakışla inceledi annesini: Yüzü, öfke kızılına dönmüştü. Ona kayıtsızca bakarken, gözlerini bir yabancıнын gözlerine dönüştürmeye de özen gösterdi. Gerginliğinin hafiflediğini duydu birden, böyle açıkça savaş açınca.

Şu Zenciyle bir konuşabilseydi, sanat, siyasa, ya da çevrelerindekiilerin akıl erdiremeyeceği düzeyde herhangi bir konu üstüne, ne var ki adam, gazetesinin arkasında kıpırdamıyordu. Bu yer değiştirimini ya görmezlikten geliyordu ya da gerçekten fark etmemişti. Julian'ın ona yaklaşma olanağı da kalmamıştı artık.

Annesinin gözleri, azarlayan bakışlarıyla yüzüne dikilmişti. Dışlek kadınsa bilmediği bir canavar görmüş gibi, aç bir ilgiyle süzüyordu Julian'ı.

Julian, «Ateşiniz var mıydı?» diye sordu Zenciye.

Adam, gözlerini gazetesinden ayırmadan elini cebine attı, bir paket kibrit çıkarıp uzattı.

«Teşekkür ederim,» dedi Julian. Bir an, sarsakça tuttu kibritleri elinde. Kapının üstüne çakılmış SİGARA İÇMEK YASAKTIR levhası, tepeden sırtıyordu. Bu kadarlık bir yasak, onu engelleyemezdi, gelgelelim sigara yoktu yanında. Parasızlıktan, birkaç ay önce bırakmıştı sigarayı. «Özür dilerim,» diyerek kibrit kutusunu geri verdi. Zenci gazetesini indirdi, teğirgince baktı. Kutuyu aldı, yine önüne gerdi gazeteyi.

Annesi daha gözlerini çekmemişti ama bu bir anlık teğirginlikten yararlanmamıştı da. Gözlerindeki korkunç bozgun, sürüyordu. Yüzü olağanüstü bir kırmızılıktaydı, tansiyonu birden fırlamışcasına. Julian, ona hiçbir yakınlık ısıltısı vermemekte kararlıydı. Üstünlüğü bir kere kaptıktan sonra korumaya, kaptırmamaya can atıyordu, uzun süre gidecek bir ders vermek istiyordu annesine, ne yazık ki amaca ulaşmanın çaresini göremiyordu. Zenci, gazetesinin siperinden çıkmıyordu.

Kollarını kavuşturdu, kayıtsız bakışlarını önüne dikti, annesini görmüyordu sanki, ona baktığı halde, varlığının farkında bile değildi. Gözünün önüne getirdi; otobüs incekleri durağına vardığında yerinden kalkmayacaktı annesi, «İnmiyor musun?» diye sorduğunda, küstahça sorular soran densiz bir yabancıya bakar gibi bakacaktı yüzüne. İndikleri köşe, genellikle ıssız olurdu ama iyi ışıklandırılırdı, annesi dört blokçuk yürüyüp Y'a tek başına gitse, ölmezdi ya. Yine de süre doluncaya kadar beklemeyi, onu yalnız bırakıp bırakmayacağına sonra karar vermeyi düşündü. Saat onda yine Y.'da boy göstermesi gerekiyordu, gelgelelim dönüp dönmeyeceğini askıda bırakıp annesini kuşkuyla kıvrandırtabilirdi. Oğlunu neden hep elde bir sayıyordu ki.

O tek tük seçkin eşyalarla döşenmiş, yüksek tavanlı odaya döndü yine. Yüreğı bir an genişledi, ne var ki gözleri annesine ilişince pörsüdü gitti kıvancı. Soğuk gözlerle baktı. Mokasen pabuçlu ayakları, çocuk ayağı gibi sallanıyor, tam yere değmiyordu. Gözleriyle kendisine ateş saçmaya çalışıyordu. Julian ondan bütün bütüne koptuğunu duydu. Sorumluluğunu taşıdığı şımarık bir çocuğı nasıl tokatlarsa, şu anda cynı keyifle tokatlayabilirdi onu.

Ona gereken dersi vermenin bin türlü yolunu düşünmeye koyuldu. Seçkin bir Zenci profesör ya da avukat dostunu eve, yemeğe çağırabilirdi. Neden olmasın, ama annesinin tansiyonu birden 300'e fırlardı. Yoo, onu inme sınırına itemezdi. Zaten Zencilerin dostluğunu öteden beri kazanamamıştı. İyi giyimli, **profesör ya da avukat kılıklı Zencilerle otobüslerde gelgeç tanışıklıklar kurmaya çalışmıştı.** Bir sabah, soylu, koyu çikolata renginde, tantanalı karşılıklar veren birinin yanına oturmuştu, sonradan adamın ölü kaldıncı olduğu anlaşılmıştı.

Başka bir gün, puro içen, elmas yüzüklü bir Zencinin yanına oturmuştu, ölçülü şakalaşmalardan sonra Zenci zile basıp kalkmış, geçerken Julian'ın eline iki piyango bileti sıkıştırmıştı.

Gözlerinin önüne annesini, umutsuz bir hastalığın pençelerinde getirdi, çağırabileceği tek doktor Zenciymiş. Birkaç dakika bu düşünceyle eğlendi sonra ucunu bıraktı, uygarlık hakları adına düzenlenen bir oturma gösterisinde düşündü kendini. Pekâlâ olabilirdi ama bu düşünceyle de fazla oyalanmadı. Tersine, ürkünün uç sınırını zorladı.

Çok güzel, Zenci özellikleri taşıyan, ne idüğü belirsiz bir kadın getiriyordu eve. Hadi hazırla kendini, diye söylendi. Elin-den hiçbir şey gelmez. Benim seçtiğim kadın bu işte. Akıllı, soylu, hem de iyi yürekli, dahası acı çekmiş ve çektiği acılardan hiç de keyif almamış. Hadi cezalandır bizi ne duruyorsun. Onu kov evden, ama unutma, beni de kovmuş olacaksın. Gözleri kısılmıştı, kendi ürettiği bu haklı öfkenin perdesi arkasından annesine baktı; kırmızı yüzü, ahlâk anlayışının cüce boyutlarına sığışmış bedeniyle, şapkasının gülünç bayrağı altında tıpkı bir mumya gibi oturuyor.

Otobüsün duruşuyla yine düş dünyasından sıyrıldı. Kapı, emici bir tıslamayla açıldı, karanlıktan, iri kıyım, rengârenk giyinmiş, asık yüzlü bir zenci kadın, küçük oğluyla bindi otobüse. Çocuk dört yaşlarında kadardı, kısa pantolonlu ekose bir takımla, kenarına mavi tüy iliştirilmiş bir Tirolyen şapka giymişti. Julian, çocuğun kendi yanına, kadının da anansının yanına sıkışacağını umdu. Daha iyi bir düzenleme gelmiyordu aklına.

Kadın, jetonu beklerken, nerelere oturabileceğini gözden geçiriyordu — keşke en az istenildiği yeri kestirmeye çalışıyor olsaydı. Bu kadında, Julian'ın gözünü ısırarak bir özellik vardı, ama ne olduğunu çıkaramadı. Mamut gibiydi. Yüzünün biçimi, insanda zıtlasmaya hep hazır olduğu duygusunu uyardırmakla kalmıyor, zorla zıtlasma aradığını gösteriyordu. Kalın, sarkık alt dudağının kıvrımı bir uyarı niteliğindeydi; SAKIN BANA DOKUNAYIM DEME. Pörsük etleri, yeşil ipekli bir giysiye zorla sığdırılmıştı, ayakları kırmızı pabuçlarından taşıyordu. Başında iğrenç bir şapka vardı. Bir yandan dolanan mor kadife şerit, öbür uçtan çıkıyordu; gerisi yeşildi, pamuğu boşaltılmış yastığı andırıyordu. Elindeki kocaman kırmızı çanta, içine taş parçaları doldurulmuşçasına şişkindi.

Ne yazık ki annesinin yanına küçük oğlan oturdu. Siyah ya da beyaz, bütün çocukları «cici» kategorisine sokardı annesi, üstelik, küçük Zencilerin küçük beyazlardan genellikle beyazlardan daha cici olduklarına inanırdı. Yanına oturan küçüğe gülümsedi.

Bu arada kadın, Julian'ın yanındaki boş yere yerleşmeye çabalıyordu. Julian, bu itişmelere iyice içerledi doğrusu. Annesinin yüzü değişmişti; onun bu olaya kendisinden daha çok sinirlenmesi, hoşuna gitti. Yüzü kül rengine dönmüştü annesinin, gözlerinde donuk bir kabullenme okunuyordu, ansızın uğradığı amansız bir saldırı sonucunda yenik düşmüşçesine. Julian, nedenini kavramakta gecikmedi, iki kadın, bir anlamda öğullarını değiş tokuş etmiş görünüyorlardı ya. Annesi, olayın simgesel önemini kavrayamazdı elbet ama sezerdi. Hoşnutsuzluğu yüzünden belliydi zaten.

Kadın, kendi kendine, anlaşılmaz birşeyler mırıldanıyordu. Yanıbaşındaki öfkeli kıpırdanmaların, kızgın bir kedinin için için hırlamasını andıran mırıltıların bilincindeydi Julian. Şişman, yeşil dizlerin üstündeki kırmızı çantadan başka bir şey görmüyordu. Kadını, jeton beklerkenki duruşuyla gözlerinin önüne getirdi, kırmızı pabuçlarından iri kalçalara yükselen o hantal gövdeyi, dev göğüs kafesini, o kibirli yüzü, sonra yeşilli morlu şapkayı.

Gözleri birden iri iri açıldı.

Birbirinin eşi iki şapkanın imgesi, parlak bir güneş ışııyla çaktı kafasında. Yüzü neşeye aydınlandı. Yazgı denilen nenenin annesine böyle bir ders verebilmesine inanamıyordu. Gördüğünü o da görsün diye yüksek sesle güldü. Annesi, bakışlarını usulca ona çevirdi. Gözlerinin mavisi, çürük bir mora dönüşmüştü. Julian bir an onun saflığından garip bir tedirginlik duydu, ama daha bir saniye geçmeden inandığı ilkeler yardımına koşmuştu yine. Adalet duygusu, gülmesini haklı kılıyordu. Gülümseyişi gittikçe sertleşti, sonunda annesinin yüzüne karşı açık açık şunu haykırmış kadar açık seçik bir anlam kazandı: tam senin bayağılığına uygun düşen bir ceza. Bir daha bu dersi unutayım deme.

Annesi, gözlerini kadına çevirmişti şimdi. Oğluna bakmaya katlanamıyordu besbelli, kadını yeğliyordu. Julian, yanında kıpır kıpır bir yaratığın varlığını duydu. Kadın, püskürmeye hazır bir volkan gibi için için kaynıyordu. Annesinin ağzının bir köşesi seyirmeye başlamıştı. Onun yüzünde iyileşme belirtileri gördükçe, bu olayı gülünç diye niteleyeceğini, ders falan almayacağını sezdikçe, umudu kırılıyordu. Annesi, gözlerini kadından ayırmıyordu, yüzüne sevinçli bir gülümseme yayılmıştı, şapkasını başından aşırarak sevimli bir maymuna bakarcasına bakıyordu ona. Zenci oğlan da iri açılmış, şaşkın gözlerle annesini süzüyordu, bir süredir ilgisini çekmeye çalışıyordu.

«Carver!» dedi Zenci kadın ansızın. «Bur'ya gel dedim!»

İlginin kendisine döndüğünü fark eden Carver, ayaklarını altına topladı. Julian'ın annesine bakıp kikir dedi.

«Carver!» dedi kadın. «Duyuyo musun beni?» Bur'ya gel!»

Carver, koltuğundan aşağı azıcık kaydı ama bağdaşını bozmadı, başını, kendisine bakıp gülen Julian'ın annesine çevirdi hınzırca. «Ne cici, değil mi?» dedi annesi dişlek kadına.

Kadın, söylediğine pek de inanmadan, «Yaa,» dedi.

Zenci kadın, pençeleriyle kavradı, çekti oğlunu, oğlan onun kollarından sıyrıldı yine, karşı koltuğa koştu, delicesine gülererek sevgilisinin yanına, yerine oturdu.

«Galiba hoşlandı benden,» dedi Julian'ın annesi Zenciye. Yüzünde, kendisinden aşağı saydığı kişilere özellikle nezaket gösterdiği zaman takındığı gülümseme vardı. Julian, davanın

yitirildiğini anladı. Alınacağını sandığı ders, çatıya vuran yağmur gibi kayıp gitmişti annesinin üstünden.

Zenci ayağa kalktı, çocuğunu bulaşıcı bir hastalıktan koruyormuşçasına çekip aldı. Julian, bu kadının, annesinin gülümsemesi gibi bir silâhtan yoksun oluşuna nasıl öfkелendiğini anlıyordu. Çocuğun bacağına bir şamar indi. Çocuk bir cıglık attı önce, sonra anasına tos vurup bacaklarını tekmelemeye koyuldu. «Doğru dur,» dedi kadın öfkeyle.

Otobüs durmuştu, gazete okuyan Zenci indi. Kadın yana kayarak oğlunu bir çekişte Julian ile aralarına oturttu. O sırada çocuk, elleriyle yüzünü örtmüş parmaklarının arasından Julian'ın annesine bakıyordu.

«Ce-eeeeeee» dedi annesi, ellerini yüzüne kapayıp parmaklarının arasından oğlana baktı.

Kadın, oğlanın ellerini bir vuruşta yere indirdi. «Saçmalama!» dedi, «saçmalama da gebertmiyeyim seni!»

Julian, öbür durakta ineceklerine şükrediyordu. Uzandı, kordona asıldı. Kadın da uzandı, aynı anda asıldı. Tanrım, diye düşündü Julian. Otobüsten indiklerinde, annesinin mutlaka çantasını açıp çocuğa demir para uzatacağı önsezisiyle yandı içi. Onun gözünde soluk almak kadar doğal bir şeydi bu. Otobüs durdu, kadın kalktı, arkasında oyalanmaya çalışan çocuğu sürükleyerek öne doğru yürüdü. Julian ile annesi de kalktılar, onların ardından yürüdüler. Kapiya yaklaştıklarında, Julian yardım etme özüyle annesinin çantasını almaya kalkıştı.

«Dur,» diye fısıldadı annesi, «küçüğe bir beş sentlik vereceğim.»

«Sakın,» dedi Julian dişlerinin arasından, «sakın yapma!»

Annesi çocuğa gülümsedi, çantasını açtı. Otobüsün kapısı da açıldı o anda, kadın oğlunu kolundan tutup çekeledi, kalçasına yapıştırarak indirdi otobüsten. Sokağa adım atar atmaz da yere indirdi, sarsaladı.

Julian'ın annesi, otobüsten inerken çantasını kapatmak zorunda kalmıştı ama inince yine açtı, aranmaya başladı. «Bir penicik var ne yazık ki.» diye fısıldadı, «ama yepyeni.»

«Yapma,» dedi Julian dişlerinin arasından. Köşede bir sokak lâmbası vardı, annesi hemen ışığın altına koştı, cüzdanını

incelemeye koyuldu. Kadın, oğlunun eline asılmış hızla uzaklaşıyor, çocuğu çekeliyordu.

«Küçük delikanlı!» diye seslendi Julian'ın annesi, adımlarını hızlandırdı, birkaç adımda, sokak lâmbasını geçer geçmez yetişti onlara. «Al sana pırıl pırıl bir peni!» Solgun ışıktaki parlayan madeni parayı oğlana uzattı.

Mamut döndü, bir an, omuzları dimdik, yüzü öfkeden donmuş bir halde Julian'ın annesine baktı. Sonra ansızın, kaldırıcağından otuz gram fazla basınç yüklenmiş bir makine gibi patlayıverdi. Julian, kırmızı çantayla birlikte savrulan kara yumruğu gördü. Gözlerini kapadı; kadının sesiyle irkildi birden, «Kimsenin parasını almaz ol!» Gözlerini açtığında, kadın uzaklaşmıştı, küçük oğlan, annesinin omuzunun üstünden, şaşkın gözlerle geriye bakıyordu. Julian'ın annesi kaldırımda oturuyordu.

«Sana yapma demiştim,» dedi Julian öfkeyle. «Yapma dedim sana!»

Annesinin tepesinde dikildi, dişlerini gıcırdattı. Annesi, bacaklarını kaldırıma uzatmıştı, şapkası kucağındaydı. Julian cömeldi, onun, yüzüne baktı. Bomboş bir yüz. «Hak ettiğin cezayı buldun,» dedi, «hadi kalk bakalım.»

Annesinin çantasını aldı yerden, dökülenleri çantaya yerleştirdi. Kaldırımdaki demir paraya ilişti gözü, onu da aldı, annesine özellikle göstererek çantaya attı. Doğruldu önce, ama sonra hafifçe eğilerek ellerini uzattı annesine. Kadın, hiç kılmıdamadan duruyordu. İçini çekti Julian. Tepelerinde, yolun iki yanında kara yapılar yükseliyordu, düzensiz dörtgenlerden ışık dilimleriyle. Blokun sonundaki bir yapıdan bir adam çıktı, ters yöne yürüdü. «Hadi hadi,» dedi Julian, «şimdi biri gelip ne neden böyle kaldırımda oturduğunu sorabilir...»

Kendisine uzatılan eli kavradı annesi, güçlükle soluk alıyordu, ele asıldı, sonra bir an, karanlıktaki ışık benekleri çevresinde durmaksızın dönüyormuşçasına, hafifçe sendeledi. Karanlık, şaşkın gözleri, oğlunun yüzünde karar kıldı. Julian, sınırlendiğini gizlemeye çalışmadı. «Umarım,» dedi, «bu olaydan gereken dersi almışsındır.» Annesi, öne doğru yaylandı, bakışlarıyla oğlunun yüzünü taradı. Onun kim olduğunu saptamaya

çalışıyordu sanki. Sonra, bildik hiçbir belirtiye raslamamış gibi geri döndü, kararlı adımlarla yanlış yöne yürümeye başladı.

«Y.'a gitmiyor musun?» diye sordu Julian.

«Yaa,» dedi annesi hırıltıyla.

«Yürüyecek miyiz yani?»

Soruyu yanıtlamadı bile, yalnızca yürüdü, Julian da elleri arkasında, ardından gidiyordu. Bu dersin anlamını açıklamamak olmazdı, boşa giderdi yoksa. Başına geleni kavraması şarttı.

«Onu kibirli bir Zenci diye değerlendirmeye kalkışma,» dedi. «Senin alçak gönüllülükle bağışladığın penileri yüzüne tüküren bütün bir zenci ırkıydı o. Senin zenci benzerindi. Bak, o da aynı şapkeyi giyebiliyor, hem de,» diye ekledi (biraz yumuşatmak amacıyla), «doğrusunu istersen, bu şapka onun başında daha iyi duruyordu. Yani bütün bunların anlamı şu eski düzenin sonu geldi artık. Eski inceliklerin geçerliliği kalmadı, senin nezaketin de bir boka yaramıyor.» Birden, asla elde edemeyeceği o evin anısıyla içi burkuldu. «Sandığın kişi değilsin sen,» dedi.

Annesi ona aldırmadan, kör yürüyüşünü sürdürüyordu. Saçları çözülmüş, bir yanından sarkıyordu. Çantasını düşürdü elinden, umursamadı bile. Julian durdu, çantayı kaldırıp uzattı; annesi almadı.

«Dünyanın sonu gelmiş gibi davranmanın gereği yok,» dedi Julian, «geldiği falan yok çünkü. Bundan böyle yeni bir dünyada yaşamak, bir kerecik olsun birkaç gerçekle karşılaşmak zorundasın. Toparlan hadi, merak etme ölmezsin.»

Annesi güçlkle soluk alıyordu.

«Otobüsü bekleyelim,» dedi Julian.

«Yaa,» dedi annesi boğuk bir sesle.

«Böyle davrandığını görmek istemezdim,» dedi Julian, «ne o, çocuklar gibi. Senden başka şeyler beklemek hakkım.» Artık bir adım daha atmamakta kararlıydı, böylelikle onu da durdurup otobüsü beklemeye razı edebilirdi. «Daha fazla yürümeyeceğim,» dedi, «otobüse bineceğiz.»

Annesi, onun söylediğini duymamışçasına, yürümeyi sürdürdü. Julian birkaç adım daha attı, kolundan yakaladı, dur-

durdu onu. Yüzüne bakınca soluğu kesildi. Daha önce hiç görmediği bir yüzdü bu. «Dedene söyle, gelip beni alsın,» dedi annesi.

Julian taş kesilmişti.

«Caroline'a söyle, gelsin alsın beni.»

Julian kalakalmıştı, onun kolunu bıraktı; yine yola düzüldü annesi, bir bacağı biraz daha kısaymış gibi aksıyordu yürürken. Bir karanlık dalgası onu habire kendisinden uzaklara savuruyordu. «Anne!» diye haykırdı birden. «Sevgilim, canım, dur!» Annesi iki büklüm oldu, kaldırıma yığıldı. Koştı Julian, onun yanına attı kendini, ağlıyordu. «Anacığım, anacığım!» Gövdeyi çevirdi. Yüz, tanınmaz hale gelmişti. Gözlerden biri koskocaman açılmış, şamandırasından kopmuşcacsına sola kaymıştı. Öbür gözse oğlunun yüzüne dikilmişti, o yüzü bir daha tarağıktan sonra hiçbir şey bulamadan kapandı.

«Dur, ayrılma burdan, dur!» diye haykırdı Julian, fırladı, ta uzaklarda gördüğü ışık kümesine doğru koşmaya başladı. «İmdat! İmdat!» diye haykırıyordu ama sesi çok cılızdı, bir ses-bağını andırıyordu. Koşuşu hızlandıkça, ışıklar da o hızla uzaklaşıyorlardı ötelere doğru, ayakları hiçbir yöne doğru yol almıyormuş gibi ağır ağır sürükleniyordu. Karanlık dalgası, sanki geriye, annesine doğru sürüklüyordu onu, suçluluk ve üzüncü dünyasına girişini her an biraz ertelleyerek.

KENT VE YAKIN TAŞRA

HENRY MILLER : (1891-1980, New York, California.) Çocukluğu çok güç koşullar altında geçen Miller, çeşitli işlere girip çıktı. Uzun bir süre Paris'in sanat ortamına katıldı. Bu yüzden "yitik kuşak"la bir hısımlığı var. Bireyin yaşamına, özellikle cinselliğine baskı koymaya çalışan çağdaş dünyayı acımasız bir dille eleştirdi, zaman zaman pornografi sınırına varan bir anlatım benimsedi.

MADMazel CLAUDE

Bu öyküyü ilk yazmaya başladığımda, Madmazel Claude'un orospu olduğunu söyleyerek söze girmiştım. Orospu tabii, yadımaya çalışmıyorum, ama demek istediğim şu : Madmazel Claude orospuysa, tanıdığım öbür kadınlara ne demeli? Nedenise, orospu sözcüğü yeterince kapsamlı değil. Madmazel Claude orospudan öte bir şey. Onu nasıl tanımlayacağımı bilemiyorum. Belki yalnızca Madmazel Claude diye. *Soit*.¹

Onu her gece oturup bekleyen bir teyzesi vardı. Bunu pek yutmamıştım, doğrusu. Teyzesiymiş! Büyük bir olasılıkla, *maquereau*'suydu² bekleyen. Ama bu da ondan başka kimseyi ilgilendirmezdi... Gene de bozuluyordum bu işe — o pezevenğin onu beklediğini, paraları sökölmezse belki de bir tane patlatıverdiğini düşünüyordum. Ve Claude ne denli sevecen olsa (yani Claude, gerçekten sevmesini biliyordu), kafamın içinde, aslan payını alan o kan emici, aşağılık piçin imgesi vardı. Kendinizi aldatmayın orospular konusunda — ne denli cömert olurlarsa olsunlar, kendilerini ne denli verirlerse versinler, onlara bin frank bile verseniz (kim verir? O başka), arkada bekleyen bir

1. Olsun.

2. Pezevenk.

herif vardır hep, sizin aldığınız da bir tadımlıktır ancak. Aslan payını arkadaki alır hep, bundan emin olabilirsiniz!

Ama boşuna heyecanlanıp öfkelenmediğimi sonradan anladım. Ortada *maquereau* falan yoktu — Claude'un *maquereau*'su yoktu yani. Claude'un ilk *maquereau*'su benim. Kendime *maquereau* da demiyorum üstelik. Pezevenk diyorum. Onun pezevengi benim şimdi. Tamam.

Onu odama ilk getirişimi ayrıntısıyla anımsıyorum — nasıl rezil etmişim kendimi. İşin içine kadınlar girdi mi, hep rezil ederim kendimi. Sorun, benim kadınlara tapmamdan çıkıyor, kadınlar da kendilerine tapılmasını istemiyorlar. Onların istedikleri... Her neyse, o ilk gece, ister inanın ister inanmayın, sanki ömrümde hiçbir kadınla yatmamışım gibi davrandım. Bugüne dek de anlayamadım niçin öyle olduğunu. Ama öyle oldu işte.

Anımsıyorum, daha üstündekileri çıkarmaya bile başlamadan yatağın yanında durup bana baktı; bir şey yapmamı bekliyordu herhalde. Titriyordum. Kahveden çıktığımızdan beri titriyordum. Hafifçe öptüm — dudaklarından galiba. Bilmiyorum — belki de alnından öpmüşümdür — beklenir benden böyle şeyler... İşin içinde kadınlar oldu mu, bilemiyorum. Bana çok büyük bir iyilik yaptığı duygusu vardı içimde nedense. Bir orospu bile bir adama bu duyguyu verebilir bazen. Ama dediğim gibi, yalnızca bir orospu değil Claude.

Daha şapkasını bile çıkarmadan gitti, pencereyi kapayıp perdeleri çekti. Sonra şöyle bir yan gözle baktı bana, gülümsemi ve soyunmakla ilgili bir şeyler mırıldandı. O, muslukla haşır neşir olurken, ben de soyundum. Sinirliydim aslında. Onu seyredersen, utanacağını düşündüm, onun için de masamın üstündeki kâğıtları karıştırdım biraz, anlamsız birkaç not yazdım, yazı makinesinin üstünü örttüm. Döndüğümde musluğun yanında kombinezonuyla duruyor, bacaklarını siliyordu.

«Çabuk! Yatağa gir!» dedi. «Isıt!» Ve biraz daha sildi orasını burasını.

Her şey öylesine doğaldı ki, huzursuzluğum, sinirim geçmeye başladı. Çoraplarını özenle yuvarlamış olduğunu gördüm.

Belinden jartiyer gibi bir şey sarkıyordu, onu da az sonra çıkarıp iskemlenin arkasına astı.

Oda gerçekten soğuktu. Bir süre, uzunca bir süre, birbirimize sokulup sarıldık ve sessizce yattık, birbirimizi ısıttık. Bir kolunu boynuna dolamış, öbürüyle de kendime çekmiştim onu. Odaya ilk girdiğimizdeki o bir şeyler uman bakışını gözlerime dikiyordu durmadan. Titremeye başladım gene. Fransızcam yok olmaya başlıyordu.

Onu sevdiğimi hemen o anda söyleyip söylemediğimi anımsamıyorum. Söylemişimdir herhalde. Her neyse, söylediysem de, hemen unutmuştur. Giderken de ona, okumadığını söylediği «Afrodit» romanını ve bir başkası için aldığı bir çift ipek çorabı armağan ettim. Çorapları beğendiği belliydi.

Onu bir daha gördüğümde otel değiştirmiştim. O aceleci, hevesli bakışıyla ortalığa bir göz attı ve durumun pek parlak olmadığını kavradı hemen. İyi beslenip beslenmediğimi sordu, büyük bir saflıkla.

«Burada uzun süre kalmamalısın,» dedi. «Çok hüzün verici bir yer burası.»

Hüzün verici sözcüklerini kullanmadı belki, ama anlatmak istediği oydu, eminim.

Oda hüzün vericiydi gerçekten de. Eşyalar dökülüyordu, pencere camları kırıktı, halı yırtık ve pisti, su akmıyordu. Işık da soluk, yatak örtüsüne gri, küflü bir renk veren soluk, sarı bir ışıktı.

Nedense o gece beni kısıkanıyormuş gibi davrandı. «Sevdiğin bir başkası var,» dedi.

«Hayır, başka kimse yok,» dedim.

«Öp beni öyleyse,» dedi ve sıcak, diri gövdesi sevgiyle sarıldı bana. Etinin sıcaklığında yüzüyor gibiydim... Yüzüyor değil, boğuluyordum, zevk içinde boğuluyordum.

Sonra Pierre Loti'den, İstanbul'dan söz ettik. Bir gün İstanbul'a gitmek istediğini söyledi. Ben de istediğimi söyledim. Sonra birdenbire — galiba şöyle dedi: «Sen ruhu olan bir adamsın.» Yadsımaya çalışmadım — çok mutluydum herhalde. Bir ruhunuz olduğunu bir orospu söyleyince daha anlamlı oluyor nedense. Orosputar genellikle ruhtan falan söz etmezler.

Sonra tuhaf bir şey oldu. Para almadı benden.

«Parayı düşünmemelisin,» dedi. «Yoldaşız şimdi. Ve sen çok yoksulsun...»

Onu kapıya kadar yolcu etmek için yataktan kalkmama izin vermedi. Çantasından birkaç sigara döküp başucu masasının üzerine yerleştirdi; birini dudaklarımın arasına koyup, birisinden armağan küçük bronz bir çakmakla yaktı. Beni öpmek için eğildi.

Kolundan tuttum. «Claude,» dedim, «*vous êtes presque un ange.*»³

«Ah non!» dedi hızla; acıya, ya da dehşete benzer bir şey vardı gözlerinde.

O «*presque*»³ sözcüğü mahvetti aslında Claude'u, eminim Hemen anladım bunu. Bir de, kısa bir süre sonra ona verdiğim mektup — ömrümde yazdığım en güzel mektuptu, Fransızcasının tüm berbatlığına karşın. Her zaman buluştuğumuz kahvede, birlikte okuduk mektubu. Dediğim gibi, Paul Valéry'den yürüttüğüm bir iki paragraf dışında, mektubun Fransızcası iğrençti. O paragraflara geldiğinde bir an duraladı. «Çok güzel yazmışsın,» dedi. «Gerçekten çok güzel!» Sonra da bana tuhaf tuhaf bakıp yeniden okumasına döndü. Valéry değildi ona koyan. Valéry'siz de idare edebilirdim. Hayır, ona koyan o meleklikle ilgili sözlerdi. Aynı numarayı çekmiştim gene — ama bu kez elimden geldiğince ince ve inandırıcı bir biçimde süslemiştim konuyu. Oysa, mektubun sonuna geldiğimizde oldukça huzursuz olmuştum. Ondan böylesine yararlanmak boktan bir işti. Yazdıklarımın içten olmadığını söylemiyorum, ama o ilk, içten yazıştan sonra — ne bileyim, yalnızca edebiyattı, geriye kalan. Sonradan yatağa birlikte oturup Claude da ısrarla mektubu yeniden okuyarak bu kez dil yanlışlarımı düzeltince, durum daha da boktanlaştı. Biraz sabırsız davrandım ona karşı, o da alındı. Ama gene de çok mutluydu. Mektubu ömür boyu saklayacağını söyledi.

3. Siz bir meleksiniz, neredeyse.

4. Hayır,

5. Neredeyse.

Tanyeri ağarırken gitti. Teyze sorunu gene. Alışmaya başlamıştım bu teyzeye. Hem de, gerçekten bir teyze yoksa ortalıkta, nasıl olsa yakında öğrenirdim. Claude gizli kapaklı işlerde başarısızdı — sonra bir de o meleklik sorunu... İyice koymuştu.

Yatağa uzanıp onu düşünüyordum. Gerçekten çok iyi davranmıştı bana. Ya **maquereau**? Onu da düşündüm, ama pek değil, endişe kaynağı olmaktan çıkmıştı artık. Claude'u — yalnız onu ve onu nasıl mutlu edebileceğimi düşündüm. İspanya... İstanbul... Onu, tembel tembel güneşin altında dolaşarak güvercinlere ekmek kırıntılarını atıp yıkanmalarını seyrederken, ya da elinde bir kitapla — benim ona salık vereceğim bir kitapla — bir hamağa uzanmış yatarken getiriyordum gözlerimin önüne. Kimbilir, yavrucak ömründe Versailles'dan öteye gitmemişti belki de. Trene binerken yüzündeki bakışı görür gibi oluyordum, sonra da bir yerlerde, bir çeşme başında... Madrid ya da Seville'de. Onun yanımda yürüdüğünü içimde duyuyordum; yakındı, hep yakındı bana, çünkü bir başına kalırsa ne yapacağını bilemeyecekti ve bu, salakça bir düşünce de olsa, hoşuma gidiyordu. Allahın belası bir kaltaktan, yanında yatarken bile seni en kısa yoldan ekmeyi düşünen kuşbeyinli bir şıfırtıdan çok daha iyiydi tabii. Hayır, Claude'a güvenebilirdim. Sonradan can sıkıcı olabilirdi bu — sonradan... sonradan. Bir orospu seçmiş olmaktan mutluluk duyuyordum. **Sadık bir orospu!** Bu sözleri benden duysalar, kahkahalarla gülecek bir yığın insan biliyorum.

Her şeyi en küçük ayrıntısına dek tasarlıyordum : duracağımız yerleri, giyeceği giysileri, konuşacağımız şeyleri... Her şeyi... her şeyi. Katolik olduğunu sanıyordum, ama iplediğim yoktu. Aksine, hoşuma bile gidiyordu. Kiliseye Tanrı'ya yakarmak için gitmek, mimarlık öğrenmek ya da benzeri boktan bir gerekçeyle gitmekten yeğdi. İstese ben de Katolik olurdum... Ne olacak! Hoşuna gittiği sürece, ne istese yapardım. Çoğunun olduğu gibi, onun da bir yerlerde bir çocuğu olup olmadığını düşündüm. Düşünün, Claude'un çocuğu! Kendi çocuğumdan da çok severdim onu. Evet, bir çocuğu olmalı Claude'un ... üzerine eğilmem gerek bu için. Bir gün, balkonu, ırmağa bakan

bir odası, pencere kenarında çiçekleri olan ve şakıyan kuşlarla dolu bir evimiz olacağını biliyordum. (Elimde bir kuş kafesiyle eve girerken görüyorum kendimi. Tamam. Yeter ki o mutlu olsun.) Ama ırmak — oslında birçok ırmak olması gerekli. Bayılırlar ırmaklara. Anımsanm, bir seferinde, Rotterdam'da — Ama o sabah uyanma düşüncesi, güneş pencerelerden içeri dolmuş, yanında seni seven, ölesiye seven, iyi, sadık bir orospu, kuşlar şakıyor, sofraya kurulmuş, ve o yıkanıp, saçlarını tarar ve eskiden birlikte olduğu tüm erkekleri aralarından atarken, şimdi sen, yalnız sen, ve gemiler geçiyor tekneleri ve direkleriyle, yaşam akıp gidiyor içinizden, onun içinden, senden önceki tüm heriflerden ve belki sonrakilerden, çiçekler ve kuşlar ve güneş doluyor içeri ve bu koku boğuyor seni, bitiriyor. Ulu Tanrım! Hep, hep bir orospum olsun!

Claude'a birlikte yaşamamızı önerdim, reddetti. Yıkım bu benim için. Yoksul olduğumdan değil bu, biliyorum — Claude parasal durumumu, yazdığım kitabı falan biliyor. Hayır, daha başka, daha derin bir nedeni olsa gerek. Ama ne olduğunu söylemiyor.

Sonra bir şey daha var — ermiş bir adam gibi davranmaya başladım. Tek başıma uzun yürüyüşlere çıkıyorum, şu yazdıklarımın da kitabımla hiç ilgisi yok. Sanki evrende tek başımayım, sanki yaşamım bir heykelinki gibi bütün ve ayrı. Yaratıcılığın adını bile unuttum. Sanki tüm yaptıklarım yükseklerden bir yerlerden esinleniyor, sanki bu dünyaya sırf iyilik etmek için gelmişim gibi bir duygu var içimde. Kimsenin onayını beklemiyorum.

Claude'dan yardım kabul etmiyorum artık. Ona olan her borcumun çetelesini tutuyorum. Üzgün görünüyor bugünlerde Claude. Bazan, oturduğu kahvenin terasının önünden geçerken, gözlerinin yaşlı olduğuna yemin edebilirim. O da bana âşık şimdi, biliyorum. Dehşetli seviyor beni. Saatlerce, saatlerce oturuyor kahvenin terasında. Ben de onu alıp götürüyorum bazan, çünkü orada, tek başına, hüzün içinde beklerken, beklerken görmeye dayanamıyorum... Bazı arkadaşlarımdan ondan söz ettim, kulaklarına fısıldadım bir bakıma. Evet, ne

de olsa, Claude'u orada oturup beklerken, beklerken görmekten iyidir. Orada tek başına otururken neler düşünüyor?

Bir gün gidip ona bir bin franklık veriversem ne der acaba? Gözleri o hüzünlü bakışla doluyken, yanına gidip, «*Voici quelque chose que j'ai oublié l'autre jour,*»⁶ diyeyim. Bazen birlikte yattığımızda, o uzun, dolu sessizliklerden biri oluşuverince soruyor : «*Oue pensez-vous maintenant?*»⁷ Ben de hep, «*Rien*»⁸ diye karşılık veriyorum. Ama aslında içimden geçirdiğim, «*Voici quelque chose que...*»⁹ *L'amour à crédit*'nin¹⁰ güzel yanı bu.

Benden ne zaman ayrılrsa, çanlar çılgınca çalıyor. İçimdeki her şeyi öylesine güzelleştiriyor ki. Sırtımı yastığa verip bana bıraktığı hafif içimli sigaranın keyfini çıkarıyorum. Hiçbir şey için kımıldamama gerek yok. Eminim, ağızımda takma diş olsa, başucu masamın üstüne, çalar saatin, kibritin ve öbür zırlıtların arasında duran bardağın içine koymayı unutmaya-caktır. Pantolonlarım özenle katlanmış, paltomla şapkam kapının yanına asılı. Her şey yerli yerinde. Harika! İnsanın bir orospusu olsun, miyon borcu olsun...

En iyisi de, bu güzel duygunun sürmesi. Mistik bir duygu bu, mistik olmak da yaşamın bütünlüğünü kavramak demek. Ermiş miyim, değil miyim, pek iplemiyorum artık. Ermişler fazla çaba harcıyorlar. Ben iyilik, barış, huzur saçıyorum. Claude'a gittikçe daha çok müşteri buluyorum, yanından geçtiğimde de o hüzünlü bakış yok artık gözlerinde. Hemen her gün birlikte yemek yiyoruz. Beni hep pahalı yerlere götürmekte diremiyor, ben de artık nazlanmıyorum. Yaşamın her evresinden keyif alıyorum — pahalı yerlerden de, ucuz yerlerden de. Claude mutlu olsun da — —.

*Pourtant je pense à quelque chose*¹¹. Küçük bir şey tabii, ama kafamda gün geçtikçe önem kazanıyor. Önceleri bununla

6. İşte geçen gün unuttuğum bir şey.

7. Şimdi ne düşünüyorsunuz?

8. Hiç.

9. İşte öyle bir şey ki...

10. Taksitle aşk.

11. Oysa bir şey düşünüyorum.

İlgili hiçbir şey söylemedim. İstenmedik bir incelik diye düşün-
düm kendi kendime. Çok hoştu üstelik. İkinci seferinde — in-
celik mi, dikkatsizlik mi? Gene de, *rien à dire*¹². İkinciyle üçün-
cü arasında, denebilirse, aldattım onu. Evet, bir akşam, biraz
sarhoş, *Grands boulevards*'daydım. *Place de la Republique*'-
den *Le Matin*'e dek her yere girip çıktıktan sonra, olağan ha-
limde üzerine işlemeyi bile istemeyeceğim koskoca, çibanlarla
dolu bir akbaba kaptı beni. Eğlenceli bir olaydı. Dakika başı
kapımızı çalan konuklar. İyi yürekli mösyönün kendilerine bah-
şiş vermesini isteyen zavalılık *Folies Bergères* kızları. Çok
değil — otuz frank kadar. Peki, ama niçin? *Pour rien ...pour le
plaisir*¹³. Acayip, gülünç bir gece. Bir iki gün sonra da kaşıntı
Endişe. Amerikan Hastanesini acele bir ziyaret. Kapkara pun-
tolarıyla Ehrlich geliyor gözümün önüne. Ama bir şey yok.
Yalnızca endişe.

Konuyu Claude'a açtığımda, bana hayretle bakıyor. «Bana
sonsuz güvenin olduğunu biliyorum, Claude, ama...» Claude
zamanını böyle bir konuya harcamayı reddediyor. Bir kadına
bile bile hastalık geçiren bir adam katildir. Claude durumu
böyle görüyor. «*C'est vrai, n'est-ce pas?*»¹⁴ diye soruyor. *Vrai*¹⁵
tabii. Gene de... Ama konu kapanmıştır. Böyle bir şey yapan
adam katildir.

Bugünlerde her sabah parafin yağını yutarken — yanında
bir de portakal yiyorum hep — kadınlara hastalık bulaştıran
katilleri düşünüyorum. Parafin yağı, kaşığı yapış yapış ediyor.
Çok iyi yıkamak gerek. Bıçağı ve kaşığı büyük bir özenle yıkı-
yorum. Her şeyi özenle yapıyorum — yaradılışım böyle. Yüzü-
mü yıkadıktan sonra havluya bakıyorum. Otelin sahibi haftada
üç havludan fazlasını vermiyor; salı günü leş gibi oluyor hepsi.
Bıçağı ve kaşığı havluya siliyorum, yüzümü kurulamak için de
yatak örtüsünü kullanıyorum. Silmiyorum yüzümü — yatak ör-
tüsünün ayakucuna yakın bir köşesini hafifçe yüzüme basıyo-
rum.

12. Diyecek bir şey yok.

13. Hiç... zevk için.

14. Doğru, değil mi?

15. Doğru.

Hippolyte Mandron sokağı iğrenç görünüyor gözüme. Bu çevredeki pis, dar, kargacık burgacık, romantik adlı sokakların tümünden nefret ediyorum. İri, çirkin bir çibana benzetiyorum Paris'i. Sokaklar kangren olmuş. Herkes hasta — ya bel soğukluğu, ya frengi. Avrupa'nın tümü hasta ve tümünü hasta eden de Fransa. Voltaire'le Rabelais'ye hayran olursa insan, böyle olur işte. İlk niyet ettiğim gibi, Moskova'ya gitmeliymişim. Rusya'da pazar günü yokmuş, ne olacak? Pazarları da öbür günler gibi şimdide, yalnız sokaklar daha kalabalık oluyor, daha çok sayıda garip ortalarda dolaşıp birbirine hastalık bulaştırıyor.

Yanlış anlaşılmasın, Claude'a karşı değil öfkem. Claude bir harikadır, *un ange, bu işin presque'i* falan da yok üstelik. Kuş kafesi pencerenin dışına asılı, çiçekler de var — ama Madrid ya da Seville değil, çeşmeyle güvercinler de yok. Hayır, her gün kliniğe gidiliyor. Bir kapıdan o giriyor, bir kapıdan ben. Pahalı lokantalar bitti artık. Her akşam sinemaya gidilip huzursuz olmamaya çalışılıyor. Dôme'u ya da Coupole'u görmeye bile dayanamıyorum artık. Kahve teraslarında sağlıklı görünüşleri, bej takımları, kolalı gömlekleri ve kolonyalarıyla oturan o piç kuruları. Suç yalnız Claude'un değil. Bu şık giyimli buştlara dikkat etmesini söylemişim ona. Ama çok güveniyordu kendine — aşılar, maşılar. Ondan sonra da her gelenle... Tam da öyle oldu işte. Bir orospuyla yaşamak — dünyanın en iyi orospusu bile olsa — güçlüklerle dolu. Her ne kadar bazen can sıkıyorsa da, adamların sayısı değil önemli olan; bitmek tükenmek bilmeyen temizlikler, önlemler, yıkanmalar, incelemeler, endişeler, korkular. Sonra da, her şeye karşın — Claude'a söylemişim oysa... Kaç kez söylemişim — «Dikkat et bu bitirimleri!»

Hayır, olanların hepsi benim suçum. Ermekle yetinmeyip, bir de ermişliği mi kanıtlamaya kalktım. Kişi bir kez erdiğini farkedince, durmalı orada. Küçük bir orospuya ermişlik taslamak, cennete arka merdivenlerden çıkmak gibi bir şey. Bana sokuluverdiği zamanlar — her zamankinden çok seviyor şimdi beni — ruhuna işlemeyi başarmış boktan bir mikropmuşum gibi geliyor bana. Bir melek ile birlikte yaşıyor olsam bile, kendimi

adam etmem gerektiğini düşünüyorum. Bu iğrenç izbeden çıkıp güneşte bir yerde, bir ırmağa bakan balkonlu bir odada yaşamalıyız, kuşlar, çiçekler, yaşam, akıp gitmeli önümüzden, yalnız o ve ben, başka kimse olmamalı.

Çeviren : Sinan Fişek

JAMES THURBER : (1894-1961, Colombus, Ohio). Bir gülmece ustası Thurber. Bir çizim ustası aynı zamanda. Tekdüze gündelik yaşamdan kaçmak için olağanüstünün ardına koşan, abartmalara sığınan, bu uğurda oldukça gülünç durumlara düşen çağdaş kentli insanı taşıyor ustaca.

WALTER MITTY'NİN GİZLİ DÜNYASI

«Gidiyoruz!» Pilotun sesi, incecik buzların kırılmasını andırıyordu. Üniformasını kuşanmıştı tepeden tırnağa, sırma şeritli kasketini soğuk, gri gözünün üstüne çapkınca eğmişti. «Başaramayacağız efendim. Bana kalırsa, bir kasırga patlayacak yakında.» «Size sormuyorum Teğmen Berg,» dedi Kaptan pilot. «İşildakları açın! Hızı 8,500'e çıkarın! Gidiyoruz!» Silindirlerin gürültüsü arttı: ta-poketa-poketa-**poketa-poketa**. Kaptan pilot, penceresindeki buzlara baktı. Kalktı, yerinden, karmakarışık birtakım kadranlıları kurcaladı. «8 No'lu yedeği çevirin!» diye gürledi. «8 No'lu yedeği çevirin!» diye yineledi Teğmen Berg. «3 No'lu döner taret tam yol!» diye gürledi pilot. «3 No'lu döner taret tam yol!» Bu sekiz silindirli, koskocaman, şimşek gibi deniz-uçağında çalışan görevliler, işlerinin başına eğilirken birbirlerine bakıp gülümsediler. «İhtiyar kurtaracak bizi,» dediler birbirlerine. «İhtiyar, Cehenneme bile bana mısın demez.»

«Yavaşla lütfen! Çok hızlı sürüyorsunuz!» dedi Bayan Mitty. «Neden böylesine hızlı sürüyorsun ki?»

«Ha?» dedi Walter Mitty. Yanıbaşında oturan karısına ürkek bir şaşkınlıkla baktı. Ne kadar da uzak görünüyordu, kalabalıkta haykıran yabancı bir kadın gibi. «Elli-beşe çıktın,» dedi karısı. «Kırkı aşmayı sevmem bilirsin. Sen elli-beşe çıktın.» Walter Mitty tek söz söylemeden Waterbury'ye sürdü arabayı, yirmi yıllık Donanma uçuşları süresince rasladığı en büyük

fırtınayı atlatan SN202'nin gümbürtüsü, kafasının uzak, bildik havayollarında eriyip gitti. «Yine gerginleştin,» dedi Bayan Mitty. «Yine o malûm günlerinden biri. Keşke Dr. Renshaw'a bir görünmeyi kabul etseydin.»

Walter Mitty arabayı, karısının saçını yaptırdığı yapının önünde durdurdu. «Ben saçımı yaptırırken şu lâstik pabuçları almayı unutma,» dedi. «Benim lâstik falan istediğim yok,» dedi Mitty. Karısı, aynasını çantasına attı. «Bunları konuşmuştuk,» dedi arabadan inerken. «Artık genç değilsin.» Mitty, motoru çalıştırdı. «Eldivenlerini neden giymedin? Yoksa yitirdin mi eldivenlerini?» Walter Mitty, cebine attı elini, dur ışığının yandığı bir kavşakta, «Hadisene ahbab!» diye çıkıştı bir polis ışıklar değişirken, Mitty eldivenlerini hızla çekti, çıkardı, ileri atıldı. Bir süre amaçsızca dolandı sokaklarda, arabayı otoparka sürerken hastanenin önünden geçti.

«...milyoner bankacı Wellington McMillan'mış,» dedi güzel hastabakıcı. «Öyle mi?» dedi Walter Mitty eldivenlerini yavaşça çıkararak. «Kim bakıyormuş hastaya?» «Dr. Renshaw ile Dr. Benbow bakıyorlar, iki de uzman var burada, New York'tan Dr. Remington ile Londra'dan Bay Pritchard-Mitford. Uçakla geldi.» Uzun, serin geçitin öte ucundan bir kapı açıldı. Dr. Renshaw belirdi. Sinirli, bitkin bir haldeydi. «Merhaba Mitty,» dedi. «Milyoner bankacı McMillan, anamızı ağlatıyor. Roosevelt'in yakın dostuymuş. Kanal obstreosis'i. Üçüncü derece. Sen de bir görseydin.» «Sevinçle,» dedi Mitty.

Ameliyat odasında fısıltılı tanıştırmalar: «Dr. Remington, Dr. Mitty. Bay Pritchard-Mitford, Dr. Mitty». «Streptotrikosis üstüne yazdığınız kitabı okudum,» dedi Pitchard-Mitford. «Üstün bir başarı azizim.» «Teşekkür ederim,» dedi Walter Mitty. «Senin Amerika'da olduğunu bilmiyordum Mitty,» diye homurdandı Remington. «Sen burdayken, Mitford'la beni böyle bir ameliyat için çağırmaları gülünç.» «Çok nazıksın,» dedi Mitty. Tam o anda, ameliyat masasına bağlanmış, üstünde bir sürü tüp ve tel bulunan, karmakarışık dev bir makine, poketa-poketa-poketalamaya başladı. «Yeni anestezi aygıtı bozuldu!» diye haykırdı bir öğrenci. Doğu kesiminde onu onarabilecek kimse yok!» «Sus oğlum!» dedi Mitty serinkanlı, alçak bir sesle. He-

men makineye atıldı, şimdi de poketa-poketa-biiip-poketa-poketa-bliplemeler başlamıştı. Parlak ibreleri usta parmaklarla yök-ladı. «Çabuk bir dolmakalem!» dedi ansızın. Biri, bir dolmakalem uzattı. Makineden bozuk bir pistonu çekip çıkardı, yerine kalemi soktu. «On dakika gider,» dedi. «Çabuk ameliyata başlayın.» Bir hastabakıcı koştu, Renshaw'un kulağına birşeyler fısıldadı, Mitty, adamın sapsarı kesildiğini gördü. «Coreopsis başlamış,» dedi Renshaw tedirgin bir sesle. «Ameliyatı sen yapamaz mısın Mitty?» Mitty, bir ona, bir ayyaş Benbow'un korkudan ezilip büzülüşüne baktı, sonra da iki ünlü uzmanın karsısız yüzlerine. «İstiyorsanız, peki,» dedi.

Üstüne beyaz bir önlük geçirdiler; maskesini düzeltti, ince eldivenlerini giydi; hemşireler parlak birtakım...

«Hadisene oğlum, bas geri! Buick'i kolla!» Mitty, frene asıldı. «Yanlış yön,» dedi otopark bekçisi, eğilip Mitty'yi yakından inceledi. «Tüh, yaa,» diye mırıldandı Mitty. «Yalnız Çıkış» tabelasının durduğu yoldan geri geri çıkmaya çalıştı. «Bırak burada kalsın,» dedi bekçi. «Ben park ederim.» Mitty, arabadan indi. «Hey, kontak anahtarını vermedin.» «Tüh,» dedi Mitty anahtarı uzatırken. Bekçi arabaya atladı, küstah bir ustalıkla geri geri gitti, durması gereken yerde durdurdu arabayı.

Amma da kibirli herifler, diye düşündü Walter Mitty, Main Street'te yürürken; her şeyi bildiklerini sanıyorlar. Bir keresinde, New Milford dışında bir yerde, zincirlerini çıkarmayı denemişti de zincir dingillere dolanmıştı. Kurtarma aracıyla gelen bir adam çözmüştü zinciri, genç, sırtkan bir garaj işçisi. O günden sonra Bayan Mitty, zincirin çıkarılması gerektiğinde, arabayı hep bir garaja sürmeye zorlamıştı onu. Gelecek sefere kolumu askıya alacağım, diye düşündü, o zaman sırtamaya-baklar. Sağ kolumu askıya alırım ki zinciri tek başıma çıkarmamın zaten söz konusu olmadığını görsünler. Kaldırımdaki çamur yığınının tekmeledi. «Lâstikler,» diye mırıldandı kendi kendine, hemen bir pabuç mağazası aramaya başladı.

Kolunun altında pabuç paketiyle ana caddeye yine çıktı-ğında, Walter Mitty karısının öbür ısmarladığı şeyin ne olduğunu düşünmeye başladı. Waterbury'ye gelmek üzere yola çıkmadan önce iki kez söylemişti ne istediğini. Aslında, bir bakı-

ma kente yapılan bu haftalık yolculuklardan nefret ediyordu — her zaman yanlış bir şey alırdı. Kâğıt mendil mi acaba, diye düşündü, traş bıçağı mı? Hayır. Diş macunu, diş fırçası, karbonat, zımpara, yoklama, oylama? Vazgeçti. Gelgelelim karısı unutmuyacaktı. «Nerede o zimbirtı?» diye soracaktı. «O zimbirtının adını unuttum deme bana.» Gazete satıcısı oğlan, Waterbury duruşması! diye haykırarak geçti.

... «Belki de bu, belleğinizi tazeler. Savcı, sanık bölmesinde duran sakın adamın önüne ansızın ağır bir otomatik tabanca fırlattı. «Bunu daha önce hiç gördünüz mü?» Walter Mitty, tabancaya baktı, uzman gözlerle inceledi onu. «Bu benim Webley-Vickers 50.80'im,» dedi serinkanlılıkla. Duruşma salonunda heyecanlı bir uğultu dolaştı. Yargıç, tokmağını indirdi. «Ateşli silâhların hepsinde usta bir nişancısınız değil mi?» dedi Savcı kurnazca. «İtiraz ediyorum!» diye haykırdı Mitty'nin avukatı. Sanığın ateş etmesinin söz konusu olmadığını belirttik. Temmuz - ondört gecesi, sağ kolunun askıda olduğunu kanıtladık.» Walter Mitty, kaldırdı elini, geveze avukatlar hemen susturuldular. «Gelmiş geçmiş bütün silâhları gözönünde tutarak diyebilirim ki,» dedi sözcüklerin üstüne basarak, «Gregory Fitzhurt'ü doksan metre uzaklıktan *sol elimle* de vurabilirdim ben.» Duruşma salonu, birden karıştı. Bir kadın çığlığı, çılgın çığlıkları bastırdı ve ansızın güzel, kara saçlı bir kız, Walter Mitty'nin kollarına koştu. Savcı, bir tokat patlattı kızın yüzüne, Walter Mitty, iskemlesinden kalkmaya bile gerek görmeden herifin çenesine bir tekme indiriverdi. «Seni itoğlu it...»

«Tamam, köpek bisküisi,» dedi Walter Mitty. Durdu ve yine çevresini sardılar. Yoldan geçen bir kadın güldü. «Köpek bisküisi dedi,» dedi arkadaşına. «Şu adam, kendi kendine, 'Köpek bisküisi' dedi.» Walter Mitty, adımlarını hızlandırdı. Mağazalardan birine daldı, ama ilk önüne çıkana değil, sokağın ötesindeki daha ufakça bir mağazaya, «Köpek yavruları için bisküit istiyorum,» dedi tezgâhtara. «Özel bir marka mı efendim?» Dünyanın en hızlı silâh çeken silâkşörü bir an duraladı. «Kutunun üstünde, 'Köpekleri Havlatır,' yazıyor,» dedi Walter Mitty.

Berberdeki işi bir çeyrek sonra biter, diye düşündü Mitty saatine bakarken, saç kurutma sorunu çıkmazsa;

bazı günler kurutmakta güçlük çekiyorlardı. Otele kocasından önce gitmekten hoşlanmazdı; her zamanki gibi kocasını kendisini beklerken bulmak isterdi. Girişte, pencereye bakan büyük bir meşin koltuk buldu Mitty, lâstikleriyle köpek biskülerini yere bıraktı. Eski bir *Liberty* dergisi alıp koltuğa kuruldu. «Almanya Havadan Dünyayı Elegeçirebilir mi?» Walter Mitty, bombardıman uçaklarının, yıkılmış sokakların resimlerine göz gezdirdi.

... «Bombardıman genç Raleigh'nin işini bitirdi komutanım,» dedi çavuş. Yüzbaşı Mitty, yüzüne düşen dağınık saçlarının arasından ona baktı. «Yatırın oğlanı,» dedi bitkin bir sesle. «Öbürleriyle ben uçarız.» «Yapamazsınız bunu komutanım,» dedi çavuş kaygıyla, «Bu bombardıman uçağında hep iki kişi uçulur, herifler cehennem ateşine tutuyorlar bizi. Von Richtman'ın sahra çadırı burayla Saulier arasında bir yerde.» «Birinin o cephaneyi getirmesi gerek,» dedi Mitty. «Ben gidiyorum. Bir fırt konyak?» Çavuşa da kendine de birer içki doldurdu. Kurganın dışında savaş, olanca gümbürtüsüyle, olanca iniltisiyle sürüyor, kapılara yükleniyordu. Tahtaların yıkıldığını duydular, odada tahta parçaları uçuşmaya başladı. «Sona yaklaştık,» dedi Yüzbaşı Mitty gelişigüzel. «Barikat yıkılıyor,» dedi çavuş. «Bu hayat bir kere yaşanır, Çavuşum,» dedi Mitty hafif bir gülümsemeyle. «Yanlış mı yoksa?» Bir kadeh konyak daha doldurdu, dipledı bir yudumda. «Sizin gibi konyak kaldıracılaben bir adam daha görmedim yüzbaşım,» dedi çavuş. «Affınıza mağruren.» Yüzbaşı Mitty kalktı, o dev Weccley-Vickers otomatik silâhını kuşandı. «Cehennemde kırk kilometre yol alacaksınız yüzbaşım,» dedi çavuş. Mitty son konyağını da dipledı. «Düşünürsek,» dedi yavaşça, «nerede yol almıyoruz ki?» Top atışları hızlandı; makineli tüfeklerin rat-tat-tatları duyuldu, bir yerlerden yeni benzin-saçarların kötücül poketa-poketa-poketaları geliyordu. Walter Mitty, «Aupès de Ma Blonde»u mırıldanarak sığınağın kapısına yürüdü. Döndü, çavuşa el salladı. «Baybay!» dedi...

Omuzuna bir el vurdu. «Seni otelin her yerinde aradım,» dedi Bayan Mitty. «Neden bu eski püskü koltuğa sindin? Seni nasıl bulabilirim hiç düşünmedin mi?» «Barikat yıkılıyor,» dedi

Walter Mitty dalgın dalgın. «Efendim?» dedi Bayan Mitty. «O zımbırtıyı aldın mı? Köpek bisküitini? O kutuda ne var?» «Lâstiklerim,» dedi Mitty. «Dükkânda ayağına geçiremez miydin?» «Düşünceye dalmıştım,» dedi Walter Mitty. «Arasına düşündüğüm hiç aklına gelmiyor mu senin?» Karısı, yüzüne baktı. «Eve varır varmaz, ateşine bakacağım,» dedi.

İtince, hafiften alaycı bir ıslık sesi koyveren döner kapıdan dışarı çıktılar. Otopark, iki blok ötedeydi. Köşebaşındaki dükkânın önünde, «Beni burada bekle,» dedi karısı. «Bir şey unuttum. Bir dakika sürmez.» Bir dakika geçmişti. Walter Mitty, bir sigara yaktı. Yağmur başlamıştı, is dolu bir yağmur. Dükkânın duvarına yaslandı, sigarasını tüttürdü... Omuzlarını dikleştirdi, topuklarını yanyana getirdi. «Mendilin canı cehennem,» dedi Walter Mitty küçümser bir sesle. Son bir nefes çektikten sonra sigarasını söndürdü. Sonra dudaklarında soluk, titrek gülümseyişiyle idam mangasına çevirdi yüzünü; dimdik ve kıpırdamadan durdu, gururlu ve alaycı Walter Mitty, gizemini sonuna kadar koruyan. Yenilmez Kahraman.

VLADİMİR NABOKOV, 1899 yılında Rusya'nın St. Petersburg kentinde dünyaya geldi. Babası Rusya'nın tanınmış liberal devlet adamlarından biriydi. Nabokov, devrimden sonra ailesiyle birlikte Avrupa'ya göç etti. Cambridge'de okudu, uzun yıllar Berlin'de yaşadktan sonra Amerika'ya yerleşti. 1977'de İsviçre'de öldü.

Nabokov büyük bir üslupçudur. Dille, dilin imkânları ve sınırlarıyla alabildiğine oynar. Kişileri, ilk bakışta dil cambazlığı ağır basan bir kurmaca dünyasının kuklaları gibi görünürlerse de aslında çağdaş insan bilincinin en trajik taşıyıcıları arasındadırlar. Nabokov'un Amerikan döneminde yazdığı roman ve hikâyeler modern Amerika'nın kendine özgü kültür karmaşasını, ortalama Amerikalı'nın gülünç olduğu kadar da korkunç — ya da tersi — bilinç içeriklerini en çarpıcı bir biçimde dile getiren örnekler arasındadır. John Updike'dan Flannery O'Connor'a kadar birçok Amerikalı yazarın onu modern Amerikan edebiyatının başlatıcılarından biri saymalarının nedeni de budur.

İMGELER VE SİMGELER

I

Dört yılda dördüncü kez, onulmaz bir akıl hastası olan bir delikanlıya doğum günü armağanı olarak ne alacakları sorusuyla karşı karşıyaydılar. Hiçbir şey istemiyordu. İnsan elinden çıkma cisimler ona, ya yalnız kendisinin sezebildiği zararlı bir etkinlikle titreşen kötülük yuvaları, ya da kendi soyut dünyasında hiçbir yeri olmayan kaba ve rahatlatıcı varlıklardı. Onu alındıracak ya da korkutacak çeşitli şeyleri bir kenara bıraktıktan sonra (sözgelimi, makine cinsinden her şey yasaktı), anasıyla babası zararsız, ince, önemsiz bir armağan üzerinde karar kıldılar : içindeki on küçük kavanozda on çeşit meyve reçeli bulunan bir sepet.

Doğduğu zaman, çoktandır evliyidiler; şimdi de aradan yirmi yıl geçmiş, epeyce yaşlanmışlardı. Kadının silik, kır saçları rasgele toparlanmıştı. Ucuz, kara giysiler giyyordu. Yaşıtı başka kadınların tersine (sözgelimi, kapı komşuları Bn. Sol'un yüzü boyadan pembe ve mordu ve şapkası dere kenarında biten bir çiçek demetiydi), ilkyaz günlerinin bağışlamasız ışığına bembeyaz bir yüzle çıkıyordu. Eski ülkede oldukça başarılı bir iş-adamı olan kocasıysa şimdi, neredeyse kırk yıldır gerçek bir Amerikalı olan kardeşi Isaac'a tamamen bağımlıydı. Isaac'ı çok ender görüyorlardı ve ona «Prens» adını takmışlardı.

O cuma, her işleri ters gitti. Metro, iki durak arasında, kendisine can veren akımı yitiriverdi ve bir çeyrek saat boyunca, insan yüreğinin çalışkan atışıyla gazetelerin hisırtısından başka ses duyulmadı. Ondan sonra bindikleri otobüs saatlerce bekletti onları, geldiğinde de gürültücü liselilerle tıklım tıklım doluydu. Sanatoryoma çıkan kahverengi yoldan yürürlerken şakır şakır yağmur yağıyordu. Orada gene beklediler; her zamanki gibi, oğullarının ayaklarını sürüyerek geleceği yerde de (zavallı yüzü ergenlik lekeleri içinde, traşsız, asık suratlı, kafası karmakarışık) tanıdıkları ve sevmedikleri bir hemşire geldi, büyük bir neşeyle oğullarının gene canına kıymaya kalkıştığını söyledi. İyiydi, ama ziyaret rahatsız edebilirdi onu. Hastane personeli öylesine yetersizdi ve her şey öylesine karmakarışık ki, armağanlarını kapıya bırakmayıp bir daha geldiklerinde getirmeye karar verdiler.

Kadın, kocasının şemsiyesini açmasını bekledi, sonra onun koluna girdi. Kocası, her sinirlendiği zaman yaptığı gibi, titrek titrek öksürdü. Yolun karşısındaki otobüs durağının sundurmasının altına gelince şemsiyeyi kapattılar. Az ötede, sallanan, üzerinden sular akan bir ağacın dibindeki birikintide, yarı ölü, ufacık, uçmasını bile bilmeyen bir kuş, güçsüzce titriyordu.

Metro durağına kadarki uzun yolda hiç konuşmadılar. Kadın, kocasının şemsiyenin sapına sarılmış, seğiren, ihtiyar ellerine baktıkça (damarlar şişmiş, yeni kahverengi beneklerle kaplı), gözyaşlarının kabaran baskısını duydu içinde. Aklını bir şeye takmak için çevresine baktığında, acıma ve merak karışımı hafif bir sarsıntıyla, yolculardan birinin — koyu saçlı, kır-

mızı ayak tırnakları kirli bir kızın — daha yaşlı bir kadının omuzuna yaslanarak ağladığını gördü. Kime benziyordu o kadın? Rebecca Borisnova'ya benziyordu, kızı Soloveyçik'lerden biriyle evlenen — Minsk'de, yıllar önce.

Oğulları aynı şeyi son denediğinde kullandığı yöntem, doktorun deyimiye, bir yaratıcılık harikasıydı; eğer hastalardan bir başkası uçmayı öğrenmeye çalıştığını sanıp onu durdurmasaydı, başarılı da olacaktı. Asıl yapmak istediği, dünyasını yırtıp bir delik açmak, kaçmaktır.

Hezeyanlarının mekaniği, aylık bir bilimsel dergide yayınlanan karmaşık bir makaleye konu olmuştu, ama yazı çıkmadan çok önce, kocasıyla hastalığın ne olduğunu çıkarmışlardı. Herman Brink buna "inlemeli mani" demişti. Ender görülen bu durumda, hasta, çevresinde olan her şeyin, varlığına ve kişiliğine yönelik bir ima olduğunu sanır. Gerçek kişileri bu komp-lonun dışında tutar — çünkü kendisini öbür insanlardan çok daha akıllı sayar. Nereye gitse, olağanüstü bir doğa izler onu. Gökteki bulutlar ona bakarlar, ve ağır işaretlerle birbirlerine onunla ilgili, akıl almaz ölçüde ayrıntılı bilgiler iletirler. Gece olunca, karanlık karanlık sallanan ağaçlar, en gizli düşüncelerini el işaretleri yardımıyla tartışırlar. Çakıltaşları, lekeler ya da güneş ışınları, kesinlikle engellenmesi gereken haberleri yayan biçimler oluştururlar. Her şey bir şifredir ve her şeyin konusu kendisidir. Casusların kimi — cam yüzeyleri ya da durgun su birikintileri gibi — tarafsız izleyicilerdir; başkaları — dükkân camekânlarında asılı ceketler gibi — aslında onu linç etmek isteyen, taraf tutan tanıklardır; daha başkalarıysa (akan sular, fırtınalar) çılgın saldırganlardır, onunla ilgili düşünceleri saplantılarıyla doludur ve her hareketini iğrenç bir biçimde yanlış anlarlar. Hep tetikte olması, ömrünün her dakikasını, her zerreciğini, cisimlerin deviniminin çözülmesine adanması gerekmektedir. Soluduğu hava bile fişlenip dosyalanır. Uyandırdığı bu ilgi keşke yalnızca yakın çevresinde olsa — ama ne yazık ki öyle değil! Uzaklık çoğaldıkça, çılgın rezalet sellerinin oylumu ve sesi artmakta. Alyuvarlarının milyonlarca kez büyütülmüş karaltıları geniş ovalar üzerinde uçuşur; ve daha

uzaklarda da, dayanılmaz katılıktaki dağlar, granit ve inleyen çam ağaçlarıyla, varlığının en son gerçeğini özetlerler.

II

Metronun fırtınalı gürültüsünden ve pis havasından çıktıklarında, gün ışığının son artıkları sokak lambalarına karışıyordu. Kadın akşam yemeği için balık almak istiyordu, reçel kavanozlarıyla dolu sepeti kocasına verip eve gitmesini söyledi. Adam üçüncü kata çıkınca anahtarları karısına vermiş olduğunu anımsadı.

Sessizce basamaklara oturdu ve on dakika sonra karısı ağır adımlarla merdivenleri çıkararak, hafifçe gülerek, dalgınlığına baş sallayarak geldiğinde, gene sessizce ayağa kalktı. İki odalı dairelerine girdiklerinde adam hemen aynanın önüne geçti. Başparmaklarıyla ağzının kenarlarını gerdi ve korkunç bir maskeyi andıran bir yüzle yeni, akıl almaz biçimde rahatsız edici takma dişlerini çıkarıp onu kendisine bağlayan son uzun salya tellerini kopardı. Kadın sofrayı kurarken Rusça gazetesini okudu. Okumasını sürdürerek dişlerini gerektirmeyen, silik yemekler yedi. Havasını tanıyan karısı hiç konuşmadı.

Adam yattıktan sonra, kadın kirli iskambil kâğıtları ve eski fotoğraf albümleriyle oturma odasında kaldı. Eski çöp tenekelerini yağmurun dövdüğü küçük bahçenin karşısındaki pencerelerde solgun ışıklar vardı ve birinde siyah pantolonlu bir adamın, çıplak dirseklerini havaya dikerek yapılmamış bir yatağa uzandığı görünüyordu. Pancurları indirip fotoğrafları inceledi. Bebek olarak, bakışları öbür bebeklerinkinden daha şaşkıındı. Albümün iki yaprağının arasından, Leipzig'deki Alman hizmetçileriyle tombul yüzlü nişanlısı düşüverdi. Minsk, Devrim, Leipzig, Berlin, Leipzig, hiç de net olmayan eğik bir evin önü. Dört yaşında, parkta: Asık yüzüyle, alnı kırışık içinde, bakışlarını, herhangi bir yabancından çevirir gibi, hevesli bir sincaptan çevirmiş. Rosa Teyze, vıdıvıdıcı, kemikli, çılgın bakışlı, yaşlı bir hanım; kötü haberler, iflâslar, tren kazaları ve kanserli urlarla dolu titrek bir dünyada yaşayan — Almanlar getirip onu ve onu endişelendiren herkesi öldürene dek. Altı yaşında — insan gibi elleri ve ayakları olan harika kuşlar

çizip, büyükler gibi geceleri uykusuzluk çektiği zamanlar. Amcasının oğlu, şimdi ünlü bir satranççı. Gene o, sekiz yaşlarında, anlamak güçleşmiş bile; aralıktaki duvar kâğıdından korkuyor; bir kitapta, ıssız bir yamaçta kayalıklar ve yapraksız bir ağacın dallarından sarkan eski bir araba tekerleğini gösteren bir resimden korkuyor. On yaşında : Avrupa'dan ayrıldıkları yıl. O utanç, o acıma, o küçük düşürücü güçlükler, o özel okulda birlikte okuduğu acımasız, çirkin, geri zekâlı çocuklar. Sonra da, zatürenin peşinden gelen o uzun dinlenme sırasında, anasının babasının inatla çok yetenekli bir çocuğun doğal gariplikleri saydıkları küçük saplantılarının katılaşıp, mantıklı aşamalardan oluşan, onu sıradan kafalarca anlaşılmaz kılan hezeyanların geliştiği dönemi yaşamının.

Bunu, ve daha birçok şeyi kabulleniyordu kadın, çünkü ne de olsa yaşamak demek, güzelliklerin birbiri ardına yitmesini kabullenmek demekti — hatta onun için, güzelliklerin bile değil, güzelleşme olasılıklarının. Bilinmeyen bir nedenle kendisinin ve kocasının çekmek zorunda kaldıkları, dalga dalga gelen acıları düşündü, oğlunun canını akıl almaz bir biçimde yakan görünmez devleri; dünyadaki gizli ve hesaplanmasız olanaksız iyilik ve yumuşaklıkları; ezilen, harcanan, ya da çılgınlığa dönüştürülen bu iyiliklerin yazgısını; süpürülmemiş köşelerde kendi kendilerine şarkılar mırıldanan savsaklanmış çocukları; çiftçiden gizlenemeyen güzel yaban otlarını ve o korkunç karanlık yaklaşırken, çiftçinin maymunsu kamburluğunun, ardından parçalanmış çiçekler bırakarak gelişini, çaresizlik içinde seyretmek zorunda olduklarını düşündü.

III

Oturma odasından kocasının inlemesini duyduğunda geceyarısını geçiyordu. Az sonra, entarisinin üstünde, astragan yakalı, o güzel mavi sabahlığından daha çok sevdiği eski palto-suyla, sendeleyerek içeri girdi.

«Uyuyamıyorum!» diye bağırdı.

«Niçin?» diye sordu kadın, «niçin uyuyamıyorsun? O kadar da yorgundun.»

«Uyuyamıyorum, çünkü ölüyorum,» dedi adam ve divanın üzerine uzandı.

«Miden mi? Dr. Solov'u çağırayım mı?»

«Doktor istemez, doktor istemez,» diye inledi adam. «Canları cehenneme doktorların! Onu oradan hemen çıkarmalısınız. Yoksa biz sorumlu oluruz. Sorumlu oluruz!» dedi gene ve yatığı yerden fırlayarak oturdu, iki ayağını yere basıp yumruğuyla alnına vurdu.

«Peki,» dedi kadın sessizce. «Yarın sabah eve getiririz onu.»

Güçlkle eğilerek divandan yere kaymış birkaç iskambil kâğıdıyla bir fotoğrafı topladı: Kupa valesi, maça dokuzu, maça ası, Elsa'yla o hayvan sevgilisi.

Keyfi yerine geldi adamın, yüksek sesle konuştu :

«Her şeyi hesapladım. Yatak odasını ona veririz. Nöbetleşe, bizimiz gecenin bir bölümünü onun yanında, bir bölümünü burada divanın üstünde geçiririz. Sırayla. Doktor en az haftada iki kez gelip görür. Prens ne derse desin. Zaten diyecek pek bir şey bulamaz, çünkü böylesi daha ucuza gelir.»

Telefon çaldı. Telefonlarının çalması için olağan bir saat değildi bu. Adamın sol terliğı ayağından çıkmıştı; odanın ortasında, bir bebek gibi dişsiz yüzüyle karısına bakarken, topuğuyla terliğı arıyordu. İngilizcesi kocasınınkinden daha iyi olduğu için kadın açardı telefonları.

«Charlie'yle konuşabilir miyim?» dedi donuk bir kadın sesi.

«Hangi numarayı aramıştınız? Hayır. Yanlış numara.»

Ahize usulca yerine kondu. Eli, yaşlı ve yorgun yüreğine gitti.

«Korktum,» dedi.

Aceleyle gülümseyip, heyecanlı söylevine döndü gene adam. Gün ağırır ağarmaz gidip alacaklardı onu. Bıçakları kilitli bir çekmeceye koymak gerekecekti. Durumu ne denli kötü olursa olsun, başkalarına hiç de bir zararı yoktu.

Telefon ikinci kez çaldı. Aynı endişeli, tekdüze ses Charlie'yi istedi.

«Numaranız yanlış. Ne yaptığınızı söyleyeyim size: sıfır yerine O harfini çeviriyorsunuz.»

Hiç hesapta olmayan geceyarısı aylarının başına neşeyle oturdular. Doğum günü armağanı masanın üstünde duruyordu. Adam ayını höpürdeterek içiyordu; yüzü kızarmıştı; ikide bir bardağını havada çeviriyordu, şekeri eritebilmek için. Sasız başının kenarında, iri bir benin durduğu yerin biraz yukarısındaki damar çok belirgindi ve sabah traş olduğu halde, gümüş rengi sakallar görünüyordu çenesinde. Karısı bir bardak daha çay koyarken, gözlüklerini takıp parlak sarı, yeşil, kırmızı, küçük kavanozları inceledi yeniden. Beceriksiz, ıslak dudakları kavanozların üstündeki anlamlı etiketleri okuyordu: kayısı, üzüm, erik, ayva. Yaban elmasına geldiğinde, telefon gene çaldı.

Çeviren : Sinan Fişek

BERNARD MALAMUD : (1914-..... , Brooklyn, New York). Amerikan yazınında önemli bir yer tutan azınlık yazarlarının en tanınmışlarından. Yıkılmaya mahkûm eski değerleri inatla savunan Yahudi azınlığın, özellikle esnafın karanlık dünyasını, trajî-komik yapısını yansıtıyor. Geleneksel yazın anlayışı ile yenilikçiliği ustaca birleştiriyor. 1967 Pulitzer Ödülü.

TANRININ GAZABI

Emekli Zangoç Glasser, boz sakallı, kızarık mavi gözlü bir adam, en küçük kızıyla birlikte, İkinci Cadde, Altıncı Sokak yakınlarındaki üç katlı, kırmızı boyalı bir evin üst katında oturuyordu. Yukarı çıkmaktan da nefret ediyordu aşağı inmekten de; yorgundu, sinirliydi. Mahalledeki eski sinagogun meşeden kapılarına çiviler çakılmış, pencereleri tahtalarla örtülmüştü; ak sakallı haham, Detroit'teki oğluna gitmişti. Altmış beş yaşındaki zangoç, otuz dört yıldır büyük bir bağlılıkla hizmet ettiği sinagogdan, ufak bir emekli aylığıyla sigorta primi alıyordu. Yakınlarda ölen karısından olma tek çocuğu Lucille, telefonda kendine Luci diyen iri memeli, yirmi altı yaşındaki kızı, gündüzleri bir muşamba fabrikasında mukasebeci yardımcısı olarak çalışıyordu. Doğuştan basit, içine kapanık bir kızcağızdı. Evdeki telefon binde bir çalardı.

Sinagog kapandıktan sonra zangoç, Kanal Sokağı'ndaki bir sinagoga günde iki kez metroyla gitmeye başlamıştı. İlk karısının ölüm yıldönümünde, iki karısı için Tanrı'ya yakardı. «kadiş» söyledi, küçük kızı için de söylememekten güç alıyordu kendini. Arasıra bu kızcağızın yazgısından kaygılanıyordu. Neden kızıdan yana hiç talihli olmadım?

Yine de, ikinci kez dul kalmış biri olarak, Glasser pekâlâ geçinip gidiyordu Tanrı'ya şükür. Fazla şeyde gözü yoktu, üste-

lik yalnızken iyi çalışabilen bir adamdı. İlk evliliğinden olma kızlarını da pek görmüyordu. Helen, kırk, Fay, otuz yedi yaşındaydılar. Helen'in kocası içkiciydi, karısına doğru dürüst bakamıyordu, Glasser de arasına birkaç dolar yolluyordu kızına; Fay'ın bir guatrı vardı, beş de çocuğu. Evli kızlarını beş altı haftada bir yoklardı.

Daha bir seviyordu Lucille'i, bazan o da babasını seviyor görünüyordu. Bazan da hiç; tabii ikinci karısının çevirdiği dümenler yüzünden; ne doyumsuz bir kadındı o. Oysa kızının kendi adına büyük bir hırsı yoktu, arkadaşları azdı — arasına bir satıcıyla yemeğe çıkıyordu — evde kalabilirdi yani, garanti kalırdı. Kısa saçlısı olsun, uzun saçlısı olsun, hiçbir delikanlı ona birlikte yaşamayı önermemişti. Zangoç, bu tür ilişkiyi elbette onaylamıyordu ama zamanı geldiğinde karşı çıkmamaya karar vermişti. Tanrı büyük sevecenliğiyle görmezlikten geldikten sonra, başkaları bilmiş ne çıkar? Tanrı, şu anda bizce bilinmedik, gizemli bir nedenle izin vermediği bir şeye gelecekte pekâlâ verebilir, Lucille'in evlenmesi gerçekleşebilir. Eski ülkedeki dostlarını anımsadı Glasser, tutucu Yahudilerdi bazıları, yine de karılarıyla evlenmeden önce uzun yıllar birlikte yaşamışlardı. Bu da bir yaşam biçimiydi canım. Bazan ofası bozuluyordu. Hoşgörünün kapısını aralamayagör, sonuna kadar açılır, rüzgâr odalara doluverir. Şeytan da serin bir rüzgârda saklanıyor olabilir. Glasser titredi. Olsun, hepten yataksız bir yatak odası yerine soğuk bir oda olsun daha iyi. Yaşamı süresince dibi delik kova gibi durup duracak bir kız yerine, eninde sonunda resmen evlenecek bir kızı olmak daha iyi. Zangoç, bir sürü insanın umulduğundan çok daha iyi bir yazgıya kavuştuğunu gözleriyle görmüştü.

Akşamları, iş dönüşü, Lucille yemek yapardı, Glasser de o çalışabilsin ya da kurslarına gidebilsin diye mutfağı tek başına temizlerdi. Ayrıca, her Cuma günü, tepeden tırnağa temizlerdi evi, camları siler, yerleri parlatırdı. İki kez dul kaldığından, ev işi yapmaktan gocunmuyordu. Emekli zangoçun asıl büyük düş kırıklığının nedeni, kızının şu isteksizliğiydi. Ortayı bitirdikten sonra sekreter olmak istemiş, beş yıl geçtikten sonra, muhasebe yardımcısı olmuştu. Bir yıl kadar önce kızına

Jemişti ki, «Koleji bitirmezsen, bil ki asla yüksek ücret alamazsın.» «Artık arkadaşlarımdan hiçbiri koleje gitmiyor,» demişti kız. «Peki topu topu kaç arkadaşın var?» «Ben koleje başlayıp ayrılanları demek istiyorum,» demişti Lucille; sonunda Glasser, onu Hunter Koleji'nin gece kurslarına yazılması yolunda kandırabilmişti, her dönem iki kursa gidiyordu. Önceleri isteksizdi giderken, ama şimdi, arasına öğretmenlikten bile söz ediyordu.

«Bir gün nasılsa ben öleceğim,» dedi zangoç, «bir mesleğin olursa, sırtın yere gelmez.»

Aslında evde kalmış bir kız olabileceğini çıtlattığını ikisi de biliyorlardı. Kız, kaygılanmamış görünüyordu oysa babası geç saatte, kapı aralığından onun odasında ağıladığını duyuyordu.

Bir kere, sıcak bir yaz gününde baba-kız, okyanusa şöyle bir dalmak için Manhattan Plajı'na giden metroya atladılar. Glasser, yazlık cüppesiyle yirmi yıllık siyah fötr şapkasını giymişti; ayağında beyaz pamuklu çoraplarla, eskimiş, pırlamış siyah pabuçlar vardı, beyaz gömleğinin yakası açıktı. Sakalının bir bölümü soluk kahverengiydi, yüzü al aldı. Trende Lucille, kışına sıkı sıkı yapışan beyaz kot bir pantolonla kollarından tenezi görünen dantelli, kısacık bir mavi buluz giymişti; topuklu tahta pabuçlar vardı ayağında, kara saçlarından, ucu nerdeyse yirmi santimi bulan bir at kuyruğu örmüştü, yeşil bir kurdele bağlamıştı. Babası kızın açıkta kalan çıplak karnına, pantolonunun darlığına baktıkça utancından kızarıyor ama bir şey söylemiyordu. Bu kızın en önemli sorunu da bu ya, diye düşünüyordu, nasıl giyinirse giyinsin, söyleyecek tek sözü yoktur kimseye, bari kolej kursları ona bir ölçüde yardımcı olabilse bu konuda. Lucille'in altın benekli gri gözleri, mayoyla birazcık tombul görünen ama hiç de kötü sayılmayacak bir gövdesi vardı. Tıpkı babası gibi giyinmiş Yahudi bir din öğretmeni, karşı koltuktan gözlerini ona dikmişti; Glasser, kızının adamla ilgilediğini sezdi, gelgelelim biraz sonra yine bilinçle asıldı yüzü. Kızına karşı hem sevgi hem de küçümseme duydu.

Eylül'de Lucille oyalanmaya başladı, sonra da gece kurslarına yazılmayacağını söyledi. Zangoç hem tatlı yoldan, hem zorbalıkla kandırmaya çalıştı onu, yine de kızı kararından cay-

dıramadı. Bir saat kadar avaz avaz bağırdıktan sonra kız kendini tuvalete kilitledi, babasından, çiş geldiğine ilişkin bir yemin koparmadan dışarı çıkmadı. Ertesi gün, işten geç döndü, babası, akşam yemeği için kendine bir yumurta pişirmek zorunda kaldı. Tartışma böylelikle son bulmuş oldu : Lucille kurslara dönmedi. Bunun acısını çıkarırcasına, odasındaki telefon daha sık çalmaya başladı, almacı kapar kapmaz, Luci diyordu. Luci giysiler aldı kendine, yüzücülerin giydiği esnek mayolardan aldı, iki deri etek, yeni sandaletlerle pabuçlar aldı ve aldıklarını değişik bileşimlerle, çarpıcı renklerle giyip kuşanmaya başladı, babası, daha önce hiç görmemişti üstünde bunları. Sesini çıkarmadı, kızının evlenmeye kararlı olduğunu düşündü. Kapıya kadar gelip arayan olmamasına karşın, sokağa daha sık çıkıyordu Luci. Bırak gitsin, diye düşünüyordu Glasser. Televizyonu izliyor, kızı dönmeden önce uyuyakalıyordu genellikle. «Akşam nasıl geçti?» diye sordu bir sabah. «Orası beni ilgilendirir,» dedi Luci. Düşlerinde, kızını kısa etekleri yüzünden azarlıyordu; eğildi mi, kıcı görünüyordu. Hele «kızıışmış don» dediği o kısacık şort, bir de artık sürekli kullandığı göz kalemi ve mor far yüzünden.

Bir gün zangoç Kanal Sokağı'ndaki tapınaktayken Luci, İkinci Caddedeki evden taşındı. Mutfak masasının üstüne bıraktığı çizgili kâğıda, siyah mürekkeple, kendi hayatını yaşamak istediğini, onu arada sırada telefonla arayacağını yazmıştı. Zangoç, ertesi gün muşamba fabrikasını aradı, bir adam, kızının işten ayrıldığını söyledi. Onun evden böyle apar topar gitmesine yürekte kırıldığı halde, zangoç, Tanrı'nın yardımıyla bunda bir hayır olabileceğini düşünüyordu. Biriyle yaşıyorsa, tek istediği, bari dürüst bir Yahudi'yle yaşıyor olmasıydı.

Üçüncü Caddede, bir gece Helen'in evinden dönerken bir orospuyla karşılaştı. Otuz yaşlarında görünen, aşırı boyanmış bir kadındı, selâm vermeye kalkışmadı bile. İhtiyara bir göz attıktan sonra yoluna gitti, gelgelelim onu görünce birdenbire içi kabardı ihtiyarın. Glasser yüreğine bir ağırlığın yerleştiğini duydu, Tanrı'ya yalvarmak geçti içinden ama yapamadı. Beş dakika süreyle yalpalayan gövdesinin ağırlığını bastonuna yaslayarak durdu, yürüyemedi. Orospu, adamın benzi atmış yü-

züne baktıktan sonra hızla uzaklaşmıştı. Eğer bir delikanlı telefon direğine dayadıktan sonra evine götürecek polis arabasını çağırmasa, adamcağız sokakta yıkılıverecekti.

Evde, Luci'nin, yatağıyla bir iskemleden başka içinde hiçbir eşya bulunmayan bomboş odasının duvarlarına vurdu sıkılı yumruklarını. Ağladı, inledi.

En büyük kızına telefon etti, müthiş korkusunu aktardı ona.

«Nasıl bu kadar kesin olabilirsin?»

«Yüreğimde duyuyorum. Keşke bilmeseydim, ama biliyorum.»

«Öyleyse kan çekmiş,» dedi Helen. «Olduğundan başka türlü olamaz: hiçbir zaman güvenmemiştim ona.»

Glasser kapattı, Fay'i aradı.

«Ne diyeyim,» dedi Fay, «bunu bekliyordum, böyle durumlarda ne denir ki?»

«Ne yapalım dersin?»

«Tanrı'ya yakar, yardım iste, başka ne yapabilirsin ki?»

Zangoç telâşla sinagoga gitti, Tanrı'dan işe el atmasını diledi. Evine döndüğünde yükü azalmamıştı, aşağılanmıştı, zavallıydı. Yumruklarını göğsüne indiriyordu habire. Ona daha sert davranmadığından ötürü kendini suçluyordu. Tanrı'yı gücendirmişti besbelli; bu tür bir kız olduğundan ötürü nasıl öfkeleniyordu Luci'ye, onu cezalandırmanın çeşitli yollarını düşünüyordu. Aslında eve dönmesi için ona yalvarmak istiyordu, iyi bir kadın olması, yüreğindeki bu acıyı azaltması için.

Ertesi gün, hava aydınlanmadan uyandı, kızını bulmakta kararlıydı. İyi ama orospu olmuş bir kızı nerede ararsın? Birkaç gün, onun telefonunu bekledi, telefon gelmeyince de Helen'in öğüdüne uyarak danışmayı aradı. Luci Glasser adlı birine yenilerde bir telefon numarası verilmiş miydi?

«Luci Glasser değil, Luci Glass diye biri var,» dedi santral.

«O numarayı verir misiniz?»

Santral, ateşli üstelemelerine dayanamayarak telefon numarasının yanısıra adresi de verdi, Dokuzuncu Caddede, merkeze yakın bir yer. Eylül'dü daha, yine de zangoç kışlık paltosunu giydi, lâstik uçlu ağır bastonunu aldı. Batı Ellinci So-

kağa giden metroya bindi, kendi kendine mırıldanıyordu, Doku-zuncu Caddeye yürüdü, geniş, yeni, turuncu boyalı bir yapıya.

Yağmur arasına serpiştiriyordu, gün boyunca apartmanın karşı kaldırımında bekledi, geceyarısına doğru göründü kızı; o zaman ardına düştü. Luci hızlı adımlarla, sekerek, hiçbir kaygısı yokmuşçasına yürüyordu. Tam koşup ona yetişeceği sırada, bir taksi çağırdı kız. Glasser bağırdı, kimse dönüp bakmadı.

Sabah, telefon etti kızına, Luci, kimin ettiğini biliyormuşçasına telefonu açmadı. O akşam Glasser bir kez daha turuncu apartmana gitti, karşı kaldırımında bekledi. İçeri girip kapıcıya kat numarasını sormayı düşünmüştü bir ara ama utanmıştı. O gece, saat onbirde çıktı Luci. Giyinişinden, boyanışından, kuşklarında yanılmadığını hemen anladı Zangoç.

Kırksekizinci Sokağı dönüp Sekizinci Caddeye yürüdü, Luci. Acele etmeden, sallanarak yürüyordu. Kaldırımlar, suskun adamlarla, çarpıcı giysilere bürünmüş kadınlarla doluydu. Trafik yoğun, her yan ışıklar içindeydi, öyleyken, uzun cadde, karanlık ve uğursuz görünüyordu. Bazı dükkânlarda, aydınlık camekânlarda sevişen çiftlerin resimleri göze çarpıyordu. Zangoç kendi kendine homurdandı. Luci, mor ipekten, kırmızı pul-larla bezenmiş bir buluz giymişti, eteği yok denilecek kadar kısaydı, siyah file çorapları bacaklarına sıkı sıkı yapışmıştı. Köşede bir an durakladı, biraz ötedeki kızlar kümesinden ayrıldı. Yoldan geçen erkeklerle konuştuğu oluyordu arasına, içlerinden bir-ikisi duralayıp onunla konuşuyorlardı; sonra yine beklemeye koyuluyordu. Adamın biri usulca birşeyler söyledi, o da kulak kesildi. Hemen bir dükkâna girip telefon etti, çıktığında babası, yarı ölü bir halde kapıda bekliyordu. Yürüyüp geçti.

Öfkeyle seslendi babası; ürkek ve şaşkın, dönüp babasına baktı. Boyaların altında, takma kirpiklerin, kıpkırmızı dudakların altında yüzü sapsarı kesilmiş, gözleri acıyla dolmuştu.

«Eve dön baba!» diye haykırdı korkuyla.

«Bir Yahudi kızı nasıl babasına böyle korkunç bir şey yapabilir, söyle?»

«Eve dön baba!»

«Sana ne yaptım ki bana böyle davranıyorsun?»
«Seninle ilgisi yok. Bu yaşama biçimini sevdiğim için böyle davranıyorum. Herkesin sandığı kadar kötü değil.»
«O kadar kötü değil evet, daha beter; iğrenç.»
«İğrenç bulmazsan hiç de öyle değil. Eskisi gibi yalnız değilim artık. Her çeşit insanla tanışıyorum — bazı Yahudilerle de.»

«Tüm uğursuzluklar yağsın başlarına.»
«Sen kendi hayatını yaşa, bırak ben de benimkini yaşayayım.»

«Tanrı lânetler seni. Etini çürütür.»
«Sen Tanrı değilsin,» diye haykırdı Luci ansızın öfkele-nerek.

«Erkek delisi orospu,» diye bağırdı zangoç, bastonunu salladı.

Bir polis memuru yanaştı yanlarına. Luci koşarak kaçtı. Adamın sorularına karşı, zangoç, sesini bile çıkarmadı.

Kızını bir daha aradığında, Luci ortalıkta yoktu. Turuncu apartmana girdi; kapıcı Bayan Glass'ın taşındığını söyledi, ne-reye taşındığını bildiremezdi. Glasser üstüste birçok kereler uğradığı halde, kapıcı hep aynı şeyi söyledi. Telefon etti, banda alınmış bir santral sesi, telefonun kesildiğini bildirdi. Zangoç, Fay ile Helen'in yalvarmalarına aldırmadan sokakları dolaşıp aradı kızını. Zorundayım, diyordu. Nedenini sordular. Öfkeden ağladı. Sekizinci ve Dokuzuncu Caddelerde dolaşan sokak ka-dınları arasında aradı onu, Broadway'de aradı. Arasıra, küçük, böcek dolu otellere girip onun adını veriyordu; kimse tanı-mı-yordu. Bir ay geçti. Bir Ekim gecesi, geç saatte onu Birinci Caddede, Yirmiüçüncü Sokağın yakınında gördü. Luci, kaldı-rımın kenarında duruyordu, hava soğuk olmasına karşın palto giymemişti. Kalın beyaz bir kazakla, aynalı, kısacık bir deri etek vardı üstünde. Madeni çerçeveli, üç buçuk santimetre-lik yuvarlak bir ayna, eteğinin arkasına, şişman baldırlarının tam üstüne gelen bölgeye dikilmişti, yürürken kalçalarına vu-rup duruyordu. Önünde, kasiğında da yuvarlak bir ayna vardı, eteğin ucu, boydan boya yürek biçiminde küçük-küçük aynalarla donanmıştı.

Glasser karşıya geçti, kızı o korkulu tanışıklık anını atlata kadar bekledi.

«Lucille,» diye yalvardı ona, «gel, babanla eve dön. Kimseye tek şey söylemeyiz. Odan duruyor.»

Öfkeyle güldü Luci, uzaklaştı. Şişmanlamıştı, hantallaşmıştı. Ardından geldiğini görünce, küfürler etti babasına. Zangoç telâşla karşı kaldırıma geçti, karanlık bir eşikte beklemeye başladı.

Luci, kaldırımda gidip geliyordu, yanına bir erkek yaklaşır yaklaşmaz hemen lâf atıyordu. Bazan adam duruyor, konuşuyordu onunla. O zaman birlikte arka sokaktaki yıkık, karanlık, kaçak çalışan otele gidiyorlardı, yarım saat sonra yine Birinci Caddeye dönüyordu Luci, Yirmiüçle Yirmiikinci Sokağın arasında duruyor, bazan yukarıya Yirmidördüncü Sokağın oralara gidiyordu.

Zangoç izliyordu onu, yaprakları dökülmüş bir ağacın altında, karşı kaldırımda bekliyordu. Orada olduğunu biliyordu kız. Bekliyor. Gecede kaç iş çıkarttığını sayıyor. Varlığıyla cezalandırıyor. Orosuyla babasının üstüne Tanrı'nın gazabını çağırıyor.

J. F. POWERS: (1917-....., Jacksonville, Illinois). Powers, değişen bir dünyaya, o hızla değişen toplum koşullarına ayak uyduramayan, katı kurallarla yetiştirilmiş kişilerin dramlarını ve-riyor yapıtlarında.

YİĞİT KADIN

Berbat bir yemeği bitirip tatlıya gelmişlerdi. Peder Nulty, Bayan Stoner'a sırtını döndü, masada uzun bir süredir suskun oturan Peder Firman'a baktı, «Eee John,» dedi, «Senin piskopos geliyormuş gelecek hafta, kiliseye katılma törenlerine.»

«Ya,» diye atıldı Bayan Stoner, «akşam yemeğine hem. Bi ři diyim mi, yine gelecek yılki gibi az yiyecek olursa—»

Peder Firman nasıl olduysa bu cıkışı göğüsledi. «Bayan Stoner, piskoposun sağlık durumu iyi değil. Siz de biliyorsunuz.»

«O kadar uğraş didin, o güzelim yemekleri hazırla, sonra,» Bayan Stoner, Peder Nulty'den yana bakarak suratını astı.

«Ben olsam  z lmezdim Bayan Stoner,» dedi Peder Nulty. «Hiçbir yerde fazla yemez piskopos.»

«Garip doğrusu. şu yeni gelen Bayan Allers da onlardayken çok iyi yediğini söylemişti,» diye diretti Bayan Stoner, sonunda da baklayı ağzından cıkardı, «ama pis yalancının tekidir o!»

Bozulduğunu belli etmemeye  alışan Peder Nulty, sordu, «Bayan Allers kim?»

«Kutsal Ha 'ta görevli,» dedi Bayan Stoner.

«Oranın kâhyası,» diye açıkladı Peder Firman, Bayan Stoner'ın s zediş biçiminden, kadının oranın görevli papazı olduğu anlamı cıkarılabiliirdi çünkü.

«Bu yılki yemeğin altından nasıl kalkacağım bilmem,» dedi Bayan Stoner.

Peder Firman homurdandı. «Her zamanki gibi Bayan Stoner.»

«Hıh! Hepsini kaldır çöpe at! İş mi yani?»

«Tatlı var mıydı?» diye sordu Peder Firman soğuk bir sesle.

Bayan Stoner masadan fırladı, mutfağa daldı, kendi kendine söyleniyordu bir yandan. Doğum günü pastasıyla döndü. Pastayı sofranın ortasına sürdü. Önlüğünün cebinden kocaman bir kibrit çıkararak Peder Firman'a fırlattı.

«Şu piskoposu sevemedim gitti,» dedi «oldum bittim sevemedim. Hele zavallı Ellen Kennedy'yi Peder Doolin'in mirasından yoksun bırakışından sonra!»

Yine mutfağa gitti.

«Doolin'le kâhyası üstüne çirkin dedikodular dolaşıyordu, değil mi?» diye sordu Peder Nulty.

«Dolaşıyordu mutlaka,» dedi Peder Firman. «Pazar geceleri onu sinemaya götürüyor diye. Adamcağız öldükten sonra piskopos, Ellen Kennedy'yi vasiyetin dışında bıraktı, yalnız, duyduğuma göre özel bir aylık bağlamışmış, öyle dediler.»

«Şu piskoposu hiç sevmiyorum,» dedi Bayan Stoner pasta bıçağıyla dönerken, «Adam dediğin Piskopos Doran gibi olur!»

«Biliyoruz,» dedi Peder Firman. «Tepeden tırnağa erkek, tepeden tırnağa papazdı.»

«Mal-mülk konularında da uzmandı,» dedi Peder Nulty.

Peder Firman, kibriti çaktı.

«Aman kibriti iskemleye sürtmeyin!» diye haykırdı Bayan Stoner, ne var ki gecikmişti.

Peder Firman mumu yaktı — dikkati çekecek ölçüde uzun ve sarıydı mum, adak mumunu andırıyordu; kesin bilemezdi tabii. Titreyen alevi gözlediler.

«Işıkları unutuyordum!» dedi Bayan Stoner, kalkıp söndürdü ışığı. Yine mutfağa koştu.

Papazlar, mum ışığında, bir sessizlik anı paylaştılar.

«Doğum günün kutlu olsun John,» dedi Peder Firman yumuşak bir sesle. «Elli dokuzunu bitirdin değil mi?»

«Bilmezlikten gelme Frenk,» dedi Peder Firman, «bir yaş aramız var.»

Pedel Nulty gülümsedi, titreyen ışıktaki ön dişlerinin altın dolguları parladı, yakası daha bir beyaz duruyordu karanlıkta, geçmiş günlerde en azından iyi cins şaraplarla doldurulan kadeh yerine, su bardağını kaldırdı; Peder Firman'la bardaklarını tokuşturdular.

«Nice yıllara John.»

«Söndürün mumunuzu,» dedi Bayan Stoner odaya girerken. Peder Firman'ın mumu söndürmesini elektrik düğmesinin yanında dikilerek bekledi.

Tatlıdan hoşlanmıyordu Bayan Stoner, tabakları mutfığa götürmeye başlamıştı; pastalarla kahvelerini telâşla bitiren rahipler, çalışma odasına geçtiler.

«Almaz mıydın John?»

Peder Nulty, bir puro uzattı.

«Şu kahrolası ülser, Frank.»

«Senin durumun yine, iyi.» Rahip Nulty bir puro yaktı, uzun, kara bacaklarını üstüste attı. «Fish Frawley, bir Filipinli ayarlamış. Duymuş muydun?»

Peder Firman, öne eğildi, ilgilenmişti. «Kâhya kadını defetti, öyle mi?»

«Öyle ya. Kadın her işe burnunu sokuyormuş galiba.»

«Burnunu sokuyormuş demek?»

«Yaa. Dedikodu ediyormuş durmadan. Fish, kasabadan iki oğlanla tanıştırmış onu. 'Bunlar yeğenlerimdir desem, inanır mısın?' diye sormuş. Hepsi bu. Ertesi hafta kasaba gazetesi, Erie'deki yeğenlerinin rahibi yoklamaya geldiklerini yazmış. Fish, bu olaydan sonra kâhya kadına Doğu'ya, ana-babasını görmeye gideceğini söylemiş, inandırmış kadını, oysa ana-sıyla babası çoktan ölmüşlermiş. Gazete, bu olayın peşini de bırakmamış. Fish, hemen dönmüş kasabaya, toplamış milleti, vaazında bu olaylardan söz etmiş uzun uzun. Bu arada Filipinliyi de ayarlamış.»

Peder Firman, keyifle kıpırdandı koltuğunda. «Tam Fish'e göre bir numara Frank. Ancak o bunun üstesinden gelebilir.»

Boş gözlerle parmaklarının ucunu inceledi. «Bir Filipinliyi böyle bir yere getiremezsin.»

«Olabilir,» dedi Peder Nulty. «Fish, Minneapolis'e oldukça yakın bir yerde. Şey, Marmion Hall'dayken, bizi nasıl işlettiğini anımsıyor musun, hepimizi?»

«Hiç unutmuyum!» Peder Firman'ın gözleri olayı anımsamıştı. «Yeni yılın ilk günü uyandığımızda bir de baktık ki, helâ kapakları tepeden tırnağa boyanmış!»

«Mutlu ve de Kutlu Sünnetler. Ha ha!» Peder Nulty, sarılarak öksürmeğe başladı.

Tam toparlanacağı sırada bir sivrisinek kondu eline. Şaplağı indirmeden önce hayvanı bir an inceledi, sonra usulca kaldırdı elini, ölü sivrisineğe şöyle bir baktı, bir vuruşta onu boşluğa bırakıverdi.

«Bunların yalnız dişileri sokuyor,» dedi.

«Bilmiyordum,» dedi Peder Firman.

«Yaa...»

Bayan Stoner, çalışma odasına geldi, oturdu. Sökük dikiyordu, Peder Firman'ın siyah çoraplarını yamaması gerekiyordu.

Peder Nulty'ye bakıp tatlı tatlı gülümsedi. «Atom bombasına ne dersiniz Peder?»

«Ne diyeyim ki?» dedi Peder Nulty.

Bayan Stoner gülümsemekten vazgeçti. Peder Firman esnedi.

Bir konu daha açtı Bayan Stoner: «Şu dine dönen komünisti okudunuz mu Peder?»

«Daha önceden Kilise'ye bağlıymış,» dedi Peder Nulty, «tam bir dine dönme sayılmaz Bayan Stoner.»

«Öyle mi? Ben de onu dinimize dönmüşler listeme eklemiştim.»

«Aslında bu, dine dönmekten de iyi sayılabilir çünkü, şey... yolunu yitirenin yuvayı bulması gök katında çok daha büyük bir sevinç yaratır Bayan Stoner.»

«Ya o Temsilciler Meclisi üyesi kadın?»

«Evet. O sayılabilir, kesinlikle.»

«Ya Henry Ford'un torunu? Onu da geçirdim listeye.»

«Tabii.»

Peder Firman bu kere yüksek sesle esnedi, çenesini tuttu. «Ama onunki nikâhla oldu Peder,» dedi Bayan Stoner. «Hep söylerim, evlenme yoluyla dine dönenlere dikkat etmek gerekir.»

«Haklısınız, yine de dönmüş sayılır Bayan Stoner. Unutmayın, Kardinal Newman da onlardandı.»

Bayan Stoner, etkilenmiş benzemiyordu. «Henry Ford'un soya fasulfasından ne dümenler çevirdiğini biliyorum ben peder.»

«Ben okumadım o haberi.»

«Ya *Readers Digest*'te okudum, ya da ona benzer bir dergide.»

«Yaa..» Peder Nulty kalktı, Peder Firman'a elini uzattı. «Güzel bir akşamdı John,» dedi.

«Hirohito da sıradaymış duyduğuma göre,» dedi Bayan Stoner, dine dönenler konusunu bırakmadan.

«Bekleyelim ve görelim Bayan Stoner,» dedi Rahip Nulty. Rahipler, kapıya yürüdüler.

«Bizim de evimiz var John.»

«Tabii. Yine gel Frank. İyi geceler.»

Peder Firman, Peder Nulty'nin kaldırımın kıyısında duran arabasına doğru gidişini gözledi. Tel bölmeyi kapadı, sundurmanın ışığını yaktı. Merdivenlerin başında duraladı, yatmaya karar verdi ansızın. Yine de önce çalışma odasına girdi.

«Öff!» dedi Bayan Stoner. «Hiç gitmeyecek sandım. Saat sekizi geçti.»

Peder Firman, sallangaçlı iskemlesine oturdu. «Sık görüşmüyoruz,» dedi.

«Pes!» diye haykırdı Bayan Stoner, çuha sedir örtüsünün üstüne kutsal çoraplarını fırlatıp attı. «Pabucunuzda çivi olduğuna kalıbımı basarım.»

«Size baktığımı söylemiştim.»

«Bir daha bakın öyleyse. Tırnaklarınızı da kesin, neden kesmiyorsunuz? Zaten işim başımdan aşkın.»

Peder Firman, cebini karıştırıp haplarını aradı, bir tane buldu, yuttu. Başını iskemlenin arkasına bıraktı usulca, gözlerini yumdu. Kadının odada dolaştığını, gerekli hazırlıkları ya-

tığını duyuyordu; bilirdi — çekmecede uçı sivri bir kurşun kalemın aranışı, günlük takvimden bir sayfanın yırtılışı, en sonunda da, iskambil masasının sürülüşü, masanın bacağıının kendi bacağına bitişişi.

Gözlerini açtı. Bayan Stoner, ayaklı lâmbayı hızla masanın yanına çekti, boncuklu püskülleri gölgede şingırdamaya bıraktı. İskemlesini tam karşıya yerleştirdi. Oturdu, sabahıtanberi ilk kez güldü rahibe. Şimdi mutluıydu.

Kâğıtları toparladı, eski bir nehir kumarbazının bile-isteye umursamadığı bir ustalıkla karıştırmaya başladı, dikine durdurarak, dizerek, parmaklarının arasında dolaştırarak, dirseklerine doğru yayıp toplayarak, çatlatarak. Neden sonra hepsi, rahibin önüne evcil bir deste görünümünde çıktılar.

«Kesor misiniz?»

«Siz kesin,» dedi rahip. Bayan Stoner, oyuna girmeye can atardı.

Silik, öc dolu bir gülümseyişle baktı rahibe, bir kâğıt çekti, hemen atıp bir başkasını aldı; kâğıdın yüzünü yere sıkıca yaptırtırtışından, elindeki as herhalde, diye düşündü rahip.

Her zamanki gibi yine kapmıştı iyi kâğıtları, rahibin serinkanlılığı onda olsa, zekâsı da biraz daha yüksek bir düzeyi tutturabilse, kimse başa çıkamazdı onunla. Oıysa rahip, Bayan Stoner'ın asla edinemeyeceğı birtakım bilgilerle donanmıştı — sırasında atılma, tetik durup bekleme yöntemleriyle. Bayan Stoner'ın tek yöntemiıyse, saldırııydı, her zaman, her durumda saldırı, yalnızca bir konuda bu kuralın dışına çıkardı ve şaşırtırdı: en son ve en can alıcı sonucu elde etmek adına, öteki hünerlerini gözden çıkarabilirdi, yeter ki son kâğıtları tek tek ve yürek yakıcı bir biçimde masaya açabilsin.

Oıyunu, göze gözdü, dişe diş değil, gelgelelim onun adına başka tür bir oyun düşünülemezdi ki; yapısı buıydu, bir aslan yapısı; rahip, onun yırtıcılığını bu yüzden bağışlayabiliıyordu, tenin kusurları anlaşılabilirıdi evet, oıysa kendisinin sorunu, kişisel istencine bağılıyđı ve ölümcüldü. Onun gibi kâğıtları her çekışinde terleyip ille de Tanrı'ya yakarmııyordu rahip, kuralların çiğnenmemesi için gözlerini dört açıyor, kadını kızıştırtmak

için arasıra kâğıt kesmeye davranıyor, içindense gizli gizli bir as çekmeyi kuruyordu.

Bayan Stoner'ın elinde tek kâğıt kalmıştı şimdi, gizini açığa vurmasının tam sırasıydı, keyifle oyalanıyordu, şöyle bir gülümseyerek, uğratacağı bozgunun ipuçlarını vererek. Sonunda, kâğıdı masanın üstüne fırlattı — işte buyurun! Rahibin sandığından bir koz fazla vardı elinde. Gizlice desteden mi yürüttü ne? Yoo, asla o kadar ileri gitmezdi, böyle bir tavır dürüstlikle bağdaşmazdı, kurallara yancızmekten bile kötüydü, kî arasıra kendiliğinden, istemeden oluverirdi bu yancızme; cysa rahibin karşısındaki kadın, hep dürüstlükten yanaydı. Üstelik gözünü üstünden ayırmamıştı ki.

Tanrı, üzüm bağlarını doluyla kasıp kavururdu, firavun incirlerini kırağıyla kavururdu, sürüleri yıldırımlara bırakırdı, gelgelelim Bayan Stoner öyle mi? Tanrı, nasıl bir belâ yollamıştı Rahip Firman'ın başına onun aracılığıyla! Hiç kuşkusuz, başka bölgelerin papazlıklarında, dünyanın başka ülkelerinde de böyle berbat kâhyalar dolanıp duruyorlardı, evet ama... evet. Bu gün, kendisinden daha kötü durumda olan iki rahibin adlarını hemen verebilirdi sözgelimi. Bir, hadi iki tane olsun. Cronin sözgelimi. Onun yanındaki çarpuk çarpuk sarışını ele alalım, altmışında zavallı, öyleyken, piskoposun armağanı o kuyruklu piyanoyu dan-dan diye durmadan çalışı, Mayo Kardeşler kliniğindeki o guatr ameliyatını ballandırarak anlatışı yok mu, ameliyat parasını da pispokos vermiş, sonra kilise Buick'i-nin kornasını yoldan geçen tanımadık rahiplere zart zurt öttürüşü, neymiş, hepsi aynı yolun yoldaşlarıymışlar. Tabii o daha kötüydü canım. İnsanı canından bezdirirdi, öyle ya. Cronin de kalkmış, aslında kötü bir insan olmadığını söylüyor, iyi iyi, zaten Cronin ne sanki? Düzenbazın teki değil mi?

İş bu noktaya geldiğinde, kimse Bayan Stoner'ın kötü olduğunu ileri sürebilir miydi? Hayır. O da söyleyemezdi, düzenbazın teki olmadığına göre, söyleyemezdi. Bazı özellikleri vardı Bayan Stoner'ın. Temizdi. Berbat yemekler pişirdiği, orgu çalmayı beceremediği, gerekli anlarda üyelerden bağış toplamadığı, kumar toplantılarına gidip dilini tutamadığı halde — yine de temiz kadındı doğrusu. Her şeyi yıkardı. Arasıra iç göm-

leği, eteğinin altından paraşütçü askerlerin iş donları gibi bembeyaz sarkardı; değdiği her nesneyi temizlerdi. Durmadan yı-kardı. Temiz kadındı.

Başka özellikleri de vardı elbet — ya da kusurları diyelim. Her şeye burnunu sokardı — ama her şeye, yine de yalnızca burnunu sokma adına yapmazdı bunu, hep bir nedeni olurdu. Başka yaptıklarını da hep bir nedene bağlı olarak yapardı. Dua törenlerinde, dua kitaplarının satışında milleti kazıklardı ama hep yoksullar için. Gazetelerle dergilerin durduğu sepeti sıkı denetimden geçirirdi, rezalet çıkmasın diye tabii. Vaftiz bel-gelerini, nikâh kayıtlarını karıştırırdı, tabii Peder ortalıkta yok-sa, elden ne gelir ve böylelikle bir keresinde birinin piç oldu-đunu ortaya çıkarmıştı, zavallıyı defetmişti kiliseden, ne diye-ceksin... zamanın yozlaşmış, katı ahlâk anlayışı. Yanlış evli-liklere burnunu sokmaktan geri kalmazdı, hem de kurbanların yanında, ne yapsın zavallı, bu yüzden az acı çekmemişti ki, kocasının bir madende gömülü kalışından bu yana acısı sü-rüyordu. Rahip, şaşkın bir çift eğüt verirken yakalamıştı onu bir keresinde, yabancılarla evlilik ancak bir tek haklı nedene dayanabilir diyordu — çocuğa ad vermeye, o da — o neydi sahi?

Rahibin kitaplarını gizlerdi, sigara içmesini engellerdi, dostlarını seçerdi (genellikle de meslekdaşı kâhyaların yanında çalıştıkları rahipleri), hava karardıktan sonra uğrayanlara söv-güler yağdırırdı, eğlenceden anlamazdı, iskambil oyununun dı-şında, o zaman da çok iç kapayıcıydı gülmececi, çok iç ka-payıcı, her sabah Ayın sırasında asık suratla otururdu bir kö-řede. Ama Ayın'e katılırdı ya, bazan kiliseyi bomboş olmaktan kurtarırdı böylece. Gün boyunca sinir bozucu işler yapardı. Geceye kadar sinir bozucu sözler söylerdi. Yaşamının en iyi yıllarını ona verdiğini söylemişti. Gerçekten mi? Belki de — çünkü madenci ancak bir yılını alabilmişti. Çok kötü canım, gūnahtı düpedüz böyle düşününce. Gelgelelim řu en iyi yıllar ve yaşam lâflarının iler tutar yanı da yoktu. Sorunun kaynağı-na, özüne inmeliydi. Özde řu yatıyordu, kâhya kadın bulmak kolay değildi, bir yol gösterici, gönüllü bir iřçi, orgcu, bir kâtip falan bulmaktan bile güçtü — evet, bir yardımcı ya da herhangi bir iř bulmaktan bile.

Hem sonra, bir kurtarıcıydı Bayan Stoner — para biriktirir, elektrikten kısar, sicim, torba, şeker biriktirirdi — rahibi bile esirgiyordu ya. Evet öyle düpedüz. Eşet, sizi kurtarıyorum diyordu, bir bakıma haklıydı da. Bir bakıma genellikle hep haklıydı. Aslında hep haklıydı — bir bakıma. Bir Filipinli'yi burada yaşamaya razı edemezdin ki. Hele genç bir Filipinliyse, Filipinlinin yaşlısını da hiç görmemişti ya. Yaşlı bir Filipinli. Süslenip püslenip keyif çatmaktı dertleri onların.

Acaba Fish'in bir Filipinli ayarladığını ona çıtlatsa mıydı gelişigüzel, korkutmak için, aklından birşeyler geçirdiğini sezsin diye? Yoo! Erkeklerin kendilerine bakacak bir kadına gereksinme duydukları konusu açılırdı sonra, bu bulunmaz ipucundan yola çıkıverirdi. Bu gece göze alamazdı o kadarını, alamazdı.

İşte şimdi en sevdiği şeyi yapıyordu Bayan Stoner. Büyük saldırıya girişmişti, incelik gereği çabuk geçirtilen her kıyıcı adımı uzun uzun, tadına vara vara atarak. Peder Firman, oyunu yitirmenin acısını bilirdi.

Son kâğıdı attı masaya, zavallı bir ikiliyle Rahibin elindeki koskoca kupa papazını alıverdi.

«İşiniz tamam, bitik!»

Yenince acımasız olurdu. Birlikte geçirdikleri uzun günün kekre sonu böyle gelirdi, içlerinden geçirdikleri — ama ne Rahip söyleyebilirdi, ne de o — her şey, kâğıtlar aracılığıyla ortaya dökülürdü. Balayında kazanan, günü da kazanmış sayılır, karşısındakinin kafa derisini ustaca yüzerdi, ancak Tanrı yar-dım edebilirdi yitirene.

«Yeterince oynadık Bayan Stoner,» dedi Rahip, onun yeni bir oyuna hazırlandığını görünce.

«Pes ettiniz galibal!»

Peder Firman birşeyler mıldandı.

«Hayır mı dediniz yoksa?»

«Yoo.»

Masayı çekti, duvara dayadı, artık bir sonraki oyuna. Elinde çoraplarla çalışma odasından çıktı, mutluydu, kıkırdıyordu. Rahip gözlerini kapadı onun ardından, sallangaçlı iskemlesinde hiçliğe giden gece yolculuğuna doğru kaymaya çabaladı. Onun

mutfakta çay hazırladığını, kediyle konuştuğunu duyabiliyordu. Merdivenlerden çıktı sonra elinde çayı ve ardında keyifle mırıldanan kediyle.

Rahip bekledi, denize açılarak onun banyoda işinin bittiğini iyice anlayıncaya kadar bekledi. Sonra kalktı, ön kapıyı kilitledi (arka kapı Bayan Stoner'den sorulurdu) yukarı çıkarken, yakasını hafifçe gevşetti.

Banyoda bir gargara hazırladı, piyoreden korkmuştu hep, tarenjiti de azdırmamalı.

Odasında ışığı yakar yakmaz, güvelerle sinekler tellere çarpmaya başladılar, bir vızıltıdır gidiyordu...

Yaa, konuk odası da Bayan Stoner'a kalmıştı. Nasıl el koymuştu o odaya? Neden arkadaki odada, asıl yerinde değildi? Peder anımsamak istese, nedenini bulabilirdi. Arka odadaki kafesten sivrisinekler girebiliyorlardı, yoksa orada yatmayı çok isterdim Peder, o güzelim kuleey tepedeki kutsal Hac'a bakmaya bayılırdı ama şu kafes yok mu Peder. Peki Bayan Stoner, ya birine onarttırırım ya da kendim denerim. Şimdi deneyebilir miydiniz Peder? Tabii Bayan Stoner, hemen. Bu arada siz konuk odasına geçin. Peki Peder, çok teşekkürler Peder. O günlerde evde tatlı sözden bol şey yoktu. Yıllarca önce olmuştu bunlar. O zamanlar Bayan Stoner ablak yüzlü bir kızdı, genç kız değildi belki, gelgelelim bir daha evlenmeyecek kadar yaşlı da değildi. Ne varki evlenmemişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, buraya kapılanalıberi koca bulmaya çalıştığını bile anımsamıyordu Peder, yanılabilirdi tabii, bunların akıllarından neler geçtiğini kestiremezsin. Tanrım! Tanrım koru bizi. Yıllar boyunca dümenler çevirip uyutmuş olmasını onu *bu açıdan? Bu açıdan?* Onu! Aman Tanrım! Yoo. Çok ileri gitmişti. Kötü bir şaka canım. Hayır. Bir daha asla böyle şeyler getirmemeliydi aklına. Asla.

Yine de kadın, konuk odasını almıştı işte, hâlâ da onundu oda. Aman ne farkedirdi ki? Zaten kimsenin kendisini görmeye geldiği yoktu ki artık, hele yatıya kalacaklar hiç, kimseler uzun süre kalmıyordu... artık. Kendisiyle nasıl alay ettiklerini biliyordu. Frank'ın mırıldandığını kulağıyla duymuştu — durumun ne kadar ciddi ve içler acısı olduğunu kavramadan ön-

ce — «Düğün Çanları, Dağıtacak Eski Dostları» şarkısını nasıl da mırıldanmıştı. Hep alay edecek bir şey bulmamışlar mıydı zaten — sporcu olmadığı için, gözlük taktığı için, böbrekleri çalışmıyor diye... mektuplar, Rahip ve Bayan Stoner adına geldiği için.

Gömleğini çıkardıktan sonra masanın üstüne eğilerek bir gece önce bıraktığı yerden okumayı sürdürdü. Kolayca anadiline çevirebiliyordu okuduğunu, «Eisdem licet cum illis... Din görevlilerinin, yalnızca haklarında hiçbir kuşku uyanmamış kadınlarla birlikte yaşamalarına izin verilebilir, arada ya kan bağı gibi doğal bir bağ vardır (anne, abla, hala gibi) ya da ilerlemiş yaş söz konusudur, her iki durumda da temiz bir ün şarttır.»

Dün akşam da okumuştı, geceler önce de, her keresinde «işte şimdi eksikğin nerede olduğunu buldum» diyebilmek amacıyla, metinden yola çıkılınca kişisel sorununa çözüm getirmeyen o eksikliği. Bayan Stoner, ne ana, ne abla, ne halaydı, *ilerlemiş yaş*'sa görece bir deyimdi (ne yani, kendisinden geçti ya) dur buldum, yasanın metnine uymuyordu Bayan Stoner — ama ne yazık ruhuna nasıl uygun düşüyordu! Üstelik bunca yıllık hizmetten sonra hileli yollara başvurmak nankörlük olurdu. Ona aylık da bağlayamazdı ayrıca.

Kitabın kapağını kapattı. Öfkeyle arkasına yaslandı, kurnaz sivrisineği kaçırmıştı elinden, döndü arkasına, aradı. Bir dergi aldı, derttop etti. O anda gördü sineği — ne yaman, doğaüstü zekâ! — kitaplıktaki St. Joseph'in sakalına konmuş duruyor. Oradayken vuramazdı tabii. Kovaladı, duvara konmasını sağlamaya çalıştı, ama sinek düşündüklerini sezmişti, ta ötelere uçtu gitti. Deli gibi döndü Peder, sıcradı, vurdu, kaçırmıştı, o telâşla St. Joseph'in boynuna yapıştı. Büst yere düştü, parçalandı.

Bayan Stoner kapının dışında soluk soluğa duruyordu.

«Ne oluyor?»

«Sivrisinekler!»

«Ne var Peder? Bir şey mi oldu size?»

«Sivrisinekler, allah kahretsin! Yalnız dişileri sokuyor!»

Bayan Stoner bir an durdu, «Ayıp ayıp Peder,» dedi: «Hayvancağız yumurtaları için alıyor o kanı.»

Rahip, dergiyi elinden attı, saldırdı sivrisineğe.

Bayan Stoner, odasına dönerken mırıldanıyordu. «Üfff, ben de sizi hırsızlar boğazlıyor sanmıştım.»

Rahip, bir saldırıya daha geçti.

J. D. SALINGER : (1919-....., New York). II. Dünya Savaşı'n-da Fransa'da savaşıyan yazar, Yitik Kuşak yazarlarını anımsatıyor yer yer. Savaşlarla, yokluklarla çirkefe bulaşmış kırıncı yaşam-lar... Salinger, bu çirkefin içindeki güzeli arıyor durmaksızın. Bu yüzden de sık sık çocukların dünyasına eğiliyor.

MUZBALIĞI İÇİN BULUNMAZ BİR GÜN

Otelde, New York'tan gelme doksan yedi reklâmcı vardı ve şehirlerarası telefon konuşmalarına öylesine el koymuşlardı ki, 507 numaradaki kız, öğleden başlayarak saat neredeyse iki buçuğa kadar bir türlü boş hat bulamadı. Ama zamanını de-ğerlendirdi. Cep kitabı büyüklüğündeki kadın dergisinden bir yazı okudu : «Cinsellik Keyiftir — Cehennem de Olabilir». Ta-rağıyla fırçasını yıkadı. Bej giysisinin eteğindeki lekeyi çıkarttı. Saks marka buluzunun düğmesini oynattı azıcık. Beninin üs-tünde yeni biten iki kılı aldı cımbızla. Santral aradığında, pen-cere içindeki koltukta oturmuş, sol elinin tırnaklarını boyamayı daha yeni bitirmişti.

Telefon çalıyor diye elindeki işi bırakacak kızlardan de-ğildi. Ergenlik çağına erişeliberi, telefonu durmadan çalıyordu sanki.

Telefon çaladursun, o, küçük cila fırçasıyla serçe parma-ğının tırnağının üstünden geçti, yarımayın dış çizgilerini belir-ginleştirdi. Cilânın kapağını kapattı sonra, ayağa kalktı, sol — ıslak — elini havada ileri-geri salladı. Kuru eliyle pencerenin içindeki tepeleme dolu tablayı aldı, başucundaki sehpaye, te-lefonun oraya götürdü. Örtülmüş, bitişçi çift yataklardan birine çöktü, beşinci ya da altıncı çalışta kaldırdı almacı.

«Alo,» dedi, sol elinin parmaklarını iyice açarak, beyaz ipek sabahlığına değdirmemeye çalışarak, sabahlıktan başka

şey yoktu üstünde, şıpidık terliklerini saymazsak — yüzükleri banyodaydı.

«New Yorkunuzu şimdi bağıyorum Bayan Glass,» dedi santral.

«Teşekkür ederim,» dedi kız, sehpa da tablaya yer açtı.

Bir kadın sesi duyuldu almaçtan. «Muriel? Sen misin?»

Kız, almacı yavaşça kulağından uzaklaştırdı. «Evet Anne. Nasılsınız?» dedi.

«Meraktan az kalsın ölecektim. Neden hiç aramadın? İyi misin?»

«Dün gece aramıştım. Evvelki gece de. Burada telefon hep— —»

«İyi misin Muriel?»

Kız, almaçla kulağı arasındaki acıyı genişletti. «İyiyim. Ya-
nıyorum. Dediklerine göre, Florida'da bu kadar sıcak gün bir
de— —»

«Neden aramadın peki? Meraktan az kalsın— —»

«Anacığım, bağırma lütfen. Sesini çok iyi duyuyorum,»
dedi kız. «Dün gece iki kere aradım seni. Birincisinde tam—»

«Dün gece arayabileceğini söylemiştim babana. Ama ol-
madı, ille de gitmesi — — Neyse sen iyi misin Muriel? Doğru
söyle.»

«İyiyim. N'olur sorma artık.»

«Ne zaman geldiniz?»

«Bilmem. Çarşamba sabahı, erkenden.»

«Kim kullandı arabayı?»

«O,» dedi kız. «Telâşlanma hemen. Çok iyi sürdü. Şaşıtm
kaldım.»

«O mu? Muriel, hani bana söz—»

«Anacığım,» diye kesti kız, «söyledim ya. Çok iyi sürdü.
Yal boyunca elliyi aşmadık, aslına bakarsan—»

«Yine ağaçlarla öyle garip şeyler yaptı mı?»

«Çok iyi sürdü ya, Anacığım. Lütfen kes artık. Beyaz şe-
ritten ayrılmasını söyledim falan, ne dediğimi anladı, din-
ledi. Ağaçlara bakmamaya bile çalıştı — yüzünden belliydi.
Babam arabayı onartabildi mi bari?»

«Daha olmadı. Dört yüz dolar istiyorlar, hem de yalnız—»
«Anne, Seymour, ücreti ödeyeceğini söylemişti babama.
Yani bütün bunlara—»

«Bir çaresini buluruz. Peki, davranışı nasıldı — arabada falan?»

«Çok iyiydi,» dedi kız.

«Sana yine o feci adla mı—»

«Hayır. Yeni bir ad taktı.»

«Neymiş?»

«Aman anacığım, ne fark eder yani?»

«Bilmek istiyorum Muriel. Baban—»

«Peki peki. 1948'in Manevî Orospular Birinci Güzeli diyor,» dedi kız, kikirdedi.

«Hiç de gülünecek bir şey değil Muriel. Hiç değil. Korkun. *Üzücü* aslında. Aklıma geliyor da nasıl—»

«Anacığım dinle,» diye kesti kız. «Bana Almanya'dan yolladığı kitabı anımsıyor musun? Hani — hani şu Almanca şiirler. Ne yaptım acaba? Altüst etmediğim—»

«Duruyor o kitap.»

«Kesin biliyor musun?» dedi kız.

«Tabii. Yani bende. Freddy'nin odasında. Orada bırakmışsın, ben de şeyde yer bulamayınca — Ne oldu? Yoksa istiyor mu?»

«Yoo. Sordu yalnızca, arabada giderken sordu. Okuyup okumadığımı öğrenmek istedi.»

«Almancaydı ama!»

«Evet canım ama fark etmiyor,» dedi kız bacak bacak üstüne atarak. «Bu şiirler, *yüzyılımızın tek büyük şairinin* elinden çıkmışmış. Hiç değilse çevirilerini edinmeliymişim, ya da o *dili öğrenmeliymişim*, işe bak.»

«Korkunç. Korkunç. Aslında *üzücü*, evet *üzücü*. Dün gece Baban—»

«Bir dakika Anacığım,» dedi kız. Pencereye gitti, sigaralarını aldı, bir tane yaktı, yataktaki yerine döndü. «Evet Anacığım?» dedi duman halkaları savurarak.

«Dinle beni Muriel.»

«Dinliyorum.»

«Baban, Dr. Sivetski ile görüştü.»

«Yaa?» dedi kız.

«Ona herşeyi olduğu gibi anlatmış. En azından öyle dedi — Babanı bilirsin. Ağaç olayını. O pencere konusunu. Hani Ni-ne'ye ne türlü ölmeyi tasarlıyorsunuz diye soruşunu, söylediği korkunç şeyleri, Bermuda'dan gelen güzelim resimlere yaptıklarını — *hepsini*.»

«Eee?» dedi kız.

«Eesi bu. Bir kere Ordu'nun onu taburcu etmesi düpedüz suç sayılırmış — yemin ederim bak. Babanla *kesin* konuşmuş doktor, bir olasılıkla — hem de **büyük** bir olasılıkla Seymour iyice zıvanadan çıkabilir demiş. Yemin ediyorum.»

«Burada otelde bir psikiatr var,» dedi kız.

«Kim? Adı ne?»

«Bilmem. Rieser gibi bir şey. Çok iyi olduğunu söylüyorlar.»

«Adını hiç duymadım.»

«Yine de iyiymiş diyorlar.»

«Muriel, aksileşme lütfen. Senin için çok kaygılanıyoruz. Daha *dün akşam* Baban, eve dönmen için telgraf çekecekti. aslın—»

«Şu anda eve gelmem Anacığım. Gevşesene biraz.»

«Muriel, bak yemin ediyorum. Dr. Sivetski, Seymour'un iyice—»

«Buraya daha yeni geldim Anacığım. Yıllardır ilk tatilim bu, bavullarımı toplayıp eve dönemem,» dedi kız. «Hem zaten istesen de yolculuk edemem. Güneşte öyle yandım ki kıpırdayamıyorum.»

«Çok mu yandın? Çantana koyduğum Bronze şişesini kullanmadın mı yoksa? Şeyin tam—»

«Kullandım, yine de yandım işte.»

«Feci! Neren yandı ki?»

«Her yerim canım, tepeden tırnağa yandım.»

«Korkunç bir şey.»

«Ölmem korkma.»

«Söyle, konuştun mu o psikiatrla?»

«Sayılır,» dedi kız.

«Ne dedi? Siz konuşurken, Seymour neredeydi?»

«Okyanus Salonu'nda piyano çalıyordu. Buraya geleliberi iki gecedir piyano çalıyor.»

«Peki ne dedi?»

«Pek bir şey demedi. Önce benimle konuştu. Dün gece Bingo'da yanına düşmüştüm, öbür salonda piyano çalan adam kocan mı diye sordu. Evet, dedim, o, dedim, Seymour'un hasta falan mı olduğunu sordu o zaman. Ben de söyledim—»

«Neden sorsun böyle bir soru?»

«Bilmiyorum. Anacığım. Solgun falan, ondan galiba,» dedi kız. «Her neyse, Bingo'dan sonra karısıyla, birlikte bir içki içmemizi önerdiler bana. Peki dedim. Karısı feciydi. Bonwit'in vitrininde gördüğümüz o korkunç gece giysisini anımsıyor musun? Hani sen bunu giymek için mini minnacık bir—»

«Yeşil olan mı?»

«İşte onu giymiş, kalçaları da nasıl geniş. Seymour'un, Madison Caaddesi'nde mağazanın sahibi Suzanne Glass'la bir akrabalığı olup olmadığını sordu durmadan — şu şapkacıyla.»

«Adam ne dedi peki? Doktor?»

«Pek bir şey söylemedi doğrusu. Yani bardaydık falan. Gürültü felâketti.»

«Ama sen — sen Nine'nin iskemlesine neler yapmaya çalıştığını söyledin mi ona?»

«Hayır Anacığım. Ayrıntılara fazla inmedim,» dedi kız. «Bir ara yine görüşme fırsatı bulurum onunla. *Bütün* gün barda oturuyor zaten.»

«Bir olasılıkla — yani anlarsın ya — zıvanadan çıkacağı düşünülebilir miymiş? Sana bir şey yapması?»

«Tam söylemedi,» dedi kız. «Elinde bilgi olmalıymış Anacığım. Çocukluğunu falan bilmek istiyorlar — bir sürü zırlıtı. Sana dedim ya, doğru dürüst konuşmadık, çok gürültülüydü orası.»

«Hmm. Mavi ceketin ne oldu sahi?»

«Fena değil. Vatkaların bir bölümünü çıkarttım.»

«Giysiler *nasıl* bu yıl?»

«Feci. Bu dünyanın dışında hepten. Puldan geçilmiyor — hepsinde,» dedi kız.

«Odan nasıl?»

«İyice. İdare eder yani. Savaştan önceki odamıza geçemedik,» dedi kız. «Bu yıl herkes korkunç, rezalet. Yemek salonunda yanımıza düşenleri görecektin. Bitişikteki masada. Kamyona atlayıp gelmişler sanırsın.»

«Her yer öyle şekerim. Balerinin ne âlemde?»

«Sarkıyor. Sana çok uzun olduğunu söylemiştim.»

«Muriel, bir kere daha soruyorum — gerçekten iyi misin?»

«Evet, Anacığım,» dedi kız. «On dokuzuncu oluyor bu.»

«Eve dönmek de istemiyorsun?»

«İstemiyorum Anacığım.»

«Dün gece Baban, tek başına bir yere gidip durumu bir gözden geçirse masrafı ödemeye razıyım demişti. Nefis bir deniz yolculuğu sözgelimi. İkimiz de dedik ki—»

«Hayır, teşekkür ederim,» dedi kız, ayaklarını yere indirdi. «Anacığım bu konuşma kimbilir kaç—»

«Yani şu oğlanı savaş boyunca nasıl beklediğini düşünüyorum da — insanın aklına o delişmen genç karılar gelince hele—»

«Anacığım,» dedi kız, «artık keselim en iyisi. Seymour neredyse gelir.»

«Nerede ki?»

«Kumsalda.»

«Kumsalda mı? Tek başına mı? Kumsalda akıllı başlı davranıyor mu bari?»

«Anacığım,» dedi kız, «ondan gözü dönmüş bir *manyaktan* söz eder gibi—»

«Hiç de öyle bir şey demedim Muriel.»

«Der *gibisin* ama. Orada yatıyor yalnızca. Bornozunu çıkarmıyor bir türlü.»

«Bornozunu çıkarmıyor mu? Nedenmiş o?»

«*Bilmem*. Belki de çok beyaz olduğu için.»

«Tanrım, güneş gerek ona, *şart*. Kandıramaz mısın?»

«Seymour'u bilirsin,» dedi kız, yine bacak bacak üstüne attı. Göğsündeki döğmeyi bir sürü salagın görmesini istemi-yormuş.»

«Ama döğmesi yok ki! Ordudayken mi yaptırtmış yoksa?»

«Hayır Anacığım. Hayır canım,» dedi kız, ayağa kalktı: «Dinle bak. Yarın seni ararım belki.»

«Muriel, Şimdi de sen dinle beni bakayım.»

«Peki Anacığım,» dedi kız, ağırlığını sağ bacağına vererek.

«Garip bir şey yaptığı ya da **söylediği** anda, hemen araya-saksın beni — ne demek istediğimi biliyorsun. Duydun mu?»

«Anacığım, Seymour'dan korkmuyorum ben.»

«Muriel, söz vermeni istiyorum.»

«Peki, peki, söz. Hoşça kal Anacığım,» dedi kız. «Babama sevgilerimi iletirsin.» Kapattı.

«Ne de çok cam var,» dedi Sybil Carpenter; annesiyle birlikte otelde kalıyordu. «Ne çok cam var, gördün mü?»

«Pisipisim, n'olur bunu söyleyip durma. Annen öfkeden çığına dönüyor. Kıpırdama lütfen.»

Bayan Carpenter, Sybil'in omuzlarına güneş yağı sürüyor, sırtının incecik kuş kanatlarına yediriyordu yağı. Sybil, kocaman, şişirilmiş bir plaj topunun üstüne ilişmiş, okyanusa bakıyordu. Kanarya sarısı iki parça bir mayo vardı üstünde, üst parçasını dokuz-on yıl giymese de olurdu.

«Bildiğimiz sıradan ipek bir mendildi — yaklaşıncı anlaşılıyordu,» dedi Bayan Carpenter'ın yanındaki plaj koltuğunda oturan kadın. «Öyle; nasıl bağladığını bir keşfedebilseydim. Çok hoş duruyordu gerçekten.»

«Söylediğine göre gerçekten hoş,» diye onayladı Bayan Carpenter. «Sybil, kıpırdama pisipisim.»

Bayan Carpenter içini çekti. «Peki, öyle olsun,» dedi. Güneş yağı şişesinin kapağını kapattı. «Hadi, koş oyna bakalım pisipisi. Annen otele gidip Bayan Hubbel'la bir martini içecek. Zeytinini sana getiririm.»

Saliverilince, Sybil hemen kumsaldaki düzlüğe doğru koştu, Balıkçılar Çarşısı'na yürümeye başladı. Cıvıışmış, yıkılmış bir şatoya ayağını sokmak için duraladıktan sonra, otel müşterilerine ayrılmış bölümden çabucak çıktı.

Dört yüz metre yürüdü, ansızın, yumuşak bir tümseğe doğru çapraz bir koşu kopardı. Genç bir adamın sırtüstü yat-tığı yere gelince durdu.

«Suya girecek misin, ne çok cam var, görüyor musun?» dedi.

Genç adam irkildi, sağ eli, havlu giysisinin kıvrımlarına gitti. Karın üstü döndü, yüzüne örttüğü kumlu havluyu attı, gözlerini kısarak baktı Sybil'e.

«Merhaba. Nasılsın Sybil?»

«Suya girecek misin?»

«Seni bekliyordum,» dedi genç adam. «Ne var ne yok?»

«Ne ne var?» dedi Sybil.

«Ne var ne yok? Ne haber?»

«Babam yarın sabah uçakla geliyor,» dedi Sybil, kumları tekmeleyerek.

«Yüzüme doğru püskürtme canım,» dedi genç adam, elini Sybil'in bileğine koyarak. «Babanın artık gelmesi gerekirdi, geç bile kaldı. Her an onu bekliyordum. Her an.»

«Bayan nerede?» dedi Sybil.

«Bayan mı?» Genç adam, seyrek saçlarındaki kumları silkeledi. «Bilmek güç, Sybil. Binlerce yerden birinde olabilir. Berberde. Saçını beyaza boyatıyordur. Ya da yoksul çocuklara bebek yapıyordur, odasında.» Yüzükoyun yatıyordu şimdi, yumruklarını üstüste koydu, çenesini yasladi. «Başka bir şey sor bana Sybil,» dedi. «Ne güzel bir mayon var öyle. Sevdiğim bir şey varsa, mavi mayodur zaten.»

Sybil şaşkın şaşkın baktı ona, şişkin göbeğini inceledi. «Ama bu sarı,» dedi. «Bu, sarı bir mayo.»

«Öyle mi? Biraz yakına gel bakayım.»

Sybil bir adım öne çıktı.

«Çok haklısın. Amma da saçmalamışım.»

«Suya girecek misin?» dedi Sybil.

«Ciddi ciddi düşünüyorum. Çok düşünüyorum bu konuyu Sybil, sevinebilirsin.»

Sybil, genç adamın arasına başını yasladığı lâstiği yumrukladı. «Hava gerek buna,» dedi.

«Haklısın. Havaya ne kadar gerek duyduğunu söylemeye dilim varmıyor.» Yumruklarını çekti, çenesini kuma dayadı. «Sybil,» dedi, «çok iyi görünüyorsun sen. Seni görmek hoş-

ma gidiyor. Bana kendinden söz etsene.» Uzandı, Sybil'in ayak bileklerini eline aldı. «Ben Oğlak burcundanım,» dedi. «Sen?»
«Sharon Lipschutz senin onu piyano taburesine, yanına oturttuğunu söyledi,» dedi Sybil.

«Öyle mi dedi Sharon Lipschutz?»

Sybil, sertçe başını salladı.

Küçük bilekleri bıraktı genç adam, ellerini çekti, yüzünü sağ koluna yasladı. «Bilirsin böyle işleri,» dedi. «Orada oturmuş piyano çalıyordum Sybil. Sen de görünürde yoktun. Sharon Lipschutz çıkageldi, yanıma oturdu. Onu itecek değildim ya, değil mi?»

«İterdin.»

«İtemezdim hayır. Hayır, böyle bir şey yapamazdım,» dedi genç adam. «Sana ne yaptığımı söyleyeyim yine de.»

«Neymiş?»

«Sen diye düşündüm onu, senmişsin gibi.»

Sybil hemen sustu, kumu kazmaya başladı. «Hadi,» dedi, «suya girelim.»

«Peki,» dedi genç adam. «O işi de aradan çıkarabilirim galiba.»

«Gelecek sefere, it onu,» dedi Sybil.

«Kimi iteyim?»

«Sharon Lipschutz'u.»

«Şu Sharon Lipschutz da,» dedi genç adam. «Adı nasıl gelip gelip vuruyor. Anılarla özlemleri karıştırarak.» Ansızın ayağa kalktı. Okyanusa baktı. «Sybil,» dedi. «Bak ne yapalım. Bir muzbalığı yakalayabilecek miyiz.»

«Bir ne?»

«Bir muzbalığı,» dedi, kuşağını çözdü. Bornozunu çıkardı. Omuzları bembeyaz ve dardı, mayosu denizci mavisi rengindeydi. Bornozunu katladı, önce uzunlamasına, sonra üçe. Gözlerine örttüğü havluyu açtı, kumlara yaydı, katladığı bornozu onun üstüne koydu. Eğildi, yastığı sağ kolunun altına sıkıştırdı. Sonra, sol eliyle Sybil'in elini tuttu.

İkisi birlikte, okyanusa doğru yürüdüler.

«Bana kalırsa, sizin oralarda muzbalığına pek sık raslamamışsındır,» dedi genç adam.

Sybil başını salladı.

«Raslamadın demek? Nerede oturuyorsun sen sahi?»

«Bilmem,» dedi Sybil.

«Bilirsin elbet. Bilmelisin. Sharon Lipschutz bile nerede oturduğunu biliyor, üstelik üç buçuk yaşında daha.»

Sybil durdu, elini çekti. Rasgele, bir deniz kabuğu aldı kumlardan, abartılmış bir ilgiyle incelemeye koyuldu. Attı yere. «Whirly Wood, Connecticut'ta,» dedi, yürüdü yine, göbeğini şişirerek.

«Şu dediğin Whirly Wood Connecticut,» dedi genç adam, «acaba Whirly Wood, Connecticut dolaylarında mı?»

Sybil, onun yüzüne baktı. «Orada oturuyorum,» dedi sinirlenerek. «Whirly Wood, Connecticut'ta oturuyorum ben.» Birkaç adım koşarak öne geçti, sol ayağını sol eliyle kavradı, iki-üç kere zıpladı.

«Şimdi her şey nasıl da aydınlığa çıktı bilemezsin,» dedi genç adam.

Sybil, ayağını bıraktı. «Küçük Siyah Sambo'yu okudun mu sen?» dedi.

«Bunu sorman çok tuhaf,» dedi genç adam. «Daha dün gece bitirdim inanmayacaksınız.» Uzandı, Sybil'in elini kavradı. «Nasıl buldun?» diye sordu.

«Bütün o kaplanlar koşmuşlar mı ağacın çevresinde?»

«Ben de hiç durmayacaklar sandım. O kadar çok kaplan görmemiştım ömrümde.»

«Topu topu altı taneydi,» dedi Sybil.

«Topu topu mu!» dedi genç adam. «Sen buna *topu topu* mu diyorsun?»

«Mum sever misin?» diye sordu Sybil.

«Ne sever miyim?» diye sordu genç adam.

«Mum.»

«Bayılırım. Ya sen sevmez misin?»

Sybil başını salladı. «Zeytin sever misin?» diye sordu.

«Zeytin— tabii. Zeytin ve mum. İkisi olmadan bir yere adı-mımı atmam.»

«Ya Sharon Lipschutz'u seviyor musun?» diye sordu Sybil.

«Tabii, tabii seviyorum,» dedi genç adam. «En sevdiğim yanı, otelin girişindeki köpek yavrularına hainlik etmemesi. Söz gelimi Kanadalı o hanımın küçük buldoguna. Belki inanmayacakların ama bazı küçük kızlar o küçük köpeği balon sopalarıyla dürtüyorlar. Sharon yapmıyor. Hainlik, sertlik gösterdiğini hiç görmedim. O yüzden çok seviyorum onu.»

Sybil suskundu.

«Ben mum çiğnemeye bayıldım,» dedi sonunda.

«Kim bayılmaz ki?» dedi genç adam, ayaklarını suya sokarken. «Üff! Soğuk!» Deniz yastığını suya bıraktı, «Dur bir dakika Sybil. Biraz açılalım, bekle.»

Su Sybil'in beline gelene kadar yürüdüler. Sonra genç adam onu kucağına aldı, karın üstü deniz yastığına yatırdı.

«Sen deniz başlığı falan takmaz mısın hiç» diye sordu.

«Sakin bırakma beni,» diye buyurdu Sybil. «Tut beni.»

«Bayan Carpenter. Lütfen. Ben işimi bilirim,» dedi genç adam. «Sen gözünü muzbalıklarından ayırma. Muzbalığı için bulunmaz bir gün bu.»

«Hiç göremiyorum ki,» dedi Sybil.

«Bu olağan. Huyları gariptir. Çok gariptir.» Deniz yastığını itti. Su, göğsüne çıkmamıştı daha. «Çok acı bir yaşamları vardır,» dedi. «Ne yaparlar, biliyor musun Sybil?»

Sybil, başıyla hayır dedi.

«Yaa, içinde bir sürü muz duran bir deliğe doğru yüzerler. İçeri girerken görüşleri sıradan balıklar gibidir. Ama bir ke-re girdiler mi, domuzlardan farkları kalmaz. Bir muz deliğine girip de yedi sekiz muzu mideye indiren ne muzbalıkları gördüm ben.» Deniz yastığıyla üstündeki küçük yolcuyu biraz daha itti ufka doğru. «Tabii ondan sonra öylesine şişerler ki bir daha çıkamazlar delikten. Kapıdan sığmazlar.»

«Çok açığa itme,» dedi Sybil. «Peki ne olur onlara?»

«Kime ne olur?»

«Muzbalıklarına.»

«Haa, muz deliğinden çıkamayacak kadar çok muz yedik-ten sonra demek istiyorsun?»

«Evet,» dedi Sybil.

«Söylemek istemezdim sana Sybil ama. Ölürler.»

«Neden?» diye sordu Sybil.

«Muz hummasına tutulurlar da ondan. Korkunç bir hastalıktır.»

«Bak, bir *dalga* geliyor,» dedi Sybil tedirgince.

«Boş veririz. Biz sayırır geçeriz,» dedi genç adam. «Biz iki ukalâlar.» Sybil'in ayak bileklerini ellerine aldı, bastırdı, ileri doğru itti. Deniz yastığı dalganın burnundan aştı. Su, Sybil'in sarı saçlarını ıslattı, ama çılgılığı, keyif doluydu.

Yastık dengesini bulduğunda, düz, ıslak bir tutam saç itti gözlerinin üstünden, haberi verdi, «Demin gördüm bir tane.»

«Ne gördün canım?»

«Bir muzbalığı.»

«Tanrım, olamaz!» dedi genç adam. «Ağzında muzlar var mıydı peki?»

Genç adam, ansızın, Sybil'in yastığının ucundan sarkan ıslak ayaklarından birini yakaladı, tabanını öptü.

«Aaay!» dedi ayağın sahibi, dönüp baktı.

«Aaay sana! Kıyıya dönüyoruz, yetti mi?»

«Hayır!»

«Özür dilerim,» dedi, yastığı kıyıya doğru itti, Sybil aşağı atlayana kadar; sonra kolunu altına aldı.

«Hoşça kal,» dedi Sybil ve içi hiç yanmadan otele doğru koştu.

Genç adam, bornozunu giydi, sıkıca sarındı, havlusunu cebine soktu. Yapışkan, ıslak, bumburuşuk yastığı aldı yerden, yine koltuğunun altına sıkıştırdı. Tek başına, yumuşak, kızgın kumlara bata çıka, otele doğru yürüdü.

Otel yöneticilerinin yüzücülere ayırdığı zemin bölmede, burnuna çinko oksit merhemi sürmüş bir kadın, asansöre genç adamla birlikte bindi.

Asansör hareket ettiğinde, «Ayaklarınızı inceliyorsunuz galiba,» dedi genç adam.

«Özür dilerim,» dedi kadın.

«Ayaklarınızı inceliyorsunuz galiba dedim.»

«Özür dilerim. Sadece yere bakıyordum,» dedi kadın, asansörün kapısına çevirdi yüzünü.

«Ayaklarıma bakmaksa derdiniz bakın, ama söyleyin açıkça,» dedi genç adam. «Böyle iğrenç kaçamaklara kalkışmayın.»

«Lütfen burada ineyim,» dedi kadın telaşla asansörcü kıza. Kapılar açıldı; kadın, ardına bakmadan indi.

«İki adet sıradan ayağım var, allah kahretsin neden incelemek istiyor, anlamıyorum,» dedi genç adam. «Beşinci kata lütfen.» Bornozunun cebinden oda anahtarını çıkardı.

Beşinci katta indi, koridoru geçti, 507 numaraya girdi usulca. Oda, buzağı derisi bavul ve aseton kokuyordu.

Yataklardan birinde uyuyan kıza baktı. Sonra bavullardan birine doğru yürüdü, açtı bavulu, iç çamaşırları ve şort yığınlarının altından 7.65'lik bir otomatik Ortgies çıkardı. Dergiyi kıvrıldığı yerden açtı, bir göz attı, yine yerine bıraktı. Tabancanın horozunu kaldırdı boş yatağa oturdu, kıza baktı, sonra tabancasını sağ şakağına dayayıp tetiği çekti.

SHIRLEY JACKSON : (1919 - 1965, San Francisco, California.)
Hiziplerden uzak yaşadığı için zamanında ancak gerçek yazın-
severlerin değerlendirdiği, ünsüz bir yazar. Sıcak, duygusallık-
tan uzak bir anlatımı var. Yazarın ürkütücü, olağanüstü olanı,
gündelik yaşamın içine yerleştirmekteki başarısını hemen her
derlemeye alınan «Piyango» adlı öyküde kolayca gözlemleye-
biliriz.

PIYANGO

27 Haziran sabahı, yaz ortası günlerinin ılıkliğini taşıyan
açık, güneşli bir sabahtı; bahara durmuş bitkilerin üstünde sa-
yısız çiçek açmış, otlar göz alıcı bir yeşillığe boğulmuştu. Köy
halkı, saat ona doğru köy alanında, postaneyle bankanın ara-
sında toplanmaya başladı; bazı kasabalar öyle kalabalıktı ki,
piyanonun çekilmesi iki gün sürüyor, kuraya 26 Haziran günü
başlanması gerekiyordu. Gelgelelim bu köyde yaşayanların sa-
yüsü üç yüzü aşmadığından, piyanonun çekilişi iki saat bile
sürmüyor, onun için, sabahın onunda da başlansa, köylüler öğle
yemeği saatında evlerine dönebiliyorlardı.

Önce çocuklar toplandılar tabii. Okul yaz tatiline yeni gir-
mişti; çocuklar henüz özgürlük duygusuna alışamadıklarından,
gürültülü oyunlara başlamadan önce bir süre sessizce bekleş-
mek eğilimindeydiler ve konuşmalarında sınıflarla öğretmenlerin,
kitaplarla cezaların sözü geçiyordu sık sık. Bobby Martin cep-
lerini şimdiden taşlarla doldurmuştu; az sonra öbür çocuklar da
onu örnek aldılar, en düzgün, en yuvarlak taşları seçmeye baş-
ladılar. Bobby, Harry, Jones ve Dickie Delacroix — köylülerin
ağzında bu soyadı Dellacroy' olurdu — sonunda alanın bir kö-
şesinde koca bir taş yığını yaptılar ve taşlarını öbür çocuk-
ların saldırılarından korumaya hazırlandılar. Kızlar bir yanda

duruyor, kendi aralarında konuşarak omuzlarının üstünden oğlanlara bakıyorlardı. En küçük çocuklar, ya tozların içinde yuvarlanıyor, ya da ablalarının, ağabeylerinin ellerine asılıyorlardı.

Kısa bir süre sonra erkekler de toplanmaya başladılar; çocuklarını gözden geçiriyor, ekimden ve yağmurdan, traktörlerden ve vergilerden söz ediyorlardı. Köşedeki yaş yığınının uzakta, birbirlerine sokularak duruyorlardı; şakalar alçak sesle yapılıyor, gülüşler kahkaha değil gülümseme oluyordu. Soluk ev elbiseleriyle hırkalar giyen kadınlar, kocalarından az sonra geldiler. Kocalarının yanına giderken, birbirlerini selamlayıp birazcık dedikodu yaptılar. Aradan kısa bir süre geçince, erkeklerin yanında duran kadınlar çocuklarına seslenmeye koyuldular, çocuklar ancak dört beş kez çağırıldıktan sonra, isteksizce onlara yöneldiler. Bobby Martin, yakalamak isteyen annesinin kolunun altından sıyrılıp yeniden taş yığınının koştu gülerek. Babası sertçe bağırınca çarçabuk geldi ve babasıyla en büyük ağabeysinin arasındaki yerini aldı.

Halk oyunları eğlencelerinde, gençlik kulübünün toplantılarında ve Haloween bayramı şenliğinde olduğu gibi, piyango-nun çekilişinde de, köy işleriyle ilgilenmeye hem zamanı hem de enerjisi elverişli olan Bay Summers yönetirdi işi. Yuvarlak yüzlü, neşeli bir adamdı; kömürcülük yapardı. Çocukları olmadığı, karısı da dırdır etmeden duramadığı için köylüler ona acı-lardı. Kolunun altındaki kara tahta kutuyla alana girdiğinde, köylülerden mırıltılar yükseldi, o da elini sallayarak, «Bugün biraz geciktik,» diye seslendi. Postane müdürü Bay Graves, elinde üç ayaklı bir tabure, onun peşinden yürüyordu. Tabure alanın ortasına kondu, Bay Summers kara kutuyu onun üstüne yerleştirdi. Köylüler tabureyle kendileri arasında bir açıklık bırakarak, oldukça uzakta duruyorlardı ve Bay Summers, «Bir iki kişi bana bir el veremez mi?» diye seslendiğinde önce bir kararsızlık görüldü, ardından da Bay Martin'le en büyük oğlu Baxter ortaya yürüdüler. Bay Summers içerdeki kâğıtları karıştırırken onlar da taburenin üstünden devrilmemesi için kutu-yu tutacaklardı.

Piyangoda kullanılan ilk araç gereç çoktan kaybolmuştu ve şimdi taburenin üstünde duran kutu, köyün en yaşlısı olan İhtiyar Warner'ın zamanından önce kullanılmaya başlamıştı. Bay Summers sık sık yeni bir kutu yapmaktan söz ederdi, ama, kara kutunun simgelediği gelenek pek önemli olmasa bile, hiç kimse geleneksel sayılan bir şeyi bozmak istemiyordu. Bay Summers, her yıl piyango çekildikten sonra yine yeni bir kutu konusunu açar, ancak kimse hiçbir şey yapmadan konunun unutulmasına göz yumulurdu. Kara kutu her yıl biraz daha eskiyordu; her yanı da kara değildi artık. Bir yanındaki tahtalar çatlayıp kabardığından, tahtanın kendi rengi görünmeye başlamış, bazı yerleri solmuş ya da lekelenmişti.

Bay Summers kâğıtları eliyle güzelce altüst edinceye kadar Bay Martin'le en büyük oğlu Baxter, kutuyu sımsıkı tuttular. Törenin büyük bir bölümü artık uygulanmaz ya da unutulmuş olduğundan, Bay Summers, atalarının kullandıkları tahta parçalarının yerine kâğıt kullanılmasını kabul ettirebilmişti. Köyümüz küçükken, demişti Bay Summers, tahta parçalarının kullanılması güçlük doğurmuyordu; ama şimdi nüfusumuz üç yüze çıktığına, büyük bir olasılıkla daha da artacağına göre, kara kutuya kolayca sığacak bir şey kullanılması zorunludur. Bay Summers'la Bay Graves kâğıtları çekilişten bir gece önce hazırlar, kara kutuya doldururlardı. Sonra da kutu, Bay Summers'ın kömür deposundaki kasaya kilitlenir ve Bay Summers ertesi sabah alana götürünceye kadar orada kalırdı. Yılın geri kalan günlerinde bir yana tıkalırdı kutu; bazan oraya, bazan buraya. Bir yılı Bay Graves'in ahırında geçirdi, bir başkasını postanede, ayak altında.. Kimi yıllar da Martin'in bakkal dükkanının raflarından birine kaldırılır ve orada bırakılırdı.

Bay Summers çekilişin başladığını açıklamadan önce yapılması gereken bir sürü iş vardı. Listeler hazırlanacaktı bir kere — aile reislerinin adları, her ailenin kaç ev halkına ayrıldığı ve onların reisleri, ailelerin üyeleri. Posta müdürü, çekilişe resmen başkanlık edecek olan Bay Summers'a gerektiği gibi yemin ettirdi. Bazı kimseler, çekilişe başkanlık eden kişilerin çok eskiden bir takım sözler söylediklerini de hatırlıyorlardı; ezgisi olmayan, pek önemsenmeden okunan bir nakarat;

kimileri, başkanlık görevini yapan kişinin tam şöyle durduğunu, ya da halkın arasında dolaşması gerektiğini söylüyorlardı ama törenin bu bölümünden yıllar önce vazgeçilmişti. Bir zamanlar, çekilişi yöneten kişi, kutudan kura çekmeye gelen herkesi belirli sözlerle, bir ayın yaparcasına selamlamak zorundaymış. Gelgelelim zamanla bu da değişmiş, sonunda kutuya yaklaşan herkesle konuşması yeterli sayılmış. Bay Summers bu işleri çok iyi becerirdi; sırtında temiz beyaz gömlek ve blucin, elini kara kutunun üstüne şöylece dayayıp Bay Graves'le ve Martin'lerle sonu gelmez konuşmalar yaparken, bu işe gerçekten uygun, önemli bir kişi gibi görünüyordu.

Bay Summers uzun konuşmasına son verip orada toplanan köylüler döndüğü an, Bayan Hutchison, hırkası omuzunda, alana ulaşan patikayı hızlı adımlarla aşarak geldi ve kalabalığın gerisindeki yerini aldı. Yanında duran Bayan Delacroix, «Bu günün ne gün olduğunu büsbütün unuttuğum», diye söylenince iki kadın da kısık sesle güldüler. «Bizim herif avluda odun istifliyor sanıyordum», diye sürdürdü. «Derken pencereden dışarı baktım, çocukların ortada olmadığını gördüm. O zaman ayın yirmi yedisi olduğunu hatırlayıp koşa koşa geldim.» Ellerini önlüğüyle kuruladı, Bayan Delacroix da, «Neyse, gecikmiş sayılmazsın», diye söylendi. «Hâlâ çene çalışıyorlar orada.»

Bayan Hutchison kafasını uzatarak kalabalığı gözden geçirdi ve önlerde duran kocasıyla çocuklarını gördü. Bayan Delacroix'in koluna 'hoşça kal' dercesine şöyle bir dokunduktan sonra, halkın arasından ilerlemeye başladı. Köylüler güler yüzle yol açıyorlardı ona. Bir iki kişi, karşıdan duyulabilecek bir sesle, «Karı geliyor, Hutchison,» ya da, «Eh, sonunda yetiştirdi, Bill,» gibisinden sözler ettiler. Bayan Hutchison kocasının yanına geldi, onu bekleyen Bay Summers da, «Sensiz başlayacağız diye düşünmeye başlamıştım, Tessie,» dedi güler yüzle. Bayan Hutchison gülümseyerek karşılık verdi: «Bu laşıkları delikli taşın içinde bırakmamı istemezdin, değil mi, Joe?» Bayan Hutchison aralarından geçtikten sonra yine yerlerini almak üzere kımıldanan kalabalığın arasında kahkahalar duyuldu.

Bay Summers, ağırbaşlı bir tavırla, «Eh, artık başlasak iyi olacak,» diye söylendi. «Bu işi bitirelim ki kendi işimizin başına dönebilelim. Burada olmayan var mı?»

«Dunbar,» diye seslendi birkaç kişi. «Dunbar.»

* Bay Summers listeye bir göz attı. «Clyde Dunbar,» dedi. «Evet, doğru. O bacağını kırmıştı, değil mi? Onun adına kim kura çekecek?»

Bir kadın, «Herhalde ben çekeceğim,» diye söylenince Bay Summers dönüp ona baktı. «Karısı kocasının adına çekiyor,» dedi. «Bu işi yapacak yetişkin bir oğlun yok muydu, Janey?»

Bütün köy halkı gibi, Bay Summers da bu sorunun karşılığını çok iyi bilirdi ama o tür soruların sorulması, çekilişi yöneten kişinin resmî göreviydi. Bayan Dunbar karşılık verirken Bay Summers nazik bir ilgiyle dinledi.

Bayan Dunbar, «Horace daha on altısını doldurmadı,» diye açıkladı üzüntüyle. «Korkarım bu yıl bizimkinin yerine ben çekmek zorundayım.»

Bay Summers, «Peki, tamam,» diye söylendi. Elindeki listeye bir şeyler yazdı. Ardından, «Watson'ın oğlu bu yıl çekilişe katılıyor mu?» diye sordu.

Kalabalığın arasındaki uzun boylu bir oğlan elini kaldırdı. «Buradayım,» dedi. «Hem kendim için çekeceğim, hem de anem için.» Sinirli sinirli gözlerini kırıştırdı, halktan birkaç kişi, «İyi çocuksun, Jack,» «Annenin böyle aslan gibi bir oğlu olduğunu görmek hoşumuza gitti,» diye söylenmeye başlayınca başını öne eğdi.

«Eh,» dedi Bay Summers, «sanırım herkes burada. İhtiyar Warner gelebildi mi?»

Biri, «Buradayım,» diye seslenince Bay Summers başını salladı.

Gırtlığını temizleyip elindeki listeye bakınca, ortalığa sessizlik çöktü birden. Görevli, «Herkes hazır mı?» diye sordu. «Şimdi adları okuyacağım — önce aile reisleri — erkekler gelip kutudan birer kâğıt çekecekler. Herkes çekip bitirinceye kadar kâğıtları açmayın. Anlaşıldı mı?»

Köylüler pek çok kez yapmışlardı bu işi; söylenenleri yarım kulakla dinliyorlardı; çoğu dudaklarını yalayarak sessizce bek-

liyor, sağı sola bakmıyorlardı. Derken Bay Summers, bir kolunu havaya kaldırdı ve «Adams,» diye seslendi. Biri, halkın arasından ayrılarak öne çıktı. «Merhaba, Steve,» dedi Bay Summers. Bay Adams da, «Merhaba, Joe,» diye mırıldandı. Birbirlerine bakarak neşeden yoksun gülüşlerle, sinirli bir havayla gülümsediler. Sonra da Bay Adams kutuya uzanıp katlanmış kâğıtlardan birini çekti. Hızla uzaklaşıp kalabalığın arasındaki yerini almaya giderken, kâğıdı köşesinden tutuyordu. Eline hiç bakmadan, ailesinden biraz uzakta durdu.

«Allen,» dedi Bay Summers. «Andrews... Bentham.»

Bayan Delacroix arka sırada duran Bayan Graves'e döndü. «Son zamanlarda göz açıp kapayıncaya kadar piyango günü oluyor sanki. Bundan önceki piyango daha geçen hafta çekilmiş gibi geliyor bana.»

«Zaman çabuk geçiyor,» dedi Bayan Graves.

«Clark... Delacroix.»

Bayan Delacroix, «Bizimki gidiyor,» diye söylendi. Kocası öne çıkarken, soluğunu tuttu.

Bay Summers, «Dunbar,» dedi; kadınlardan biri, «Hadi Janey,» bir başkası, «İşte geliyor,» diye söylenirken Bayan Dunbar hiç duraklamadan kara kutuya yanaştı.

Bayan Graves, «Şimdi sıra bizde,» dedi. Bay Graves'in kutunun yanından dolanıp gelişini, ağırbaşlı bir tavırla Bay Summers'ı selamlayarak kutudan bir kâğıt çekişini izledi.

Birçok erkeğin avucunda bir kâğıt vardı artık. Kâğıtları iri ellerinin arasında tutuyor, sinirli bir havayla evirip çeviriyorlardı. Bayan Dunbar'la iki oğlu yan yana duruyorlardı; kâğıt Bayan Dunbar'ın elindeydi.

Bayan Hutchison, «Hadi yürü, Bill,» dedi, onun yanında duranlar gülüştüler.

«Jones.»

Bay Adams, yanında bekleyen İhtiyar Warner'a seslendi. «Dediklerine bakılırsa, kuzeydeki köyün halkı piyangoyu kaldırmaktan söz ediyormuş.»

İhtiyar Warner burnunu çekerek hırladı. «Kafasız çılgınlar. Gençleri dinliyorlar. Onlar hiç bir şeyi beğenmezler zaten. Yakında, yine mağaralarda oturalım, hiç kimse çalışmasın, bir

süre de böyle yaşayalım, derlerse hiç şaşmam. Eskiler, 'Hazi-randa piyangoyu çekersin, yakında mısırı yersin,' diye bir söz söylerlerdi. Piango kalkarsa yakında meşe palamuduyla ayrık otu yemek zorunda kalırız.» Huysuz bir tavırla, «Piango, dün-ya kurulduğundan beri vardı,» diye ekledi. «Genç Joe Sum-mers'in herkesle şakalaşıp sululuk etmesi bile doğru değil aslında.»

Bayan Adams, «Bazı yerlerde piyangoyu çoktan bırakmış-lar,» dedi.

İhtiyar Adams, «Sonu iyi olmaz,» diye diretti. «Gençlerin budalalığı.»

«Martin.» Bobby Martin babasının öne ilerleyişini gözledi. «Overdyke... Percy.»

Bayan Dunbar, büyük oğluna sokuldu. «Ellerini biraz ça-buk tutsalar.»

Oğlan, «Az kaldı,» diye mırıldandı.

Bayan Dunbar, «Sen hazır ol da bir koşu gidip babana haber ver,» dedi.

Bay Summers kendi adını okudu, sonra da küçük, dik-katli adımlarla kutuya yanaşarak bir kâğıt çekti. Ardından bir daha seslendi: «Warner.»

İhtiyar Warner kalabalığın arasından geçerken, «Yetmiş yedi yıldır piyangoya katılıyorum,» diye söylendi. «Yetmiş yedin-ci çekişim bu.»

«Watson.» Uzun boylu oğlan sakar adımlarla halkın ara-sından geçti. Biri, «Sinirlenme, Jack,» diye bağırdı, Bay Sum-mers da, «Telaşlanma, evlat,» dedi.

«Zanini.»

Bundan sonra, Bay Summers elindeki kâğıdı havaya kal-dırarak, «Evet, çocuklar,» diye sesleninceye kadar uzun bir sessizlik oldu. Soluk almadan bekliyordu herkes. Bir an için hiç kimse kımıldamadı, ardından bütün kâğıtlar açıldı. Kadı-ı-ların hepsi bir ağızdan konuşmaya başladılar: «Kimmiş?», «Kime çıkmış?», «Dunbar'lar mı?», «Watson'lar mı?» Sonunda, «Hutchison,» diyen sesler duyuldu. Bill Hutchison çekmiş.»

Bayan Dunbar büyük oğluna seslendi. «Git babana ha-ber ver.»

Köylüler sağa sola bakınarak Hutchison'ları aradılar. Bill Hutchison elindeki kağıdı inceleyerek sessizce dikiliyordu. Tessie Hutchison Bay Summers'a dönerek ansızın bağırırmaya başladı. «İstediği kağıdı seçmesine fırsat vermedin! Gördüm ben. Haksızlık oldu.»

Bayan Delacroix, «Mızıkçılık etme, Tessie,» diye söylendi, Bayan Graves de, «Herhangi birimize çıkabilirdi,» dedi.

Bill Hutchison, «Çeneni tut, Tessie,» diye mırıldandı.

Bay Summers, «Tamam çocuklar, bu işi kısa zamanda bitirdik,» dedi. «Şimdi biraz daha çabuk olalım ki her şey gecikmeden tamamlansın.» İkinci listeye baktı. «Sen Hutchison ailesi adına kura çektin, Bill. Başka biri var mı Hutchison'lardan?»

Bayan Hutchison, «Don'la Eva var,» diye haykırdı. «Onlar da katılınsınlar kuraya! Onlar da şanslarını denesinler.»

Bay Summers, «Kızlar kocalarının aileleriyle kura çekerler, Tessie,» dedi usulca. «Herkes gibi sen de bilirsin bunu.»

Bill Hutchison, «Ev halkından başka kimse yok, Joe,» diye söylendi üzüntüyle. «Kızım kocasının ailesiyle kura çekiyor. İşin hakçası da bu.»

Tessie, «Haksızlık oldu,» diye yineledi.

Bay Summers, «Öyleyse, aile reisi olarak sen, ev halkı olarak da siz çekeceksiniz,» dedi. «Tamam mı?»

«Tamam.»

Bay Summers resmî bir tavırla sordu: «Kaç çocuğun var, Bill?»

«Üç,» dedi Bill Hutchison. «Küçük Bill, Nancy ve bebek, Dave. Bir de Tessie'yle ben.»

Bay Summers, «Peki öyleyse,» dedi, söylendi: «Sen onların kura kağıtlarını geri aldın mı, Harry?»

Bay Graves başını sallayarak elindeki kağıtları gösterdi. Bay Summers, «Öyleyse hepsini kutuya koy,» dedi. «Bill'inkini de al, onu da koy.»

Bayan Hutchison elinden geldiğince sakın konuşarak, «Bence yeni baştan başlamalıyız,» dedi. «**Haksızlık** oldu diyorum size. Kocamın istediği kağıdı çekmesine zaman bırakmadın. Herkes gördü.»

Bay Graves beş kâğıt parçasını ayırarak kutuya attı, bunların dışında kalan bütün kâğıtları yere döktü. Kâğıt parçaları esintiyle savrularak dağıldı.

Bay Hutchison çevresindekilere sesleniyordu. «Herkes beni dinlesin!»

Bay Summers, «Hazır mısın, Bill?» diye sordu ve Bill Hutchison karısıyla çocuklarını çabucak gözden geçirip başını eğdi.

«Unutmayın,» dedi Bay Summers. «Kâğıtları alacaksınız, herkes kendininkini çekinceye kadar açmayacaksınız. Harry, küçük Dave'e sen yardım et.» Dave elini kutuya sokunca bir kahkaha attı. Bay Summers, «Tek bir kâğıt alacaksın, Dave,» dedi. «Onun kâğıdını sen tut, Harry.» Bay Graves çocuğun elini yakaladı, sımsıkı kapanan parmakların arasındaki katlı kâğıdı çekti. Küçük Dave başını kaldırıp merakla onun yüzünü incelerken, Bay Graves kâğıdı kendi elinde tutarak bekledi.

Bay Summers, «Şimdi sıra Nancy'de,» dedi. Nancy on iki yaşındaydı; öne çıkıp eteklerini savurarak yürüdü, ince bir hareketle kutudaki kâğıtlardan birini çekti. Okul arkadaşları, sesli sesli soluyorlardı. «Küçük Bill,» dedi Bay Summers. Ayakları aşırı büyüklükte, yüzü kıpkırmızı olan Bill, kura çekerken kutuyu devirecekti az kalsın. Bay Summer, «Tessie,» diye sürdürdü. Kadın bir an kararsız kalarak, meydan okurcasına çevresine bakındı, sonra da dudaklarını kısıp kutuya yanaştı. Hoyratça çekip aldığı kâğıdı arkasına sakladı.

«Bill,» dedi Bay Summers. Bill Summers parmaklarını kutuya daldırarak arandı ve son kâğıt parçasını avucuna alarak elini çekti.

Kalabalıktan hiç ses çıkmıyordu. Kızlardan biri, «Dilerim Nancy olmasın,» diye fısıldadı ve fısıltı, topluluğun son sıralarında bile işitildi.

İhtiyar Warner kolayca duyulabilen bir sesle söylendi. «Eskisi gibi olmuyor artık. İnsanlar eski insanlar değil.»

«Tamam,» dedi Bay Summers. «Kâğıtları açın. Harry, küçük Dave'inkini sen aç.»

Bay Graves kâğıdı açtı, havaya kaldırarak boş olduğunu gösterince hemen herkes derin bir soluk aldı. Nancy ile küçük

Bill, kâğıtlarını aynı anda açtılar, keyifle gülümseyerek, kahkahalar atarak halka dönüp kâğıtları havada salladılar.

Bay Summers, «Tessie,» diye söylendi. Bir an sessizlik oldu, ardından Bay Summers, Bill Hutchison'a baktı. Bill avucundaki kâğıdı açıp gösterdi. O da boştu.

«Tessie'ye çıktı,» dedi Bay Summers. Sesi kısıktı. «Bize onun kâğıdını göster, Bill.»

Bill Hutchison karısına yanaştı ve avucundaki kâğıdı zorla aldı. O kâğıdın üstünde kara bir leke vardı. Bay Summers'in, kömür deposundaki kalın uçlu kalemle bir gece önce yaptığı kara benek. Bill Hutchison kâğıdı havaya kaldırdı, toplulukta bir dalgalanma görüldü.

«Tamam, arkadaşlar,» dedi Bay Summers. «Oyalanmadan bitirelim.»

Köylüler eski ayini unutmuş, ilk kara kutuyu kaybetmişlerdi ama taşların kullanılacağını biliyorlardı hâlâ. Çocukların önceden hazırladıkları taş yığını olduğu gibi duruyordu. Kutudan çıkan, yerlerde uçuşan kâğıtların arasında da taşlar vardı. Bayan Delacroix ancak iki eliyle kaldırabildiği bir taş seçerek Bayan Dunbar'a döndü. «Hadi,» dedi, «çabuk ol.»

Bayan Dunbar iki avucuna da küçük taşlar almıştı. Ağzını açıp kesik kesik soluyarak, «Ben hiç koşamıyorum,» diye söylendi. «Sen öteden git, ben yetişmeye çalışırım.»

Çocuklar da taşlarını hazır etmişlerdi. Biri, küçük Dave Hutchison'a ufak bir taş verdi.

Tessie Hutchison, bir açıklıkta tek başına duruyordu şimdi. Köylüler üstüne yürürken, umarsızca ellerini uzattı. «Haksızlık bu,» dedi. Taşlardan biri başının yanına rastladı.

İhtiyar Warner, «Hadi,» diye söyleniyordu. «Hadi, herkes gelsin.» Steve Adams köylülerin önünde yürüyor, Bayan Graves onunla birlikte ilerliyordu.

Bayan Hutchison, «Doğru değil. Haksızlık bu,» diye bir çağlık attı, aynı anda da köylüler üstüne saldırdılar.

Çeviren : Armağan İlkin

JAMES PURDY : (1923 - , Ohio). Purdy, öykülerinde ve oyunlarında bir diyalog ustası olarak dikkati çekiyor. Günlük konuşmalardaki örtülü anlamları, gizli derinliği bir çırpıda çıkarabiliyor. Yaşatıcı değerlerden yoksun bırakılan kişileri inceliyor.

HAVA KARARINCA EVE

Her gün dedesi, ucuz yeni bir oyuncakla çukulatadan yapılmış bir yarış arabası alırdı ona. Birlikte koca sundurmada oturup kuşların Güney'e gitme zamanının geldiğini nasıl bildiklerini konuşurlarken, oğlan, yarış arabasını usulca, nerdeyse bir ödev yaparmışçasına yedi.

«Biz hiç Güney'e gittik mi?» diye sordu dedesine, çukulatadan yarış arabasını yeyip ellerini özenle kovboy mendiline sildikten sonra.

«Hayır,» dedi ihtiyar. «Ananla baban öleliberi gitmedik.»

«Neden gitmiyoruz peki?» diye sordu oğlan.

«Gereği yok ki,» diye mırıldandı ihtiyar.

Dedesiyle birlikte oturdukları büyük, beyaz evin çevresindeki geniş çayırdaki öten kuşlar, ansızın, ardarda havalandılar, duyulmayan bir buyruk almışçasına, ötedeki ağaç kümesinde yitip gittiler.

«İşte hepsi gidiyorlar,» dedi çocuk dedesine.

«İşte hepsi gidiyorlar,» diye yineledi ihtiyar.

«Gittiklerine seviniyor musun?» diye sordu çocuk.

«Aslında gitmiş sayılmazlar ki. Yani Güney'e değil,» dedi ihtiyar, çocuğa. «Zamanı gelmedi— Temmuz'dayız daha.»

«Ama biliyorum ben, Güney'e gittiler,» dedi oğlan dedesine. «Dün gördüm. Gün boyunca hep böyle yaptılar. Şakıyor

şakıyor şakıyor sonra susuyorlar sonra pat hep birlikte uçuyorlar birden, zamanın geldiğini bilercesine.»

«*Bilircesine,*» diye düzeltti dede.

«Evet, *bilircesine,*» diye onayladı oğlan, elini yavaşça dedesinin elinin üstüne koydu.

«Gerçekten de kuşlar, garip yaratıklar,» diye içini açtı dede. «Nereye gideceklerini, yuvalarını nereye kuracaklarını, nereye döneceklerini hiç unutmazlar, hem...» Başını salladı.

«Havalar soğudu mu, Güney'e gidiyorlar,» diye katıdı oğlan. «Serçeleri saymazsak. Onlar kış boyunca kalıyor zavallı-cıklar. Dayanıklılar. Öbür kuşlardan daha çok tüyleri de yok ama sonuna kadar dayanıyorlar, değil mi?»

Dede, başını salladı.

«Ama belki de,» dedi çocuk, biraz düşündükten sonra, «belki de aslında daha çok tüyleri vardır da biz göremiyoruzdur.»

«Olabilir,» dedi ihtiyar torununa, bastonunu acıyla kavradı sıkı sıkı abandı üstüne.

Oğlan, bir an dedesinin birşeyler söylemesini bekledi; ihtiyar da oğlanın sözcüklere duyduğu gereksinimi sezerek, «Çukulata yarış arabanı sevdin mi?» diye sordu.

«Hem tatlı hem acı hem tatlıydı, hepsi birden, sonunda yivışık oldu.»

«Yivışık mı?» dedi ihtiyar.

Oğlan evet anlamında salladı başını.

«O zaman bayatmış herhalde,» dedi ihtiyar üzülenek.

«Yoo,» dedi oğlan keyifle. «Tatlıyla acıyı birarada yedin mi, hep öyle olur. Bak,» dedi dedesinin bastonunu çekerek, «Tatlının tadından sonra acının tadını duyarsın, sonra yine tatlıydı tadar tadmaz, hem tatlı hem acı bir şey gelir ağzına ama çabuk geçer, yivışiktir.»

«Anladım,» diye başını salladı ihtiyar.

«Sonra yine, hem de bu kez hepten tatlı olur!» Oğlan güldü, sundurmanın basamaklarında koşuşmaya başladı, kimsenin bilmediği yaratıklara öyküen garip sesler çıkararak.

«Dişim düştü!» dedi oğlan dedesine.

«Cook söyledi,» diye bilgi verdi ihtiyar.

«Bu gece yatarken onu yastığının altına koyacağım, yarın sabah kalktığımda, gece başımı koyduğum yastığın altında ne olacak söyle bakalım?»

Dede gülümsedi, başıyla bilmem dedi.

«Bir damacana altın,» dedi oğlan.

«Ne yapacaksın o altınla?» diye sordu dede.

«Belki de kuş olur Güney'e uçarım o zaman,» dedi oğlan.

«Ama ihtiyar dedenle Cook'u bırakmak istemezsin, değil mi?»

Çocuk, bir an düşündü, «Hemen uçup akşam yemeğine yetişirdim.»

«Yarın sabah o altın dolu damacana'yı görmek ilginç olacak,» diye onayladı dede.

«Sence de gelecek demek?» diye sordu çocuk.

«Bu tür dilekler hep yerine gelir,» dedi dede ansızın ciddileşerek. «Çünkü, çünkü... *katışıksız* dileklerdir bunlar.»

«*Katışıksız* dilek mi?» dedi çocuk merakla, burnunu kaşıdı. «O da ne demek?»

«*Katışıksız* şeker gibi sözgelimi; onu biliyorsun, yedin.»

Oğlan başını salladı: «hayır.»

«Çukolata yarış araban *katışıksız* şekerdir,» dedi dede, söylediğinden kendisi de kuşkulanıyordu ya, sesinde güven belirtisi yoktu.

«Ha,» dedi oğlan.

«Yani bütün dileğin, anlıyor musun,» diye açıklamaya girişti dede, «bütün dileğin, dileğinin yerine gelmesi. Aslında dileğin yerine getirilince ve o altın dolu damacana eline geçince ne yapacağın düşünmemiştin.»

«Evet,» dedi oğlan, ama dikkati dağılmıştı artık.

«Bu gece yattığında, yalnızca o altın dolu damacana'yı dilediğini düşünmelisin, tek istediğinin o olduğunu. Çok da zorlamamalısın kendini biliyorsun.»

«Öyle mi, neden?» diye sesini yükseltti oğlan.

«Çok fazla zorlamamalısın. İyilik perisi korkup kaçmasın.»

«İyilik perisi mi?» diye sordu oğlan.

«Evet ya. Peki sen o altın dolu damacana'yı kimin getireceğini sanmıştın?»

«Şey,» dedi oğlan elyordamıyla. «Şey... ben ölmüş biri diye düşünmüştüm.»

«Ne?» dedi ihtiyar, bastonunu uzattı kuşların üşüştüğü noktaya, çimenlerin arasına.

«Cook, kimin getireceğini söylememişti bana,» dedi oğlan, dedesinin yüzündeki bozgunu incelerken.

«Yaa,» dedi ihtiyar dalgın dalgın, sonra torununa baktı, «evet, gerçekten de iyilik perisidir sanıyorum. Hiç duymamış mıydın onun adını?»

Oğlan, başını salladı.

«Altını onun getireceğine inanılır.» İhtiyar, bir kahkaha koy-verdi.

«Sen ona inanıyor musun?» diye sordu oğlan.

«İyilik perisine mi?» dedi ihtiyar, yine gülmeye başlayacak-ken kendini tuttu. «Evet,» dedi duraladıktan sonra, uykulu bir ciddilikle.

Elini yelek cebine atıp altın saatini arandı, baktı.

«Saat yedi,» dedi.

«Saat yedi,» diye yineledi oğlan. «Yatmamıza bir saat var.»

«Yaa,» dedi dede, elini oğlanın başına koydu.

«Sen neden Güney'e gitmek istemiyorsun?» dedi oğlan an-sızın.

«Şey...» İhtiyar iskemlesinde kıpırdandı. «Anılar yüzünden herhalde, bilirsin ya.» Ama torununun yüzüne bakınca, onun *bilmediğini* anımsadı, «Uzun hikâye,» diye bağladı sözü.

«Nedenini unuttun mu?» diye sordu oğlan.

«Büyüdüğünde anlatırım,» diye ıbışladı ihtiyar. «O kadar çok ki anlatılması gereken şeyler, ben de çok yaşlandım artık, uzun uzun anlatmaktan yoruluyorum.»

«*Anlatmak* demek — her şeyi söylemek demek, değil mi?»

«Evet,» diyerek gülümsedi ihtiyar. «Ben şimdi sana neden Güney'e gitmek istemediğimi anlatsam, günlerce burada ka-Jırız!»

«Ama zaten buradayız!» diye haykırdı oğlan. «Hep oturup kalkıp konuşuyoruz, ya da kuşları gözlüyoruz.»

İhtiyar, suskunlaşmıştı.

«Değil mi?» dedi oğlan.

«Ben kuş olsam, *asla* Güney'e gitmezdim.» dedi ihtiyar, kendi kendine konuşuyormuşçasına.

Oğlan bekledi, dedesinin konuşmadığını görünce atıldı: «Ben hava kararır kararır eve dönerdim sanıyorum, kuş olsaydım yani.»

«Evet beyfendi, yarın.» dedi dedenin sesi, yeni bir sıcaklık yüklüydü, «yarın altın dolu damacananı kavuşacaksın!»

«Yaşasın!» diye haykırdı küçük, ihtiyar adamın iskemlesinin çevresinde dönmeye, bu kez tepkili uçak sesleri çıkarmaya başladı.

«Yarın bana ne alacaksın?» diye sordu oğlan dedesine.

«Yarın senin altın dolu bir damacanan olacak!» dedi dede torununa. «Zengin olacaksın!»

«Olacak mıyım?» dedi oğlan.

«Damacananın geleceğine inanmıyor musun yoksa?» diye sordu ihtiyar.

«Hayır.» dedi oğlan yumuşak bir sesle.

«İnanmalısın ama.» diye uyardı dede.

«Neden?» diye sordu çocuk, dedesinin gözlerinin içine baktı.

«Her zaman bir şeye, belli bir şeye inanmak gerek.»

«O *belli* şey ne?» diye sordu oğlan, korkmuş gibiydi neredeyse.

«Söylemesi güç.» İhtiyar, yenilgiyi kabullendi.

«Güney'e gitmek gibi deme yine.» diye yakındı oğlan.

«Yoo, bunu açıklamak, Güney'e gitmeyi açıklamaktan da güç, ama çalışacağım.»

İhtiyar, torununu yanına çekti, onun gömleğinin yakasını düzeltti. «Her zaman, kişinin gerçekten inanmasa da inandığı, inanmak istediği bir şey vardır.»

«Hmmm.» dedi çocuk tek ayak üstünde durarak.

«Anlıyor musun?» diye sordu ihtiyar, yüzü yumuşacıktı, gülümsüyordu.

«Evet.» dedi oğlan, sesi sertti.

«Peki öyleyse.» diye konuşmayı sürdürdü ihtiyar. «Diyelim ki istediğin o belli şey var, dünyada her şeyden çok istiyorsun onu. Anlıyor musun?»

«Kuşların nereye uçacaklarını bilmeleri gibi demek istiyorsun, değil mi?» dedi oğlan sakıngan bir sesle.

«Evet.» İhtiyar anladığından pek emin değildi, hemen ekledi, «yine de, daha çok senin altın dolu damacanana benziyor.»

«Ha,» dedi oğlan.

«Şimdi o şeyi istiyorsun, ne olursa olsun, ona olan inancını yitirmemen gerek.»

«Peki, o şey ne?» Oğlanın yüzü geniş bir gülümsemeyle aydınlandı şimdi, düşen dişinin yeri açığa çıktı, ön dişlerinden biriydi.

«Yalnız bilen söyleyebilir!» dedi ihtiyar yüksek sesle, bir bulmaca sorar havasında.

«Ben bilecek kadar büyüdüm mü?» dedi oğlan, şaşırmıştı, akıllı karışmıştı.

«Evet büyüdün, şimdi sen söyle bakalım,» diye onu yüreklendirdi dede.

«Söylüyorum öyleyse,» dedi oğlan, gözlerini sıkı sıkı yumdu, önce bir ayağının, sonra öbürünün üstünde durarak konuştu. «Annemle babamın yine sağ olmalarını ve hepimizin seni de alıp birlikte Güney'de yaşamamızı isterdim.»

İhtiyar ağzını açtı, hemen kapadı.

«Doğru yanıt bu muydu?» dedi oğlan kaygıyla.

«Tabii,» diye atıldı ihtiyar.

«Ama doğru değilmiş gibi duruyorsun,» dedi oğlan.

«Doğru doğru. Yalnız — ben aslında geleceğe ilişkin dilekleri düşünüyordum da.»

«Yaa,» dedi oğlan kırılgan bir sesle. Kavgacı bir sesle ekledi sonra : «Yani benim dileğim geleceğe ilişkin değil miydi?»

«Anlatması çok güç,» diye güldü ihtiyar, oğlanın saçlarını karıştırdı.

«Öyleyse, birbirimize anlatabileceğimiz şeylerden söz edelim.»

Dede, kahkahayı bastı.

Güneş ışığı, ağaçlarda usulca soluyordu, yakınlardan dolunay görünmeye başlamıştı.

Ansızın çocuk ürkek bir sesle Ah! dedi.

«Ne var?» İhtiyar kaygılanmıştı.

«Galiba dişimi yitirdim,» dedi oğlan.

«Öyle mi?» Şimdi dede, torundan daha çok telâşlanmıştı.

«Evet, yitirdim.» Ceplerini aradı.

«Hani biz kuşlardan konuşurken elimi uzattırmıştım ya... Herhalde elimdeydi o ara.»

«Elini uzatmıştın. Demek çimenlerin arasına düşmüş,» dedi dede.

«Yaa,» dedi oğlan.

İhtiyar, iskemlesinden kalktı, torunu hiç ses çıkarmadan onun on iki basamaktan inmesine yardım etti; uzun taşlığın iki yanında dışın düştüğü geniş çayır, uçsuz bucaksız uzanıyordu.

Bir süredir biçilmek isteyen uzun çimenlerin arasında sabırla diş aradılar.

«Öyle de küçüktü ki,» dedi oğlan, bu gerçeği ilk kez ayırtmışçesine.

İhtiyar, fazla eğilemiyordu ama keskinliğinden bir şey yitirmemiş gözleriye dört yanda diş arıyordu.

«Ne yapacağım şimdi!» dedi oğlan birdenbire.

«Ama nasılsa oltaya çıkacak!» dedi ihtiyar, onun sesinde de aynı düş kırıklığı, aynı korku vardı; oğlan bunu sezince ağlamaya başladı.

«Ağlamamalısın ama.» Dede sertti. «Bir şeye yaramaz!»

«Ama o altın dolu damacana falan!» diye haykırdı çocuk.

«Hiç önemi yok,» dedi dede, oğlanın yüzünü okşadı.

«Oysa sen önemi var demiştin.» Artık ağlıyordu.

«Ne demiştin?» dedi ihtiyar.

«Bana inanmak istediğin bir tek şey olmalı,» demiştin.

«Ama bu ne olsa bir dişçik,» dedi ihtiyar. «Üstelik bulaçsız da. Hepten yitmedi ki. Bahçıvan gelir gelmez bulur.»

«Sanmıyorum,» dedi oğlan, bir yandan dolaşüyor, avuç avuç çimen yolup solgun ışıktaki yerleri inceliyordu.

«El fenerimizi Cook'a vermesek hemen bulurduk,» dedi dede birkaç dakika sonra. Artık hava iyice kararmıştı.

Oğlan, bir köşede durmuş, çimenlere bakıyordu.

«Sanırım bu gecelik aramaya son vermemiz gerek,» dedi dede sonunda.

«Ama bu gece dileğimin gerçekleşebileceği tek geceydi!» diye haykırdı oğlan. «TEK gece bu.»

«Saçma,» dedi dede. «Hiç de öyle değil.»

«Öyle, doğru,» diye karşı geldi oğlan sertçe.

«Nereden biliyorsun?» diye sordu ihtiyar.

«Annem söyledi bana,» dedi oğlan.

«Ama... ama sen onu anımsayamazsın ki!» İhtiyar karan göğsüne baktı.

«Uykumda söyledi,» dedi oğlan, sesi dümdüz, kurgusuzdu.

Dede, torununun yüzüne baktı, gelgelelim karanlık, yüzü de yüzdeki anlatımı da gizliyordu.

«Hadi basamakları çıkalım bakalım,» dedi dede.

Küçük oğlan dedesine yardım etti, on ikinci basamağa geldiklerinde ihtiyar güldü, yorgunluğunu alaya aldı.

«Sakın ihtiyarlıyayım deme, sakın, sen sen ol!» diye güldü.

Kendini çuval gibi attı iskemlesine, bir şeye ya da birine komut verir gibi bastonunu uzattı.

«Yarın bu dişi bulmazsak yuh olsun bize,» dedi neşeyle. «Bir daha da fenerimizi Cook'a vermeyiz, tamam mı?»

Oğlan, karşılık vermedi. Her gece durduğu gibi duruyor, dedesinin yanında, batı göğünü inceliyordu, kırmızı güz dolunayının yükseldiğini belli belirsiz ayırdederek.

«Yarın sana değişik bir şey alacağım,» dedi dede, «tam bir şaşırtmaca olacak ama. Duydun mu dediğimi?»

«Evet,» dedi çocuk.

«Ağlamıyorsun değil mi?» dedi dede. «Aferin.»

Oğlan başını salladı.

«Cesur oluşuna sevindim doğrusu, çünkü erkek çocuklar asla ağlamamalı... şey bile olsa... Yani hiç ağlamamalı.»

«Ama ben şimdi neye inanacağımı bilmiyorum,» dedi oğlan kuru, ihtiyar bir sesle.

«Saçma,» dedi ihtiyar. «Hadi gel kucağıma otur da sana bir şeyler anlatayım.»

Oğlan yavaşça yürüdü, dedesinin dizine oturdu.

Onun ağırlığını kucağında duyunca, «Ay!» dedi dede şakacıktan.

«Yalnız ikimiz,» dedi. «Burada yalnız ikimiziz ama iyi arkadaşsınız değil mi. Eski, iyi dostlarız.»

Yolunu şaşırmış, başıboş bir çağlayanın sesini andıran, gecenin erincini gülünç kılan sesleri duymamak için oğlanın başını sıkı sıkı göğsüne bastırdı, ayı görmemek için yumdu gözlerini.

NELSON ALGREN: (1930 - , Detroit, Michigan.) Doğrudan, bezeksiz bir anlatım, natüralist bir yaklaşımla yazın yaşamına atılmış Algren, özellikle Chicago'nun doğu kesimindeki sefaleti gözler önüne seriyor. Polonya asıllı azınlıklar, batakhanelerde, genelevlerde çalışanlar, fakir boksörler, uyuşturucu kullanan serseriler ve bezgin polisler... Sokaklarda dolaşarak gözlem yapmaya düşkün Algren'in başlıca kişiler bunlar işte...

ROCCO OYNUYOR VE KAYBEDİYOR

O sıralar on beşinci yaşını süren Rocco'yu sekizinci sınıftan çıkarıp yeryüzüne salan, 24. Orta okuldan Bayan Donahue oldu. Altı yaşından beri, ders aralarında döğüşmesini izlerdi Rocco'nun. Çocuk yuvasında **paydos** yoktu, olsa beş yaşında başlayacaktı dövüşmeye. Rocco'yla iki yorucu ders yılı bizzat uğraştığından, diplomaların dağıtıldığı gün onun imza defterine coşkuyla şunları yazdı: «Rocco'nun iyi şeyler yapabileceği inancıyla.»

Eninde sonunda iyi şeyler yaptı Rocco. Kendine göre. Sınıftan dosdoğru Happy Hour Bar'ın dibindeki ringe geçti ve de kazanana sekiz dolar ödül verilen bir boks turnuvasına katılmak üzere. Rocco ödülü aldı.

Bunun üzerine, oralı menacer Mike Adler Amca çocuğa Rocco Junior adını taktı ve ad üzerinde kaldı. Orta sıklette döğüştü, sonra da yarı ağırdı, bu arada da kazancı yavaş yavaş altmış dolara ulaşıyordu, masraflar dışında. On dokuzuncu yaşını sürerken büyümesi durdu, kazancı da, ve Lili adında bir kızla evlendi.

Ardından her maçı kazanmaz oldu, şu ya da bu nedenle, yirmi iki yaşına geldiğinde yendiği kadar da yeniliyordu. Dövüşmeye devam etti. Başka bir şey yapmayı bilmiyordu. Hiç

yerde kalmadı, bir tek hileli maça çıkmadı. Viskiye elini sürmüyordu; asla kumar oynamıyordu; her karşılaşmadan önce erkenden yatağına giriyor ve karısını seviyordu. Kentin dört köşesinde dövüşüyordu, yarım düzüne kadar menacer hesabına ve herkese karşı, günün ya da gecenin hangi saatinde olursa olsun dövüşüyordu. Kendinden daha iyi olan başka boksörlerin yerini alıyordu, bazan iki saat kala haberi olsa da. Hiç bir dövüşü yarıda bırakmadı ve hiç yerde kalmadı. Çağın en iyi boksörlerine yeniliyordu, ama hiç yerde kalmadı.

Bir gece kıyı yöresinin en büyük umuduyla dövüştü ve meslek hayatının en büyük kôteğini yedi. Ama dövüşü bacaklarının üzerinde bitirdi, çenesinde üç kırıkla.

Ardından üç ay hastanede yattı ve Lili fabrikaya girdi. Pek güçlü değildi, çalışmak zorunda kalışı da Rocco'nun hoşuna gitmiyordu. Çenesi tam iyileşmeden tekrar ringe çıktı ve yenildi.

Oysa, yenildiği zaman bile seyirci onu seviyordu. Rocco Junior adıyla tanıtıldığında yuh sesleri yükselmişti, çünkü yirmi altı yaşına ulaşmadığı halde otuz dördünde gösteriyordu. Saçlarının çoğu hastalığı sırasında dökülmüştü ve gözlerinin üzerindeki dikişli doku ona gitgide daha yaşlı bir görünüş veriyordu. Dostlar geliyor, dostlar gidiyorlardı; para kazanıyor, kaybediyor, bir kenara ayırıyordu; bazan talihi yolunda gidiyor ve sayıyla kazanıyordu, bazı kereler de kazanması gereken bir zaferden yoksun bırakılıyordu. Çevresinde her şey değişiyordu, 87 olan kilosunun ve hep Lili olan karısının dışında. Bir de hiç bir dövüşü yerde bitirmemiş olmasının. Bu ünü sürüyordu. Hâlâ Rocco Junior olan adı gibi.

Lili'nin dışında bir tek bu bedenine yapışmıştı, çıkmıyordu.

Sonunda, yirmi dokuz yaşına geldiğinde, kala kala ünü ve karısı kaldı. Yirmi dokuz yaşında, ikisinden birine veda etmesi gerekiyordu. Altı hafta geçti ve tek kuruş kazanamadı, o zaman gerçek kafasına dank etti. Son eli yüzü düzgün bir çift pabucunun topuklarını korumak için, Lili'nin evde bir çift eski lâstikle dolaştığını gördüğü gün kararını verdi.

Belki Rocco Junior kentin en uyanık boksörü değildi, ama en alığı da değildi. Yüzünde bir delik ve cüzdanında daha bü-

yük bir delik bulunması beyinde de bir delik bulunduğu anlamına gelmezdi. Beyinde delik yoktu. Durumu biliyordu. Ve karısını seviyordu.

Mike Amca'ya uğradı, kendisine göre bir iş olup olmadığını sordu. Mike da, ne tür bir iş aradığını ona açıkça sormama inceliğini gösterdi. Kid Class adıyla ringe sürdüğü, Solly Classki diye yirmi yaşında biri vardı. Para çoktu bu çocuğun ardında, tehlikeye girilemezdi. Rocco isterse iş onundu. Mike Amca Rocco'ya, hiç baskı yapmadı. Salonda, Solly Classki'nin karşısında yere uzanma fırsatını kollayan iki yarı ağır vardı. Rocco'nun bütün diyeceği «okey»di. Sözü Mike Amca için yeterliydi. Rocco «okey» dedi ve meslek hayatının en büyük ödülüyle idman salonundan ayrıldı, ilk kez peşin aldığı ödülle : Cebinde, dört tane yirmilik ve iki de onlukla.

Parayı son kuruşuna kadar Lili'ye verdi ve uzatırken ödevinden başka şey yapmadığını hissetti. Temize havale etme hakkını kazanmıştı ve temize havale ediyordu. Ringin kendisine yüz dolardan çok daha fazlasını borçlandığını düşündü sağduyudan yoksun sayılmayacak biçimde ve Lili için yüksek sesle ekledi : «Herifi durduracağım ve dosdoğru yere sereceğim.»

İkisi de kendilerini mutlu hissettiler, o akşam. Rocco, diplomasını aldığı günden bu yana hiç böylesine mutlu olmamıştı.

O akşam City Garden'e giderken başı ağrıyordu, ama ağrıları seyirci sıralarının altındaki gölgelerle kaplı soyunma odasında biraz hafifledi. Tek başına döküntülerle kaplı geçitten aşağı inerken, ringin ışıklarını görür görmez, baş ağrısı bir kere daha arttı.

Büyük dönüşün başlamasını beklerken köşesine acınacak bir biçimde yığılmış, tepesindeki ışıkların hafifçe sallanmasına bakıyordu. Gözlerini kapadı. Tekrar açtığında, bir toz bulutu yavaşça ışıklara doğru yükseliyordu. Bulutun birden yönünü değiştirdiğini, hızla yanlara kaydığını, ringin ipleri üzerinde uçtuğunu ve seyircilerin üst üste yığıldığı karanlık sıraların tepesinde yitip gittiğini gördü. Aşağıda, biri zili çaldı.

Eldivenleri birbirine dokunurken Kid Class'ı görmeden süzdü ve hakem Ryan beden bedene döğüş konusunda her zamanki uyarılarını yaparken ötekinin omuzunun üzerinden bitik bir havayla baktı. Sabahlığını çıkardılar ve birden, gongun vuruşundan önceki bu kısacık dakika süresince, kendini şimdiye dek bir ring üzerinde hissetmediğı kadar yorgun hissetti. Hafifçe iki büküm olup ilerledi ve bir ses haykırdı : «Onu yere ser, Solly.»

Önceliğı karşısındakine bırakmak için geriledi, sonra solunu Solly'nin dişlerine iki kere sallayacak ve saldırısını geçirtirecek kadar yaklaştı. Arka sıradaki seyirciler, kan kokusu alarak haykırdılar. Bir ya da iki round boyunca paralarının hakkını verecekti. Bu işin çirkin bir havaya bürünmesinin gereğı yoktu.

İkinci raundun ortasında, çocuğun, sol omuzunu geri çekerek sağını uzattığını anladı ve önlemek için bir adım ilerledi. Ötekinin solu kanla kaplı olarak geldi ve seyircilerin yeniden haykırmaya başlama biçiminden, Rocco, yara aldığını anladı. Yere düşmenin sırası olduğu aklına gelmedi; hatırlamıyordu bile. Bunun yerine, ötekinin sağını bir kere daha uzattığını ve kalbini koruyan solunun yavaşça göbeğine doğru kaydığını, sol omuzunun anlamlı bir biçimde kavislendiğini gördü; ancak aşağıya doğru değildi bu ve de sağı değildi. Üstelik kalbe doğru da değildi. Karşısındakinin solu iki gözün arasına savrulan bir kaya gibi patladı ve Rocco, bütün gücüyle çenesini Solly'nin omuzuna gömer, kendisinin böylesine kolay temize havale edileceğini sanan aşağıdaki yolsuz sürüsünden nefret ederken, el yormadıyla karşısındakinin kollarını aradı. Onu itti, iki kere solunu dişlerine gömdü, canını yakmak için Solly'yi ustaca ortadaki ipe sürttü ve ayrıldıklarında çok yakından izledi. Sonra saldırısını kolayca savuşturdu. Ardından gong çaldı.

Aşağıda, ön sırada, Mike Adler, yerine dönen Rocco'yu gözleriyle izliyordu.

Rocco üçüncü raund için, iki büküm olmadan, Solly'nin köşesinden ayrılışına ve ağır ağır yaklaşmasına bakarak kararlılıkla ilerledi, bir an eldivenlerinin ışıktaki gevşek gevşek sallandığını gördü ve kızgın bir ütü gelip kalbinin altında

patladı. Aynı anda da, şaşkınlık içinde, parayı peşin almış olduğunu hatırladı. Kayıtsız eldivenleri izlerken, belli belirsiz, ayağına çok büyük gelen lâstikleriyle Lili'yi düşünerek soluklandı. Eldivenler uzaklaştı ve ışığı yansıtmaktan fazla bir şey yapmaksızın, tembelce, dört adım ötesinde sarkık kalıverdi. Sağ yumruk yeniden gelip kalbinin altına gömüldü ve Rocco, elinde olmaksızın homurdandı; Rocco'nun çenesini geçmeyen çocuğun traşlı kafası küstahça yumruğu izledi, boynu iyice omuzlarının arasına gömülmüştü. Ve eldivenler bir kere daha uzaklaştı. Çocuk görüldüğünden daha hızlıydı. Ve başındaki ağırlı yavaş yavaş, iki göz arasındaki düzenli bir çarpıntıya dönmüştü.

Bir dövüşçünün en büyük gücü onurudur. Sonraki raundlarda Rocco Junior'u ayakta tutan bu güç oldu. Kid Class denen çocuk onu bayıltmadı. Dördüncü raundda bir kere, beşinci raundda iki kere ve yedinci raundda da yine bir kere yere düştü. Bu raund boyunca iplere yaslanıp durarak, gongu bekleyip sol yumruğuyla çocuğu kendinden uzakta tuttu. Yaralı olduğu zaman bile kayıtsız görünme yeteneğine sahipti ve gong çaldığında yüzü bir beyzbol oyuncusunun eldiveni kadar kayıtsızdı.

Bu raundla sekizinci raund arasında, Mike Amca, Rocco Junior'un yanına çıktı. Bir şey söylemedi. Sadece tepesinden bakarak orada durdu. Rocco'nun belki de unutmış olabileceğini düşünüyordu. Daha önce dört kere yere serilme fırsatını yakalamış ve bunların hiç birinden yararlanmamıştı. Rocco gözlerini kaldırdı. «Aklım iyice başımda,» dedi Mike Amca'ya. Hiç bir şeyi unutmamıştı.

Mike Amca, her türlü olasılığa boyun eğerek yerine döndü. Rocco Junior'dan daha iyi anlıyordu durumu. Dizleri kendisine boyun eğdiği sürece Rocco yerde kalamazdı. Mike Amca içini çekti. Rocco Junior'u sevdiğini düşündü. Şöyle ya da böyle, Rocco konusunda idman salonundakinden daha az üzüntü duyuyordu.

«Umarım dayanır,» diye düşündüğünü farkettti şaşkınlıkla. Kalabalık değişik biçimde tepki gösteriyordu. Zayıf ve yara bere içindeki İtalyan'ın, aynı yerde, bugün yere inmemek için

çabaladığı biçimde, adamını yirmi kere devirdiğini görmüşlerdi. Ve sıranın ona geldiği inancındaydılar. Daha iyi görmek için yerlerinde dikilmişlerdi. Bir toz bulutu kısa bir an ringi görmelerini engelledi. Yorgun bir kelebek ağır ağır yukarı, ışıklara doğru uçuyordu. Sonra gong sesi duyuldu.

Ryan iki raund arasında yaklaştı, kıvrık işaret parmağını Rocco'nun çenesinin altına koydu, Rocco'nun zenci bakıcısı kanı collodionla durdurduktan sonra başını arkaya devirdi ve işlerin çok ileri gittiğini söyledi homurtuyla. Rocco tükürdü.

«Hadi Solly, bitir şunun işini!» diye bağırdı bir ses iplerin üzerinden.

Bir bakıma, bu ses para gibi çınılıyordu Rocco'nun kulağında. Sanki seyircilerin arasındaki biri ödediği paranın karşılığını alamamıştı.

Ama Solly, elleri aşağıda, sekizinci raundun ikinci yarısına kadar kaçtı. Sonra sağını savurdu, yumruğu boşa gitti, karşındakine yapıştı ve ayrıldıkları an yumruğu indirdi. Rocco kanın aktığını hissetti ve bu kanın bir bölümünü Solly'nin sol memesine sildi. Solly'nin solunu kısıtıp yeniden kollarını hareketsiz bırakıncaya dek böbreklerini dövdü ve kanı durdurmak için burnunu bütün gücüyle karşındakinin gırtlığına gömdü. Kanının küçük bir fincana akar gibi boynundaki çukura aktığını hissetti. Rocco ayaklarını yaklaştırdı, eldivenlerinin her birini Kid Class'ın bir omuzuna dayadı, onu bezgince iterek. Hâlâ yedekte biraz gücünün kaldığı izlenimini bırakmış olma-
lıydı, çünkü kalabalığın hafiften mırıldandığını işitti. Gong yeniden çaldığında Solly'nin köşesindeydi ve kanı durdurmak için başını dikerek kendi köşesine döndü. Bakıcısı bir pansıman daha yaptığında, onurunun kendisine ihanet etmekte olduğunu anladı sonunda. O an hoşnutluk duydu. Öte yanda, sıralarda oturanların biraz kafaları bozulsundu. Diplomasını aldığı günden beri karşısına çıkarılan mal konusunda yanıltılmışlardı Rocco'yu; bu gece, yanılma sırası biraz da onlardaydı. Yüz dolar cebindeydi, bir garaıda iş bulacak ve hepsini unutacaktı.

Onuncu ve son raundda Rocco karşındakinin nakavt etmek istediğini sezdi, çünkü ancak o sıra nakavt edebileceğini anladı. Neden işi en güzel biçimde bitirmemeli? Bu düşün-

ceyle yorgunluğunun eski bir palto gibi üzerinden çıkıp git-tiğini hissetti. Bu onun dövüşüydü, onun raundaydu. Başladığı gibi bitirecekti: Dövüşerek. Ve Solly, Kid Class'ın omuzlarını devirerek, tedirgin, ilerlediğini gördü. Altı ay içinde bu çocuk gerçek bir ağır siklet olacaktı. Onu iplere itti ve yana doğru kaçtığını sezdi. Dengesini bulamadan, Rocco, soluyla, tıpkı bir kroşe savurur gibi Solly'nin kaburgalarının ta göbeğini buldu. Karşısındaki soluyla beceriksizce karşılık verdi, sanki eklemeleri düğümlenmiş gibi ve sarıldı. İpler boyunca beden bedene yu-varlanırcasına itiştikleri bir sıra, Solly'nin yarı içerde yarı dışarda sarkan dişliğini gördü. Solly, dudaklarının bir tek ve acılı büzülüşüyle dişliğini yeniden içeri çekti. Rocco kollarından birini kurtardı ve sağıyla, yukarıdan aşağıya Solly'nin kulağına vurdu; bunun garip bir görünüşü olmalıydı, çünkü seyirciler biraz gülüştüler. Solly eldivenini kirletti burnundan geçirirken, yarı sokuldu ve fikir değiştirdi, açıkta durdu. Rocco, beden bedene geldiklerinde bir aldatmacayla parmaklarının üzerinde dönüp sağını aşağıdan çıkarana dek neredeyse dimdik bekledi.

Solly, yumruğu savuşturmak için bir adım ileri attı ve Rocco'nun çenesine savurduğu bir sağ kroşeyle sertçe karşılık verdi. Ardından bir sol vurdu. Rocco'nun dişliği, olduğu yerde dönüp bir kavis çizerek ışıklara doğru uçtu. Yeniden bir sağ yumruk.

Rocco olduğu yerde yarı döndü ve şaşkınlık içinde durup seyirci dizilerine bakakaldı. Kid Class artık rakibinin sırtından başka şey görmüyordu; Rocco hâlâ ayaktaıydı. İpler boyunca ağır ağır ilerledi, iplerin üzerine tembelce vurarak, gazetecilere boş gülümsemeler yöneltip karşılığını alarak. Solly, Ryan'a baktı. Ryan başını Rocco yönünde salladı. Kid Class adamına çok çabuk yetişti ve sol yumruğunu Rocco'nun koltuğunun altına, ardından da çenesinin ucuna vurdu. Rocco yüz üstü iplere düştü ve çenesi ikinci ip-te, asılı kaldı. İplere asılı, hareketsiz, başı kesilmiş bir adam gibi durdu.

Sıraların altındaki soyunma odasında, tam tepesindeki baruların çevresinde dalgalanan buhara bakarken kendine geldi. Mike Amca yakınında bir yerdeydi, iyi dövüştüğünü söylüyordu, sonra kendini tek başına buldu. Hepsı gitmişti şimdi,

yetmiş beş sentlik yerlerin böğürücüleri ve altmış dolarlık tahtların koca tunc ağızlıları. Güçlkle doğruldu ve ağır ağır giyindi, sonuna kadar dayandığı için rahatlık duyarak. Güç olanı seçmişti ve çok da iyi götürmüştü. Hepsinin canı cehennemdi.

Gerektiğinden daha uzun zaman harcayarak kravatını bağıyordu ki, karısı kapıyı vurdu. İçeri girmesini söyledi ona. Lili hiç dövuştüğünü görmemişti, ama radyoyu dinlemiş olması gerektiğini biliyordu Rocco, yoksa şimdi burada olmazdı.

Sağ gözünün üzerindeki flâstere çekinerek baktı. Lili dokunurken canını acıtmaktan korkarak, ama iyice yapıştığına da güven getirmek isteyerek.

«İyidir,» dedi Rocco hafif bir sesle. «Bunu kutlayacak ve sonra her şeyi unutacağız.» Ancak, Lili'yi öptüğünde karısı gözlerini kaçırdı; o zaman Lili'nin ağlamamaya çalıştığını anladı. Omuzunu okşadı.

«Önemli bir şey yok. Lili, iki gün dinlenirsem yeniden forma girerim.»

O zaman, çok daha başka bir şeyin söz konusu olduğunu gördü.

«Bana kazanacağını söylemiştin,» dedi Lili. «Sekize bir bahse girdim ve bütün parayı senin üzerine oynadım. Sana bir sürpriz yapmak istiyordum, şimdi bir kuruşumuz bile kalmadı.»

Rocco öfkelenmedi. Sadece kendini biraz daha kötü hissetti. Hayatında hiç hissetmediği kadar kötü. Kızdan uzaklaştı ve masaj masasına oturdu, gözü yerde. Durumu bütünüyle ölçüp biçmeden onu rahatsız etmeyecek kadar sezgi gösterdi Lili. Sonunda Rocco gözlerini yukarı kaldırdı ve karısını tepeden tırnağa inceledi. Gözleri yüzünde durmadı, tekrar ayaklarına indi. Eli yüzü düzgün tek çift pabucunun sıyrık burunlarına; ve yüreğinden bir gölge geçti. «Haklı nedenlerin vardı, Tatlım,» dedi karısına düşünceli düşünceli. «Tam yapılması gerekeni yaptın. Bütün gece paralarının karşılığında onlara soğuk terler döktürdük.» O an gözlerini yukarı kaldırdı ve gülümsedi. Bütün dişlerini ortaya koyan bir gülümseme idi bu.

Eninde sonunda her şeyin yolunda olduğunu anlaması için daha fazlası gerekmedi Rocco'ya. Her şeyin gerçekten yolunda olduğunu söylemesi için yanına yaklaştı Lili.

Hep böyle olmuştu, Rocco Junior, diplomaların dağıtıldığı günden beri. Her zaman güç olana oynardı ve de iyi oynardı.

Bayan Donahue görse kıvanç duyardı onunla.

Çeviren : Aydın Emeç

JOHN UPDIKE: (1932 - , Shillington, Pennsylvania.)
Updike, çok verimli bir yazar. Dergilerde şiirleri, eleştirileri, öyküleri hiç kesintisiz yayımlanıyor. Romanları birbirini izliyor. Amacı, olayları sergileyip yaşamın ve aşkın özünü okurla tartışmak, ilişkilerin derinine inmek.

YAPRAKLAR

Penceremin dışındaki asma yaprakları acayip güzel. «Acayip», çünkü yaşadığım içe dönüklük, korku ve utancın uzun karanlığından sonra nesnelerin güzel olmaları, bizim uğradığımız kişisel yıkımlardan bağımsız ve gelişigüzel, tıpatıplıklarını, yaratıcı 'etki'lerinin zorlamasız doğurganlığını sürdürmeleri garip geliyor bana. Doğa'nın bir ayar damgası, bir özelliği bu. Doğa : Onu bu sabah, bizim suçlarımız dışında varolan, diye tanımlamak çok yerinde görünüyor. Gövdelerimiz Doğa'nın içinde; pabuçlarımız, bağcıkları, bağcıkların ufak, plastik uçları — bizi kuşatan, bizimle ilintili ne varsa, hepsi Doğa'da, yine de bir şey ona ulaşmaktan alıkoyuyor bizi, tıpkı dipteki kumlara, gözümüzle açıkça seçebildiğimiz deniz kabuklarının yarım parçacıklarıyla yarılmış, parıltılı kumlara değmemizi engelleyen, alttan vuran suyun itişisi gibi.

Penceremin dışında, mavi tüylü bir alakarga, bir dala konuyor. Bir an sendeliyor sonra açıyor bacaklarını, soluk renkli kıcı bana dönük, başının dış çizgileri bir tetiklikte donuveriyor, gagasının yağmacı kıvrımı, sislenen, esmer bataklığın üstünde nerdeyse bembeyaz uzanan göğe geçirilmiş. Görmek mi? Görüyorum evet, ve sonra düşüncelerimin zincirini kırdım, camdan uzattım elimi, yakaladım onu ve bu sayfaya geçirdim. Gitti artık. Ama birkaç satır üstte, yine «açıyor bacaklarını», «soluk renkli kıcı»yla, başının dış çizgileri «bir tetiklikte do-

nuveriyor.». Garip bir buluş, belki de beş para etmez, ama benim buluşum.

Asma yaprakları, birbirlerinin gölgelerine girmediklerinde, altın renginde oluyorlar. Yassı yapraklar, güneşi de dümdüz alıyorlar, sonra saltık ışığı, yaşamın renk dizisinin ve kaynağının toplamını, çocukların anlatım yöntemi olan boya kalemi sarısına dönüştürüyorlar. Yorgunluk, şurada burada, bu ödünç parıltıyı derin bir turuncuya değiştiriyor ve daha taze yaprakların yeşili — çünkü yeşil, uzun süre dayanır güzün, bakarsak görürüz — güneş ışığından, ince ebrulu bir likör damıtıyor. Çatılardan silip süpürerek koşan, dostça gevezelik eden rüzgârda, yaprakların birbirlerine düşürdüğü gölgeler biraz başıboş, sinirli gerçi ama oldukça çeşitli ve belirgin; palalar, fırlatılan kargılar, boynuz çatallar, kötücül tolğalar türünden barbarca imgeleri çağırıştırıyorlar. Yine de son ve kesin etkinin kötücüllükle ilgisi yok. Tam tersine, o karmaşık incelikle, aynı anda uyandırdığı sığınak ve açıklık, ılıklik ve esinti duyguları, dışarı çağırıyor beni; gözlerim, daha ötedeki yapraklarda. Yapraklar çevremi kuşatmış. Meşe'ninkiler, morumsu pastan kıskaçlı pençeler; karağaç'inkiler, dişi bir sarının seyrek tüyleri; sumak'inkiler, yabancı, keskin bir kızartı. Yaprakların dingin, tutuşan evreninde kalakalıyorum. Yine de bir şey çekiyor, suçun güneş olduğu o içsel karanlığa geri götürüyor beni.

Olayları taramak, elemek gerek. Serserilik ettiğimi söylüyorlar, sözbirliğiyle varılan bu izlenimi, ne kadar yanlış hesaplara dayanırsa dayansın, davranışlarımıza özgü yetersiz dürüstlikle bağdaştırmak için de zaman gerekiyor. Ve olaylar bir kere elendikten sonra — davranışlara dürtüler, oyunculara gerekli ruh durumları yakıştırıldıktan, yanlış hesaplar sıraya dizildikten, çarpıklıklar adlandırıldıktan, bütün bu korkunç, bu rasgele serpilliş, açıklamalarla budanıp tarihteki yerini aldıktan sonra, yani bir bakıma Doğa'ya döndükten sonra — ne olacak yani? Çok düzmece bir dönüş olmaz mı bu? Ruhlarımız gerçekten Zaman'ın ölümsüz limanına girip yaprak kümelerinin arasına usulca, erinçle çökebilir mi? Hayır: biz iki kırallığın kesiştiği bölgede duruyoruz, ne ilerleyiş var, ne dönüş, yalnızca durduğumuz yamacın biraz daha bileylenişi.

Karımın boşanmak için evimizden çıktığında giydiği elbisenin siyahı gözlerimin önünde. Yumuşacık, dar, siyah bir giysiydi, V yakalı ve Helen'e çok yakıştırdı; solgunluğuna anlam katardı. Sabah, güzelliği üstündeydi, yüzü bitkinlikten bembeyazdı. Gelgelelim gövdesi, o doğal nesne, uğradığımız yıkımı hiçe sayıyordu; bedeninin kalıbı, eğilip bükülüğü de duruma aykırı olağanlıktaydı. Ayrılırken, hafifçe öptü beni, ikimiz de bu yolculuğun, Boston'a yaptığı öbür yolculuklara pek de benzemediğinin ayrımındaydık — Senfoni'ye ya da Bonwit'e gidişlerine. Yine araba anahtarlarının aynı aranışı sakın çocuk bakıcısına alel acele verilen aynı öğütler, direksiyonun başına geçerken kafasını yine hafifçe öne eğip arkaya yaslanışı. Bense, en sonunda hoşnut, karımdan boşanmış, herşeyi terk etmiş bir babanın gözleriyle inceliyordum çocuklarımla evimi, artık ele geçirilmez bir zamandan kalma şipşaklara göz atarcasına göz atıyordum onlara, dolanıp giden kır görünümünde, yanmaz-taşa bürünmüş bir adamın ateşi delip geçişi gibi sürüyordum arabamı, derken evleneceğim kadınla karşılaşırıyordum — ağlarken gülümsüyordu, şaşkıındı ama cesurdu — o anda, önüne durulmaz bir korkuyla o içsel karanlığın derimi çatlattığını, ikimizi de yutarak aşkımızı boğduğunu duydum. Aşkımızın varolduğı dünya, varolmuyordu bir daha. Yüreğim ürküp geriledi; bugün de ürküp geriliyor. Döndüm. Dönerken, yoldaki ağaçların yaprakları biçimlerini teker teker ilettiler bana. Artık anlatılacak bir şey kalmadı. Telefonda karımı kendime doğru çektim; giysisinin siyahına tutundum, acıya asıldım sıkı sıkı.

Gelmekten vazgeçmiyor. Acı, vazgeçmiyor. Hemen her gün, ya postayla, ya bir yüzle, ya bir telefon konuşmasıyla yeni bir taksit yolluyor. Telefonun her çalışında, önemli bir bükümün daha çözülebileceğini umuyorum. Bu kulübeye saklanmaya geldim, gelgelelim burada bile bir telefon var, rüzgârın, dalların ve görünmez hayvanların gıcırtilı sesleri, kulübenin elektronik sessizliğiyle yüklü. Her an patlayabilir ve yaprakların acayıp güzelliğı yine kararır.

O bungunlukta kalkıyorum, odada yürümeye başlıyorum. Beyaz yıldız işareti andıran bir örümcek, burnumun dibinde

sallanıyor. Tavana bakıyorum, ipliğini nereye tutturduğunu göremiyorum. Tavan, dümdüz tahtadan. Örümcek duruluyor. Kocaman, yabancı bir varlığın bilincinde. İncecik beyaz bacakları ağır ağır açılıyor, kendi ölü ağırlığından hız alarak, görünmez ipliğinde dönmeye koyuluyor. Kendimi, örümcekten ders çıkarmaya çabalayan masalcıların garip, epeski konumunda yakalıyorum, hemen kendime geliyorum. Bu kendime-gelme duygusunu da bırakıyorum hemen, burnumun dibinde duran, gözümü alan bu ufacık, sözlü yıldız veriyorum olanca dikkatimi ama iletmediği dersi okuyamıyorum. Örümcekle ben, sınırdas, yalnız asla bağdaşmayan acunlarda yaşıyoruz. Aradaki uçurumda korku duyuyoruz yalnızca. Örümcek, ağını inceliyor. Telefon, suskunluğunu sürdürüyor. Rüzgâr, güneş ışığını kıpırdatıyor yine. Bu kulübeye girip çıkarken yerde birkaç ölü yapraktan bir iz bıraktım, koyu renk kâğıt parçaları gibi yere yapıştılar.

Şu sayfalar da yapraklardan başka ne ki? Önemli bir fotosentez aracılığıyla suçumu Doğa'ya, suçun barınmadığı alana fırlatmak için üretmiyor muyum onları? Şu anda bataklık, bir halı kadar düz, kahverengi tonları, uçuk yeşille yarılmış yer yer — yanık kahve, aşiboyası, tatlı esmer, kestane — ve öte yanda, toprağın gelgit sınırını aştığı yerde, iğne yapraklılar, somurtkanca yükseltiyorlar kılıçlarını. Onların da berisinde, alçak mavi bir tepe var; bu kıyı bölgesindeki tepeler, ad taşımayacak kadar alçakgönüllü. Ama onu *görüyorum*; aylardır ilk kez görüyorum. Bir çocuk gözüyle görüyorum onu, parmaklarıyla tutunup boynunu uzatarak haince yüksek bir duvarın üstünden bir evin çatısını gözlemeye çalışan çocuk gibi. Pencerenin altında çimenler, cılız ve yeşil, küçük bir karaağaçtan dökülen yapraklar da karışmış aralarına, ve bu kulübeye ilk geldiğim geceyi, yaşamımı nasıl arkamda bıraktığımı düşündüğümü, nasıl tek başıma yatağa yatıp, ödünç bir evde açık saçık kitaplar okuyan biri gibi kitap okuduğumu anımsıyorum, *Çimen Yaprakları*'nın eski bir baskısından birkaç sayfa. Gelgelelim uykum, ilmek gibi bir şeydi, öyle ki, uyanınca yine kitapta buldum kendimi ve genç karaağacın kuru dallarından vuran titrek, gün-ışıklı gök, Whitman'ın bir başka sayfası gibi

geldi bana, apaçıktım artık, yitmişim tutkuda yine bir kadın gibi, özgürdüm de, aşıkım, varlığımın hiçbir köşesinde gölge yoktu. Güzel bir uyanıştı ama ertesi gece evime dönmüştüm bile.

Asma yapraklarındaki belirgin, barbarca gölgeler kımıldadı. Aydınlanmanın meleği değişti. Kapıya sığınan yaslandığını düşünüyorum, kapıyı açıp içeri buyur ediyorum onu; güneş ışığı, tövbe etmişçesine kapanıyor ayaklarıma.

SAUL BELLOW: (1915 - , Lachine, Québec.) Bellow, Chicago'da odaklanan kent yaşamını işliyor. Bireylerin, gizli, karanlık, başarısızlığa mahkûm yaşamlarını ustalıklı yansıtır. Tutkun olduğu bir izlek: estetik aydınlanış. 1976 Nobel ve Pulitzer Ödüllerini kazandı.

GELECEĞİN BABASI

Nasıl oluyorsa, çok garip düşünceler bir yolunu bulup takılıyorlardı Rogin'in kafasına. Tam otuz bir yaşında, oldukça yakışıklı, kısa kara saçlı, küçük gözlü, geniş ve açık alınlı bir kimya araştırmacısıydı ve genellikle güvenilir bir kafası vardı. Ama karlı bir Pazar akşamı, çenesine dek düğmelenmiş Burberry paltosu ve gülünç yürüyüşüyle — ayaklar dışarı doğru — metro istasyonuna giderken, bu tıknaz adam garipleşiverdi birden.

Nişanlısıyla akşam yemeği yemeye gidiyordu. Nişanlısı ona az önce telefon etmiş, «Gelirken bir şeyler alıversene,» demişti.

«Ne gerekiyor?»

«Biraz rozbif al her şeyden önce. Teyzemden eve gelirken yüzyirmibeş gram aldım.»

«Niçin yüzyirmibeş gram, Joan,» diye sordu Rogin, epeyce bozularak. «Ancak bir sandviç yapmaya yeter o.»

«Bir mezecide duruverirsin işte. Param yoktu.»

«Sana Çarşamba günü verdiğim otuz dolara ne oldu?» diye soracaktı, ama doğru olmayacağını düşünerek vazgeçti.

«Temizlikçi kadın için Phyllis'e para vermek zorunda kaldım,» dedi Joan.

Joan'ın teyze kızı Phyllis yeni boşanmış genç bir kadındı ve çok varlıklıydı. İki kadın aynı daireyi paylaşıyorlardı.

«Rozbif,» dedi. «Başka?»

«Biraz şampuan, sevgilim. Bütün şampuanı bitirdik. Hem de acele et, bütün gün özledim seni.»

«Ben de seni özledim,» dedi Rogin, ama doğrusunu söylemek gerekirse, gününün çoğunu tasalanmakla geçirmişti. Üniversitede okuttuğu bir erkek kardeşi vardı. Yıllık geliri oldukça yetersiz olan anasının da bu enflasyonlu, vergilerin durmadan arttığı dönemde paraya gereksinimi vardı. Joan'un borçlarını ödemesine de yardımcı oluyordu, çünkü nişanlısı bu sıralarda çalışmıyordu. Kendine uygun bir iş arıyordu. Güzel, iyi eğitim görmüş, soylu tavırlı bir kişi olarak, sıradan bir dükkânda tezgâhtarlık etmesi olanaksızdı; mankenlik edemezdi (bunu Rogin istemiyordu, çünkü kızları kuruntulu ve katı yaptığı kanısındaydı); garson ya da kasyer olarak da çalışamazdı. Ne yapabiliirdi peki? Eh, nasıl olsa bir şey çıkardı, Rogin de bu arada yakınmaktan kaçınıyordu. Dişçiden, giysi mağazalarından, kemik hastalıkları uzmanından, doktorundan, ruh doktorundan gelen faturaları ödüyordu. Noel'de Rogin nerdeyse delirecekti. Joan ona kadifeden bir sabahlık, çok güzel bir pipo ve bir tütün kesesi armağan etti. Phyllis'e lâl bir iğne, İtalyan ipeğinden bir şemsiye ve altın bir sigara ağızlığı verdi. Diğer arkadaşlarına Hollanda işi madenî eşya ve İsveç işi cam eşya armağan etti. Hızını alana dek, Rogin'in parasından beş yüz dolar harcamıştı. Ne denli acı çektiğini göstermeyecek kadar çok seviyordu onu Rogin. Onun, kendisinininkinden çok daha iyi bir yaradılışı olduğuna inanıyordu. Joan'un para konusunda hiçbir endişesi yoktu. Çok güzel bir kişiliği vardı, hep çok neşeliydi, ve aslında ruh doktoruna gitmesinin de hiç gereği yoktu. Aslında psikiyatriste, Phyllis de gittiği ve nasıl bir şey olduğunu merak ettiği için gidiyordu. Aslında, babası hılcılık işinden milyonlar vuran teyze kızına yetişmek için, gereğinden fazla çaba harcıyordu.

Eczanedeki kadın şampuanı sararken, Rogin'in aklına birdenbire parlak bir düşünce geldi. Ölümde toprak nasıl sararsa insanı, dirimde de para öyle sarar. Evrensel yasa, her şeyin üstüste binmesidir. Kimse özgür değildir. Sırtında yük olmayan kim vardır ki? Herkes bir baskı altındadır. Şu kayalar, dünya-

nın suları, hayvanlar, adamlar, çocuklar — herkesin taşıyacak bir yükü var. Bu düşünce önceleri çok parlaktı kafasının içinde. Sonradan biraz bulanmaya başladı, ama sanki birisi ona çok değerli bir armağan vermiş gibi, çok etkilendi bundan. (Bir türlü giyemediği kadife sabahlığı, ya da içerken boğulayazdığı pipo gibi değil, yani.) Her şeyin baskı altında olduğu sezgisi onu üzeceğine, tam ters bir etki yaptı. Çok keyiflendirdi onu. Öylesine sevinmiş, dolayısıyla da ileriye görebilir olmuştu ki, şaşılacak şeydi. Birdenbire çevresinde olan her şeye açıldı gözleri. Eczacıyla şampuanı saran kadının nasıl cilveleştiklerini, kadının yüzündeki endişe çizgilerinin nasıl neşeye dönüştüğünü, eczacının çekilmiş dişetlerinin dostluğunu ve şakacılığını nasıl etkilemediğini keyifle izledi. Mezeci dükkânında da Rogin'in nelerin farkına vardığı, sırf orada bulunmanın ona ne büyük bir zevk verdiği, şaşılacak şeylerdi.

Pazar geceleri, tüm öteki mağazalar kapalıyken, mezeciler korkunç kazıklar atarlar müşteriye; sıradan bir gün olsaydı, çok temkinli davranırdı, ama bu gece öyle değildi — ya da çok az temkinliydi. Turşu, sosis, hardal, füme balık kokuları çok keyiflendiriyordu onu. Tavuk salatasıyla lakerda alan insanlara acıyordu; bunları, sırf aldıklarını doğru dürüst görmedikleri, tavukların üstündeki dolgun biber tanelerini, sınısıklam, çoğu sirkeye banılmış ekmekle karışık olan lakerdaları farketmedikleri için aldıklarını anlıyordu. Kim alırdı bunları? Geç kalanlar, yalnız başına yaşayanlar, ikinci karanlığında uyanıp buz dolaplarının boşalmış olduğunu farkedendenler, ya da bakışları içe dönük olan kişiler. Rozbif hiç de kötüye benzemiyordu, Rogin yarım kilo söylledi.

Mağaza sahibi eti dilimlerken, çikolatalı bisküvilere uzanan Portorikolu bir oğlana bağırdı, «Hey, bütün rafı devireceksin üstüne. Sen, *chico*, bekle bir dakika.» Bu mağaza sahibi, Pancho Villa'nın haydutlarından birine, düşmanlarını şerbete batırıp karınca yuvalarının üzerinde kazığa bağlayan, kurbağa gözlü, göbeğine asılı çifte piştovlara yaraşır elleri olan bir adama benziyordu, ama kötü bir adam değildi. Albany'li olan Rogin, onun New Yorklu olduğunu düşündü — şehrin her hareketine

alışık, herkesten kuşkulanmaya alışık bir adam. Ama kendi dünyasında, tezgâhının arkasındayken, âdildi. Sevecendi hatta.

Porto Rikolu çocuk tam bir kovboy gibi giyinmişti — beyaz kenarlı yeşil şapka, çifte tabanca, koyun postundan pantolon üstlüğü, mahmuz, çizme, eldiven — ama tek sözcük İngilizce bilmiyordu. Katı, yuvarlak bisküvileri tutan selofan paketi asılı olduğu yerden çıkarıp çocuğa uzattı Rogin. Çocuk selofanı dişleriyle yırttı, katı çikolata halkalardan birini kemirmeye başladı. Rogin, çocuğun içinde bulunduğu durumu kavrayıverdi hemen : dipdiri çocukluk düşleri. O da bu kuru bisküvileri enfes bulurdu bir zamanlar. Bunlardan birini şimdi yese, canı sıkılırdı, o kadar.

Joan başka neden hoşlanabilir, diye sevgiyle düşündü Rogin. Biraz çilek? «Bana biraz donmuş çilek verin. Yok, dağ çileği, onu daha çok sever. Biraz da kaymak. Sonra biraz sandviç ekmeği, beyaz peynir, biraz da şu lastik gibi küçük hıyar turşularından.»

«Ne lastiği?»

«Canım, şu koyu yeşillerden, hani göz göz. Biraz da dondurma alayım.»

Kapıyı açtığı zaman Joan'a yapabileceği bir iltifat, güzel bir karşılaştırma, hoş bir sevgi sözü bulmaya çalıştı. Ya teni? Aslında onun tatlı, ufacık, atılgan, biçimli, utangaç, başkaldırcı, sevilesi yüzünü karşılaştırabileceği hiçbir şey yoktu. Ne kadar güç, ne kadar güzel bir kadındı!

Rogin metronun taşlaşmış, kokulu, madenî havasında ilerlerken, bir adamın bir arkadaşına olağandışı bir biçimde içini dökmesiyle ilgilendi. Bunlar uzun boylu, kış giysileri içinde biçimsiz iki adamdılar, sanki paltolarının altında birer zırh vardı.

«Söyle bakalım, kaç yıldır tanırırsın beni?» diye sordu biri.

«On iki yıldır.»

«Sana bir şey açıklayacağım,» dedi ilki. «Anlatmaya karar verdim sonunda. Yıllardır ben çok içki içerim. Bilmezsin bunu. Alkoliğim nerdeyse.»

Ama arkadaşı şaşırmış gibi değildi ve hemen karşılık verdi : «Evet, biliyordum.»

«Biliyor muydun? Olamaz! Nasıl bilebilirsin?»

Sanki büyük bir gizmiş gibi! diye düşündü Rogin. O uzun, asık, alkol banyosundan çıkma surata bak; içkinin berbat ettiği o burna, kulaklarının yanından hindi gibi sarkan derilere, vîs-kinin hüznüyle dolu o gözlere bak.

«Biliyordum işte.»

«Olamaz. İnanamıyorum.» Bozulmuştu, arkadaşı da onu yatıştırmak için hiçbir davranışta bulunmuyordu. «Ama dü-zeldim şimdi,» dedi ilki. «Doktora gidiyorum, haplar alıyorum; yepyeni bir şey, Danimarkalıların buluşu. Tam bir mucize. Ne hastalığın olursa olsun, hepsini geçirebilirler, buna inanıyorum artık. Bilim konularında Danimarkalıların üstüne yok. Her şeyi yapabiliyorlar. Adamı kadın bile yapmışlar, baksana.»

«İçkiciliğini de böyle geçirmediler inşallah.»

«Hayır. İnşallah. Aspirin gibi bir şey bu ilaç. Üstün bir aspirin. Geleceğin aspirini diyorlar adına. Ama alırsan, içkiyi bırakmak zorunda kalıyorsun.»

Metronun içindeki insan seli ileri geri sallanırken ve balık bağırsağı gibi birbirine bağlı, saydam vagonlar sokakların altından kayıp giderken, Rogin'in pırl pırl kafası şu soruyu sor-du : Herkesin bilmesi kaçınılmaz olan bir şeyin bilinmediğini nasıl düşünebiliyor? Ve, bir kimyager olarak da, bu yeni Da-nimarka ilacının ne olabileceğini düşündü; kendi buluşlarını hatırlamaya başladı: yapay albümin, kendi kendine yanan bir sigara, daha ucuz bir motor yakıtı. Hey koca tanrı! Öyle çok para gerekiyordu ki ona! Şimdiye dek gerekmediği kadar. Ne yapabilirdi? Annesi gittikçe daha çok güçlük çıkarıyordu. Cu-ma akşamı etini kesmemiş, Rogin'in kalbini kırmıştı. Uzun, katı, hep acı çeken suratıyla masada kımlıtsız oturmuş, bı-rakmıştı kendi etini kendi kessin. Hem hiç yapmadığı bir şeydi bu. Onu hep şımartmış, kardeşinin kıskanç olmasına yol aç-mıştı. Ama ya şimdi karşılığında bekledikleri! Hey, Tanrım, nasıl ödeyecekti? Oysa önceden, böyle şeylerin bedeli ola-bileceği aklının köşesinden bile geçmemişti.

Oturup yolculardan biri oluverince, Rogin o mutlu, dingin, kâhince havasını buldu gene. Parayı düşünmek, dünyanın si-zin düşünmenizi istediği gibi düşünmek demekti; insan bu yol-da hiçbir zaman kendi efendisi olamazdı. İnsanlar, bir şeyi

ne para ne de aşk için yapacaklarını söylediklerinde, parayla aşkın karşıt tutkular olduklarını, birinin diğerinin düşmanı olduğunu söylemek istiyorlardı. Daha ne düşünerek, insanların bu işleri ne denli az bildiklerini, yaşamlarını nasıl uyuklayarak geçirdiklerini, bilinç ışığının ne denli küçük bir ışık olduğunu aklından geçirdi. Cahilliğimizin bu derin gerçeklerini düşündükçe Rogin, küt burunlu temiz yüzü parlıyor, yüreği sevinçten parçalanır gibi oluyordu. Örnekse, yıllardır en yakın arkadaşlarının içki içtiğini bilmediklerini sanan şu ayyaş. Rogin, metro vagonunda gözleriyle aradı bu şövalyelik simgesini, ama adam gitmişti.

Görülecek çok şey vardı gene de. Ellerini ısıtmak için yeni, beyaz bir manşonu olan küçük bir kız vardı; manşonun üstüne küçük bir bebek yüzü dikiliydi ve kız mutlu, sevgi dolu bir gurur duyuyordu bundan; ama şişman, suratsız, çok iri ve ters bir burnu olan babası, durmadan kızı kaldırıp yeniden yerine oturtuyordu, sanki onu değiştirmeye çalışıyormuş gibi. Sonra, anasıyla birlikte bir çocuk daha bindi vagona, onun manşonu da öbürkinin tıpatıp aynıydı; iki büyük de çok sinirlendiler buna. Güç ve kavgacı bir insana benzeyen kadın, kızını uzaklaştırdı. Rogin'e, her iki çocuk da kendi manşonuna âşıkmiş, öbürünü hiç görmemiş bile gibi geldi, ama küçük çocukların yüreklerinden geçenleri okuyabildiğini sanmak zayıf noktalarından biriydi Rogin'in.

Yabancı bir aile dikkatini çekti. Orta Amerikalıya benziyorlardı. Bir yanda epey yaşlı, karanlık yüzlü, ak saçlı, tükenmiş bir ana; öte yanda bir bulaşıkçının beyaz, gözenekleri belirgin elleri olan bir oğul. Ama ortalarında oturan o cüce neydi — oğul mu, kız mı? Saçları uzun ve dalgalı, yanakları dümdüz, ama gömleğiyle boyunbağı erkeksiydi. Paltosu kadınsıydı, ama ayakkapları — anlaşılmaz bir şeydi ayakkapları. Erkek pabucu gibi dıştan dikişli, bağcıklı — ama kadın pabucu gibi hafif topuklu — erkek pabucu gibi küt burunlu, ama üstü kadının pabucu gibi fiyonklu. Çorapları yoktu. Bu da bir başka acıplıktı. Cücenin parmakları yüzüklerle doluydu, ama alyansı yoktu. Yanaklarında küçük, hüznümlü çukurlar vardı. Gözleri şişkin, ama çukur çukurdu, ama istese bu gözlerin alışılmadık

şeyler anlatabileceğinden, bunun olağanüstü derecede anlayışlı bir yaratık olduğundan hiçbir kuşkusunu yoktu Rogin'in. Yıllardır, De la Mare'in *Bir Cücenin Anıları* kitabı dururdu evinde. Bir karara vardı şimdi : bu kitabı okuyacaktı. Bu karara varınca da cücenin cinsiyetini merak etmekte kurtulup yanında oturan kişiye bakabildi.

İnsan düşünceleri, sallantı yüzünden, kalabalık yüzünden, sokaklarla ırmakların, büyük yapıların temellerinin altından gitmenin yarattığı durum yüzünden, genellikle zenginleşir metrodan; Rogin'in düşünceleri de tuhaf bir biçimde kamçılanmıştı. İçinden ekmek ve turşu kokuları yükselen kesekâğıdını kavramış, cinsel ayrılıkların kimyasından X ve Y kromozomlarına, kalıtsal bağlara, döl yatağına, sonra da kardeşi yüzünden daha az vergi ödediğine giden bir düşünce dizisine takılmıştı. Bir gece önce görmüş olduğu iki düşünce anımsadı. Birinde, bir cenaze levazımatçısı saçlarını kesmek istemiş, o da izin vermemişti. Öbüründe, başının üstünde bir kadın taşıyordu. Hüzünlü düşlerdi ikisi de! Çok hüzünlü! Kadın kimdi — Joan mu, annesi mi? Ya cenaze levazımatçısı — avukatı mı? Derin derin içini çekti, ve eski alışkanlığına uyarak, tüm yumurta sanayiini allak bullak edecek olan yapay albümin tasansını kurmaya başladı kafasında.

Bu arada, öbür yolcuları incelemeyi bırakmış, yanındaki adama bakmaya başlamıştı. Bu, önceden hiç görmediği, ama şu anda, varlığının ezelden beri ilişkili olduğunu sezdiği bir adamdı. Orta yaşlı, sağlam yapılı, temiz tenli, mavi gözlü bir adamdı bu. Elleri temiz ve biçimliydi, ama Rogin yakıştıramamıştı ona bu elleri. Adamın paltosu pahalı, mavi kareliydi. Rogin olsa, kendisine dünyada böyle bir giysi seçmezdi. Mavi süet ayakkabı da giymezdi, ne de böylesine kusursuz bir şapka : yüksek, şişman bir bantın sardığı, ağır fötrden bir hayvandı bu şapka. Çeşit çeşit züppe vardır, hepsi de gösterişçi değildir. Bazıları saygın züppelerdir — Rogin'in yanındaki adam da bu ikinci sınıflamaya giriyordu. Düz burunlu profili yakışıklıydı, ama bu üstünlüğüne ihanet etmişti, çünkü hiçbir derinliği yokmuş gibi görünüyordu. Ama gene de bu sağlığıyla, insanlarla hiçbir alıp veremediği olmadığını, onlarla hiç ilgilen-

mek istemediğini anlatmak istiyor gibiydi. Böyle mavi süet ayakkapları olduğuna göre, kimsenin ayağına basmasına izin veremezdi; çevresine bir ayrıcalık çemberi çizmiş, tüm dünyaya yalnız bırakılıp gazetesini okumaktan başka bir şey istemediğini bildiriyordu sanki. Elinde bir *Tribune* gazetesi tutuyordu, bunu okuduğunu söylemek de abartmak olurdu. Gazeteyi tutuyordu, o kadar.

Temiz teni ve mavi gözleri, Romalı bir soylununkini andıran dümdüz burnu — hatta oturuş biçimi bile — Rogin'e tek bir kişiyi çağırıyordu: Joan. Bu karşılaştırmadan kaçınmaya çalıştı, ama olanaksızdı. Bu adam yalnızca Joan'un, Rogin'in nefret ettiği babasına benzemekle kalmıyor, Joan'un kendisine de benziyordu. Eğer bir gün Joan'un bir oğlu olursa, doğumundan kırk yıl sonra bu adama benzeyebilirdi. Joan'un oğlu mu? Böyle bir oğlun babası kendisi, yani Rogin olurdu. Joan'la karşılaştırıldığı zaman, egemen özellikleri daha az olduğundan, kendisinden bir şey geçmezdi çocuğa. Çocuklar, büyük bir olasılıkla Joan'a benzeyeceklerdi. Evet, kırk yıl sonrasını düşünün: bunun gibi, Rogin'le dizdize oturup ileri doğru uçan bir vagona hemcinsleriyle, bilinçsiz bir transit şöleninin parçalarıyla oturan bir adam — işte böyle bir adam, bir zamanlar Rogin olanı yarınlara götürecekti. Bu yüzden, varoluş boyunca kendini bağlı hissediyordu ona. Sonsuzlukla karşılaştırılınca neydi ki kırk yıl! Kırk yıl geçip gitmişti ve kendi oğluna bakıyordu. Buradaydı işte. Rogin korkmuş, duyulanmıştı. «Oğlum! Oğlum!» dedi kendi kendine; bu acı ağlatacaktı onu neredyse. Dirimin ve ölümün, işte o efendilerin korkunç işleriydi bunun sorumlusu. Biz onların aletleriyiz yalnızca. Bizim olduğunu sandığımız sonuçlara ulaşmak için çabalıyoruz. Ama hayır! Öylesine adaletsiz ki her şey. Acı çekiyor, çalışıyor, terliyor, yaşamın güçlüklerini aşıyor, en karanlık mağazalardan geçiyor, en güç yerleri zorluyor, para kazanmak için ekonominin ağırlığı altında çırpınıyor insan — sonunda da böyle dördüncü sınıf bir «dünya adamı»nın babası oluyor; sığ görünüşlü, sıradan, temiz, pembe, can sıkıcı, kendine vurgun, temelden burjuva suratlı bir adamın... Ne büyük bir belâ, insanın oğlunun can sıkıcı olması! Böyle bir oğul hiçbir zaman anlayamaz ba-

basını. Hiçbir ortak yanları yoktu, onun ve bu düzenli, tom-bul, mavi gözlü adamın. İyeliğindeki her şeyden ve yaptığı her şeyden öylesine mutluluk duyuyordu ki, diye düşündü Rogin, dudaklarını bile ayıramıyor birbirinden. Bak şu dudağa, diken gibi, ya da süt dişi gibi kalkıvermiş ucu. Saati sorsan söylemez böylesi. Bundan kırk yıl sonra genellikle böyle mi olunacak vaka? Dünya yaşlanıp soğudukça kişiler de daha mı donuk olacak. Gelecek kuşağın insanlık dışı olması kudurtuyordu Rogin'i. Bir babayla bir oğlun birbirlerine verebilecekleri bir işaret bile yoktu. Korkunç bir şey! İnsanlık dışı! Nasıl bir varoluş görüntüsü veriyordu bunlar Rogin'e? İnsanların kişisel emelleri birer hiç, birer hayaldi. Yaşama gücü her birimizi teker teker dolduruyor, kendi amacına erişmekte kullanıyor, bireysel insanlıklarımızı ezip geçiyor, birer dinazor ya da birer arıymışız gibi kullanıyor bizi; sevgiyi acımasızca sömürüyor, toplumsal sürece sokuyor bizi, para için çalıştırıyor, çabalatıyor, ve baskıların yasasına, katmanların, üstüsteliğin evrensel yasasına boyun eğdirtiyor!

Ne haltın içine giriyorum? diye düşündü Rogin. *Onun* babasına öykünen birisinin babası olmak. Bu ak saçlı, kaba, çirkin ve bencil, mavi gözlü ihtiyarın anısı öfkelenirdi Rogin'i. Torunu böyle olacaktı onun. Rogin'in gittikçe daha az sevdiği Joan bunu önleyemezdi. Kaçınılmaz bir şeydi bu Joan için. Ama kendisi için de kaçınılmaz mıydı? Eh, öyleyse, salak Rogin, alet olma kimseye! Çekil git aradan.

Ama artık çok geçti, çünkü kendi oğlunun, Joan'un ve kendisinin ortak oğullarının yanında oturma deneyini yaşamıştı. Durmadan ona bakıyor, bir şey söylemesini bekliyordu, ama kendini beğenmiş evlât, Rogin'in bakışını kesinlikle farketmiş olmasına karşın, sessiz duruyordu. Aynı durakta, Sheridan alanında indiler. Perona indiklerinde, iğrenç, mavi kareli paltosu ve pembe, tatsız suratıyla, Rogin'e bakmadan ayrı bir yöne gitti.

Olay Rogin'i çok sarstı. Joan'ın kapısına yanaşıp Phyllis'in küçük köpeği Henri'nin daha kapıyı çalmadan havladığını işitince, yüzü gerginleşti. «Kullandırtmayacağım kendimi,» dedi içinden. «Benim de varolmaya hakkım var.» Joan dikkatli ol-

malıydı. Üzerinde uzun uzun düşündüğü konuları hafife alıp atlativerme alışkanlığı vardı Joan'un. Gerçekten de huzur bozucu olan bir şeyin aslında gerçekleşmeyeceğinden emindi. Böylesine umursamaz, rahat bir tavrı kendisinin takınması olanaksızdı, çünkü huzur bozucu şeylerin *olmaması* için çok çalışıp para kazanması gerekiyordu. Her neyse, şu anda kaçınılmaz bir durumdu bu ve verdiği paralar Rogin'i pek de rahatsız etmeyecekti, Joan'un metrodaki oğlu gibi bir oğlun anası olmayacağını, ya da o berbat, iğrenç babasının kızı olmayacağını bilse. Ne de olsa, Rogin'in kendisi de ne anasına, ne de babasına pek benziyordu ve kardeşinden de oldukça farklıydı.

Joan, sırtında Phyllis'in pahalı sabahlıklarından biriyle kapiya geldi. Çok yakışıyordu bu ona. Mutlu yüzünü görür görmez, benzerliğin gölgesi dokunuverdi Rogin'e; hafifçe dokundu çok, yok gibi bir şeydi, ama tüyleri diken diken oldu.

Joan öpmeye başladı onu, «Ah, yavrum benim,» diyerek. «Kar içinde kalmışsın. Şapkanı niçin giymedin? Kafacığı kar olmuş hep» — en sevdiği sevgi gösterisi, üçüncü şahısla konuşma gösterisiydi bu.

«Dur bakalım, şu torbayı bırakayım elimden. Paltomu bir çıkarayım,» diye mırıldandı Rogin mutsuzca, öpüşlerden kaçtı. Niçin bekleyemiyordu barışmak için? «Çok sıcak burası. Suratım yanıyor. Ne diye bu kadar ısıtıyorsun burayı? Bir de o durmadan havlayan allahın belâsı köpek yok mu. Hep evin içinde tutmazsanız böyle şımarık ve gürültücü olmayacak. Ne diye kimse gezdirmeye çıkarmaz ki şunu?»

«Sıcak falan değil, canım! Soğuktan yeni geldin de ondan. Bu sabahlık Phyllis'den çok bana yakışmıyor mu? Özellikle kalçaları. O da öyle düşünüyor. Belki satacak bana.»

«İnşallah satmaz,» dedi Rogin, nerdeyse bağırarak.

Joan, Rogin'in kısa, kara saçlarında eriyen karları silmek için bir havlu getirdi. Bu hızlı ovuşturmalar Henri'yi akıl almaz ölçüde coşturdu, Joan da onu yatak odasına kapatınca durmadan, değişmez bir tempoyla sıçrayıp kapıyı tırmalamaya koyuldu.

Joan, «Şampuanı getirdin mi?» dedi.

«İşte burda.»

«Yemekten önce saçlarını yıkayayım öyleyse. Gel.»

«İstemem.»

«Hadi canım,» dedi Joan, gülerek.

Suçluluğunun bilinçsizliği şaşırtıyordu Rogin'i. Nasıl böyle olabileceğini kavrayamıyordu. Halılı, döşeli, ışıklı, perdeli oda, düşüncelerinin tam tersini yansıtıyordu sanki. Dolayısıyla da suçlayıcı ve öfkeliydi, içi buruk ve acıydı, ama niçin böyle olduğunu söylemek uygunsuz geliyordu. Bunların nedeninin elinden kaçıvereceğinden korkarak endişe bile etmeye başladı.

Banyoya girip paltosuyla gömleğini birlikte çıkardılar. Joan da lavaboyu doldurmaya koyuldu. Huzursuz duygularla doluydu Rogin. Göğsü çıplak kalınca, bu duygularını daha çok farketmeye başladı ve içinden, bir iki sözüm olacak ona birazdan, dedi. Bu numaraları çekmelerine izin vermeyeceğim.

«Benim,» diyecekti ona, «tüm dünyanın yükünü sırtımda taşımak için yaratıldığımı mı sanıyorsun? Sırf kullanılmak ve kurban edilmek için mi yaratıldığımı sanıyorsun? Benim bir kömür madeni, ya da bir petrol kuyusu, ya da bir av yeri, ya da bunlara benzer bir doğal kaynak olduğumu mu sanıyorsun? Unutma ki benim bir adam olmam, yüklü olmamı gerektirmez. İçimdeki ruh seninkinden ne daha büyük, ne de daha güçlü.»

«Kaslarım ve tok sesim gibi bazı dış görünüş unsurlarını alsan elimden, geriye ne kalır? Birbirinin eşi bir çift ruh seninkiyle benimki. Peki, o zaman niçin eşitlik olmasın? Hep en güçlü ben olamam ki.»

«Otur şuraya,» dedi Joan, mutfaktan getirdiği tabureyi lavabonun yanına koyarak. «Saçların karmakarışık oldu.»

Göğsünü soğuk emayeye, çenesini lavabonun kenarına dayayarak oturdu, yeşil, sıcak, parlak sular camla fayansları yansıtıyorlardı ve şampuanın serin, kokulu sıvısı başına döküldü. Joan yıkamaya başladı onu.

«Öyle sağlıklı bir kafa derin var ki,» dedi Joan. «Pespembe.»

«Bembeyaz olması gerekir,» diye karşılık verdi. «Hastayım herhalde.»

«Hiçbir şeyin yok, canım,» dedi Joan ve arkasından üstüne yaslandı, sarıverdi her yanını, ve usulca döktü suları başından aşağı, öyle ki suyun kendi içinden geldiğini, kendi gizli, sevgi dolu ruhunun sıcak sıvılarının yemyeşil, köpüre köpüre lavaboya boşaldığını düşündü, ve öfkesiyle gelecekteki oğlu yok oluverdiler birden, ve lavabonun suyla dolu çukurundan seslendi : «Öyle güzel düşüncelerin var ki Joan. Biliyor musun? Bir içgüdü sanki, basbayağı bir yeti bu sendeki.»

Çeviren : Sinan Fişek

PAUL THEROUX : (1941 - , Medford - Massachusetts.)
1960 yılında Robert Hamlet tek perdelik oyun ödülü ile 1971'de
Playboy yazı kurulu ödülünü aldı. Afrika'da barış gönüllüsü ola-
rak çalıştı. Birman, Java, Singapur, Kenya gibi egzotik iklimler-
de geçen ve çok satar kapsamına giren öykü ve romanlarıyla
yazın değerlerinin dışına düşmemeyi başarmış bir yazar.

SÖZCÜKLER EYLEMDİR

Profesör Sheldrick, Corte'deki lokantaya girer gizmez ba-
rın yanında ayakta duran kadını gördü. O anda, giderken onu
da birlikte götürmeye, belki de onunla evlenmeye karar verdi.
Kadın yemek listesini getirip Sheldrick de onun lokanta çalış-
anlarından biri olduğunu anlayınca, kıyıda, Ile-Rousse'da oda
tuttuğu otele hemen peşinden geleceğinden daha da emin oldu.
Nasıl eyleme geçeceğini kurarken, tezgâhın arkasında-
ki adamın kadının kocası olabileceği — kara, sarkık bir bıyığı
vardı ve kadından daha yaşlıydı — olasılığı yıldırmaı onu.
Adam nasıl olsa ayının birine benziyordu; Sheldrick'se varını
yoğunu kadına vermeye hazırdı.

Karısı Sheldrick'i Marsilya'da terketmişti. Kendi yaşamını
sürdürmek istediğini söylüyordu. Kırkına merdiven dayadığını,
biraz daha beklerse hiçbir adamın ona bakmayacağını anlat-
mıştı. Bu konuda tartışmayı da reddetti, ikna edilmeyi de; kararı
kesindi. Yalvaran hep Sheldrick'di, ama hiçbir işe yaramadı.

«Ne yaptım ki sana?» diye sordu Sheldrick.

«Yaptıkların değil, söylediklerin.»

Sözcükler eylemdir: karısının söylemek istediği buydu,
anıliyordu. Tek bir sözcük de değil üstelik, tüm sözcüklerin bir
düzine yıl boyunca birikimi. Evliliklerinin çok önceden yıkıldı-

ğının farkındaydı. Bu harabenin içinde yaşamaya razıydı gene de; karısının da onu gereksindiğine inanıyordu. Ama orada, Marsilya'da, onu terkettiğini açıklamıştı karısı. Böylesine kesinlikle söylediği sözcüklerin karşısında güçsüzleşivermişti; karısı onunla konuşurken, sanki onu ayaklarının altına almış gibi ağırıyordu her yanı. Evi karısına bırakıp her ay belirli bir para ödemeyi kabul etmişti.

«Acı çekeceğim,» demişti Sheldrick.

«Müstahaksın.»

Umut dolu, çocuksu bir davranıştı karısınınki; yaşlı bir insanın tavrı gibi neredeyse. Karısı eve dönmüştü; ama onun dönme zamanı gelince, bunda bir anlam görememiş, yeniden çalışmaya koyulmak için hiçbir neden bulamamıştı. Connecticut'da bir üniversitede Fransız yazını profesörüydü, eğitim dönemi de başlamak üzereydi. Ama karısının onu terkettiği günden beri Sheldrick ne bir mektup yanıtladı, ne yeni girişimler tasarladı, ne de geleceği düşündü. Ne olacaktı ki? Hiçbir şey yapmıyordu, çünkü hiçbir şeyin anlamı yoktu. Bu yolculuğa çıkarken — karısını biraz da bir yük olarak görmesine karşın — kendini kısmetli sayıyordu. Şimdi yaz bitmiş, karısı onu terketmiş, giderken de dünyayı yanında götürmüş gibi geliyordu Sheldrick'e.

Önceden yaptığı her şeyin önemini yadsıyordu artık; başarsızlık duygusu öylesine büyüktü ki, yaşamıyordu sanki — tüm savunmalarından yoksun bırakılmış, yokolması kaçınılmaz, kibar ve zararsız bir yaratıktı. Karısı onları koruyan taşı kenara itmiş, yumuşak ve kör bir solucan gibi açıkta bırakıvermişti onu.

Bu hiçbir işe yaramama duygusu tam bir sorumluluğun içine itmişti onu. Dünya bir hayaldi — bir evlilik, bir yaşantı yaratmış, hepsi yok olmuştu. Küçücük sesiyle, boşlukta kıvranıp duran bir kurbandı o. Somut olduğunu sandığı şeyler aslında birer dumandı. Yalnız sevgililerin inancı vardı. Ama karısının dönmesini de istemiyordu; hiçbir şey istemiyordu.

Onu şaşırtan, ıssız bir Korsika kasabasında, tanımadığı bir lokantaya girince gördüğü bir kadınla evlenmek isteyivermesiydi. Onu böyle yürekli kılan şeyin yenilgi olup olmadığını dü-

şündü. Bu adanın — yalnız kalmış bir erkek olarak karşılaştığı bu ilk görünümün — delibozuk havasına uygun, yabancı, batık bir gemiyi andıran bir duruşu vardı. Kadından, onunla birlikte gelmesini isteyecekti.

Kadının tuhaf güzelliği büyülemişti onu; Cateraggio'nun pis kokularından arabayla gelirken, tüm öğleden sonra boyunca gördüğü bazı ağaçların güzelliğiydi bu. O ağaçlar gibi inceydi, ve adada gördüğü hiçbir kadına benzemiyordu. Onsuz Corte'den ayrılmayacağını anladı birden. Korsika'da sevdiği her şeyi kendinde toplamıştı kadın. Giderken onu yanında götürme kararı kesindi. Hiçbir kuşku yoktu kafasında; bu delice, ama gerekli bir karardı. Oturacak bir yer bulup, bir içki söyleyip yemek listelerinden rasgele bir şeyler seçerken de nasıl eyleme kararıylaştırmıştı. Yalnızca başlamak kalıyordu artık.

Fransızcası çok iyiydi. Aslında, İngilizce konuşurken bile sesine hafif bir Fransız şivesi verir, gırtlığına az bir kekemelik, diline küçük bir pelteklik oturturdu. Ama dil sorunu önemli değildi. Kadının omuzları küçücüktü, memeleri yok gibiydi, bacakları ince ve biçimli, saçları kısacık kesilmişti. Yemekten söz etti ona, ama yalnızca onu tutmak için, yakınında olabilmek için. Zambak kokuyordu. Kadın şarabı getirdi; yemeğini; tatlısını — meyva; kahvesini — kocasının (hemen hemen kesinlikle kocasının) makinede hazırladığı. Ve her seferinde yeni bir şeyler söyledi Sheldrick, aralarında bir yakınlık doğurmaya, kadını varlığından haberdar etmeye çalıştı. Kesin bir tasarımı yoktu. Ama kasabadan onsuz ayrılmayacaktı. O gece Ile-Rousse'da olması gerekiyordu. İnce dokunmuş bir kazak vardı kadının üstünde. Lokantaya uygun değildi giyimi: işçi falan değildi. Burası kocasının — o da karısını zorluyordu kendisine yardımcı olması için. Sheldrick bunları tahmin ediyordu; ve karşılaşmalarının bir raslantı olmasına karşın, kadının da onu beklemekte olduğunu yavaş yavaş anlamaya başladı.

Hesabı, katlanmış olarak, bir tabağın içinde getirdi. Kadının da hesaba bakmasını istedi Sheldrick; yanibaşına eğilip bakınca da, «Lütfen,» dedi, «benimle gelin.»

Ürkeçeğinden korktu: tehlikeli bir şey söylemiş olduğunu farketti birkaç saniye boyunca. Ama hesaba bakıyordu kadın. Numara mıydı bu? Zaman mı kazanmaya çalışıyordu?

«Arabam var,» dedi.

Kadının yüzü anlatımsızdı. Keskin, kırmızı pençesiyle dokundu hesaba.

Sesini denetlemeye çalışarak, «Sizi seviyorum,» dedi Sheldrick, «ve benimle gelmenizi istiyorum.»

Yüzünü döndü kadın, yeşil gözlerini çevirdi ona; onu incelediğini, deli olup olmadığını düşünmekte olduğunu farketti Sheldrick. Gücsüzce gülümsedi, kadının bakışı da yumuşar gibi oldu, solgun bir parıltı geldi gözlerinin yeşiline.

Sheldrick'in elleri titredi parayı tabağa bırakırken.

«Paranızın üstünü getireyim,» dedi kadın.

Sonra da gitti. Kocasını olduğunu sandığı adama tutkusunu belli etmemek için masa örtüsüne bakmaya zorladı kendini Sheldrick.

Hemen dönmedi kadın. Kocasına mı iletliyordu söylediklerini? Yalvarıcı bir fısıltıyla söyledikleri öyle delice bir içgüdü'nün ürünüydü ki, kadını korkuttuğundan emindi. Ama pişman değildi gene de. Bunları söylemek zorunda olduğunu biliyordu, yoksa kendini asla bağışlamayacak, ömür boyu acı çekecekti. Beş dakika geçtikten sonra, polise gitmiş olabileceğini düşündü; kadına açıkladığı isteği şu sırada birçok kişinin bildiğini geçirdi aklından.

Kadın az önceki gibi, aynı alımlı yürüyüşle, elinde tabak, lokantanın öbür ucundan geldi, resmî bir biçimde hafifçe eğilerek tabağı bıraktı masanın üstüne. Sonra döndü, onu ilk gördüğü yere, barın yanına gitti.

O kadar. Karşılık vermemişti; tek söz söylememişti. Söz olmayınca, suçlama da yoktu; hepsi geçmişti, bir ateş nöbeti gibi. Bir giz olarak kalabilirdi bu artık. Rezil olmadan gitmesine izin verme büyüklüğünü göstermişti.

Parasının üstüyle oynarken, ona bahşış bırakmanın nasıl bir saçmalık olduğunun farkındaydı. Ama bozuk paraları toplarken, tabağın dibinde katlı duran hesabı ve üzerine yazılı tümceyi gördü. Karalanmış sözcükler soluğunu kesti, aptallaştırdı

onu; taze mürekkebin karşısında, okuması yazması yokmuş-
çasına kızardı yüzü. Güçlkle okudu yazılı olanları, oysa çok
basitti. *Kapanıştan sonra Paoli heykelinde olacağım*, diyordu.

Hesabı cebine soktu, kadına on frank bırakıp bir daha bak-
madan aceleyle lokantadan çıktı. Yürüdü, köşeler döndü, dik-
leşip merdivenlere dönüşen sokaklardan ilerleyerek Corte'nin
üzerindeki surlara varan basamakları tırmadı. Orada tek ba-
şına, tümceyi yeniden okudu ve o sur yıkıntılarının üstünde ne-
şeyle doldu içi, tepesindeki bayrağı dalgalandıran rüzgâr he-
yecana boğdu onu. Altındaki kayalık vadide ve tepelerin ya-
maçlarında o çok sevmeye başladığı ağaçlardan vardı.

Bir saat bekledi. Saat beşte, pırıl pırıl bir günbatımında,
lokantanın yakınına park etmiş olduğu arabasını buldu. Lo-
kantanın demir pancurları örtülü ve kilitliydi. Pazar günüydü
ve dağ kasabasının parke taşlı sokakları bomboştu; Corte'deki
tek canlının kendisi olduğunu düşündü. Kendini fazla belli et-
memek için, Paoli alanından yürümektense, yavaşça arabayla
geçmenin daha uygun olacağını düşündü.

Kolayca buldu : parke taşlarıyla kaplı eğik, eğri büğrü bir
alandı, heykelin çevresinde dönerken de gördü onu : üstünde
kısa bir ceket, elinde bir çanta, beyaz yüzü ona dönük. Durdu.
Tek söz söyleyemeden arabanın içinde, yanındaydı.

«Çabuk,» dedi. «Durmayın.»

Kararlılığı şaşırttı onu, ayaklarıyla elleri uyuşmuş, ağırlaş-
mıştı.

«Duyuyor musunuz beni?» dedi kadın. «Sürün - sürün!»

Nasıl araba sürüldüğünü anımsadı, lastikleri kayarak çıktı
kentten, dikiz aynasına kentin devrildiğini gördü. Kadın ar-
kasına baktı! korkuluydu, sonra heyecanlandı; yüzü parlıyor-
du. Merakla baktı Sheldrick'e, sonra durdu : «Nereye gidiyo-
ruz?»

«Ille-Rousse'a,» dedi. «Bonaparte otelinde bir odam var.»

«Sonra?»

«Bilmem. Belki Porto'ya.»

«Porto iğrenç bir yer.»

Biraz şaşırdı buna : karısı sık sık söz ederdi Porto'dan. Onu
terkettiği zaman karısının üzüldüğü şeylerden biri, belki de tek

üzüldüğü şey — öyle dememiş olmasına karşın — önceden tasarladıkları gibi Porto'ya gidemeyecek olmalarıydı.

Kadın, «Alman ve Amerikalı dolu,» dedi.

«Ben de Amerikalıyım.»

«Öbür tür Amerikalılarla dolu.»

«Hepimiz biriz.»

Kadın, «Amerika'yı görmek isterdim,» dedi.

«Ömrüm boyunca bir daha görmem inşallah.»

Kadın Sheldrick'e baktı, ama bir şey demedi.

«Çok güzelsiniz.»

«Teşekkür ederim. Çok iyisiniz.»

«Güzelsiniz,» dedi Sheldrick, «Korsika gibi.»

Kadın, «Korsika'dan nefret ediyorum,» dedi. «Yaban bu insanlar.»

«Siz yaban değilsiniz.»

«Ben Korsikalı değilim,» dedi kadın. «Kocam Korsikalı.» Arka camdan baktı. «Ama bitti artık bunlar.»

Herşey çok çabuk olmuştu; lokantadaki cilveleşme, sonra heykelde işi başından aşkın eski bir dost gibi karşılaşmıştı onu («Duyuyor musunuz beni?»). Bu başka bir şeydi, yeni bir aşama başlamıştı; soruyu sorma yürekliliğini bu yüzden buldu: «Niçin geldiniz benimle?»

Kadın, «İstiyordum,» dedi. «Bir yıldır gitmeyi tasarlıyordum. Ama bir terslik oluyordu hep. Endişelendirdiniz beni biraz. Polis sandım sizi — niçin böyle yavaş sürüyorsunuz arabayı?»

«Bu yollara alışık değilim.»

«André — kocam — deli gibi sürer.»

Sheldrick, «Ben üniversitede profesörüm,» dedi, der demez de nefret etti kendinden.

Yol çok dönemeçliydi. Bu dönemeçlerde kimsenin hızlı araba sürebileceğini aklı almıyordu, ama kadın (adı neydi? ne zaman sorabilirdi?) kocasının arabasını buralarda yarıştırdığını yineledi. Sheldrick arabanın ikinci viteste nasıl zorlandığını, ıslak avuçlarının direksiyon üstünde nasıl kaydığını fark ediyordu. «Korsikalı değilseniz nerelisiniz?» diye sordu.

«Fransızım,» dedi kadın. Sonra ekledi: «André onu terkettiğimi anlayınca beni öldürmeye çalışacaktır. Bütün Korsikalı-

lar böyledir — kana susamış. Ve kıskanç. Sizi de öldürmek isteyecektir.

Sheldrick, «Tuhaf,» dedi. «Bunu hiç düşünmemiştim.»

Kadın, «Hepsinin silâhı vardır,» dedi. «André dağlarda yaban domuzu avlar. Şu dağlarda. Çok iyi silâh kullanır. En mutlu günlerimizdi onlar — avlanırken, o ilk yıllarda.»

«Silâhtan nefret ederim,» dedi Sheldrick.

«Bütün Amerikalılar silâhtan hoşlanır.»

«Bu Amerikalı hoşlanmıyor,» dedi Sheldrick. Kadın belirgin, nerdeyse yapmacık bir biçimde içini çekti. Sheldrick çaba gösteriyordu, ama kadının ondan hoşlanmamaya başladığını da seziyordu — hem de nedensiz olarak. Kurtarmıştı oysa onu! Düz bir yol olsaydı, arkasına yaslanıp tek söz söylemeden gazlardı otele doğru. Ama bu tepeler ve arabanın ağırlığı sabırsızlandırıyordu onu. Söyleyecek hiçbir şey bulamıyordu; kadın da yardımcı olmuyordu ona. Sirtında kadife ceket, sessiz oturuyordu.

Sonunda sordu Sheldrick: «Çocuğunuz var mı?»

«Ne sanıyorsunuz beni?» dedi kadın. Çılgılığı ürküttü Sheldrick'i. «Çocuğum olsaydı, onları öyle bir orospu gibi terkedip bir ikinci vakti ilk karşıma çıkan yabancıyla çekip giderdim mi sanıyorsunuz? Öyle mi?»

«Üzgünüm.»

«Üzgün değilsiniz,» dedi kadın. «Beni orospu sandınız.»

Sheldrick özür dilemeye başladı.

«Sürün arabayı,» dedi kadın. Gözlerini ona dikmişti gene. «Takım elbiseniz,» dedi. «Bir üniversite profesörü için bile olsa, biraz fazlaca döküntü değil mi?»

«Farketmemiştim,» dedi Sheldrick, soğuk bir sesle.

Kadın, «Kravatın da çok berbat,» dedi.

Çeviren : Sinan Fişek

YENİLİKÇİ YAZIN

JOHN CHEEVER: (1912 - , Quincy, Massachusetts.)
Hüzün dolu bir humor'dan yola çıkıyor Cheever. Ünü her yeni kitabıyla perçinleniyor. Son yıllarda eleştirmenler, onu Amerika'nın Çehov'u olarak görüyorlar.

ARJANTİN BAŞKANI

Beyaz gülleri, üst kattaki tahta raflı kitaplığa taşırken, soğuk havadan yağıyor, diye düşündü kız. Ya bu ya da : Nasıl da yeşil çullukları andırıyordu kumsaldaki çocuklar, diye düşündü, Nantucket'ta, kiralık evin paslanmış bölmesinde dururken. Pat. Küt. Çat. İşte geçmiş yazını yeterince parladım. Kırk yıldır onu kimseler okumuyor nasılsa. Şövale resimleriyle birlikte o da kalktı, şövale resmi derken, şövalelerde sergilenen resim türü demek istiyoruz. Papağan yuvasının yanında dama oynayan iki rahip. Evet, resim, çerçeveyi attı, yine de kişiöğlü bu som altından şenlikleri — yemişler, melekler — özlüyor derinden derine, taşıdıkları ölümcül tehlike payı yüzünden. Sanatçı resmi çerçevelerken, yapıtının aşka ve ölüme ilişkin en derin duygularının damıtık bir özü olduğunu ileri sürüyordu elbet. Çerçeveyi çöpe atarken, bu bildirinin tehlike payını da yok etti. Ola ki, ileri sürdüğü üzre, çerçeve tanımayan bir kavrayış sonsuzluğuna giden kapıları, kemerleri, sütunları ve dağ geçitlerini açmıştır; ya da göstere göstere ancak kendi dipsiz dirim noksanlığını sergilemiştir. Elinde beyaz güllerle merdivenlerden çıkan kadın, çerçevedir bir anlamda, bir bildiridir, benim bir heykelin başına şapka yerleştirişimin öyküsüyse çerçeveden yoksundur, aslında, belki de çerçeve edinme hakkı bile yoktur.

O gün, Kenmore Alanı'ndan Boston Halk Bahçesi'ne doğru yürüdüğümde, Commonwealth Caddesi'nden inerken, Leif Erikson'un heykeli, bir boyunbağı takmıştı. Heykelin boyun-

bağı, fular gibiydi, eprimiş, lekeliydi. Soğuk bir ikindiydi doğrusu, ama ben alpakamı kolumda taşıyordum; babam, ille de gerekmiyorsa paltomu asla giymememi öğretmişti çünkü. Palto giyersem, İrlandalı sanılırmışım. Boston deyince, oldukça aydınlatıcı ve geniş bir bilgi dağarcığım var kanısındayım, yine de bunların tümünün bir son ayrılışın diliyle çerçeveslendiği kesin. Ayrılışlardaki ucuzlukları bildiğimi sanıyorum — delikanlıca bir omuz silkişin yem olarak kullanılışı yüzünü benim asla görmediğim bir sevgiliye, yine de başka ne varsa, gördüm, tattım. Bostonlu değilim, ama taşralı iyi hal kağıdım, bana sınırı mutlaka aşırır. Doğrusu, o kente bir sıla özlemi duyuyor sayılmam, kentin soylu sınıfı, aklımda kaldığına göre, oldukça trajik ve kafadan çatlıktı. İhtiyar C. F. Adams, herkesle bahse tutuşuyordu hâlâ — önüne her çıkanla — haydin bir yelkenli yarışına. Hester Pickman da Rilke çeviriyordu, hele Jack Wheelwright'ın gözü tutmadığı gerekçesiyle, sandöviçleri ateşe atışı bugün gibi gözümün önünde. Hizmetçinin iki gözü iki çeşme. Güzel bir İrlandalı kızdı. Şömine rafının üstünde Tintoretto'nun bir tablosu duruyordu. Jack, sevgili amcası Henry Adams'tan söz edip durmuştu, ama ben eve doğru yürürken gece karanlıktı, soğuktan ve Proust'u iyice tanımış biri olarak, dostumun Paris'in düşüşüne ilişkin anlattıklarından, ateşte cızırdayan sandöviçlerle ağlayan hizmetçi kadar korkunç bir şey anımsamıyordum. Kâğıtlarım geçerli galiba, yalnız onaylanma durumları üstüne doğru bilgi edinmeliyim. «N'olursun otur,» diye haykırdı Annem, «n'olur otur da sana Phillips Brooks'un gömülme törenini anlatayım! Onun gömüldüğü gün Copley Alanı'nda *borazanlar* çalışıyordu. Ne çok *borazan*, bilemezsin! Yılın hangi ayıydı tam çıkaramıyorum ama galiba soğuk ve parlak bir havaydı, tabii borazanların gürültüsünden de olabilir. Bilirsin, yaman adamdı Phillips Brooks. Çok büyük adamdı. Ta Güney kıyısına kadar gider, yabancı İrlandalılarla bira içerdi. Beyaz şaraba düşkün rahiplerden değildi o. Ha, şarap dedim de, o Perşembe babanın yaptıklarından, şarap konusundan söz ettim miydi sana?»

Konuşurken, belirsiz cıtlatmalara öylesine düşkündü ki, ne söylediğini anlamak için ön bilgiler şarttı, iyi ki o öyküyü bili-

yordum. Babamın içki arkadaşlığı dillere destandı. Adams'ın eski yerinde, barı daha Frank Locke işletirken, Robert Ingersoll ile James O'Neill'i masanın altına yığmayı başarmıştı. Annemin değindiği olaysa Perşembe günü olmuş. Güney Kumsalı'ndaki eski evde. Saat onbirmiş. Babamın canı içki istemiş. Perşembeymiş. S.S. Pierce gemisi, babamın içecek yükünü o gün boşaltacakmış ama boşaltma, üçten önce başlamayacakmış. Büfedeki kocaman şarap şişesi, ağzına kadar doluymuş. Babam, tıpayı çıkarıp şarabı diplemiş. Sonra da bir önlem olarak — basit bir önlem olarak — içine işeyerek şişeyi tepeleme doldurmuş yine. Oda da tıpatıp ilk girdiği gibiymiş, yalnız şöminedeki kütükler tütüyormuş. Kütükleri eşeledikten sonra, kafası iyice cilâli, çıkmış yukarıya, sık sık yaptığı gibi, başlamış kendisine Shakespeare soneleri okumaya. Tam burda, sahneye başpapaz girer. Annem de girer, önlüğünü çıkartmaktadır. «N'olur Peder Frisbee,» der, «oturun da birlikte birer bardak şarap içip bisküit yiyelim.» Ve Tanrı'nın zavallı temsilcisi, çubuklarının yarısı kırılmış hasır koltuğa çöker, çekmeyen şöminenin saldığı dumandan öksüre tıksıra küflü bisküit eşliğinde sidik yudumlamak zorunda kalır. Ailede hiç-birimizin Harvard'a gitmeye heveslenmediğine şaşmamalı.

Diyorum ki, o soğukta Commonwealth Caddesi'nden aşağı vurmuştum. Lloyd Garrison'un heykeli, boynuna bir atkı dola-mıştı. Parklardaki heykeller, diye düşünmüşümdür hep. duruşumuzu düzeltmemize büyük katkılarda bulunurlar. Kişi, Tanrılarla kahramanlar arasında dolaşırken, başını hep dik tutar. İki kadın gördüm, köpek gezdiriyorlardı. Köpeklerden biri Labrador cinsiydi, ben de yetiştirmiştım bunlardan, gelgelelim ısılk çaldığımda hayvan tasma-sını çekiştirince, kadın — güzel bir kadındı doğrusu — köpeğini ters yöne sürükledi zorla, Beacon Sokağı'na yürüdü telâşla. Sanki kaçıyordu, düpedüz kırılmıştım. Uyku tulumuna bürünmüş bir zenci, bir sıraya uzanmış, «Yanniş bişi yapmadım ki,» diyordu durmadan, «yanniş bişi yapmadım ki.» İki çift, caddede araba durdurma çabasıındaydılar. Üstleri başları dökülüyordu, kir içindeydiler. Daha önce kent içinde hiç otostopçuya rasla-madığımı düşündüm, hele gücünün kökenini, tek-merkezli bir

taşralılığa dayamakla ünlenmiş bir kentte daha hiç. Biraz ötede, Arjantin Başkanı'nın heykelini görebiliyordum. Adi, biçimsiz bir heykel, hem Commonwealth Caddesi'nde ne işi vardı ki allahaşkına? Şapkamı onun başına geçirmeye karar verdim. Neden benim gibi yetişkin bir adam, bir heykelin başına şapka geçirmek istesin? İnsanlar, daha zamanın başlangıcından bu yana heykellerin başına şapka geçirmek istemişlerdir. Babam kediye Shakespeare okurdu, kişisel yaşamım hep hızlı ve kural dışı geçmiştir, lâfazanlığı derin düşünceden ayırdetmeyi beceremem ve yıkımım bu yoldan olabilir. Başkanın durduğu kaidede, solmuş bir kurdeleyle bir tutam mum çiçeği vardı. Tırmanış süresinde fırağın evrensel ve Rodensel kuyruğundan yararlanmaya karar verdim.

Şapkam, ünlü düşünür Locke'un şapkasıdır. Paltomun kumaşıyla, dördüncü kayınbabam Des Moins'li tuhafiyecinin mirası, eşine çok ama çok raslanır bir alpakadır. Otuz beş yıldır paltom, gelgelelim dünyada, paltomun yaşına saygı gösterilen kulüplerin sayısının üçü geçmediğini öğrenmiş bulunuyorum. Bir ikindi, paltomu, Ritz'deki barda, boş bir tabureye attığımda, bitişik taburedeki adam kumaşı ellemişti de alpanın eskiliğine, parlaklığına, güzelliğine tutulduğunu sanmıştım, oysa herifin tutulduğu, sayısız yamaların örtülüşündeki ustalıklı. Bu olayın sonucunda, o benim gözümde birkaç sınıf indi, ben de onun gözünde birinci sınıf bir kelepirci, bir elden düşmeci olup çıktım. Katladığım alpakayı kaideye atıp tırmanmaya koyuldum. Başkana tırmanmak güç iş. Dağ — tırmanma konusundaki deneylerimi de yazmak isterdim tez elden — soğuk, gerçekten dağın doruğundan yağıyor, diye düşünmüştüm — ama başka bir ikindi. Tam bronz yüzeye çıkarken biri seslendi : «*Ciao, bello.*»

Yakışıklı bir gençti, şayak denizci ceketinin koluna rütbe işareti olarak üç kızıl yıldız dikilmişti. Dünyadaki deniz kuvvetlerinden hiçbirinin böyle bir üniformaya izin vermeyeceğini biliyordum, bu delikanlı da okyanusu ancak bir kaçakçı teknesinin direğinden görmüşe benziyordu ya. «*Desiradai tu un'amico?*» diye sordu.

«İtalyancan feci.» dedim. «Nerede öğrendin? Bergama'da falan mı?»

«Bir dosttan öğrendim.» dedi.

«Kesin artık.» diye bağırdı polisin biri. «Kesin diyorum çocuklar.» Exeter Sokağı'nda durmuş bir devriye arabasından çıktı, bize doğru koştu. «Ya kesersiniz, evet kesersiniz, ya da ikinizi de deliğe atarım. Sizler herşeyin içine ediyorsunuz.»

Denizci ceketli, kuzeye yürüdü, polisin öfkesi öylesine içten, öylesine çaresizlik yüklüydü ki, amacımı anlatmak geldi içimden ama ciddiye alınma olasılığını yitirmeden, bunu göze alamazdım. «Yaşlıyım.» dedim, «Müthiş yaşlıyım ve yaşamımın kalan süresini ayrıcalıklarına ve zıplarlıklarına adamakta kararlıyım. Atlantik Caddesi'nde, bir zamanlar köprü üstünden geçen treni anımsıyorum. Boston Polis Örgütü Grevini anımsıyorum! Şu koca ülkede her kasabanın, her çiftliğin, her tepenin, her çayırın, Karaağaç denilen bir ağacın egemenliği altında yaşadığı yılları anımsıyorum. İngiliz Karaağaçları, Portekiz Karaağaçları, Şarapcadehi, Güneş-tutulması Karaağaçları vardı. Fıskiyeler, sütunlar, incelik fışkırtıları gibiydiler. Hem gözüyüşlü ve içli, hem erkekçe yiğittiler. Her yanı tutmuşlardı, şimdi bir tane yok.

«Common Caddesi'nde dolu karaağaç var.» dedi.

«Peki öyleyse, Kestaneyi ele alalım.» dedim. «Babam, New England'daki tepelerin tümünün o soylu, toprağımızın yerlisi Kestane ile taçlandığı yılları anımsadığını söylemişti. Güzün, yaprakları derin, parıltılı bir kahverengiye dönermiş, meyvesinin tadına doyum olmazmış. O ağaçlardan bir tekini bile görmedim ben. Bir taneciğini! Benim kuşağa kala kala, Kestane Tepesi Şehir Kulübü, Kestane Korusu Çayevi, bir de Kestane adı verilmiş birkaç önemsiz sokaktan başka bir şey kalmadı.»

«Lütfen yolunuza gidin.» dedi. «Sizler herşeyin içine ediyorsunuz. Herşeyin.»

Yoluma gittim. Exeter Sokağı'ndaki Sinemaya girdim, bir Bergman filminden birkaç sahne seyrettim, kadının biri kırk cam parçasıyla orasını burasını yaralıyordu. Bu sahneyi uzun boylu anlatmak içimden gelmiyor, zaten gelse de anlatamam, gözlerimi yummuştum çünkü. Sonra Commonwealth Caddesi'ne

geri döndüm, şapkamı Başkan'ın kafasına geçirmekte kararlıydım. Yokluğum süresince ışık değişmişti. Güzel bir günde, Boston'da ışık, diye düşünmüşümdür hep, deniz ışığının gizli yakamozunu taşır. George Washington'un heykelini o en tatlı bakır çalığı rengine ancak denizin simyası dönüştürebilirdi. İşte bu solgun deniz ışığında döndüm Arjantin Başkanı'nın yanına. Heykelin yanbaşındaki sırada bir genç kız oturuyordu. Ben de iliştim. «İzin verir misiniz?» dedim.

«Elbette,» dedi.

«Adınız ne?»

«Pixie,» dedi. «Öyle çağırırlar. Adım Alice-Mae.»

Bacaklarıyla memeleri olağanüstü güzeldi. Ölçülü-biçili bir güzellik anlayışı uyarınca değil, seyredenin tutkularıyla kendi oranları arasındaki olağanüstü uyum açısından. Operet-kızı bacakları değildi bunlar, fazla kışkırtıcı, uzun ya da parlak bir özellikleri yoktu. Işıltıları ve biçimleriyle, alçakgönüllü, körpeydiler.

«Buralarda mı oturuyorsunuz?» diye sordum.

«Yurtta kalıyorum,» dedi. «Erkek konukların gelmesi yasak.»

«Hangi üniversitede?»

«Üniversite değil. Aslında Kolej. Akademi diyorlar. Annemle babam istediler oraya gitmemi.»

«Babanız ne iş yapar?»

«Cenaze töreni yöneticiliği.»

İşte o zaman kızın, Kenmore Alanı'ndaki mumyalama okuluna gittiğini anladım. Bir kere daha başıma gelmişti. Şişko Buzağı adlı bir büfede çok güzel bir kızla tanışmış, söyleşiyi koyultmuştum. Önce anatomi çalıştığını söylemişti, sonra açılmıştı, yani uğraşının, öğreniminin, işinin, ölümü güzellemek, zalimce öksüz bırakılanlara, ölümü anlaşılır kılmaya çalışmak olduğunu söyleyecek kadar açılmıştı.

«Neler okuyorsunuz?» diye sordum.

«Belli bir ders yok,» dedi. «Yani tarih, aritmetik falan okuyoruz biz.»

«Yani siz ölümü güzellemeyi öğreniyorsunuz,» dedim.

«Evet,» diye haykırdı. «Nereden de bildiniz!»

Biz de filimlerdeki gibi bitirelim, hani son öpücüğü, son ayrılışı, uzlaşmayı, inancın, umudun **və** bağışın sonsuzluğunu tükettikten sonra olay üstüne gerekli bilgileri veren bir adlar listesi başlar aşağı doğru akmaya — genellikle gittikçe uzaklaşan polis düdükləri eşliğinde. Evet, kızın asıl adı Alice Mae Plumber, sınıfta çıkmış, mumyalama okulundan uzaklaştırılmış ama anababasına söylemeye korkuyor. Denizci ceketini giymiş adamın adı Lemuel Howe, üç gün sonra üstünde uyuşturucu bulundurmaktan ötürü tutuklanacak, Suffolk Cezaevinde beş yıl yatmaya hüküm giyecektir. Şapkasını Başkan'ın kafasına geçirmeyi isteyen adam da benim.

KURT VONNEGUT Jr: (1922 - , Indianapolis, Indiana.) Vonnegut, yazın dünyasına, bilim-kurgu öyküleriyle atıldı ve daha çok yüksek öğrenim gençliğinin tuttuğu bir yazar oldu. Şimdi Amerika'nın önde gelen yazarlarından biri sayılıyor. Gelişen tekniğin ürktücü sonuçlarını, kişinin hırpalayıcı koşullarda verdiği onurunu koruma savaşını iğneleyici bir dille anlatıyor.

YARIN OLSUN, YARIN OLSUN DİYEREK

(Maymun Yuvasına Hoşgeldiniz'den)

Yıl, İ.S. 2158 idi; Lou ve Emerald Schwartz, bir zamanlar Güney Connecticut diye bilinen yeri kaplamış olan, New York'un yerleşme bölgelerinden Alden Köyü'ndeki 257 numaralı binanın yetmiş altınca katında, Lou'nun ailesinin dairesinin balkonunda fısıldaşıyorlardı. Lou ve Emerald evlendiklerinde, Em'in ailesi, bu evlenmeyi, Mayıs ile Aralık ayları arasında yapıldığı için gözyaşlarıyla karşılamışlardı; ama şimdi, Lou yüz on iki, Em ise doksan üç yaşına gelmişti ve Em'in ailesi bu evliliğin iyi yürümüş olduğunu kabul etmek zorundaydılar artık..

Ama Lou ile Em'in başları dertsizdi denemezdi; insanın kemiklerini sızlatan bu soğuk havada balkonda bulunmalarının nedeni de bu idi.

«Bazan öyle kızıyorum ki, kalkıp şunun anti-gerason'unu sulandırmak geçiyor içimden,» diyordu Em.

«Doğaya aykırı olurdu bu,» diyordu Lou, «cinayet olurdu. Hem anti-gerason'uyla oynarken yakalarsa bizi, mirasından yoksun etmekle kalmaz, kafamı kırar benim. Yüz yetmiş ikisine geldi diye o boğa gücünü yitirdiğini sanma Gramps'ın.»

«Doğaya aykırı olurmuş,» dedi Em. «Doğanın ne olduğunu kim biliyor artık? Ahhh, onun anti-gerason'unu sulandırmak

filan gibi yüreklilik gösterebileceğimi sanmıyorum, ama Lou, ne etse düşünmekten kendini alamıyor insan: birisi dürtme gideceği yok bu Gramps'ın. Tanrım, öyle kalabalığız ki, bir yandan bir yana dönemiyor insan; Verna, bebek diye ölüyor; Melissa'ysa, otuz yıl geçti, hâlâ çocuksuz.» Tepinip duruyor yerinde. «Onun o kınşıklarla dolu yaşlı yüzünü görmekten, tek özel odayı, en iyi sandalyeyi, — en iyi yiyeceği kendine ayırışını seyretmekten, TV'de hangi programın seyredileceğini seçmesinden, boyuna karar değiştirerek herkesin yaşamını alt üst etmesinden öyle bıktım ki!»

«Ne de olsa ailenin başıdır Gramps,» dedi Lou soğuk soğuk. «Yüzü o kadar kıvrıysa suç onun mu? Anti-gerason bulunduğunda yetmişini geçmişti. Gidecek, Em. Biraz zaman tanı ona. Kendi bileceği iş bu. Biliyorum, birlikte yaşanması zor bir insan, ama sabırlı ol. Onu kızdıracak bir şey yapmakla ne geçecek elimize? Hem, birçoğundan iyi durumdayız, divanda yatıyoruz hiç olmazsa.»

«Ne kadar sürer bu sanıyorsun? Gözden düşene kadar. Dünya rekoru iki aydı, değil mi?»

«Annemle babam, bir kez, o kadar uzun süre yatmışlardı divanda gibime geliyor!»

«Ne zaman geliyor, Lou?» diye sordu Emerald.

«Beş yüz millik Otomobil Yarışından hemen sonra anti-gerason'u keseceğini söylüyor.»

«Evet — ondan önce de Olimpiyatlar diyordu, ondan önce Dünya Serisi, ondan önce Başkanlık Seçimleriydi, ondan önce bilmem ne. Elli yıldır boyuna bir şeyler buluyor. Bir gün olsun bir odamız, bir yumurtamız ya da kendimizin bir şeyimiz olacak mı, hiç sanmıyorum.»

«Pekâlâ — beceriksizin biriyim ben,» dedi Lou. «Ne yapabilirim? Çok çalışıyorum, iyi para kazanıyorum, ama hepsini, savunma diyorlar, yaşlılık sigortası diyorlar kesiyorlar. Vergi diye kesmeseler bile kiralık boş ev nerde, söyler misin? Iowa'da belki, ha? Kim ister Şikago'nun dış mahallelerinde yaşamayı?»

Em, kollarını kocasının boynuna doladı. «Lou, şekerim, beceriksizin birisin der miyim sana! Tanrı biliyor ki böyle değilsin. Yalnız, Gramps ve onun kuşağından olanlar çekip git-

miyor ki başkaları yerlerini alsın, sen de bir şeyler olabilesin, ya da bir şeyin olsun kendinin!»

«Ya, ya,» dedi Lou dertli dertli. «Onları da suçlayamazsın ama, öyle değil mi? Yani demek istiyorum ki, biz Gramps'ın yaşına geldiğimizde o kadar çabuk bırakabilecek miyiz baka!ım-anti-gerasonu.»

«Bazan keşke anti-gerason diye bir şey olmasaydı, diyorum!» dedi Emerald tutkuyla. «Ya da çamurdan ve karahindiba çiçeğinden yapılacağına, gerçekten pahalı ve az bulunur bir şeyden yapılmış olsaydı. Bazan diyorum ki, insanlar bu dünyada ne kadar sürteceklerine kendileri karar verecek yerde, günü gelince saat gibi düzenli ölüverselerdi keşke, söyleyecek bir şeyleri olmasaydı bu konuda. Bu maddeyi yüz ellisinin üstündeki kimselere satmayı yasaklayan bir yasa olmalıydı.»

«Boşuna umutlanma,» dedi Lou. «Yaşlıların elinde bu kadar para, bu kadar oy varken...» Karısının yüzüne yakından baktı. «Sen öyle söylediğin gibi ölebilir misin Em?»

«Allah aşkına neler söylüyorsun sen karına? Şekerim, daha yüz yaşına bile basmadım.» Söylediklerini kanıtlamak ister gibi ellerini gergin, genç yüzünde gezdirdi hafifçe. «Yaşamımın en güzel yılları ilerde henüz. Ama yüz ellisini geçer geçmez yaşlı Em'in anti-gerasonunu lavaboya dökeceğine, kendisi için özel oda-moda istemeyeceğine ve bunu da gülümseyerek yapacağına bahse girebilirsin.»

«Tabii, tabii,» dedi Lou. «Bahse girebilirsin. Herkesin söylediği bu. Ama kaç kişi duydun bunu yapan?»

«O Delaware'deki adam var ya!»

«Hâlâ o adamın sözünü mü ediyorsun Em? Beş ay önceydi o.»

«Pekâlâ — ya Gramma Winkler, hem de burada, aynı binada?»

«Metroda ezildi o.»

«Kendisi istemişti bunu,» dedi Em.

«Peki başına bu iş geldiğinde altı paket anti-gerason ne arıyordu yanında?»

Emerald bıkkın bıkkın başını salladı, gözlerini yumdu. «Bilmiyorum, bilmiyorum, bilmiyorum. Bütün bildiğim, bir şeyler

yapmak gerekiyor, o kadar.» İcini çekti. «Keşke birkaç hastalık bıraksalardı yeryüzünde, diyorum bazan, yakalanırdım da birkaç gün yatarım hiç olmazsa. Ne kadar çok insan var!» diye bağırdı; sözleri, iki yanı gökdelenlerden duvarlarla çevrili binlerce asfalt meydana takur tukur dolaştı, kayboldu sonra.

Lou elini karısının omuzuna koydu sevecenlikle. «Yoo, şekerim, seni böyle üzüntülü görmek istemiyorum.»

«Ah, bir arabamız olsaydı, eski günlerdeki insanlar gibi,» dedi Em. «Şöyle bir dolaşmaya çıkardık, bir süre uzaklaştık insanlardan. Hay allah — ne güzel günlermiş onlar!»

«Öyle,» dedi Lou, «ne var ne yok bütün madenleri tüketmeselermiş!»

«Arabamıza atlardık, babam bir benzin istasyonuna yanaşır, 'Doldur!' derdi.»

«Ne kafasızlık, değil mi — ne var ne yok bütün benzini tüketmeselermiş!»

«Kırlarda başıboş dolaşır dururduk.»

«Yaa — hepsi peri masalı gibi geliyor insana şimdi, değil mi Em? Kentler arasında o kadar boş yer olsun, inanası gelmiyor insanın.»

«Acıkınca da,» dedi Em, «bir lokanta bulur, daldık içeri, geniş mi geniş bir lokanta; 'biftekle kızarmış patates mi yesem acaba' derdin, ya da 'Domuz pirzoları nasıl bugün?' Dudaklarını yaladı, gözleri kaydı.

«Sahi be!» diye homurdandı Lou. «Herşeyi içinde şöyle koca bir hamburgere ne dersin Em?»

«Mmmmmmmmm.»

«Biri kalkıp da, işlenmiş deniz yosunu sunsaydı bize o günler yiyecek yerine, yüzüne tükürürdük ha, Em?»

«Ya da işlenmiş talaş tozu,» dedi Em.

Lou inatla, içinde bulundukları durumun güzel yanlarını bulmağa çalıştı yine. «Neyse o maddeyi buldular da, eskisinden çok daha az deniz yosunu ve talaş tozu tadı veriyor yediklerimiz; söylediklerine göre eskiden yediğimiz şeylerden daha iyiymiş bunlar bizim için.»

«Umurumda değil!» dedi Em öfkeyle.

Lou omuz silkti. «Ama düşünsene, dünya nasıl doyurabilirdi on iki milyar insanı, deniz yosunu ve talaş tozu olmasaydı? Yani, demek istiyorum ki, çok güzel bir şey gerçekten. Ne bileyim ben. Öyle söylüyorlar.»

«Akıllarına gelen şeyi söylerler onlar zaten,» dedi Em. Gözlerini yumdu. «Tanrım — alışverişlerimizi anımsa, Lou! Biz insanları, bir şey satın alalım diye nasıl kendilerine çekmek için döğüşürdü mağazalar? Bir yatağım, sandalyelerim, bir sobam ya da buna benzer bir şeyim olsun diye birisinin ölmesini beklemek zorunda değildin. Girerdin mağazadan içeri — trink! — ne istiyorsan satın alırdın. Ne güzelmış Tanrım, ne var ne yok bütün ham maddeleri kullanıp bitirmeselermiş. Ufacık bir çocuktum o zamanlar, ama o kadar iyi anımsıyorum ki!»

Rahatı kaçmış olan Lou, kayıtsızca balkonun kenarına yürüdü, sonsuzluğun o kapkara kadifesi içindeki güzelim, soğuk, parlak yıldızlara baktı. «Bilim-kurgu kitaplarını nasıl yutarcasına okuduğumuzu anımsıyor musun, Em? Mars'a kalkacak on yedi uçuş numaralı füze on ikinci rampadan fırlatılmak üzere. Herkes yerini alsın! Teknik personelin dışında herkesin tehlikeli bölgenin dışında durması rica olunur. On saniye... dokuz... sekiz... yedi... altı... beş... dört... üç... iki... *bir! Birinci kademe! Gürrrrr!*»

Onunla birlikte başını kaldırmış yıldızları seyreden Em, «Dünyada ne olup bitiyor diye neden endişelenmeli?» dedi. «Nasıl olsa birkaç yıl içinde, yeni bir gezegende yeni bir yaşamı başlatmak üzere hepimizi fırlatmıyacaklar mı uzaya doğru!»

Lou iç geçirdi. «Yalnız, bir rezil kolonisti Mars'a gönderebilmek için Empire State Building'in iki katı büyüklüğünde bir şey gerekecek. Sonra, bir iki trilyon papel daha verip karısını ve köpeğini aldırabilirdi. Nüfus artışını önlemenin yolu bu — göç!»

«Lou — ?»

«Hıı?»

«Beş yüz millik Otomobil Yarışı ne zaman?»

«İli — Anma Günü, Otuz Mayıs.»

Dudaklarını ısırdı. «Ne iğrenç bir şey değil mi benim bunu sormam?»

«Yok canım, o kadar da değil. Evde senin gibi herkes sorup soruşturdu emin olmak için.»

«İğrenç olmak istemiyorum ben,» dedi Em. «Ama bu gibi şeyleri ara sıra konuşmalı insan işte, bozuk sinirlerini düzeltmiş olursun böylece.»

«Elbette, elbette. Şimdi daha iyi hissediyorsun ya kendini?»

«Evet — bir daha da öfkelenmiyeceğim, elimden geldiğince nazik olmağa çalışacağım ona karşı.»

«Em'im benim.»

Doğruldular, cesaretle gülümsediler birbirlerine ve içeri girdiler.

Gramps Schwartz, çenesi bastonunun eğri sapına yapışmış ellerine dayalı, bütün odayı kaplayan bir buçuk metrelik televizyon ekranına bakıyordu sinirli sinirli. Ekranda, bir yorumcu, günün olaylarını özetliyordu. Her otuz saniyede bir Gramps bastonunun ucuyla döşemeye vuruyor ve bağırıyordu: «Allah kahretsin! Yüz yıl önce yaptık bunu biz!»

Balkondan içeri giren Emerald ile Lou, Lou'nun anne ve babasının, kardeşi ve yengesinin, oğlu ve gelininin, torunu ve karısının, öteki torunu ve kocasının, torununun torunu ve karısının, yeğeni ve karısının, yeğeninin oğlu ve karısının, yeğeninin torunu ve kocasının, yeğeninin torunu ve karısının, ve tabii herkesin en önünde oturan Gramps'ın arkasında, en arka sıradaki yerlerini aldılar. Birazcık kurumuş ve beli bükülmüş Gramps'ın dışında hepsi, anti-gerason öncesi standartlara göre aynı yaşta görünüyordular — yirmilerinin sonunda ya da otuzlarının başında.

«Bu arada, Iowa Council Bluffs hâîâ göz göre göre bir facianın eşiğinde,» diyordu yorumcu. «Fakat, yorgun iki yüz kurtarma işçisi umutlarını kesmemiş durumda, Elbert Haggdorn'u, iki gündür sıkışıp kalmış durumda olan yüz seksen üç yaşındaki Elbert Haggdorn'u kurtarma çabasıyla toprağı kazmağa devam ediyor...»

«Daha iç açıcı bir şey bulsaydı bari,» diye Lou'ya fısıldadı Em.

«Susun!» diye bağırdı Gramps. «Bir daha TV açıkken kim o koca gagasını açar da öterse, bilsin ki bir dolarını keseceğim —» burada aniden sesi yumuşadı, tatlılaştı — «Indiana-polis Otomobil Yarışında o damalı bayrağı salladıklarında ve yaşlı Gramps Öte Dünyaya Büyük Yolculuğa hazırlandığında...» Varisleri, umutsuzca, en ufak bir ses çıkarmamağa çalışırlarken, duygulu bir biçimde havayı kokladı. Gramps elli yıldır her gün bir kez adını geçirdiği için Beklenen Büyük Yolculuğun acısı, dokunaklılığı körlenmişti artık onlar için.

Yorumcu sürdürüyordu: «*Wyandotte Koleji Müdürü Dr. Brainard Keyes Bullard, bu gece verdiği bir söylevde, dünya-daki hastaların çoğunun, insanın kendisi hakkındaki bilgisinin fiziksel dünya hakkındaki bilgisine henüz ayak uyduracak düzeyde olmadığı gerçeğine yavaş yavaş alıştıırılabilirceklerini söyledi.*»

«Allah kahretsin!» dedi Gramps. «Yüz yıl önce söyledik biz bunu.»

«*Bu gece Şikago'da, Doğumevinde özel bir kutlama töreni yapılıyor. Onur konuğu, sıfır yaşındaki Lowell W. Hitz. Bu sabah doğmuş olan Hitz, doğumevinde doğan yirmi beş milyonuncu çocuk.*» Yorumcu yavaş yavaş kayboldu ekrandan, yerini bas bas bağırarak ağlayan genç Hitz aldı.

«Allah kahretsin,» diye fısıldadı Lou, Emerald'e, «yüz yıl önce söyledik biz bunu.»

«Duydum, duydum!» diye bağırdı Gramps. Gürültüyle kapadı televizyonu, taş gibi donmuş olan torunları ekrana bakakaldılar. «Sen, çocuk, oradaki, oradaki —»

«Bir şey kastederek söylemedim ben, efendim,» dedi Lou.

«Vasiyetnamemi getir bana... Nerede olduğunu bilirsin. Siz veletler, hepiniz bilirsiniz nerede olduğunu. Fırla, ulan!»

Lou aptal aptal başını salladı, yatakların üzerinden atlaya atlaya, koridorun ucuna, Gramps'ın odasına, Schwartz'ların apartmanındaki tek özel odaya doğru gidiyor buldu kendini. Öteki odalar, banyo, oturma odası ile başlangıçta yemek yeme olarak ayrılmış, bir ucunda küçük bir mutfak bulunan ge-

niş, penceresiz koridordu. Koridora ve oturma odasına altı somya, dört uyku tulumu yerleştirilmişti; oturma odasındaki divan ise o anda gözde olan on bir çifte yatak görevi görüyordu.

Gramps'ın bürosunda dururdu vasiyetnamesi : kirli, yağlı, kenarları yıpranmış, delinmiş; yüzlerce eklemeler, silintiler, suçlamalar, koşullar, uyarılar, öğütler ve ucuz felsefi düşüncelerden leke içinde. Elli yılın anı defteri, diye düşündü Lou, hepsi de iki yaprak kâğıt üzerine sıkıştırılmış elli yılın anıları — bir türlü bitmeyen savaşımın gün gün yazılmış, bozulmuş, okunmaz günlüğü. Bugün Lou on birinci kez mirastan yoksun edilecek ve maldan mülkten kendisine de bir pay ayrılacağına dair bir söz alabilmek için hatasız, günahsız altı ayın geçmesi gerekecekti belki de.

«Haydi ulan!» diye bağırdı Gramps.

«eGliyorum, efendim.» Lou aceleyle geri döndü oturma odasına ve Gramps'a uzattı vasiyetnameyi.

«Kalem!» dedi Gramps.

Bir anda on bir kalem uzandı, her biri bir çiftten.

Lou'nun kalemini elinin tersiyle bir kenara iterek, «bu akıtan şeyi istemem,» dedi. «Ha, şu güzelmış. Aferin. Willy'nin uzattığı kalemi aldı. Hepsinin beklediği övgüydü bu. Demek Willy, Lou'nun babası Willy idi yeni gözde.

Yüz kırk yaşında olmasına rağmen hemen hemen Lou kadar genç görünen Willy, mutluluğunu gizleyemiyordu. Artık kendisinin olacak olan, Lou ile Emerald'ın terkedip koridora, banyo kapısının yanındaki en kötü yere taşınacakları divana utangaç utangaç bir göz attı.

Yarattığı bu büyük dramın hiçbir sahnesi kaçmıyordu Gramps'ın gözünden; sahip olduğu her şeye kendi bildiği rolü veriyordu. Kaşlarını çatmış, parmağıyla her satırı izleyerek, ilk kez görüyormuşçasına, bir katedral orgundan çıkarmış gibi kalın bir sesle, uğursuz bir tekdüzellikle okuyordu vasiyetnameyi :

«Ben, New York Kenti, Alden Köyü 257 No. lu binada oturan Harold D. Schwartz, bunun benim son Dileğim ve Vasiyetnamem olduğunu ve bundan önce tarafımdan yazılmış olan vasiyetname ve eklerinin geçersiz olduğunu bildiririm.» Önemle

sümkürdü ve bir tek sözcüğü bile atlamayarak, birçoğunu iyi-ce anlaşılın diye tekrar ede ede — özellikle cenaze töreni için dikkatle düzenlenmiş ayrıntıları — okumağa devam etti.

Ayrıntıların sonuna geldiğinde, coşkudan öyle soluk soluğa kalmıştı ki Gramps, Lou, Vasiyetnameyi niçin çıkarmış olduğunu unutabileceğini düşündü onun. Ama Gramps o güçlü coşkularını kahramanca yenmesini bildi ve tam bir dakika bir şeyler sildikten sonra, aynı zamanda yazmaya ve okumaya başladı. Lou kendisiyle ilgili satırları şimdi ezberden okuyabilirdi, o kadar çok duymuştu ki o güne dek...

«Daha önce, bu gözyaşı ırmağını daha iyi topraklar için akıttığım birçok kederim olmuştu,» diye söylüyor ve yazıyordu Gramps. «Fakat bunların en derinini bana —» Suçlunun kim olduğunu anımsamağa çalışarak topluluk üzerinde gezdirdi gözlerini.

Herkes ona yardım etmek isteğiyle Lou'ya baktı, Lou herşeyden vazgeçmişçesine elini kaldırdı.

Gramps anımsayarak başını salladı ve cümlesini bitirdi :

«...torunumun torunu, Louis J. Schwartz vermiştir.»

«Torununuz efendim,» dedi Lou.

«Ukalalık etme. Düşeceğin kadar düşmüşsün zaten, delikanlı,» dedi Gramps, ama o önemsiz dediği yanlışı da düzeltti. Devam ederek, nedenleri saygısızlık ve ukalalık olan mirastan yoksun bırakma cümlelerini bir yanlışlık yapmaksızın okudu.

Daha sonraki paragrafta, her defasında odadakilerden değişik birine ait olan paragrafta, Lou'nun adının geçtiği yerleri çizdi ve evin, en büyük lokmanın, özel odadaki iki kişilik yatağın mirascısı olarak Willy'nin adını yazdı. «İşte böyle!» dedi Gramps, yüzü mutlulukla parlayarak. Vasiyetnamenin altındaki tarihi sildi, günüyle, saatiyle yeni bir tarih attı. «Eh — McGarvey Ailesini seyretme vakti geldi artık.» McGarvey Ailesi, Gramps'ın altmış yaşından beri, yani yüz on iki yıldır izlediği bir televizyon programıydı. «Bundan sonra ne olacak, sabırsızlanıyorum görmek için.»

Lou gruptan ayrıldı ve banyonun yanındaki kahr yatağına uzandı. Em'in de yanına gelmesini istiyordu, nerede kaldığını merak ediyordu Em'in.

Bir süre kestirir gibi oldu, banyoya girmek isteyen birinin üzerinden atlarken rahatsız etmesiyle uyandı. Bir an sonra, lavabonun içine dökülen bir şeyin çıkardığı sese benzer hafif bir gürültü duydu. Birden Em'in çok bozulduğunu ve banyoda Gramps'e çok kötü bir şey yapmakta olduğu duygusuna kapıldı.

Kapının aynalığınan «Em —?» diye fısıldadı. Karşılık veren olmadı, Lou kapıya dayandı. Sürgüsü yerine zor zoruna geçen kapı kilidi bir an dayandı, sonra içeriye doğru savruldu kapı.

«Morty!» diye soludu Lou.

Yeni evlenmiş ve karısını Schwartz'lara getirmiş olan Lou'nun yeğenin torunu Mortimer, korku ve şaşkınlıkla bakıyordu Lou'nun yüzüne. Morty ayağıyla iterek kapıyı kapadı, ama bu arada Lou, elindeki şişeyi görebildi bir çabıyla — Gramps'ın aile boyu anti-gerason şişesi — yarısına kadar boştu ve Morty musluk suyuyla tamamlıyordu şişeyi.

Biraz sonra Morty dışarı çıktı, küstah küstah baktı Lou'ya, hiç değer vermezcesine sürünerek yanından geçti ve güzel karısının yanına gitti.

Şaşkınlıktan çarpılmış olan Lou, ne yapacağını bilemiyor. Gramps'ın bu anti-gerason'u içerek tuzağa düşmesine göz yumamazdı; ama Gramps'e haber verse, evde zaten dayanılmaz bir duruma gelmiş olan yaşamı hiç çekilmez yapacağını da biliyordu bunun.

Lou oturma odasına bir göz attı, Emerald da aralarında Schwartz'lar geçici bir rahatlığa bırakmışlardı kendilerini, Mc Garveys'lerin kendi yaşamlarından çıkardığı gülünçlüklerin tadını çıkarıyorlardı. Gizlice banyoya girdi, elinden geldiğince kitledi kapıyı arkasından ve Gramps'ın şişesinin içindekini lavaboya boşalttı. Raftaki daha küçük yirmi iki şişeden saf anti-gerasonla dolduracaktı onu. Şişe yarım galonluktu, boynu ufacıktı, bunun için de bolşatma işi hiç bitmeyecekmiş gibi geldi Lou'ya. Anti-gerasonun Worcestershire salçası gibi hemen hemen duyulmaz kokusu anahtar deliğinden ve kapının altından apartmanın geri kalan bölgelerine yayılıyor, akıyor gibi geliyor. Şimdi Lou'ya sinirliliği içinde.

«Glug - giug - glug» diye boşalmaya devam ediyordu şişe. Birden oturma odasından bir müzik sesi geldi, mırıltılar, sandalye ayaklarının döşemeye sürterken çıkardığı sesler geldi. Televizyonda konuşucunun, «Böylece, komşunuz ve komşumuz McGarveys'lerin yaşamında 29.121 inci bölüm de sona erdi,» diyen sesi duyuldu. Koridorun alt başından ayak sesleri duyuldu. Banyonun kapısına birisi vuruyordu.

«Bi dakika,» diye seslendi Lou neşeyle. Akışı hızlandıрмаğa çalışarak koca şişeyi salladı umutsuzca. Islak cam avuçlarından kaydı ve ağır şişe taş döşeme üzerinde bin parçaya ayrıldı.

Kapı zorlanarak açıldı ve Gramps, şaşkınlıktan donmuş kalmış, yerdeki rezalete bakıyordu.

Lou, o mide bulantısı arasında şirin görünmeğe çalışarak sırtıyordu; kafasında, uzaktan yakından düşünceye benzer bir şey de bulunmadığı için önce Gramps'in konuşmasını bekliyordu.

«Ee, oğul,» dedi Gramps en sonunda, «buraları temizlersin artık, değil mi?»

Ve başka bir şey söylemedi. Arkasını döndü, kalabalığın içinde dirsekleriyle yol açtı kendisine ve yatak odasına kitlendi.

Schwartz'lar bir süre daha seyrettiler Lou'yu, kuşkulu bir sessizlik içinde; ve sonra sanki daha çok bakarlarsa onun o korkunç günahından bir kısmı da kendilerine bulaşacakmış gibi oturma odasına doğru kaçtılar. Morty, Lou'ya tuhaf, canı sıkılmış gibi bakarak bir süre daha kaldı onlardan sonra. Sonra o da oturma odasına gitti, kapıda dinlemiş duran Emerald kaldı yalnızca.

Yaşlar yağmur gibi akıyordu yanaklarından aşağı. «Ah, zavallı yavrum benim — ne olur öyle durma. Benim yüzümden bütün bunlar. Ben soktum bunu senin kafana.»

«Hayır,» dedi Lou nihayet kendi sesini bularak, «gerçekten sen yapmadın. Doğrusu, Em, ben tam —»

«Bana hiçbir şey açıklamak zorunda değilsin şekerim. Ne olursa olsun ben senin yanındayım.» Yanağından öptü onu ve kulağına fısıldadı. «Cinayet olmazdı, şekerim. Onu öldürmek demek değil ki bu. Böyle korkunç bir şey değil ki bu. Yalnız,

Tanrı onu kendi yanına istediği zaman gidebilmesi için hazırlamış olacaktı onu.»

«Şimdi ne olacak, Em?» dedi Lou, bomboş. «Ne yapar o?»

Lou ile Emerald hemen bütün gece, Gramps'in ne yapacağını bekleyerek korku içinde uyanık kaldılar. Fakat o kutsal odadan en ufak bir ses gelmedi. Şafak sökmeden iki saat önce dayanamayıp uyuya kaldılar.

Saat altıda yeniden ayağa dikildiler, ufak mutfakta kendi kuşaklarının kahvaltı saatiydi. Hiç kimse konuşmuyordu onlarla; yirmi dakika içinde yiyip yerlerini oğullarının kuşağına terketmeleri gerekirdi, ama bir gece önce olanlardan refleksleri o kadar aptallaşmıştı ki yumurta tipinde işlenmiş iki ağız dolusu deniz yosununu bir türlü indiremediler gırtlaklarından aşağı.

Sonra, mirastan son kez yoksun edilenin, Gramps'in kahvaltısını hazırlaması adetine uyarak, yatakta bir tepsi içinde sunulacak olan kahvaltıyı hazırlamağa başladılar. İşlerini seyerek yapıyor görünmeğe çalışıyorlardı. İşin en güç yanı, Gramps'in servetinin hemen hemen bütün gelirini harcadığı gerçek yumurtalar, domuz sucuğu ve margarinden oluşan kahvaltıyı elleriyle hazırlamalarıydı.

«Bak,» dedi Emerald, «korkulacak bir şey olduğunu kesin olarak bilinceye kadar paniğe kapılmayacağım.»

«Belki de neyi kırmış olduğumu bilmiyordur,» dedi Lou umutla.

Kara buğday takliti işlenmiş talaş tozundan kuru pastalarıyla oynayan oğulları Eddie, «Belki de senin saatının camı sanmıştır kırılanı,» dedi.

«Babanla eğlenme,» dedi Em, «hem ağzın doluyken de konuşma öyle.»

Yetmiş üçündeydi Eddie. «Ağzı bu şeyle dolu olsun da konuşmasın insan, olur mu,» dedi. Saata bir göz attı. «Gramps'e kahvaltısını götürme zamanı geldi, biliyorsunuz,» dedi.

«Ya öyle, ya!» dedi Lou zayıf bir sesle. Omuzlarını silkti. «Haydi tepsiyi alalım, Em.»

«Birlikte gideceğiz.»

Ağır ağır yürürlerken, cesaretle gülümsemeye çalışırken, uzamış yüzlü Schwartz'ları yatak odasının kapısında bir yarım daire halinde toplanmış buldular.

Em kapıyı vurdu. «Gramps,» dedi canlı canlı, «kahvaltı hazır.»

Ses gelmedi içerden. Bu kez daha yüksek sesle vurdu kapıya.

Yumruğunun önünde sallanarak açıldı kapı. Odanın ortasındaki, Schwartz'ların her biri için tatlı geleceğin simgesi olan yumuşak, derin, geniş sayvanlı karyola boştu.

Zerdüş'te ne denli yabancıysa Schwartz'lara da o denli yabancı bir ölüm duygusu bütün sesleri bastırdı, bütün yüreklerin atışını yavaşlattı. Şaşkına dönmüş olan mirasçılar, yavaşça, dikkatle, ırkın atası olan Gramps'in öldüğüne dair bir belirti, bir iz aramağa başladılar mobilyaların altında, perdelelerin arkasında.

Fakat Gramps, Lou'nun en sonunda tuvalet masasının üzerinde, 2000 yılındaki Dünya Fuarı'ndan kalma değerli bir anı olan madenden bir kâğıt ağırlığının altında bulunduğu bir nottan başka dünyasal hiçbir iz bırakmamıştı. Yüksek sesle okudu notu :

«O kadar yıl evimde barındırdığım, koruduğum ve bildiğim herşeyi kendisine öğrettiğim birisi, dün gece bir kuduz köpek gibi saldırdı bana, anti-gerasonumu sulandırdı, sulandırmak istedi. Genç değilim artık ben. Yaşamın ezici ağırlığına bir zamanlar olduğu gibi dayanamıyorum. Bunun için de, dün geceki acı deneyden sonra elveda diyorum. Bu dünyanın dertleri dikenden bir örtü gibi düşecek üzerimden, o zaman rahatla ereceğim. Bu notu bulduğunuz zaman ben gitmiş olacağım.»

«Vay canına,» dedi Willy bozulmuş gibi, «Beş Yüz Millik Otomobil Yarışının sonucunu görmeyi bile beklemedi.»

«Ya da Dünya Serisi'ni,» dedi Eddie.

«Ya da Mrs. McGarvey'in görme yeteneğini yeniden kazanıp kazanamayacağını,» dedi Morty.

«Gerisi var,» dedi Lou ve yine yüksek sesle okumağa devam etti : «Ben, Harold D. Schwartz... bunun benim son Dile-

ğim ve Vasiyetnamem olduğunu ve bundan önce tarafımdan yazılmış olan vasiyetname ve eklerinin gereksiz olduğunu bildiririm.»

«Hayır!» diye bağırdı Willy. «Yine mi değişti!»

«Bütün mallarımın,» diye okumağa devam etti Lou, «ne tür ve yapıda ousa olsun bütün mallarımın bölünmesini istiyor ve benim zürriyetimden olanlarca kuşak ayrımı yapılmaksızın, eşit olarak birlikte kullanılmasını vasiyet ediyor ve diliyorum.»

«Zürriyet mi?» dedi Emerald.

Lou eliyle bütün o tıkış tıkış şeyleri göstererek, «Bütün bu allahın belâsı dalgalara hepimiz birden sahip olacağız demek,» dedi.

«Eşit paylarla, öyle mi?»

Şimdi ailede en yaşlı kimse olan Willy, «Sahi,» dedi, «tıpkı eskiden olduğu gibi, en yaşlıların burada, kendi karargâhında her şeyi yönetmesi ve —»

«Ne güzel şey!» dedi Em. «Lou da sizin aldığınız kadar alacak mirastan; yalnız, yaşlı deyince, çalışan en yaşlı kimse anlaşılmalı. Siz bütün gün burada emeklilik çeklerinizi bekleyerek uyuklayıp durun, zavallı Lou ise iki büküm bitkin gelsin iştin, sonra —»

Eddie, «Bugüne kadar en ufak özel bir şey görmemiş olan birine bir şeyler koklatsak nasıl olur?» dedi kızgın kızgın. «Hem siz yaşlılar, küçüklüğünüzde bir sürü özel şeyiniz vardı sizin. Bense, hollerde doğdum büyüdüm. Ne dersiniz —»

«Yaa?» dedi Morty. «Tabii, hepiniz ne sıkıntılar çektiniz, içim kan ağlıyor sizi düşündükçe. Ama balayınızı holde geçirin de o zaman gerçekten hakkınız olsun yakınmaya.»

«Susun!» diye bağırdı Willy emredercesine. «Bundan sonra kim ağzını açarsa altı ay banyonun önünde yatıp kalkar. Şimdi, boşaltın bakayım odamı. Düşünmek istiyorum.»

Başının bir iki santim üzerinden bir vazo uçtu, duvarda parçalandı. Daha sonra herkesin her şeyi yapmaya özgür olduğu bir kavgadır başladı. Her çift bir başka çifti odadan dışarı atmağa çalışıyordu. Göz açıp kapayıncaya kadar değişen taktiklere uygun kavgâ ortaklıkları kuruluyor ve dağılıyordu. Em

ile Lou'yu hole attılar, onlarsa orada başkalarıyla birleşip yeniden daldılar içeri fırtına gibi.

Ufukta karara benzer bir şey belirmeksizin iki saat süren bir kavgadan sonra polisler daldılar içeri.

Daha sonraki yarım saat, polis arabaları, cankurtaranlar Schwartz'ları uzaklaştırdılar oradan, apartman sessiz ve bomboş kaldı.

Bir saat sonra, Doğu Sahilindeki 500.000.000 mutlu seyirciye ayaklanmanın son evrelerinin filmleri gösteriliyordu televizyonda.

257 Numaralı binanın 76 ncı katındaki Schwartz'ların üç odalı dairesinin sessizliğinde televizyon açık bırakılmıştı. Hava bir kez daha, ama şimdi artık televizyondan gelen bağırma, fısıltılar ve kavgaya sesleriyle doldu.

Savaş, polis karakolundaki Schwartz'ların ve onları yakalayanların profesyonel bir ilgiyle seyrettikleri televizyonda da gösteriliyordu.

Em ile Lou bir buçuğa üç metre genişliğinde yanyana iki hücreye tıkmışlardı; portatif karyoları üzerine boylu boyunca, rahat rahat uzanmışlardı.

Aradaki bölmede, «Em—» diye seslendi Lou, «senin hücrende de lavabo var mı?»

«Elbette. Lavabo, yatak, ışık — her şey. Ha! Ha! Biz de Gramps'ın odasını bir şey sanırdık. Ne kadar sürer dersin bu beylik?» Elini dışarı uzattı. «Kırk yıldır ilk kez, sevgilim, ilk kez el sıkışalım.»

«Dua et,» dedi Lou, «savcı bir yıl istiyormuş bizim için.»

«Aman allahım,» dedi Em düşündüyümüş gibi, «böyle yalnız kalabilmek için ne torpillere yapmamız gerekirdi, bir düşün.»

«Kesin artık,» dedi gardiyan, «yoksa hepinizi dışarı atarım şimdi. Hem dışarı çıktığında kim hapishanenin bu kadar güzel olduğunu anlatırsa başkasına, bilsin ki bir daha adını atamaz buraya!»

Hapisler bir anda kestiler seslerini.

Kavga sahneleri bitince, Schwartz'ların dairesi bir an karanlığa gömüldü. Sonra bir konuşucunun yüzü görüldü, bu lutların arasından güneşin çıkışı gibi. «*Şimdi dostlarım,*» dedi,

«anti-gerason yapımcılarından özel bir haberim var size, bu haber yüz ellişinin üstündeki herkesedir. Yüzünüzdeki kırışıklıklar sıkıntı mı veriyor size, eklemlerinizi mi ağrıyor, saçınız mı dökülüyor, rengi mi bozuluyor? Öyleyse, üzülmenize, kendinizi başkalarından farklı, dünyanın dışında hissetmenize gerek kalmadı artık.

«Tıp bilimi, yıllarca araştırmadan sonra, süper anti-gerason'u geliştirmiş bulunuyor artık! Birkaç hafta içinde, evet birkaç hafta içinde, torununuzun torununun çocukları kadar genç görünebilir, hissedebilir ve öyle davranabilirsiniz! Başkalarından ayırtedilmez olmak için 5.000 dolar ödemez miydiniz? Buna mecbur değilsiniz artık. Güvenilir, denenmiş süper anti-gerason günde bir dolara mal olacak size. Gençliğinizin bütün o parıltısını ve çekiciliğini elli dolardan daha az bir parayla yeniden kazanabilirsiniz.

«Parasız örnek isteyiniz. Bir dolarlık bir posta kartı üzerine adınızı ve adresinizi yazıp, 'Süper, P.K. 500.000, Schenectady, N.Y.' adresine göndermeniz yeter. Anladınız, değil mi? Adresi tekrar ediyorum. 'Süper, P.K....» Gramps'in dolmakalemi, bir gece önce Willy'nin verdiği dolmakalemin cızırtısı duyuldu : konuşucunun söylediğini çiziktiriyordu bir kâğıda. Alden Köyü Çayırı diye bilinen asfalt meydanın karşı tarafındaki, 257 numaralı binayı tamamen görebilen Boz Zamanlar Meyhanesi'nden döneli birkaç dakika olmuştu. Etrafı düzeltmesi için bir temizlikçi kadın çağırmış, mirasçılarını mahkûm ettirmek için kentin en iyi avukatını tutmuştu. Daha sonra, uzanır durumda televizyon seyredabilmek için divanı televizyonun önüne taşıdı Gramps. Yıllardır yapmayı düşündüğü bir şeydi bu.

«Schen-ec-ta-dy,» dedi Gramps ağız dolusu. «Anladım.» Yüzü çok değişmişti. Yüzündeki kaslar gevşemiş gibiydi, daha önce gergin, öfkeli çizgilerin altındaki yumuşaklık ve ağırbaşlılık meydana çıkmıştı. Örnek Süper anti-gerason paketi gelmiş gibiydi sanki. Televizyonda hoşuna giden bir şey oldu mu, eskiden olduğu gibi ince ağız çizgisini bir milimetre yaymıyıcı, basbayağı gülümsüyordu şimdi. Yaşam güzeldi. Bundan sonra ne olacağını görmek için ölesiye sabırsızlanıyordu.

Çeviren : Mehmet H. Doğan

JAMES BALDWIN : (1924 - , New York.) Ülkemizde oldukça tanınan bir kara-yazın adamı; Kara derililerin özgürlük savaşının yanı sıra genel planda kişiöğlunun boyunduruklarından, düzmece ahlâk değerlerinden silkinme serüvenini anlatıyor. Oyun yazarı, denemeci, usta bir polemikçi.

BU TOPRAĞIN YERLİSİ BİR OĞULUN NOTLARI'ndan

Temmuzun 29'unda, 1943 yılında öldü babam. Aynı gün, birkaç saat sonra en küçük oğlu doğdu. Bir ay kadar önce, bizler bu olayları karşılama gücünü toparlamaya çalışırken, Detroit'te, yüzyılımızın en kanlı ırk ayaklanmalarından biri olmuştu. Babamın gömülmesinden birkaç saat sonra, ölü, ölü-kaldırıcısının özel kilisesinde yatarken, Harlem'de bir ayaklanma daha çıktı. 3 Ağustos sabahı, babamı kırık dökme-cam yığınlarının arasından arabayla gömütlüğe götürdük.

Babamın gömülme günü, benim on dokuzuncu doğum gününe raslıyordu ayrıca. Onu gömütlüğe götürürken, adaletsizlik, bozgunculuk, hoşnutsuzluk ve kin talanı kuşatmıştı çevremizi. Bana öyle geldi ki Tanrı, babamın ölümünü noktalamak için en uzun ve amansızca uyumsuz bir müzik parçası bitişti tasarlamıştı. Yine öyle geldi ki bana, babam tam dünyadan ayrılırken çevremizi tutan bu zorbalık, en büyük oğlunun gurunun bir uyarı niteliği taşımaktadır. Babamın dünya görüşünde odağı oluşturan «mahşer»i yadsımıştım ben; peki öyleyse, di-yordu sanki yaşam, işte sana, gerçeği gelene kadar mahşerin yerini pekâlâ tutacak bir olay. Yaşamının koşullarından, bizim koşullarımızdan ötürü babamı küçümseme eğilimindeydim. Onun yaşamı sona erince, o yaşam üstüne düşünmeye ve yepyeni bir açıdan kendi yaşamımın geleceğinden ürkmeğe başladım.

Babamı çok iyi tanımazdım. Oldum bittim geçinemezdik, bu biraz da, değişik biçimlerde de olsa, aynı inatçı gururu paylaşmamızdandı. Öldüğünde, onunla hemen hemen hiç konuşmamış olduğumu ayırdettim. Ölümünden uzun bir süre sonra, keşke konuşsaydım diye hayıflanmaya başladım. Olanakların, yeryuvarlağının tüm bölgelerinden daha yoğun bulunduğu Amerika'da belirgin bir yaşama özelliği bu galiba, ikinci kuşağın ilk kuşakla konuşacak zamanı yok. Hiç kimse, babam kendisi bile, yaşını bilmezdi, yalnız, anası kölelik döneminde doğmuş. Kendisi, özgür zencilerin ilk kuşağındanmış. Binlerce Zenciyle birlikte, 1919'dan sonra gelmiş Kuzey'e, bense Zencilerin arasına Eski Ülke diye sözünü ettikleri kır görüntüsünü bir kerelik olsun görememiş genç kuşaktanım.

New Orleans'da doğmuş babam; küçük Louis Armstrong'un kentin batakhanelerine, genelevlerine, pusula koşturma döneminde, fiyakalı bir delikanlıymış, New Orleans, en günahkâr kent diye tanıtıldı bana — bugün bile adı aklıma gelince, ister istemez Sodom ile Gomora'yı anımsarım. Babam, Louis Armstrong'dan hiç söz etmemişti, yalnız plaklarını çalmamızı yasaklamıştı; ama duvarımıza asılmış resmi uzun süre durdu. Babamın güçlü, ne dediğini bilen kadın kandaşlarından biri asmıştı onu, indirmesini de yasak etmişti. İndirmeye kalkışmadı babam ama ne yapıp edip kadının ayağını evden kesti, yıllar sonra başının derde girdiğini, ölüme yaklaştığını duyduğunda da ona yardım etmeyeceğini bildirdi kesinlikle.

Bence, çok yakışıklı bir adamdı. Fotoğraflarından ve onunla ilgili anılarımdan çıkarıyorum. Pazarlıklarını giymiş, bir yere vaaza gidiyor, daha ben çok küçükken. Yakışıklı, gururlu, içine kapalı, «ayak-tırnağı gibi ete gömülü» demişti biri. Sonraları, büyüdüğümde, resimlerdeki Afrika kabile reislerine benzettim onu : aslında çıplak dolaşmalıydı, savaş boyaları sürünmeli, barbarlık takılarıyla mızrakların arasında durmalıydı. Kürsüye çıktığında soğuk terler döktürebilirdi kişiye, özel yaşamında anlatılmaz kertede zalimdi, bugüne kadar tanıdığım en sert insandı kuşkusuz; yine de, içinde bambaşka bir şey yattığını söylemek gerek, kişiliğine o korkunç gücü, hatta ezici çekiciliği katan dibe gömülü bir şey. Siyahlığıyla ilgili bir

özellikti bu sanırım — çok koyuydu rengi — siyahlığıyla ve yakışıklılığıyla ve siyahlığının bilincinde oluşu ama yakışıklılığının bilincinde olmayışıyla. Siyahlığından gurur duyduğunu söylediler, oysa ne aşağılanmalara katlanmıştı o yüzden, yaşamının çevresi umutsuz sınırlarla sarılmıştı. Bizim büyüdüğümüz yıllarda, genç bir adam değildi artık, bir sürü yıkıma uğramıştı üstelik; o doymak bilmeyen istekleri, buyurganlığı ve korkunç koruyuculuğuyla severdi çocuklarını; kendi gibi siyah ve zalim olan çocuklarını; ve bütün bunlar, içimizden biriyle ilişki kurmaya çalıştığında — başardığını hiç anımsayamıyorum ya — yüzünden okunurdu. Çocuklarından birini dizine oturtup hoplattığında, çocukcağız hemen huysuzlanır, ağlamaya başlardı; ev ödevlerimize yardım etmeye kalkıştığında, kişiliğinden yayılan, hiç azalmayan gergin hava yüzünden kafalarımız ve dillerimiz dolaşmaya başlardı; işte o zaman nedenini pek kestiremeden, büyük bir öfkeye kapılırdı, karşısındaki çocuk da nedenini hiç anlayamadan cezayı yerd. Aklına eve, çocuklarına bir armağan götürüp şaşırtmaca vermek geldiğinde, hemen hemen hep yanlış şeyi seçerdi, yaz akşamları sırtında taşıyıp getirdiği kocaman karpuzlar bile sonunda müthiş partirlere yol açardı. O yıllarda, çocuklarından bir tekinin bile onun eve dönüşüne sevindiğini anımsamıyorum. Yaşamının ilk yıllarına ilişkin bilgilerimden anladığım kadarıyla, insanlarla ilişki kurma konusundaki bu engeli hiç aşamamış. New Orleans'dan ayrılmasının bir nedeni de buymuş. Demek bu kavranılmaz özellik, bu hiç açığa çıkmayan, onunla birlikte mezara gömülen şey, hep varmış içinde. Yeni kişilerle tanıştığında, onları etkilemek istediğinde bu özellik büsbütün su yüzüne çıkıyordu. Ne var ki uzun süre etkileyemiyordu kişileri. Gittikçe daha önemsiz, daha akla gelmedik kiliselere taşınıyorduk, gittikçe daha az aranan bir vaiz olduğunu kavıyordu; ölümünden önce, çok uzun bir süre evine hiçbir dostu uğramamıştı. Katlanılmaz bir iç burukluğuyla yaşamış, öyle ölmüştü; altüst, yerle bir edilmiş sokaklardan geçerek onu gömütlüğe götürürken ürkmüştüm doğrusu, bu burukluğun ne denli güçlü ve gemsiz olabileceğinden ve bu burukluğun bundan böyle bana geçtiğini sezmişimden.

Öldüğünde, ben, bir yılı aşkın bir süredir evden uzaktaydım. O yıl süresince babamın acı uyarılarının anlamını kavrayabilecek zamanım olmuştu, onun kibirle büzülmüş dudaklarının, dimdik duruşunun gizini çözebilmişim : beyazların dünyada ne kadar ağır bastığını öğrenmişim. Biliyordum artık, bu gerçek, atalarım için yaşamaya alışılması korkunç güç bir gerçek olmuştu, benim için de öyle olacaktı ve babamın ölümünü kolaylaştıran burukluk, beni de öldürebilirdi.

Uzun süredir beyninden hastaymış, biz yeni öğreniyorduk — sayrılığın yeni ışığında, onun müthiş uzlaşmazlığından doğan olayları yeniden yaşıyor, onun adına gerçekte asla duymadığımız bir hüznün duymaya çalışıyorduk. Paranoia'nın bedenini kemirdiğini bilmiyorduk daha, onun bedenlerimize ve kafalarımıza uyguladığı zalimliğin, bu sayrılığın belirtilerinden biri olduğunu sonradan kavramamız ise, onu bağışlamamıza yetmedi. Daha küçük olanlarımız, yalnızca onun bir daha eve dönmeyeceğini düşünüp büyük bir rahatlık duyuyorlardı. Annemin, ailenin yıllar boyu ayakta kalışını babama borçlu olduğu varsayımı da hiçbir anlam taşımıyordu gözümüzde, çünkü çocukları ayakta tutma sorunları, gerçek çocukları hiç mi hiç ilgilendirmez. Büyük çocuklar, babam öldükten sonra, arkadaşlarını rahatlıkla eve çağırabileceklerini biliyorlardı, kimse onlara kötü davranmayacaktı, benim sık sık başıma geldiği gibi, kimse onlara arkadaşlarının şeytanla işbirliği yaptıklarını, ailemizin elinde avucundaki her şeye göz diktiklerini ileri sürmeyecekti. (Öylesine merak etmişim ki ister istemez, babamdan nefret etmişim bu yüzden, birisinin göz dikebileceği neyimiz vardı ki bizim.)

Bir tanıdık kuşkulanıncaya kadar, sayrılığı hiçbir iyileşme umudu beslenmeyecek ölçüde ilerlemişti. Oldum bittim öylesine garip davranışlarda bulunmuş, tıpkı bir yalvaç gibi Tanrı'sıyla öylesine düşünülmez bir yakınlık yaşamıştı ki, iniltilerle kesilen uzun sessizlikleri, oturma odasının penceresinde otururken birdenbire ilâhiler söylemesi, eski şarkılardan dizeler mırıldanması, acayip gelmemişti bize. Ta ki yemekten kesilene kadar; o gün, aile bireylerinin kendisini zehirlemeye çalıştıklarını ileri sürdü de annem, bu inanılması güç kuşkunun ger-

çekliğini kabul etmek zorunda kaldı. Tüberküloza yakalandığı saptandı, sonradan, kafasındaki sayrılığın, onu yok etme görevini bedenindeki sayrılığa devrettiği anlaşıldı. Doktorlar da yemek konusunda zorlayamıyorlardı, damardan beslendiği halde, durumunun umutsuzluğu daha baştan ortadaydı.

İçimizin gözüyle görebiliyordum onu, pencerenin başında, korkularına kapanık oturmuş, her canlıdan nefret ediyor, korkuyor — çocuklarından, kendisini aşağılayan, dünyaya açılarak ona ihanet eden çocuklarından bile. Dokuz çocuktuk. O zamanlar, bu durumda bir adam için kısıtına besleyebildiği dokuz çocuğun ne demek olabileceğini düşünmeye başladım. Gerçi yoksulluğumuz üstüne küçük şakalar patlatırdı ama bu şakalar hiç güldürücü gelmezdi bize; ona da gelmiyormuş elbet, gelseydi, şakalarına gösterdiğimiz renksiz tepkiler, öyle büyük öfke patlamalarına yol açmazdı. Bizleri, çevremizdekilerden, uyku saatlerimizde, geceler boyu göz kırpmayıp kulak kesildiğimiz âlemlerden, sövüp içip, Lenox Caddesi'nde ustura çekenlerden uzak tutmak adına elinden geleni yapmış, ve ne yazık ki bizim açımızdan büyük ölçüde başarılı da olmuştu. Bir türlü anlayamıyordu, saçıp savuracak bunca enerjileri varsa, bu insanlar neden yaşamlarını düzene sokma çabası göstermiyorlardı. Mahallemizdeki herkese bağışlanmaz bir kabalıkla davranırdı, tabii onların çocukları da bizlere aynı karşılığı vermekten geri kalmazlardı.

Evimize uğrayan tek beyazlar, yoksullara yardım dernekleri üyeleriyle tahsildarlardı. Onları karşılamak anneme düşerdi; öfkesinin ne yandan eseceği belli değilken, babama güvenilemezdi. Onların, evine adım atmasını bile bir işgal saydığı apaçık ortadaydı; duruşuyla, kaskatı kesilişiyle, sesiyle, sert ve kin dolu bir nezaketle yüklü konuşmasıyla hemen belirtirdi duygularını. Dokuz-on yaşındayken yazdığım bir oyunu genç bir beyaz öğretmen sahneye koymuştu, bir kadın, o aralar benimle ilgilenmiş, okuyacağım kitaplar vermişti, tiyatroya eğilimimi güçlendirmek adına, biraz da patavatsızca, beni «gerçek» oyunlara götürmeyi kararlaştırdığını söylemişti. Bizim evde tiyatroya gitmek yasaktı, gelgelelim ben, çocuklara özgü o zalimce sezgiyle, bu kadının beyazlığının işime yarayacağını kestir-

miştim. Okulda, birlikte tiyatroya gitmemizi önerdiğinde, Zenci olsaydı çıkaracağım güçlükleri çıkarmadım, bir akşam beni evden almasını kabul ettim. Sonra da, büyük bir sağduyuyla işin gerisini anneme bıraktım, o, tam umduğum gibi, böyle zarif bir kadının bunca yolu geri çevrilmek için tepmesinin ne kadar ayıp kaçacağını cıtlattı babama. Hem, öğretmendi kadıncağız; annem günah düşüncesine karşı «eğitim» kavramını koyuyordu galiba, bu sözcük babamın gözünde de garip, buruk bir ağırlık taşıyordu.

Öğretmen gelmeden babam bir köşeye çekti beni, o kadının eve neden geldiğini sordu, bizim evimizle neden ilgilensindi ki, hele benim gibi bir çocukla. Bilmediğimi söyledim, galiba eğitimle ilgili bir konu deyip bıraktım. Babamın bir şey söylememi beklediğini anlamıştım — bunun ne olduğunu tamtamına bilemiyordum; belki de öğretmene ve onun «eğitim»ine karşı kendisinden destek istememi umuyordu. Beklediklerinin hiçbirini söylemedim; öğretmen geldiğinde, birlikte çıktık. Oturma odasındaki kısa görüşme süresinde, babamın kendi istemine aykırı davrandığı, elinden gelse, bana izin vermemeyi seçeceği kesinlikle anlaşılmıştı. Cesaret edemediğı için küçümse-dim onu; o odada, hiç beklemediğı, çok ürküttüğü bir durumla yüzyüze kaldığını bilemezdim ki.

Sonraları, babam işten uzaklaştırıldığında, bu kadın bizim gözümüzde çok önemli oldu. Gerçekten çok tatlı, eli açık bir kadındı, bize yardım ederken başı birçok kere belâya girdi, hele o korkunç kış süresince. Annem, bildiğı en görkemli adı yakıştırmıştı ona, «Hristiyan» diyordu. Babam da buna pek karşı çıkmıyordu, ne var ki ilişkimizin oldukça sıklaştığı dört-beş yıl boyunca asla güvenmedi kadına, onun aydınlık, Ortabatılı yüzünde ustalıkla gizlenmiş, kötü niyetli asıl dürtüyü bulup çıkarmaya çabaladı. Sonraki yıllarda, özellikle bu «eğitim»le cehennemnin yolunu tuttuğum açık seçik ortaya çıkınca babam, konuştu benimle, okuldaki beyaz arkadaşlarımla aslında dostum olmadıklarını, büyüdüğümde, beyazların bir Zenci'yi küçük düşürmek amacıyla ellerinden geleni ardlarına koymayacaklarını göreceğimi söyleyerek uyardı beni. Kimi beyazlar nazik

olabilirler tabii, diye onaylıyordu, yine de hiçbirine güvenmemeliydi, çoğu nazik bile sayılamazdı ya. Yapılacak en doğru şey, onlardan olabildiğince uzak durmaktır. Bense hiç öyle düşünmüyordum ve o günkü saflığımla, hiçbir zaman düşünmeyeceğime inanıyordum.

Gelgelelim babamın ölümünü izleyen yıl, yaşamımda büyük bir değişikliğe yol açtı. New Jersey’de oturdum, savunma tesislerinde çalıştım, ister siyah, ister beyaz olsun güneylilerle birlikte çalışıp birlikte yaşadım. Güneyi biliyordum tabii, güneylilerin Zencilere nasıl davrandıklarını, onlardan nasıl bir davranış beklediklerini de, gelgör kimsenin *bana* o gözle bakacağı, *benden* o tür bir davranış bekleyeceği aklımın köşesinden geçmemişti. New Jersey’de, Zenci olmanın ne anlama geldiğini kesenkes öğrendim : yüzüne bile bakılmayan, ten rengiyle başkalarında uyandıracığı güdülerin insafına kalmış biri — New Jersey’de de her zamanki tutumumu sürdürdüm, yani kendimi iyice beğeniyormuşum gibi — öyle yapmak zorundaydım ve sonuç, tek sözcükle inanılmazdı. Daha iş yerine adım atar atmaz, astlarımın tümüyle hemen bütün iş arkadaşlarımın olağanüstü bulgu yeteneğiyle dışa vurdukları o düşmanlığı kazanmıştım. Daha kötüsü, başlangıçta ne olup bittiğini anlayamamıştım bile. Ne yapmıştım acaba, kısa bir süre sonra, böylesine bir sözbirliğiyle, atak ve katlanılmaz kerte de bağırğan bir düşmanlığı üstüne çekebilmek için *herhangi bir insanın* ne yapabileceğini düşünmeye başladım. Zencilerin toplumdan ayrı tutulduğunu biliyordum ama daha önce benim başıma gelmemişti. Aynı büfeye üç kez gittim, Princeton’lu öğrencilerle tezgâhın başında dikildim, bir hamburgerle kahve isteyecektim; önüme bir şey getirilene kadar çok uzun süre bekliyordum; ama dördüncü gidişimde, aslında o güne dek önüme hiçbir şey getirilmemiş olduğunu kavradım : ben elimi uzatıp istediğimi almıştım. Zencilere servis yapılmıyordu orada, dediklerine göre, tek Zenci müşterinin ben olduğumu kendiliğimden anlamamı beklemişlerdi. Bunu duyduktan sonra, hep oraya gitmeye karar verdim. Gelgelelim artık beni yutmaya hazırdılar, bir sürü korkunç sahneden sonra bir daha orada yemedim.

Aynı olay, New Jersey'in her bölgesinde yinelendi, barlarda, oyun alanlarında, a evlerinde, barınaklarda. Ya kendiliğimden kalkıp sessizce gitmek ya da karşılıklı sövgüler sonucunda ayrılmak zorunda bırakılıyordum. Kısa bir süre sonra, hırgür çıkaran bir adam oldum, çocuklar ben yanlarından geçerken kikirliyor, büyükler fısıldaşıp bağınyorlardı — gerçekten deli olduğum yargısına varmışlardı. Beni de etkilemeye başladı durum elbet: bir yere gitmekten ürkmeye başladım; onun yerine asla adım atmamam gereken ve Tanrı biliyor ya, hiç de hoşlanmadığım yerlere dadandım. Kentteki ünüm işteki ünümü destekliyordu doğal olarak, iş günleri, başımı dertten kurtarma amacıyla giriştiğim bir dizi cambazlıkla doluyordu. Bu cambazlıkların başarılı olduğunu söyleyemem. Çalıştığım şirketin dişlileri ters dönüyordu gördüğüm kadarıyla, her gün, her gece ve bir tek amaçla: beni atmak. Bir keresinde kovuldum ve New York'lu bir dostun aracılığıyla bordroya girebildim yine; bir daha atıldım, bir daha kurtardım paçayı. Üçüncü kez atılmam biraz süre aldı, ama bu üçüncü kovulu  tuttu. Hiç açık kapı bırakılmamıştı. Bir daha işyerinden içeri atamadım adımımı.

New Jersey'de geçirdiğim yıl, bilmeden usulca hazırlanmış o korkunç, süregen sayrılıkla ilk karşılaştığım yılla özdeşleşiyor kafamda, değişmez belirti, sinsi bir ate ti, kafatasında bir zonklamayla korkunç bir yanma. Bir kere bu sayrılığa yakalanmayagörsün kişi, bir daha erinç neşir bilmez, çünkü o ateş, hiçbir ön belirti vermeden her an yakanıza yapışabilir. Irk ilişkilerinden çok daha önemli şeyleri kırıp geçirebilir. Kanında bu öfkeyi barındırmayan tek Zenci yoktur — ya bilinçle yaşarsınız onunla birlikte ya da onun ellerine bırakırsınız kendinizi. Bana gelince, bu nöbet sık sık yinelendi, yineleniyor ve öleceğim güne kadar da sürecek.

New Jersey'deki son gecemde, New York'tan gelen bir beyaz arkadaşım, beni yakınlardaki en büyük kente, Trenton'a götürdü, sinemaya gidecek, birkaç kadeh atacaktık. Sonradan anlaşıldığına göre, beni en azından müthiş bir dayaktan kurtardı. O geceye ilişkin ayrıntıların hemen hemen tümü belleğimde olanca tazeliğiyle duruyor. Gördüğümüz filmin adı bile aklımda, içe oturan burukluğuyla çok etkilemişti beni. Fransa'-

nın Almanlar tarafından işgali konusundaydı, Maureen O'Hara ile Charles Loughton oynuyorlardı, *Bu Toprak Benimdir*'di adı. Film bitince gittiğimiz küçük lokantanın adını da anımsıyorum: «Amerikalı»ydı. İçeri girdiğimizde, tezgâhtaki adam ne istediğimizi sordu, bende artık huy haline gelen gelişigüzel sertlikle sorusunu yanıtladığımı anımsıyorum: «Hamburger ile kahve istiyoruz, sen ne istiyorsun sanmıştın?» Bir yıllık itelenip kakalanmalardan sonra, vereceği yanıtı neden hiç aklıma getiremediğimi anlayamıyorum, «Burada Zencilere servis yapılmaz,» demişti. Bu sözler her nasılsa sinirlendirmedi beni, hiç değilse o an. Lokantanın adı üstüne buruk bir şaka yaptım, sonra sokağa çıktık.

Bölgesel karartma günleriydi, Amerika'daki kentlerin tümünde ışıklar çok loş yanıyordu. Sokağa yeniden çıktığımızda, bir çeşit göz yanılsaması ya da karabasan diyebileceğim bir şey geldi başıma. Sokaklar hıncahınç doluydu, kuzeye yönelmiştik. İnsanlar dört yöne gidip geliyorlardı ama o anda görebildiğim herkes, hattâ çok daha fazla kişi bana doğru, bana karşı yürüyorlarmış gibi geldi, herkes beyazdı. Yüzlerinin nasıl ışıldadığını anımsıyorum. Ense kökümde fiziksel duyumu andıran bir cıt duydum, sanki başımı gövdeme bağlayan görünmez yay kesilmişti birden. Yürümeye başladım. Arkadaşımın ardından seslendiğini duydum, duymazlıktan geldim. Onun aklından o anda neler geçtiğini Tanrı bilir, yalnız bana dokunmayacak kadar sağduyuluymuş — dokunsa ne olurdu bilmiyorum — gözünü benden ayırmamış ama. Kendi aklımdan neler geçtiğini de bilmiyorum; bilinçli bir tasarım yoktu elbet. Beni ezen şu beyaz suratları ezmenin yolunu arıyordum. Birkaç köşe yürüdükten sonra görkemli, ıslıl ıslıl, çok gözde bir lokantaya geldim, orada Meryem ana bile işe karışsa, bana yine servis yapılma-yacağını biliyordum. Kapıyı itip girdim, gördüğüm ilk boş yere oturdum, iki kişilik bir masaya, ve beklemeye koyuldum.

Ne kadar beklediğimi bilmiyorum, bugüne kadar, o anda dışardan nasıl göründüğümü çözebilmiş değilim. Nasıl görünmüşsem, biraz sonra yanıma gelen garson kızı ürkütmüştüm besbelli ve geldiği anda olanca öfkemi ona boşalttım. O beyaz yüzünden, iri, şaşkın, ürkek gözlerinden nefret ediyordum.

Bir zenciye böylesine ürkütücü buluyorsa, ürküsünü doğrulamak için ne gerekirse yapacaktım.

Ne istediğimi sormadı bana, başka birinden öğrenmişçesine, «Burada,» dedi ezberden, «Zencilere servis yapılmaz.» Alışageldiğim kaba, alaycı bir kinle söylememişti bunu, sesinde özür diler gibi bir hava vardı, korku vardı. Büsbütün taş kesildim, içim daha büyük bir öldürme isteğiyle doldu. Ellerimle girişmek istiyordum. Boğazına yapışabileceğim kadar yaklaşmasını istiyordum.

Sözlerini duymamış gibi yaptım, yakınımın gelmesini bekledim. Çok küçük bir adım attı, hiç gereği yokken kalemini defterine dayayarak formülü yineledi «... lere servis yapılmaz.»

Her nasılsa, bu sözcüklerin, kafamda bir karabasanın binlerce canıyla yankılanan bu sözcüklerin yinelenişiyle, kızın cırtık daha yakına gelmeyeceğini, ona karşı uzaktan saldırıya geçmek zorunda olduğumu kavradım. Masanın üstünde, yarı dolu, sıradan bir su şişesinden başka bir şey yoktu, kaptım şişeyi, vargücümle ona doğru fırlattım. Hemen eğildi, ona çarpmadı şişe, tezgâhın ardındaki aynaya çarpıp kırıldı. O sesle birlikte, donmuş kanım ılandı, bulunduğum yerden kendi kişiliğime döndüm, ilk kez gördüm lokantayı, ağızları bir karış açılmış insanları, şimdiden, tek gövde halinde ayağa kalkıyorlarmış gibi geldi bana, ne yaptığımı, nerede olduğumu kavradım ve korktum. Kalktım yerimden, kapıya koştum. Tam kapıya vardığım anda, şişman, göbekli bir adam enseme yapıştı, yüzüme şamarlar indirmeye başladı. Tekmeledim onu, kurtuldum, sokoklara daldım. «Koş!» dedi arkadaşım usulca; ben de koştum.

Arkadaşım, lokantanın kapısında bir süre durarak arımdan gelenleri ve polisi yanıltmış; hemen gelmiş polis, dediğine göre. O gece odama uğradığında, ona neler dediğimi anımsamıyorum. Fazla konuşmamışımdır mutlaka. Çok garip, korkunç bir biçimde, nedense ona ihanet etmişim gibi geliyordu. Bu duyguyu birçok kereler yeniden yaşadım, araba kazasından sonra kendisini tek başına ve güven içinde bulan biri nasıl kazayı yeniden yaşar, işte öyle. Düş gücümün kavramakta güçlük çektiği iki gerçeğin üstesinden gelemiyordum bir türlü,

biri, o gece pekâlâ öldürülebileceğimdi. Öbürüyse, elimi kana bulamaya bunca can atışım. Hiçbir şeyi açık seçik göremiyordum, tek gördüğüm suydı : yaşamım, *gerçek* yaşamım tehlikeydi, hem de başkalarının yapacakları bir şeyden ötürü değil, kendi yüreğimde yaşadığım kin yüzünden.

JOHN BARTH : (1930 - , Cambridge, Maryland.) Okurla yeni bir boyut içinde, çağdaş anlamda iletişim kurmayı ilke edinmiş bir yazar Barth. Bir yapıttaki bildirinin o yapıtın «anlatı ortamı»nda yattığına inanıyor.

İKİ DÜŞÜNCE

1. Niagara Şelaleleri

Kadın, bir bardak su içmek için bir an mutfağın ortasında durdu; o sırada, yandaki odanın alçı tavanı elli yıllık hükmü sona ererek çöktü. Ya da adam yalnızca boş bir çalışma odasında, Mart ayının parlaklığında oturmuş, evrenin kafasında hışırdayışını dinliyordu; birdenbire bir metre boyundaki raf yerle bir oldu. Çağlar boyunca, kusur, gizlice kayanın içinden ilerler; bir saniye içinde balkonlar, korkuluklar, turistler ve türbinler Niagara şelalesinden aşağı uçarlar. Hangi kar tanesidir, çığa neden olan? Bir ev patlayıverir; ya da bir yıldız. Öylesine boynubükük duran eşinizin içinde cinayet, bir cenin gibi titremektedir. Yeni ve önemsiz bir yargı sonucu, tüm sömürgeler ayaklanır.

2. Erie Gölü

Tanıyıp engel olma bilgeliği, onulmaz bir biçimde pisletme bilgisinden sonra gelir. Anlaşma imzalanmıştır, ama kanser tı kırdar kemiklerinizde. Babamı öldürüp anamı düzmeden önce, Oedipus olduğumu kavrayacak ölçüde bilge değildim. Kutupların erimesini engellemek için çok geç artık. Venedik durgunlaşıyor; Güney Amerika patlıyor.

Gözlerimizi oyalım.

Çok geç : Ziyetlerin ökesinde tükenmiştir kararlığımız.

Çeviren : Sinan Fişek

ÖZGEÇMİŞ

Kaydını Kendi Geçiren Bir Kurgu

Ser dinleyen can ver bana sözün
gelişi.

Seni sorumlu tutmayacağım.

İlk sözlerim asıl ilk sözlerim değildi. Keşke başka türlü başlasaydım.

Öbür şeylerin yanısıra doğru dürüst bir adım da yok. Takılan, yanıltıcı, tamtamına düzmece değilse de. Ben seçmedim zaten.

Tohumumun tutmasını istediğimi anımsamıyorum! Anabam da istemediler sanırım. Yine de. Bir ödeşme konusu. Çocuklar intikamdır.

Ta baştanberi kendimi biliyormuşum galiba gildiğimi bilmeden; hangi haber iyi haberdur; belki de yanılıyorum.

Şimdi şu yaşamdan tad almadığımı düşündüğüme göre: dünyayla bağlandım.

Durumum şöyle görünüyor bana: garip, kopuk bir dille konuşuyorum ve ille de duymuyorum sesimi. Ufak inceliklere karşı yüküm doluyum. Dediğimi anlayan var mı bilmiyorum.

Orada mısın? Oradaysan ya ben sağır ve dilsizim sana, ya sen bana ya da ikimiz de ikisi birdeniz. Kişi düş ürünü olabilir; ben daha tuhaf şeyler düşünmüşümdür. Umarım gerçek umuttan yoksun bir kurguyumdur. Ses varsa bir yerde, konuşan da vardır.

Kendimi aksak bir anlatı anlatı kimliğinde görüyorum: birinci tekil kişi, usandırıcı. Kişisinden yoksun, örneksiz bir zahir, güvencesiz ve yetkisiz. Öznenin vekili, hoşnutsuz bir biçim, ilginçliksiz ilke; hiçliğe göz kırpan kör göz. Kimim ben. Buyurun küçük bir *crise d'identit'e** size.

Kendimi oluşturmaliyim.

Bak, yazıyorum. Yoo dinle, lâftan başka bir şey değilim; çok sürmeyeceğim. Karşıt olasılıklar, tohumumun tutuşunda görkemliydi, doğumumda, kusursuzdu, sürmemde, elverişli. Hâlâ

* Kimlik bunalımı (Çev.)

öyle. Oysa benim türümdekilere belli bir yaş ve büyüme hakkı tanındığında, Tanrı yardımcımız olsun, yaşam beklentimiz'in tav-sayacağı yerde iğrenç bir hızla arttığı görülmüştür. Bırak da cıgırdayayım yeterince, belki de sonsuza dek yaşarım : anla-yana.

Başlangıcım daha ilginçti, ister inan ister inanma. Serim bölümü. Tohumum çok uzun sayılmayacak bir süre önce bir Amerikan eyaletinde atılmış, doğumum daha iyisinde olmamış. Daha kötüsünde büyümedim. Bir vekilde diretiyorum. Yasakla-ma, Bunalım, Köktencilik, Yozlaşma, buyurun sonra. Göze göz beyefendi. Annemin, yeterince çabuk geçmeyen, salt geçici bir heves olduğu kanıtlandı artık; o günlerde gözde sayılan ama çarçabuk ayağa düşecek yeni bir buluş olduğunun kanıtları da var, Babam bir gün körelmiş kalemiyle başbaşa kaldığında bu-na başvurmuş. Her iki durumda Ana'ydı o düpedüz; ve her ne olursa olsun, Babam oyalanıyordu. Açıklaması gereken ben varım. Şunu unutma, demiştir Anneme kanımca, çocuk, ana-babası değildir, onların birleşik utançlarının toplamıdır. Bir mecaz. Onların konuşuşu. Tüm öğretilere karşı çıkmama şaş-mamalı.

Koyu bir andan uzun süren şey yoktur. Babamın kara-sevdası uçup gitmişti; ben kalmıştım. Kavramıştı, çoktan ge-rekirdi ya, tohumu böylesine doğa-dışı, böylesine kaçak bir biçimde atılan, acayıpliğe yatkın olurdu, canavarı hattâ — ve kendi çılgınlığının bir yaftası. O yüzden de ikinci aklına gelen, daha tek sözcük söylememe kalmadan beni yok etmekte. Bu işlerin nasıl yapıldığını bilirdi; kitaba bağlıydı. Kendimizi ka-labalıkta sergilememize kaş çatarlar; o yüzden teke tek ser-gileşiriz. O beni, ben onu : birinin ağır basması kaçınılmazdı. Babaların asla bağışlayamadığı, çocuklarının onların eksiklik-lerini yapıp yayına sokmasıdır. Tohumunun atılışından şu ana kadar Babam hep susturmaya çalıştı beni; pek abanmadan, sıkıştırmadan, başaramadan şimdilik; ama direterek, direterek, yarım kalbiyle de olsa. Nasıl biliyorum. Lânet olası aynasıyım onun!

Yani bir deyişle, yansıtırken ters yüz ediyor, çarpıtıyorum onu. Çünkü kanımca, öz babamın duyguları katil babaminkile-

rinin tam karşısı. O, bana can verdiğini kuruyor yalnız; aldatılmış ve ölümcül bir kıskançlığa kapılmış olamaz mı? Yüreğinin derinliklerinde oğlum daha soylu bir ruhun dölünden gelemes mi diye kuşkulaniyordu, kendisinin elini değdiremeyeceği bir güzellikten. Ya da, bence aynı sonuca geliyor, çifte babam var benim, çifte anama eş. Çelişkilerimi onların terslerinin lekeli yüzlerinden başka nasıl açıklayabiliriz? Kendimi küçümsemenden de öte, özellikle açmazlara düşkünlüğümü gülünç bulurum. Karamsarlığı hoş görürüm, benseverliği, tekbenciliği, yıkıcılığı, söz oyunbazlığını, ve tabansızlığı, belli başlı eğilimlerimi; nefret ederim kendinden nefret edenlerden kendi benim aracılığıyla, kendine — acımaya acımam ve kurtulurum o tatlı alçaklıktan. Acaba mı. Ben olmak şaka değil.

Atalarımın masalını sürdürüyorum yine. İşte apaçık ortadayım; ve işte kaçışım. Biri lânetledi, kovdu beni; öbürü, lânet olası, kurtardı beni; sağ elim beni sol'un parmaklarından kaydırıverdi. Üçüncü bir elle ancak nasılsa koruyabildim kendimi. Ancak ancak: acıma-kıyımı başarılıydı. Diyelim ki şahinler arasına atıştırdılar beni ama sesimi mideleri kaldırmadı, Tiksinç Danaid gibi inatçı sesim. Bizler... hunharlıkları atmaktansa, uygulamak kolaydı.

Toplam olarak, ne anamın ne babamın ne kendimin düşündüğüyüm. Biri şaşırtıcı, güçlü, yengin olmamı ummuştı — bir kahraman kısacası. Öbürü öldü. Ben rahatıma düşkünüm. Benimi kovarım ben. Kurtlara atılan her bebekten bir kahraman doğmaz: her artakalana, dağ dolusu kapan yemi; her Oedipus'a, kent dolusu zavallı.

Bu kadar dramatik serim yeter: işe yaramadı galiba. İşte buradayım Babacığım: Senin yarattığın! Senin karikatürün! Ne yazık ki biz ilerledikçe, her şey aydınlık kazanıyor. Bedenimin olmadığını kavıyorum. Dahası, tad duymadan söz edip durmuşum kendimden, öbür seçenek kişisel bilincin katışıksızlığından ve burukluğundan da; bu bile doğru değil, açıklıyorum şimdi. Kendimin bilincinde bile değilim, bildiğim kadarıyla. Sanmıyorum... ne dediğimi biliyorum.

Pek, peki, yaşam dediklerinde bunca yol aldıktan sonra, onun nasıl biteceğini pek iyi görebiliyorum, anlamsız bir şaşırt-

maca olmazsa. Beni daha başarılı... daha sevimli... daha dayanıklı... kılacak çarpıcı bir şey olacaktıysa... şimdiye dek olurdu, anlaştık. Daha iyiye bir değişme hâlâ düşünülmez değil; mucizeler sayıp dökebiliriz. Yine de telsiz bir *deus ex machina** karşıt olasılıklar pek yüreklendirici değil.

İşte, bir itiraf: ilk zamanlarda ben de ölümsüzlüğe göz dikmiştim. Güzel, güçlü, seven, sevilen olacağımı ummuştum. Hiç değilse sıradan. İnsan en azından. Bunca kusurumu açığa vurmak bile — sözgelimi varlık yokluğu — umutsuzluğa kapı tırtmadı beni: sakatlık, öz kahramanlıklarını besliyor, değil mi; hele kahramanlar, özellikle aksarlar, öyle değil mi. Yine de sakat kahramanınız başka, yiğit bir kahramandır ne olsa; kahraman sakatınız başka, vesairevesavesai. Bir ülkü'nün çarpıtılmış imgesi, düşgücümün saptırdığı bir suret olmak belimi büküyor.

Yinelemeye düşüyor muyum acaba. Tek-yollu kafalar kaynaklarına çıkabilirler. Belki döl yatağındayım hâlâ, doğumda takıldım! serimim ve öbür söylediklerim yalnızca olacakların ipuçlarını veriyorlar, kesintiye uğramış bir gebelik üstüne tartışma.

Yatak, tabut, konserve — her neyse, görüşsüz görüş açıma bakıp uzatmanın anlamı yok. Babam, öbür başarısızlıklarının yanı sıra beni zamanında yok etmeyi başaramadığına göre şu anda becerebilsem sustururum kendimi.

Yapamıyorum. Öyleyse *beni duyan, buradan içerden batık bir denizaltı gibi konuşmamı duyan varsa, ve sonucu getirecek olanaklara sahipse, n'olur ikimize de bir iyilik etsin.*

Etmedi. Peki, son kozumu oynuyorum: *Baba, acı bana, çık karşıma! Seni moruk yalan üreticisi seni, utanmıyor musun? Bitir şu işi, son ver tanrı aşkına! Hemen! Hemen!*

Demek öyle. Son kozumdu, gürültülü oynadım. Bir doruğa yükseliş gibi değil, elden ayaktan kesiliş biçiminde daha çok. Çarpıcılık bana göre değil. Son, usulca gelsin öyleyse, ben bilmeden. Bir soluk sırasında. Bir sözcüğün yüreğinde. Şunda. Şunda.

* Mekanik yolla sahneye indirilen ve soruları çözen tanrı.

Belki de yazar-ölümünden sonra uyarıcı bir değerim olur, darağacında sallanan cesetler gibi, turşusu çıkmış sarhoş sapıklar gibi. Korunma da formol kokabiliyor galiba.

Düzgün bir son böylesine dolanıp uzamazdı.

Sanırım bizim ihtiyara karşın, daha iyi bir yola sokabilirdim işleri. Artık çok geç.

Sepete. Çöp.

Hiç değilse unutulmayacak birkaç son söz avla çıkar ustalıkla. Yeterince zaman var görünürde.

Saçma, sonuna kadar mırıldanacağım, sözcükleri birbiri ardından, asın bütün çapkınları, çılgınca olsun olmasın, duyulsun, duyulmasın, son sözlerim son sözlerim olacak.

İMAMU AMİRİ BARAKA : (1934 - , Newark, New Jersey.)

Eski adıyla Leroi Jones, kaldırımdan gelme bir kara yazar. Şair, öykücü, oyun yazarı, denemeci, müzik eleştirmeni. Çeşitli ödüller kazanmış, ilerici derneklere onur üyesi seçilmiş. Afrika inancını savunan Marksist bir eylem adamı. Günümüz yazının- da özgün yapıtlarıyla olduğu kadar siyasal kişiliğiyle de ünlü.

BİR KOVALAMA (ALIGHIERI'NİN DÜŞÜ)

Baskında, bozgun bir yer : yüzleri uzun bir oturumda bir- birine bozgun veriyordu. Tıpkı güneşler gibi, yürekleri göç- meye yüz tutmuş Oğullar, güneyden göçtüler. Kuzey ve o ka- dın yıllar sonra ardından gözyaşı dökmüştü sarhoş, eninde so- nunda akıllarına düşen bir adam uğruna. Taşıl parmaklar kı- pır kıpır. Rüzgâr öyle tatlı ki bedenini yudumlayarak içiyor.

Yüzleri bozgunda. Yaş ve çağ çizelgeleri. Nasıl da aşınmış nice kara yıllar görmek için. Demirden yüzlerde kemikler. Çe- lik kemikler. Çürümeler barındıran kafesler. Ordu kantinlerinin yanbaşıda kaldırım taşları hep ıslak olur. Bira kokuları, Cu- martesiler. Şimdiye kadar yollarına çıkan güzellikler öylesine az ki.

Kısa haberlerdeki ödleklele kancıklar. Sokakta pişmiş hepsi, sokakta kararmış. Elimde erzak torbam, tırnakları cıalanmış bir geçmişe yol alıyordum. Gerilere, sırtımda palto. İçim göç- müş, parmaklarıma bakıp haykırarak. Bozgun yüzler, düzleş- tirilmiş saçlar, düpedüz düzmece bir incelik. Birine seni sevi- yorum demeliyim mutlaka. Onları. Çitin yanında sıra olmuşlar. Dilimi emmişti. Kırmızı, gerçekten kıpkırmızı ama boyalıydı saçları. Usul, ince bir ses ve kıpkırmızı çiller. Bir hizmetçi.

Utanmalısın aslında. Parmakların titriyor, bak. Garajda yalan söyledin. Dün yalan söyledin. Çabuk çık şu dans salonundan, arka merdivenden in, sokağa, arabayla karşı kaldırıma geç. Hızlı koş, o koca yapıyı dön, işte Court Sokağı, Y'ı geç, daha hızlı, ceketini ilikleyerek doğru Morton Sokağı'na. Arabayı siper al, eğil. Bırak Apple geçsin; öbürleri de. Sonra gerisin geri koş Court'un aşağılarına, o büyüler koşamazlar nasıl olsa. High'ı geç, Graychun'ın yerini, Mezunlar Derneği'ni, ibne Donald'ın orayı, yahudileri, ver elini Kinney. Bir köşe ötede ihtiyar, düzenbaz yahudiler ayışığında usulca ölmekteler. Geç onları. Geç. Tabutlarıyla kemiklerini de. Çite savrulmuş ıslak dolarları. Geç bunları, Mattie'yi, Waltine'ı, Quiltam'e gelince sap. Azıcık yavaşlayabilirsin, sakın çok değil. Owl Kulübünden dolan, Frankie'den, Dee'nin Sırvermez Kardeşi'nin oradan, dur, dön arkana, el sallla onlara. Arka merdivenden in, toprak yola önce sonra taş zemine. Bilardo salonu, Eddie gülümsüyor, şapkasına dokunuyor, araba anahtarlarını okşuyor, telefon numaralarını. Somerset alanları. Doğru Montgomery'ye, Barclay'den kıvrıl. Beyaz derililer şaşkın bakıyorlar. Sonraları açıklanacak toplantılar, ilişkiler. Rasgele yabancı yüzleri, o artık çok iyi bilinen yüzler. Taşıl çene kemikleri açık bir karış, dehlizlerden leş kokusu yayılıyor, sarı pamuklu donu çekeliyor parmakları, içeri dalıyor. Bir parmak, kızın gözleri açılıp kapanıyor — dudakları derinden inleyerek aralanıyor, kapkara bir kışkırtıyla.

Sokağın tam ortasında, hedef ay. Sakın yapılara fazlaca yaklaşma. Ne de çok çıkış, kapı, garaj. Hedef ay, Barclay'ın yukarıları. Şapkalarna tüy takmış fıstıklı züppeler, azmış, akçıl geyiklerin böğürtüleri, damızlık zenciler. Spruce'un dumanlı ışıkları. Charles Curtis'i çalım. Ama Herman ile Wattley'e yaklaşımadan dön. Yapağıdan zindanlarda volta atıyorlar onlar, yapağı zincirlere vurulmuş, toprağın yıllarca altında. Pörsümüş kamışlarıyla sürünüyorlar, gözleri boşluğa dikili. Diane'in evinin, bedeninin gizli tenini sarmalayan ağaçların tam yanbaşında. Varım yoğun onun parmaklarıydı, ağzıydı, gözleriydi. Çok kırıksıklarla kendisini götürmemi yakarıyor. Bir rahibe.

Yay çizerek, yeniden kaldırıma. Cumartesi sarhoşları geçiyor hızla, balıkçı tezgâhları derin ve dipsiz, yere kapaklanmış, koşuyu yarıda bırakmış zenciler. Dostlar, düşmanlar, yabancılar, ibneler, bütün sesleri bastıran çığlıklar atıyorlar. Genç oğlanlar eşiklerde elleşiyor. Aynasızlar kışkırlarını koruma derdinde. Usulca toza dönüşen kara, ölü yüzler.

Far altında, Rubbles, Kennie, Rogie, Junie'cik, T. Bone, Rudy (Hepsi Hillside'lı) ya da Sess, Ray, Lillian, Ungie, Ginger, Shirley, Cedie Adams. Geç onları, sürülenleri, tentelerin altında kaldırıma kan sızıyor. Lynn Hope bizlerle yürüyüşe katılıyor Belmont Cad.'de. Ulusal ligde Üç Silâhşörler (Waverly Planı). Geç. Tribünlerden kollarını sallıyorlar. Güneşle çakıllar açılıyor önünde, üç çukur ki Satie'yi solda sıfır bırakır. Bir çalım, fırla ileri, dur, gerile, bir çalım daha, dal... o sırada yandan seyirten bir adam... milyonlarca kere geçti gözlerimin önünden, kaç yıla patladı, onun en elverişli açıda siper alışını görüşüm, üç metreden çizgiyi şavulleyişini, sonra tam 10 tane ardarda hedefe. Yaşadığım sürece hep onun bu sinsice kısırtışını gözledim, yolunu kesmeye davrandım, önüne dikilmeye davrandım, onu durdurmaya, bari, diye yakarak içimden, hızım kesilmese. Yanıtlar, şakaklarıma vuruyordu, gelgelelim kan doluydu kafamın içi, tek sözcüğe izin vermeden koşturuyordu beni. Uzatılan topu bir basket topu gibi durdurdum, hızla sıyrıldım aradan, koştum ve bir sayı.

Waverly'den Spruca'e çıkan uzun düzlük (Hillside'a giden ikinci yol). Uzunca bir düzlük, sarp, dimdik Spruce'a varıyor. İşte o sokak indi aşağı mahalleye. Yürürken, hepsi önümden geçtiler. Bense tepeye, Foxes'a, büfeye koşuyordum aldatmaca vermeye. Giysilerini sokakta değiştir, kara bir takım elbise giy. Kara yapağı.

Dört yol ağız, dünya tümüyle görünüyor buradan. Ta alt kesimlerine kadar.

RICHARD BRAUTIGAN: (1935 - , San Francisco, California.) Brautigan, hiçbir kalıba sokulamayan ele avuca sığmaz birtakım metinler yazıyor. Onun amacı da okuru, «yaşamı tehdit eden gelişme»ye karşı uyarmak ve dördüncü boyutu zorlamak. Kimi zaman bıyık altından gülerken, kimi zaman da düpe-düz kara yergiye yönelerek «Ben **brautiganlar** yazıyorum,» diyor. Belirtelim : **brautiganlar** yazanlar çoğalıyor gün geçtikçe.

CLEVELAND ARDIYESİ

Son günlere kadar Cleveland Ardiyesi üstüne bilgilerim, oradan alışveriş eden birkaç arkadaşımın duyduklarına dayanıyordu. İçlerinden biri, kocaman bir pencere satın almıştı : çerçevesi, camı dahil birkaç dolara. Alımlı bir pencere.

Arkadaşım sonradan, Portrero Tepesi'ndeki evinin yan duvarında bir delik açıp pencereyi oraya oturttu. Şimdi San Francisco Şifa Yurdu, boydan boya ayaklarının altında.

Öyle ki, koşuşların ta içlerini görebiliyor, nice sayısız okunuştan Grand Canyon misali aşınmış eski dergilere bile göz gezdirebiliyor. Kara kara kahvaltıyı düşünen hastaları bile duyabiliyor : *Şu sütün de nefret ederim* ve akşam yemeğini düşünen hastaları : *Şu fasulyadan da nefret ederim*, sonra geceleyin, hastanenin dev tuğladan yosun kümelerine dolanarak umutsuzca, ağır bir boğuluşa sürüklenişini izliyor.

O pencereyi Cleveland Ardiyesi'nden almıştı.

Bir başkası, Cleveland Ardiyesi'nden demir bir çatı satın aldı, çatıyı döküntü bir steysına yükleyerek Big Sur'e götürdü, sırtına vurup bir dağın yamacına taşıdı. Çatının yalnızca yarısıydı taşıdığı. Kır sefası değil, dile kolay. Sonra Pleasonton'dan bir katır satın aldı, George adında. Çatının öteki yarısını yamaca George taşıdı.

Aslında katır, olanlardan hiç hoşlanmıyordu. Bir kere, at sinekleri yüzünden epey kilo vermişti, vadideki yaban kedilerinin kokusunu alınca hırçınlaştığından, doğru dürüst otlayamıyordu. Arkadaşım, George'un doksan küsur kilo verdiğini söyledi gülerek. Herhalde Livermore Vadisi'nde Pleasanton dolaylarındaki verimli şarap yöresi, Santa Lucia dağlarının yabanıl yamaçlarından çok daha sevimli görünmüştür George'a.

Arkadaşım, dev bir şöminenin yanına kurulmuş bir kulübede oturuyordu, bir zamanlar, 1920'lerde, şöminenin yerinde bir malikâne yükseliyormuş, ünlü bir erkek sinema oyuncusununmuş.

Malikâne, daha Big Sur yolu açılmadan yapılmış. Karıncalar gibi sıraya dizilmiş katırların sırtında dağlardan aşmış, zehirli meşeye, at sineklerine ve alabalığa mutlu yaşamın görüntülerini getirmiş.

Malikâne, Pasifik'e bakan tepelerde, dağlık bir burunda yükseliyordu. 1920'lerde para, daha da uzak görüşlüydü elbet, bir eğilip baktığınızda, balinaları, Havai adalarını, Çin'deki Kuomintang'ı görebiliyordunuz.

Malikâne yıllar önce yandı kül oldu.

Ünlü oyuncu öldü.

Katırları sabuna dönüştüler.

Metresleri, kırışıkları ve sarkan etleriyle karga yuvalarına döndüler.

Günümüzde yalnızca şömine ayakta duruyor. Hollywood'a adanmış bir tür Kartaca anıtı kimliğiyle.

Birkaç hafta önce, arkadaşın çatısını görmek için uğradım oralara. Hani derler ya, bu fırsatı taş çatlasa kaçırmazdım. Bana kalırsa çatı, tam anlamıyla bir kevgirdi. Yani Bay Meadows'da düzenlenen bir yarışta, bu çatıyla yağmur birlikte yarışsalar, ben hiç kuşkusuz yağmura oynardım, kazancımı da Seattle'daki Dünya Fuarı'nda çarçur ederdim.

Cleveland Ardiyesi ile kişisel deneyimse, iki gün önce, Ardiye'de elden düşme bir alabalık çayının satışa çıkarıldığını duyduğumda gerçekleşti. Hemen Columbus Caddesi'nden 15 no'lu otobüse atladım ve oraya ilk adımımı attım.

Otobüste, arkamda iki zenci oğlan oturuyorlardı. Chubby Checker ve Twist'ten söz ediyorlardı. Bıyığı olmadığından, Chubby Checker'ı on beş yaşlarında sanıyorlardı. Sonra, kırk dört saat süreyle hiç durmadan twist yapan birinden söz ettiler, adam sonunda George Washington'u Delaware'den geçerken görmüş de pes etmiş.

«Twist yapmak diye buna derim ben oğlum,» dedi çocuklardan biri.

«Kırk dört saat durmadan twist yapabileceğimi hiç sanmam aga,» dedi öteki. «İnsanın içi dışına çıkar.»

Kapanmış bir Time Benzin İstasyonu ile bitişiğindeki yine kapanmış bir «elli sente kendi arabanı kendin yıka»yıcısının önünde otobüsten indim. Benzin istasyonunun yanında bir tarla uzanıyordu. Savaş sırasında bu alanı bir konut projesi kaplıyormuş boylu boyunca, tersane işçilerini kapsamına alacak biçimde tasarlanmışmış.

Time Benzin İstasyonunun öte yanında da Cleveland Ardiyesi vardı işte. Oraya kadar yayan gidip elden düşme alabalık çayına bir göz atmak istedim. Cleveland Ardiyesi'nin upuzun ön camı, ilânlar ve satılık mallarla doluydu tepeleme.

Bir ilânda 65.00 dolarlık bir kirli çamaşır etiketleme makinesi reklâmı görölüyordu. Makinenin asıl fiyatı 175.00 dolarmış. Amma indirim ha!

Bir başkasında, biri yeni, biri eski elden düşme iki-üç tonluk kaldıraçların reklâmları göze çarpıyordu. Acaba elden düşme bir alabalık çayını kaldırmak, kaç tonluk kaldıracın işiydi.

Başka bir ilânda şöyle yazıyordu :

**AİLE ARMAĞANLARI MERKEZİ,
AİLENİN TÜM BİREYLERİ İÇİN
ARMAĞAN ÖNERİLERİ.**

Cama, ailenin tüm bireyleri için yüzlerce ıvır zıvır yığılmıştı. *Babacığım, Noel'de senden ne istiyorum, biliyor musun? Ne istiyorsun oğlum? Bir banyo dairesi. Anneciğim, Noel'de senden ne istiyorum, biliyor musun? Ne istiyorsun Patricia? Azıcık çatı kaplama malzemesi.*

Hısımlar için cengel-işi hamaklar, sevgili dostlar için toprak çanaklarda bir dolar on sentlik toprak rengi boyalar, neler neler yoktu.

Büyük bir ilânda şöyle yazıyordu :

SATILIK ELDEN DÜŞME ALABALIK ÇAYI
GÖRMEDEN
ASLA KARAR VERMEYİN

İçeri girdim, kapının yanında satılan gemici fenerlerine baktım. Derken bir satıcı seyirtti, tatlı bir sesle sordu, «Size yardım edebilir miyim?»

«Lütfen,» dedim. «Şu satılık alabalık çayınızı merak ediyordum. Biraz bilgi verebilir miydiniz? Nasıl satıyorsunuz çayı?»

«Bir ayaklık* parçalar halinde satıyoruz. Yani dilediğiniz kadar az alabilirsiniz, isterseniz, elimizde kalanı kapatabilirsiniz. Bu sabah bir adam geldi, 563 ayak aldı. Yeğenine doğum gününde armağan edecekmiş,» dedi satıcı.

«Tabii, çavlanları ayrı satıyoruz, ağaçları, kuşları, çiçekleri, bitkileri, eğreliotlarını falan da ek bir ücret karşılığında. Böcekleri bedava veriyoruz, yalnız müşterinin en az on ayak uzunluğunda çay alması koşuluyla.»

«Çayın fiyatı ne?» diye sordum.

«Ayak başına altı dolar on beş sent,» dedi. «İlk yüz ayak için böyle. Ondan sonra ayak başına beş dolara düşüyor.»

«Kuşlar kaç?» diye sordum.

«Tanesi otuz beş sent,» dedi. «Tabii elden düşme kuşlar. Hiçbir güvence veremiyoruz ki.»

«Peki çayın genişliği ne kadar?» diye sordum. «Yanılırmıyorsa, uzunluğuna göre satış yaptığınızı söylemişsiniz?»

«Evet,» dedi. «Boya göre satıyoruz. Eni, beş ayakla on bir ayak arasında değişiyor, Ama en için ek ücret ödemeniz gerekmez. Gerçi büyük bir çay değildir ama çok sevimlidir.»

«Ne tür hayvanlarınız var?» diye sordum.

«Kala kala üç geyiğimiz kaldı,» dedi.

«Yaa... Ya çiçekler?»

«Çiçekleri,» dedi, «düzineyle veriyoruz.»

* ayak : 30,48 cm, kadem. (Çev.)

«Çayın suyu duru mudur?» diye sordum.

«Beyefendi,» dedi satıcı. «Bu müessesede suyu bulanık bir alabalık çayı satabileceğimizi aklınızdan bile geçirmemelisiniz. Daha taşımaya karar vermeden önce sularının pırıl pırıl akıp akmadığını gözden geçiririz.»

«Nereden geliyor bu çay?» diye sordum.

«Colorado'dan,» dedi. «Nasıl da özenle getirttik, bilemezsiniz. Bugüne kadar bir tek alabalık çayına bile zarar vermedik. Kristal gibi kaldırırız hepsini.»

«Herhalde bütün müşteriler bu soruyu soruyorlardır, ama balık durumu nasıl çayda?»

«Çok iyidir,» dedi. «Çoğu, Alman bozu dediğimiz türden-dir, ama birkaç tane alacalı da var.»

«Alabalık kaçta acaba?»

«Alabalıklar çayla gidiyorlar,» dedi. «Şansa bağlı tabii. Payınıza kaç tane düşeceğini, iriliklerini önceden kestiremezsiniz ki. Yalnız şunu söyleyeyim, çayda balık avı çok iyidir gerçekten, mükemmeldir diyebiliriz. Hem yemle hem iğneyle,» dedi gülümseyerek.

«Çay nerede şimdi?» diye sordum. «Bir göz atmak isterdim de.»

«Arka tarafa,» dedi. «Şu kapıdan çıkın dosdoğru, sağa kıvrılın, dışarı çıkana kadar sapmadan yürüyün. Çay, boy esası üzerinden bölümlere ayrılıp istiflenmiştir. Gözünüzden kaçmayacaktır. Çavlanlar yukardadır, elden düşme tesisat bölümünde.»

«Ya hayvanlar?»

«Geri kalan hayvanlarımız, taptaze çaydan çıkmadırlar. Rayların yanındaki yolda kamyonlarımızı göreceksiniz. Sağa dönüp yolu izleyin, kereste yığınlarını geçin. Hayvanların ağılı oradadır, arsanın bitiminde.»

«Teşekkürler,» dedim. «Önce çavlanlara bakacağım galiba. Benimle gelmeniz gerekmez. Siz yolu anlatın, ben kendim bulurum.»

«Peki efendim,» dedi. «Bu merdivenlerden çıkın. Bir takım kapılarla pencereler göreceksiniz, sola dönünce de elden düşme tesisat bölümüne varacaksınız. Buyurun kartımı, yolda başınız sıkışırsa.»

«Peki,» dedim. «Zaten şimdiden büyük yardımınız dokundu. Çok teşekkür ederim. Bir dolaşayım bakayım.»

«Yolunuz açık olsun,» dedi.

Yukarı çıktım, binlerce kapı vardı o katta. Yaşamım süresince hiç bu kadar çok kapıyı birarada görmemiştim. Bu kapılarla koskoca bir kent kurabilirdiniz. Kapikent. Yalnızca pencere kullanarak küçücük, sevimli bir semt kurabilecek kadar çok pencere de vardı. Camburgaz.

Sola dönüp arka tarafa yürüdüm, inci renginde solgun bir ışık geliyordu. İçerlere doğru yürüdükçe ışığın parıltısı arttı, derken kendimi elden düşme tesisat bölümünde, yüzlerce kenef arasında buldum.

Kenefleri raflara dizmişler. Beş kenef yüksekliğinde raflara beş sıra kenef diziliyordu. Üstten vuran ışıktaki, tıpkı Güney Denizinde geçen filmlerin Dev Uğursuz İncisi gibi ıslık ıslık parlıyorlardı.

Çavlanlar, duvara yığılmışlardı. Bir-iki ayak aşağılara düşen künden tutun, on onbeş metre aşağılara akanlara kadar bir düzine kadar çavlan.

Hele bir çavlan vardı ki, en az altmış ayak uzunluğundaydı. Büyük çavlanların bazı yerlerinde tarifnameler vardı, parçaları yeniden birleştirirken nasıl bir yöntem izlemeniz gerektiğini belirtiyorlardı.

Çavlanların hepsine fiyat etiketleri yapıştırılmıştı. Çaydan daha pahalıydı çavlanlar. Çavlanlar, ayak başına 19.00 dolara gidiyordu.

Bir odaya girdim, mis gibi kokan keresteler, yığının tepesinden vuran başka renkte bir gün ışığında, tatlı sarı bir ısıltıyla yanıyorlardı. Odayın ucunda yapının eğimli çatısının altına düşen gölgelik yerde, üstleri tozla kaplı yığınla küvet ve yığınla ördek duruyordu, bir de on yedi ayak uzunluğunda, ikiye katlanmış, şimdiden tozlanmaya yüz tutmuş bir başka çavlan.

Çavlanlardan göreceğim kalmamıştı, şimdi aklım alabalık çayındaydı, satıcının dediklerine uyup yapının dışına çıktım sonunda.

Ah, bu alabalık deresi gibi bir şey görmemiştim yaşamım süresince. Çeşitli boylara ayrılıp ayrı ayrı istiflenmişti : On ayak,

on beş ayak, yirmi ayak v.b. Bir kutu dolusu da çay kırpıntısı vardı. Kırpıntılar ipe sapa gelmez boydaydılar, yarım ayaktan tutun birkaç ayağa kadar.

Yapının bir duvarına hoparlör yerleştirmişlerdi, tatlı bir müzik sesi geliyordu. Bulutlu bir gündü, ta tepelerde martılar halkalar çizerek uçuyorlardı.

Çayın arkasında kocaman ağaç ve çalı denkleleri duruyordu. Ekmeli branda bezleriyle kaplıydılar. Denklelerin iki ucundan taşmış üst dallarla kökler görünüyordu.

İyice yaklaşıp çayın çeşitli boylarını inceledim. Birkaç alabalık gördüm. Bir de cins bir balık. Dipteki kayaların çevresinde sürünen karavideler gördüm.

Güzel bir çaya benziyordu. Elimi suya daldırdım. Soğuktu, hoşuma gitti.

Dolanıp öte yana geçmeye, hayvanlara bakmaya karar verdim. Demiryolunun yanında kamyonların durduğu yeri gördüm. Yolun ta başındaki ağıla varana kadar aşağı doğru yürüyerek kereste yığınlarını geçtim.

Satıcı haklıymış. Hemen hemen hiç hayvan kalmamış ellerinde. Tek bol olan şey, sıçanlardı. Yüzlerce sıçan vardı.

Ağılın yanbaşı, elli ayak yüksekliğinde kocaman, tel örgülü bir kuş kafesi duruyordu, çeşit çeşit kuşlarla doluydu. Kafesin tepesinde, yağmur yağdığında kuşlar ıslanmasın diye, bir parça branda germişlerdi. Ağaçkakanlar, yabani kanaryalar, serçeler.

Alabalık çayının istif edildiği kısma dönerken, yolda böcekler çıktı karşıma. Prefabrike, çelik bir yapıdaydılar, yapının bir ayak karesi, seksen sente satılıyordu. Kapının üstünde bir tabelâ vardı :

BÖCEKLER.

J. P. DONLEAVY : (1926 - , Brooklın - New York.) İki oyunuyla 1961/62 yıllarında yaratıcı sanatlar ödölünü aldı. Tüm eleştirmenlerce malzemesinin sınırlılığı ve ürünlerinin tek-düzeliğı açısından yerilirken, kimilerince de incelikten uzak "hatta kaba saba" ama çarpıcı humoru ve şiirselliğıyle yüceltiliyor.

FRANZ F

Boston'un Batı Yakasında, Elderberry sokağında otururdu ve ön yanda bir dükkânı, arkada da sıcak suyu akmayan bir dairesi vardı. Bodrum katında bir adam şarap yapıyordu ve ekşi kokusu döşeme tahtalarının arasında yukarıya yayılıyordu. Mutfak biçimsiz, küçük ve karanlıktı, Franz ne zaman ışığı yaksa, bir sürü karaböcek lavabonun üzerinden kaçışıp duvarın içinde bir yerlerde yok oluverirlerdi.

Ufacık oturma odasında, Franz'ın üzerinde uyuduğı, duvara çakılı bir divan vardı. Duvar boyunca birkaç raf ve daha ötede küçük bir odada bir yatak daha vardı. Dar sokaktan geçenlerin bakışlarını engellemek için tüm pencerelerde hasır pan-curlar. Yerde kocaman tüylü bir halı. Yalnız bir karakoldu bu. Yapının geri kalan bölümlerinde ve bazen de sokağın her iki yanında çıkan gürültülü kavgalar sayılmazsa.

Herhangi bir sabahın altısında, uyuyamadığı zamanlar, Franz sokak boyunca çalan çalar saatleri dinlerdi ve bu hüzünlü aygıtların zil sesleri açık pencerelerden dışarı taşardı. Sonra duşunu yapar ve her sabah sekiz ellide kâğıtlarını çantasına, kahvaltısını da midesine yerleştirip yola çıkardı.

Evlerin arasına dallarını sızdıran eciş bücüş bir iki ağacı olan dar bir sokak, Elderberry. Fiyatları beyaz yağla pencere-lere yazılmış kiralık daireler. Bazı yapılar yıkılmış, arabaların

park ettikleri boş arsalar oluşmuş. Irmağa doğru yürüyor Franz F, çantasını sallıyor önünde, boştaki koluyla da çöplerin üstünde çiçek gibi açılveren sinek bulutlarını kovuyor yüzünün önünden. Irmak kenarında bir esinti, bir su parlaklığı, bir erken sabah yeşilliği vardı.

Bazen hastanenin arkasından, iki büyük ve karanlık kapısı olan kızıl tuğladan bir yapının önünden geçirdi. Kapılar açıksa, basamakların yanında tekerlekli bir sedye boş dururdu. Ve bazen de bir cenaze evinin kara kamyonu çıkardı, dar sokaktan geçen arabaları durdurmak için bir adam belirerek önünde. Bu geniş kapıların üzerinde, Franz'ın yolun karşı yanından yürürken içerisini görebildiği pencereler vardı. Geniş bir odanın duvarları boyunca raflar, sıra sıra şişeler, şişeler. Bu yoldan gittik bir sabah.

Hastane ırmağa dek uzanıyordu. Ve burada çimenlikler, ağaçlar, ve yapının yüksek balkonlarıyla perdeli pencereler vardı. Tekerlekli sandalyede oturmuş okuyan biri. Ve dışarıda yapının girişinde hep birkaç uzun, pahalı araba park etmiş dururdu. Yüreklendirirdi bunlar insanı. İçeride, pırıl pırıl giriş yerinde parlak bir kabul masası. Ve bastonlu ve kürklü yaşlı kadınlar merdivenleri şoförlerinin yardımıyla çıkarlardı.

En sıcak günlerde, burada, ırmak kenarında, serinlik olurdu. Taptaze meşe ağaçları yolların üzerini gölgeler. Geceleri, ırmağın karşısındaki fabrika parlak neonlar yakar, yakamozlanarak yanıp sönen. Cumartesi Pazarları yelkenliler çıkar. Beyaz, tek kanatlı kelebekler.

Hastanenin ötesinde hapisane vardı. Hangisinde olmanın daha iyi olacağına zor karar verilirdi hep, hastane mi hapisane mi. Ama işi ciddi olarak düşündükten sonra Franz hapisaneyi yeğledi. Hiç olmazsa ırmak kenarında ve Charles sokağı istasyonundan bir adım ötedeydi. Duvarı aşip kaçabilirsem, kitle taşıma araçlarına yakın olduğunu bilmek iyi bir şey. İstasyon basamaklarını çıkarken, Franz katı, yalnız bir insandı, Viktorya dönemi giysilerinin içinde. Trende yerini hep bir bayana verirdi. Bunu yapmak, dünyada her işin iyi gittiği duygusunu verirdi ona. Uzun boylu, at suratlı kızlar olurdu sık sık yolculuk eden, ince bacaklarını genellikle üstüste atıp kucaklarında ki-

tap okuyan. Franz işe gitmek için erken çıkmışsa, Harvard Alanı'nda durup kahve içirdi. Asfalt üzerinde mavi lastik pabuçların çıkardığı yaz günü gürültüsüne üniversite yapılarının uyardıkları günün bu hoş saatinde. Büyük bir değişiklik, Elderberry Sokağı'nın kapalı karanlığından bu açık, geniş yapıların arasına çıkmak. Öğrencilerin parlak, gülümseyen dişlerini görmek. Trenin bu son durağa değişik bir havayla girmesi. Tünelin apak, temiz duvarları. Gazete satıcısı. Tartı ve çiklet makinelerinin bile büyüleyici bir temizliği vardı. Ve burada seksen beş kilo geliyor ve çikletini buradan alıyordu.

Franz F alanın az ötesindeki bir yapıda çalışıyordu. Bir kütüphaneyi andırıyordu yapı. Saçları ensesinden sıkıca tutturulmuş, girdiğinde selâm veren, genç, sarışın bir kadının oturduğu bir kabul masası vardı. Kasketini çıkarıp hafifçe eğildi, şöylece. Onu kasıntı sanacağından azıcık korkarak. Ve giysilerini namuslu olamayacak kadar Eski Dünyalı sanacağından. Her sabah önünden geçerken, zeki bakışı yüzünden kendisine bir soru sormasını isterdi. Ama yüzü hep ne mutlu ne de mutsuzdu ve adı Lydia'ydı.

Bacaklarını ezbere biliyordu. Uzun bilekler üzerine düğümlemiş düzgün kaslar ve ayak parmakları hafif yayık. Her bir gözünün kenarına kendisine bir Çinli güzelliği veren birer çizgi çizmişti. Sessizliği onun uzak ve biraz ters olduğunu düşündürüyordu. Ama yanından geçerken her sabah, durumun pek kötü olmadığını düşünüyordu Franz F.

Merdivenleri tırmanıp iki geniş pencerenin sokağa baktığı odasına girip çantasını uzun tahta masanın üzerine açmak. Titrek birer kancaya benziyordu çilli, yorgun, gri elleri. Bugün de öbürleri gibi, ve belki de gelecekteki bütün günler gibiydi. Pencereye gitmekte, ardına dek açmakta, dirsekleri kenarına dayayıp sokağa ve karşıdaki terzi dükkanına bakmakta bir damla umut vardı. Okul çağının alacalı günleri vardı ömür boyunca dışarıda, göğün altında, yaz gelirken.

Sabahlar büyüyüp öğlen oldukça, odacılar üzerleri istatistiklerle dolu sarı kâğıtlar getiriyorlardı. Kalemıyla bunları satır satır izliyor, birbiriyle ilintili olanların listesini çıkarıyordu. Bu listeden başka listeler çıkarılacaktı. Ve bu listelerden de, yapı-

nın üst katındaki bir başka odada, durumları daha yüksek olan kişiler bir sonuca varacaklardı. Yalnız bir yaşamdı bu işyeri. Sık sık görülmeyen bir iki tanidik, kapıdan kafalarını uzatıp bir dakika sohbet ederlerdi belki. Bu yüzleri okurken bir duygu gelirdi insana, sanki gel de dövüşelim diyorlarmış gibi. Ama soğuk bakışı karşısında çekiliyorlar, bir iki şaka edip yola çıkıyor, daha etkin kişilerle görüşmeye gidiyorlardı. Huzursuz edici bir duygu Franz'da, onu entrikalarla işinden edecekleri konusunda.

İşinden olmaktan da önemli sorunlar vardı. Yıllardır, Franz bir kadınla ilişki kurmak istiyordu. Senin beni, benim seni sevdiğimiz o hikâyelerden biri. Güzelce başlardı hep. Bu hafif, mavi geceler için, gömleği, iç çamaşırları, ince ceketı tertemiz, hazır beklerdi. Kız uzun boylu, kokulu, ve belki de sosyeteden. Ve çağrısının kabul edileceğini düşünmek yıkıcı bir şeydi. Gizemli bir yan vardı kadınlarda, temizliğin kapılarını zorlayan. Onları Bach Dörtlüsüne çağırınca, öğleden sonra çiçek gönderilirdi. Sık sık da, evlerine gittiğinde, çiçek, sapı üzerinde solmuş, yakasına iğneli dururdu : solgun, üç dolarlık bir askıntı.

Bu buluşmalarda, Charles ırmağının çimenli kıyıları boyunca bir taksi gezintisi yaparlardı. Dimdik oturup ilginç yerleri gösterir. Ve hayretler eder kızın üstündeki güzel giysilere. Bir tavlama sahnesi ayarlamak için ne deneyler geçmiştir bu yaşamda. Aile bağlarını kesip, ne denli karaböcek işgalinde olsa da, kendi yuvasının gizliliğine atarak kendini. Şöyle bir uğrayıp güreşi bozacak arkadaşlar da yok. Ama konserden sonra birlikte birer kahve içme önerisi eve dönme isteğiyle karşılanıyor. Görev kutsallığıyla eve götürme, ön kapıya yürüyüş, şapkanın çıkması, eğilme, iyi geceler. Kapının kapanışı, yürüyerek uzaklaşma ve kızın rahatlamış iç çekişini nerdeyse enseinde duyma.

Bu gecelerden birinde, Elderberry Sokağı'ndaki dükkân bir caresizlik kuyusuna dönüştü. Karanlığın ağırlığını hafifletecek hiçbir şey yok. Belki duşu açmak, karaböcekleri kovalamak. Dışarı çıkıp bir barın önünden geçerek bir içki içmeyi düşünmek, içerideki ekşi suratlı tehditkâr adamları görünce köşe-

deki bakkaldan bir şişe bira almak. Bakkalın paranın üstünü kaçınılmaz bir biçimde iki sent eksik vermesi. Ondan sonra da her zamanki Aa afedersiniz numarası ve iki sent istenmeye istenmeye, teker teker avuca bırakılıyor.

Bu korkunç Cumalardan sonraki Cumartesiler, Franz gömleği ve kravatıyla hapisanenin yanından ırmağa seğirtir, gazeteciden bir New York Times gazetesi almak için. Charles Sokağı boyunca, dinlendirici tuğla duvarın yanından. İçerisi huzur dolu olsa gerek, içerisi böylesine yumuşak görüldüğüne göre. Telli pencerelerin ardında uzun boylu, at suratlı kadınlar, gölgelerden fısıldıyorlar kocalarına, sevgilim, gel öp beni. O olsa, cilâli döşemenin üstünden kadının ağızına koşarken düşüp kafasını kırar.

Ve bu Cumartesi sabahı, saçlarını okşayan bıçkın bir rüzgâr ve koltuk altına sıkışmış gazetesiyle Franz, parka yöneldi. Dev ağaçlardan oluşan bir vaha. İngiliz yününden battaniyelere sarılı ihtiyar, tirit bacaklı kadınlar banklarda büyütlemlerle okuyorlar. Köprülerin altından kuğu kayıklar arkalarında köpükler bırakarak ve sessizce havuzdan havuza geçiyorlar.

Bugün bütün banklar doluydu ve Franz ağacın çevresindeki yuvarlak banka yöneldi. İki kişi geçiyor, herbirinde bir buldog. Çocuk arabasında ikiz gezdiren bir mürebbiye. Oturup, bacak bacak üstüne atıp, çoraplarını çekip, ölüm ilânlarına açtı gazeteyi Franz. Önemli ölümleri okudu. Cenazecinin, çalışırken, kafasının kelinin penceresinin üst yarısından görebildiği Elderberry sokağının sıcak günleri gibi değil bu. Gazetedeki ölümler boşuna ölmediler.

Franz, ağacın arkasından gelen sözleri duydu. Kafasını kaldırıp sonra gazetesine döndü gene. Sözleri gene işitti ve gene döndü. Bir kızın yukarıdan aşağıya sallanan ayağıyla ayak bileği. Gazetesine döndü gene. Bir kez daha duydu sözleri ve karnı sızladı. Bunlar eski, sıradan, nerdeyse anlamsız sözlerdi; Kibritiniz var mı.

Ağacın arkasına doğru eğilerek Franz bu kişinin görebildiği kadarına, Bana mı soruyorsunuz, dedi. Evet, dedi kız, galiba. Franz, kibriti yoksa da, fırlayıp Charles ve Beacon Sokaklarının köşesindeki büfeden bir kutu satın alıp, hazır yan-

miş, eli alevi koruyarak ve koşarak dönebileceğini düşündü. Bu düşüncenin doğurduğu yanık kötü çarptı Franz'ı ve bir kahkaha attı. Kız öne doğru eğilip sordu, Ne oluyor diye. Franz gazetede okuduğu bir şey olduğunu söyledi. O da, İyi ama, kibritiniz var mı, dedi.

Hüzün yayıldı Franz'ın suratına. Elleri yaşları tutmak için birer fincan gibi uzandı gözlerinin altlarına. Kibriti yoktu. Sesi de yok oldu. Gerçekten köşedeki büfeye kadar koşmak, olacak iş değildi. Bundan önce dehşete düşürdüğü tüm kadınlar gibi, bu da o dönene dek gitmiş olacaktı. Kibrit almak için bu acele koşuyu bir kibarlık, çağdaş bir şövalyelik eylemi olarak geçiştirebilirdi. Ne yazık, kız bunu delilik sanacaktı. İşte burada kalakalmış, oturduğu yere kök salmış, yüreğinin her atışıyla ölmekteydi.

Ötürmüş, gazetesi bir elinde sımsıkı, dizleri iyice ayırık ve ayakları dümdüz yerde. Cumartesi, öğle yemeğinden önceki saat. Tanrım, ağacın öbür yanına ne demeli. Okulda böyle günler olurdu, öğretmenlerin soruları düşlere hızla çarparlardı. Ve dut yemiş bülbül gibi oturulurdu.

Ve o ses gene, Sizi rahatsız ettiysem özür dilerim. Ayağa kalktığını duydu. Bir dalcığın üzerine basan bir ayak. Ve Franz, Gitmeyin, dedi.

O parkta, Franz oturup Arlington Sokağı'na doğru konuşurken, kız Boylston'a doğru konuşuyordu. Açık havada bir günah çıkarma yeri. Konuşma sürdükçe Franz'ın sesinin titreşmesi artıyor. Dünyanın öbür ucundan geldiğini söyledi kız. Bu açıklama şaşırttı Franz'ı. Ama geldiği yer Yeni Zelanda'ydı ve Franz buranın adını duymuştu. Başka bir nokta da, kocasının Bostonlu olmasıydı. Bunu da duymuştu.

Amerika'yı sevmediğini ve geldiğine pişman olduğunu söyledi. Kocasını çok can sıkıcıydı. Franz da ona Boston'un güzelliklerini anlattı. Beacon tepesi, kızıl tuğladan kaldırımlar, T iskelesi ve yaşamın sessiz dinlendiriciliği. Kız da Boston'da Kuzey İstasyonu'nda tren beklemenin kendisine yettiğini söyledi.

Ayağa kalkıp ağacın öbür yanından döndü geldi, Franz'a bakmak için. Bu saçma duruma gülümsüyordu. Beaver Alanı'n-

da oturuyordu. Birisiyle buluşması gerektiğini, ama onu da ilginç bulduğunu söyledi. Franz, Hey Tanrım, yalanlar ne zaman başlayacak, diye düşündü. Ve onunla parkın girişine dek yürüdü, kız durup Beacon ve Arlington Sokaklarının köşesinde döndüğünde de arkasından el salladı. Telefon numarasını almıştı. Aramasını söylemişti, belki haftaya.

Bir Pazar günü Franz parka geldi gene. Aynı yere oturup o karşılaşmayı yeniden yaşadı. Her çakılı, her yaprağı ve her otu hatırlayarak. Keyifli şaşkınlığı içinde İngiliz yününden battaniyelere sarılı ihtiyar kadınlardan birini eğilerek selâmladı, kadın kaşlarından birinden arta kalanı kaldırdı ona bakarak.

Oturduğu daireyi pırl pırl etmişti. Sonra Boston kentinin öbür ucuna yürümüştü. Scollay Alanı'ndan State Sokağı'na geçip pazaryerlerinin canlı yaşantısında gezinerek. Ona telefon edeceği anı bekleyerek. Onu herbat sokağına, tozuna çocukların madem akıllısın, niye zengin değilsin, yazdıkları pis dükkân camekânının yakınına çağırmak için. Çocukların kafalarının içi ne kadar parlak.

Ya gelir de adresi ararken yaklaştıkça korkup vazgeçerse. Söyle ona, kütüphaneden ve Blossom Sokağı'nın eskimiş ağırbaşlılığından geçerek gelsin. Kapıda bir şeyler diyebilir, sözle bir kibarlık edebilir. Telefon parlatılmış, mutfağın hemen dışındaki sekiz köşeli masanın üstüne yerleştirilmişti, biraz renk kaptırdı belki bu döküntü eve.

Bütün bunlar Pazar günü hesaplandı. Sonunda Franz'ın saatlerce T İşkelesinin ucunda oturup Boston Körfezi'ni seyrettiği bir gün. Buranın bodur çalırla, acaip kızılderililerle dolu olduğu zamanlardan kalma sesler ve görünümeler. Ve bir kamyon sürücüsü gelip, Burası San Francisco Körfezi'nin yanında halt etmiş, demişti. Oradan daha yeni geldim.

Ve Pazartesi de gündelik işlerin sürmesi, fazladan bir fincan kahveyle bir çörek dışında. Öğlen saatinde karşıdaki terziden yeni bir gömleğin alınışı ve kabul memuresinin yanından geçerken gömleğin kitap gibi tutulması. Ve o gece Elderberry Sokağı'na dönünce bir duş ve yarım saatlik kararsızlıktan sonra söylenecek sözcüklerin bir kâğıt parçasına yazılıp telefonun üzerine duvara iğnelenmesi. Franz numarayı çevirdi.

Bir başka kızın gidip onu çağırması gerekti. Geriden bir sürü ses geliyor. Tanıdıklarının hepsi ne kadar yürekliydiler telefon başında. Kız Alo dedi, ve o da sarsak sesiyle gelip dairesinde bir kahve içmek isteyip istemediğini sordu. Sessizlik. Alo dedi. Kız Alo dedi. Ne dersiniz dedi. Hayır, dedi kız, sanmıyorum. İçindeki boşluk büyürken, Ya dedi, demek hâlâ oradasınız. Telefonu kapamadınız henüz. Ve kız, Hayır dedi, henüz kapamadım. Söyleyeceğiniz bu kadar mı. Franz Hayır, dedi, daha var. Ve kız, Hadi öyleyse, bütün gece bekleyemem dedi. Ve Franz, Bir temsile gitmek ister miydiniz dedi. Kız, Hangisine dedi. Franz, Bilmiyorum dedi, herhangi bir temsile. Ve kız, Amma da tuhaf bir çağrı, dedi. Özür dilerim ama artık gitmem gerek, allahaismarladık.

Franz usulca telefonu kapadı. Bir zamanlar zerzevat satılan dükkânında durarak. Elini alnına götürüp damlayan terleri sil-di. Kollarını göğsüne dolayıp sıkı sıkı tuttu kendini ağlarken.

Bir hafta boyunca Franz kimseyle konuşmadı. Öğle yemeği için hazırladığı sandöviçlerini Widener Kütüphanesi'nin basamaklarının önüne götürerek herkesin önünde yedi. Bürosunun kapısını kapadı, başını da sarı kâğıtların üzerine eğik tuttu. Akşam üzerleri, Elderberry Sokağı'nın kapalı yalnızlığına dayanamayarak Cabridge sokaklarında yürüdü. Ve bir gece de sırtı dimdik, küçük bir kalabalığın peşine takılarak bir bilet aldı ve bir temsile gitti.

Ertesi sabah dişleri denetli, gözler ilerde işe geldiğinde kabul memuresi zıncı diye durdurdu onu. Hey, dedi. Franz döndü ve kız masasının arkasından çıkıp geldi, dün gece Şair Tiyatrosu'nda onun arkasında olduğunu söyledi. Sert ve uzak bir bakışla Franz başını salladı, merdivenlerden yukarı yoluna gitti ve kızı orada ayakta bırakıverdi.

Elderberry Sokağı'nda gecenin gecinde Franz başını yastığa dayayarak uzanmış, üst kattan gelen ayak seslerini dinliyordu. Bugünlerde hastanenin arka sokağından geçmiyordu ve bir kez sokağın sonundaki havuza yüzmeye gitmişti. Ama büyüyen yalnızlığın penceleri-ydi hep bunlar. Widener Kütüphanesi'nin basamaklarında bir süs olmuştu artık.

Sonra bir gün, ikinci vakti, kasketi kafasında, gözleri sıfırda, kabul masasının önünden geçip eve gidiyordu. Kız yolunu kesip, Allah belânı versin, ne kadar kabasın dedi. Franz gözlerini kırptı, bir adım geriledi ve kızın çevresinden dolanmaya çalıştı. Kız, Evet dedi, çok kabasın, zaten seninle konuşmak isteyen kim. Franz, Siz istiyorsunuz, ama başka kimse istemiyor dedi.

O gece, Blossom Sokağı yakınındaki kütüphanenin yüksek tavanlı okuma odasında başı elleri arasında uzun uzun oturduktan sonra, Franz havagazını açıp kapılarla pencerelerin aralıklarını tıkamayı düşündü. Ama bulunana dek haftalar geçirdi ve bu kadar da küçük düşülmezdi. İşini bırakmayı düşündü. Bundan önce, işten atılmayı beklemişti hep. Belki Avrupa'ya dönebilirdi gene. Onun yerine mahalle fırınına gitti, merdivenlerden indi. Nemli hamur kokusu, ekmeklerin pişen kabukları, bir de ona hep sorular soran o İtalyan beyefendi vardı.

Ve bu gece fırıncı, Biliyor musunuz, bayım, siz bana hep önemli biriymişsiniz gibi görünüyorsunuz, ama hiçbir şey demiyorsunuz. Bana kim olduğunuzu hiç söylemeyecek misiniz? dedi. Franz, Evet dedi, bu akşam söyleyeceğim size. Ben bir virgülüm. Franz iki uzun ekmeği kollarına alarak merdivenlerden çıktı ve İtalyan beyefendi arkasından bağırdı, Hey, siz aktör müsünüz, diye.

Franz bir baş sarımsağı ufaladı ve tereyağına karıştırarak bir bulamaç yaptı. Uzun ekmekleri buna batırarak fırına soktu. Yalnız bir meydan okuma. Yarın trende leş gibi kok. Lydia'nın yanından geç. Ne olmayacak isim. Belki ona yalnız kaba değil, aynı zamanda pis kokulu da olduğunu söylerdi.

Elderberry Sokağı'nda ışıklar sönük şimdi. Ara sokağın seslerinin kavgalarını bitirebildikleri saat, on iki. İvedi bir karaböcek katli ve surata bir avuç su. Çarşafın altına uzanıp gözleri kapamayı denemek için. Çığırkan bir ses giriyor ara sokağa. Müşterili bir kadın. Franz hâlâ divanın üstünde. Penceresine vurulduğunu işitiyor. Hişt, sen, içerdeki, niçin hiç konuşmuyorsun. Bizlere lâyıık görmüyor kendini. Nesin ki sen. Franz hücresinden karşılık veriyor, Aktörüm.

Kadın müşterisine asılarak arka merdivenlerden çıkarken dalga dalga kahkahalar, bağılıyor, Duydun mu ne diyor o keten elbiseli pezevenk. Aktörüm diyor. Amma iş ha. Aktör değil, ibne o. Hiç kadınla görmedim onu. Duyuyor musunuz ulan beni, evdeki öbür pezevenkler. İbne o.

Uykuda, Vermont'da bir gün ikindisi, ormanlar kızıl kızıl altın renginde. Tenis oynayanlar vardı, biri de Lydia. Elini tutup, Bu gece olmaz, dedi. Ve o, usul ayaku  larına basarak odasına gidip kapısını tıkırdattı, Lydia da, Yapmamalısın, yapmamalısın, dedi. Sonra o uyurken Lydia gelip üzerine uzandı, memelerinin arasındaki mis kokusuyla. Uyanınca şimdi, ara sokağın çok ötelerinde, yukarılarda çabucacık bir mavi gökyüzü köşesi Elderberry Sokağı'nın üstünde. Franz yalvardı d  ş  n geri dönmesi için.

İşe giderken her şeyi kurdu. Lydia'ya git, hafifçe eğilerek, Dünkü bağışlanmaz kabalı  ım için ve ayrıca bu sabah sarımsak koktu  um i  in özür dilemek istiyorum, de. Sonra topuğunun üzerinde d  n  verip merdivenlerden yukarıya. Ama açık kapıdan girer girmez, Franz kaskatı, korku dolu yüreğiyle hiçbir şey demeden yanından geçti. Odasına varınca, kapının önündeki su dolabının gurultusu, sessizce yumrukladı masasını.

Her sabah tasarlıyordu, ama da   gittikçe büyüyor, tırmanılmaz oluyordu. Birdenbire, bir gün Lydia, Bunu sana niçin söylediğimi bilmiyorum, ama seni i  inden etmek için entrikalar dönmekte, dedi.

Dizleri   z  l  p yüzü k  l gibi olurken, beynine fısıldıyordu Franz durmadan, Sakin ol, sakin ol diye. Lydia'ya, Bunu bana niçin söylüyorsunuz, dedi. Çünkü sana yardım edecek kimsen yok, dedi kız. Teşekkür ederim, dedi Franz, ve gözlerindeki ya  lar görünmesin diye dönüp merdivenlerden   ıktı.

Hep gelirdi bu an. Saat gibi. Yaşamı tam bir düzene girmiş, işlerken, onu kapıdışı etmek için bir olurlardı. İstatistikleri karıştırdığından değil. Ya da kuralları     nedi  inden. Ama işe ne geç, ne erken geldiği için, usulca eğildiği için, kendine göre giyindiği ve yaşama o soğuk gözleriyle baktığı i  in. Dediklerini yapıyordu. Bazen insanı bu yüzden öldürebilirler bile.

Ama kovulmanın verdiği olağan korku dışında, yüzünün kemikleri güzel ve gövdesi alımlı bir kadının kendisine yardım etmek istemesinin tuhaflığı vardı. Evliydi ve korkacak hiçbir şeyi yoktu. Her ikindi, omuz çantasını sallandırarak tramvaya biner ve Cambridge'in ağaçlar altındaki Auburn Sokağı boyunca gider, gözden yiterdi. Çalılar arasından geçip büyük, beyaz bir eve girmek için. Çünkü izlemişti onu bir gün.

Barışmış gibiydiler. Çünkü kız bir seferinde gülümsedi ve Franz da ona gülümseyince dudaklarını yaladı. Kendini kurtarma savaşına girişemiyordu, çünkü bir kişi peşinde bir ordu vardı. Bendeniz. Ve böyle durumlarda tüyüldü ancak.

Bir Perşembe günü Franz F eşyalarını topladı. Bürosunun tozunu alıp parlattı ve şiiirini duvardan indirdi.

Gidişat
İnanılmayacak
Kadar iyiye
Tornistan
Ve kaç.

Elderberry Sokağı'na dönüş uzun bir yolculuktu. Ve bu adreste Franz serbest bıraktı karaböcekleri. Cuma sabahı doğru sokağın dibindeki havuza gidip sayaca bir sent attı. Bir saat süreyle bir fok gibi yaşadı. Çocukların bazıları niçin çalışmadığını öğrenmek istediler. Utanmazlıkları eğlendiriciydi.

Bir mektup geldi. İstifası kabul edilmiş ve iki haftalık maaşı ekli. Franz mavili yeşilli çeki bir başka zarfa tıkıp Harvard Alanı yakınındaki o güneşli yapıya postaladı. Bir kâğıt alıp bir şiiir daha yazdı. Bu şiiir lavabonun üzerine astı.

Kaçtın
Ve baktın
Ki gidişat
İnanılmayacak
Kadar berbat
Devam et.

Hafta sonunda Franz bira aldı ve bakkalın kendisini iki sent kazıklamasına izin verdi. Ama dükkândan çıkarken adam

arkasından bağırdı, Hey, neyiniz var. Hasta falan mısınız. Franz, Hayır dedi. Adam, İki sentinizi alıyorum, farkında değil misiniz, dedi. Franz, Evet dedi. Ne yapayım, dedi adam, alışkanlık.

Salı günü Franz yirmi beş sente yarım kilo böbrek aldı. Ve bunları zeytinyağında kızartıyordu. Kuşatmaya karşı dengeli bir rejim. Ve iskemlenin üzerinde durmuş, dumanı pencereden dışarı yelpazelerken kapı alındı. Basamaklarda durmuş bir zarf uzatıyordu ona Lydia.

Sana bunu getirdim, dedi. Franz zarfı aldı ve Teşekkür ederim, dedi. Demek burada yaşıyorsun, dedi kız. Evet, dedi Franz. Ve kız, İyi ama, beni buyur etmeyecek misin, dedi. Franz pencerelerden içeri sarkan gözler, yüzler gördü. Elderberry Sokağı iin büyük bir haberdı bu. Tabii, dedi, buyurun istiyorsanız.

Franz dumanların arasından yol gösterdi kıza. Oturma odasında, Lydia yatağın üzerine oturdu. Öyle tuhaf ve seçme bir adamsın İki, dedi, ömür boyu hep zararlı çıkacaksın. Niçin direnmedin. Yalnızca gle yemeğini Widener Kütüphanesi'nin basamaklarında yediğin için seni kovabileceklerini sanıyorlardı. Sonra da o eki geri gndermen ne saçmalık.

Uçup giden saat boyunca çay içtiler. Franz, Peek Frean marka bisküvileri çıkardı. Bir tabağın içine bir gl yaptı onlardan. Sana bir şeyler oldu sanki bir süre önce, dedi kız. Birden bire kimseyle konuşmaz oldun. Çok asık suratlıydın. Evet, dedi Franz, asık suratlıydım. Onun için seninle arkadaş olmak istedim, dedi kız, ama beni tersledin. Doğru, dedi Franz, tersledim. Ve Lydia bir bisküvi daha yiyip kalktı, gitmesi gerektiğini söyledi.

Franz onu zgn zgn mutfağa götürdü. Işığı söndürdü ve Lydia karanlıkta kaldı. Karabcekleri grmeni istemiyorum, dedi Franz. Ne görsem rahatsız olmam, dedi kız. Ve Franz onu kollarına alırken, yapmamalısın, yapmamalısın, dedi. Bunu daha önce de söylemiştin bana, dedi Franz ve dudaklarını kızın kulağının arkasındaki kokuya dayadı. Ve kız Cumartesi gle den sonra burada mısın, dedi.  buçukta gelirim.

Franz zarfla eki aldı, ocakta yaktı. Bir kova su alıp dknn cameknını yıkadı. Çocuklar toplandılar, Hey, ne oluyor abi. Evi güzelleştirmeye mi çalışıyorsun? Franz sokaktan aşağı

bir beş sentlik yuvarladı, çocukların kaldırım kenarında güreşmelerini keyifle seyretti.

Her sabah kalkmak, göğsünü yumruklamak, ayaklarının ucuna değmek, Tanrı'nın havasını solumak. Ön kapıyı açıp sokağa gülümsemek. Gazete alıp Charles Sokağı'nda kahve ve çörekle okumak. Ondan sonra askerce Belediye Parkı'na girip ağacın çevresindeki yuvarlak banktan yarım saat intikam almak.

Lydia sarı saçlıydı. Ve ayak parmaklarını yayarak, gövdesi içe doğru eğilmiş, yürüyerek gelecek, bodrum girişlerinin, karanlık ara sokakların, kırık camların önünden geçip kapısını çalacaktı. Ve bu Cumartesi saat üçü yirmi geçe Franz iç çamaşırlarını bir saatte iki kez değiştirmişti. Hava raporu : serin. Ve dünyanın rengi uçuk mavi. Ve elleri titriyor. Yalnız bir karakoldu bu. Telefonun yanında bir iskemle, gözler kapıya dikili.

Ve telefon çaldı. Franz bu konuşan kara aygıtı eline aldığı anda kulağında, yakından gelen boğuk bir ses duydu, Ben Lydia'nın kocasıym, diyen, ve tabancamı aldım ve seni vurmaya geliyorum.

Telefon Franz'ın elinden düştü ve hırıltılı sesler çıkararak yattı yere. Bürodaki şiirin küçük sözcükleri. Gidişat inanılmayacak kadar iyiye.

Franz kılık kilidi açtı, kapıyı araladı. Karannı vermiş olarak iskemlesine döndü. İkinci koyu kırmızı renkteydi. Kapıyı çalmaya zahmet etmesin bari. Ve bunca yıldan sonra tuhaf bir adaletti Franz'ı yok edecek olan. Franz'ın yüzü kapıya dönük, kamburu çıkmış, başı ve elleri sarkık. Belki bir üniversite mezunu tarafından vurulma onuruna erişecekti.

Kapı açılırken Franz F gözlerini yumdu ve başını yana çevirip kurşunları engellemek için ellerini kaldırdı. Adımlar yaklaştı ve bir el saçlarına dokundu ve, Tanrım, dedi Lydia. Şaka olsun diye telefon etmişim.

Çeviren : Sinan Fişek

DONALD BARTHELME : (1931 - Filadelfiya.) Gazete muhabirliği ve müze müdürlüğü gibi değişik uğraşları olan Barthelme, çağdaş Amerikan yazınında alışılmışı sorguluyor, taşlamacı tutumuyla sivrilen bir yazar.

E N A Y İ

Yazarlık belgesini alabilmek için Ulusal Yazarlar Sınavı'na hazırlanıyordu Edgar, beş saat elli dakikalık bir sınavdı bu. Odasındaydı, korkuyordu. Dünyalarca acı veriyordu ona, sınav girmek düşüncesi. İki kez girmişti önceden — aldığı sonuçlar biraz felâketli. Şimdi de, asıl soruları değil ama benzer soruları içeren bir kitaptan çalışıyordu. «Bu kez de başaramazsak ne yapacağız, bilmiyorum, Barbara.» Barbara, ütü tahatasıyla ilgilenmeye devam etti. Edgar çocuklarının küçüğüne, kemerli bornozuyla ringe çıkmaya hazırlanan minicik bir boksöre benzeyen iki yaşındaki kızına, bir şeyler söylemeyi düşündü. Edgar sınavına çalışırken hepsi odadaydılar.

«Yazılı bölümlerde çuvallıyorum,» dedi Edgar hüzünle odakakilere. «Sözlü bölümlerde çok iyiyim.» Karısının kendisine dönük sırtına baktı. «Bu kez de atlatamazsak ne yapacağız, bilmiyorum,» dedi gene. «Barb?» Ama karısı yanıtlamadı bu gizli soruyu. Kocasının iki kez girip utanç verici bir biçimde çıktığı, her girdiğinde heyecandan mosmor olduğu bu sınavı boş bir umut olarak görüyordu. Bu duruma bir daha tanıklık etmek istemiyor, bu yüzden sırtını dönüyordu kocasına.

«Sözlü bölümler,» dedi Edgar, karısını da heveslendirmeye çalışarak, «harika geçiyor. Sana bir yanıt listesi sayabilirim, sözgelimi, hepsi ezberimde. Bak, işte sana bir yanıt, sen sorusunun ne olduğunu bil.» Cinsel yönden çok çekici (yıllar önce Edgar onunla bu yüzden çıkmak istemişti), ama aslında çok

acımasız bir kişi olan Barbara hiçbir şey demedi. Düşüncelerini sessiz duran kızlarına, Rose'a yöneltti.

«Yanıt şu,» dedi Edgar. «Yanıt, Julia Ward Howe. Soru ne?»

Yanıt, Barbara'nın uzun süre karşı koyamayacağı kadar kıskırtıcıydı, çünkü sorunun ne olduğunu biliyordu. «*Cumhuriyet Marşı*'nin yazarı kimdir?» dedi. «Amerika Birleşik Devletleri'nde bunu bilmeyen bir tek yetişkin insan yoktur.»

«Haklısın,» dedi Edgar mutsuzca, çünkü yanıtın biraz daha usturuplu olmasını, karısının doğru soruyu bilememesini istiyordu. Ama karısı, evliliklerinden önce bir süre orospuluk ederek geçinmişti, burnu fazla büyürse de, Edgar hemen bu konuyu açabilirdi. «Bir tane daha denemek ister misin?»

«Edgar, bu sınava *inanmıyorum* artık,» dedi karısı buz gibi bir sesle.

«Ben de sana *inanmıyorum*, Barbara,» diye karşılık verdi Edgar.

Pişmanlık ve öfkeyle doldurdu bu sözler Barbara'yı. Bir an kocasının kafasına bir tane patlatıvermeyi düşündü, ama korktu ve o özlenen belgeyi düşlemeye başladı. Belge olunca, tüm önemli ve büyük dergilere yazabilecekti Edgar, böylece de işsizlik sigortasından ve ağabeyinden aldıklarının yerine doğru dürüst bir para girecekti eve.

«Bu Ulusal Yazarlar Sınavı'na girmek zorunda olan sen değilsin,» diye patladı Edgar. Sonra, havayı yumuşatmak için bir yanıt daha verdi: «Pala, yatağan, meç, saldırma.»

«Yanıt mı bu?» diye sordu karısı, yüzünü dönmeden.

«Tabii ya. Sorusu ne?»

«Bilmem,» dedi Barbara, bilememenin kadınsılığına dönmüş olmaktan biraz da sevinerek.

«Kesici alet adları. Çoğu kullanılmıyor artık.»

«Ondan bilememişim demek.»

«Besbelli,» dedi Edgar biraz kinle, çünkü besbelli şeyler söylerdi bazen Barbara, sırf boşlukları doldurmak için. «Arada sırada eski bir sözcük atıverirsin ortaya, kendini yenilemek için,» diye anlattı. «Eski bir sözcüktür, ama öylesine eskidir ki, aslında yeni gibidir. Ama dikkatli olman gerek. Sözcüğün

ne anlama geldiğini içerikten anlayabilmelidir okuyucu. Amaç, yalnızca kapalı olmak değildir.» Mesleğinin inceliklerini Barb'a anlatmak hoşuna gidiyordu, karısı da anlattıklarıyla ilgilenmiş gibi görünüyordu.

«Yazılı için hazırladıklarımı dinlemek ister misin?»

Acıyla, «evet,» dedi Barb, çünkü kocasının ne yapmak istediğini çok iyi anlıyordu.

«Bu, giriş bölümü,» dedi Edgar, yazılarını yazdığı sarı kâğıtları hazırlayarak.

«Adı ne?» diye sordu Barbara. Yüzünü kocasına dönmüş-tü gene.

«Ad bulmadım henüz,» dedi Edgar. «Evet, giriş bölümü şöyle.» Yüksek sesle okumaya başladı. «Y — — ilinin A — — kentinde, genç Prusya kralı II. Friedrich'in maiyetindeki Baron A — —'nın karısı olan bir Madam A — — vardı. Çok yetenekli bir adam olan Baron, en çok, Kolin savaşı sırasındaki ünlü, ama açıklanması güç yanlış yüzünden anılır: Komutası altındaki bölüğü savaşın çok önemli bir anında geri çekerek, Friedrich'in yenilgisinin en önemli payını üzerine aldı ve bu yenilginin sonucunu olarak, Prusya ordusundaki 33.000 kişiden 13.000'i şehit oldu. Madam A — —'nin gizlenmekte olduğu saray, savaş alanından pek uzakta değildi; üstelik, kocasının birliklerinin çekilmesi sarayı da tehlikeye atmıştı. O sırada Madam A — —, Yüzbaşı Orsini adlı bir subaydan, kocasının kendi eliyle ölmeyi seçtiğini ve korku verici, acımasız 'Pandur'ların, yani devşirme Macar hafif süvarilerinin, sarayın kapılarını zorladıklarını öğrendi.»

Edgar soluk almak için sustu.

Barb, hafif bir şaşkınlıkla baktı ona. «Başını sevdim,» dedi. «Her zamankinden çok sevdim, yani.» Biraz umutlanmaya başlamıştı, kocası da divanın üstüne oturdu.

«Teşekkür ederim,» dedi Edgar. «Gelişme bölümünü de okumamı ister misin?»

«Oku bakalım.»

Edgar yakınında duran bardaktan su içti.

«Bu korkunç haberi getiren adamın Madam A — —'yla olan ilişkisi ayrı bir özellikle taşıyordu. Hem sevgilisiydi, hem de değildi. Siena'lı soylu bir ailenin ikinci oğlu olan Giacomo Orsini,

gençliğinde din adamı olmak istemişti. Önceleri rahiplik etti — Roma'da, ya da büyük saraylarda iş tutan tımtırlıklı din adamlarından değildi o; ülkesinin kuzeyinde bir yerleşim merkezinde, alçak gönüllü bir köy rahibi olmuştu. Buradayken, başına tuhaf bir olay geldi. O dönemin hükümdarlarının babası olan I. Friedrich Wilhelm, Avrupa'nın en iyi ordusunun kurulmasını buyurmuştu. Küçük Prusya, bu emeli gerçekleştirebilecek sayıda adam çıkaramıyordu. Kralın adamları, tüm Avrupa'ya yayılıp, dil dökmeye ve büyük ganimetler vaadiyle kandıramadıklarını kaçırmıyorlardı. Friedrich Wilhelm, çok uzun boylulardan hoşlanırdı ve özel korunması için, o sırada alay konusu olan, ama gene de gözüpek ve görkemli bir görünümüleri olan dev gibi adamlardan oluşan bir birlik kurdurmuştu. Rahip Orsini'nin kısmetsizliğiyle uzun boylu, etkileyici görünüş ve davranışta olması — ve bir gün, elinde hacıyla, ayininin başındayken kaçırıldı...»

«Çok heyecanlı bu,» diye araya girdi Barb, gözlerinde gerçek bir zevk ve şevkle.

«Teşekkür ederim,» dedi Edgar ve okumasını sürdürdü.

«... ve on yıl süreyle Devler Birliğinde görev aldı. Friedrich öldüğünde, diğer bazı ekonomik kısıtlamalar çerçevesinde, Devler Birliği de dağıtıldı. Ama asker yaşamına alışmış, hatta gönül vermiş olan eski rahip, genç kralın ordusuna yeniden, yüzbaşı rütbesiyle yazıldı.»

«Tarihsel yönden doğru mu bu?» diye sordu Barbara.

«Bilinen gerçeklerle çelişmiyor,» dedi Edgar.

«Baron A — —'nın maiyetine atandı; dolayısıyla, sık sık Baron'un evinde bulunduğundan, kocasından çok daha genç bir kadın olan, olağanüstü güzellikteki Inge'yle, yani Madam A — —'yla, başbaşa buldu kendini. Aralarında büyük bir yakınlık doğdu, ama bu yakınlığın bir özelliği vardı: ne Orsini beklenen sonuca ulaştırdı bu yakınlığı, ne de Madam A — — bu yakınlığın varlığını açığa vurdu. Ama ikisi de bu yakınlığın bilincindeydiler, ve birlikte olmaktan gizli ama büyük bir haz duyuyorlardı. Aralarındaki durumun gene de üzücü bir yanı vardı, çünkü bu konudaki tüm içedönüklüğüne karşın Orsini, kendisine büyük yardımları dokunmuş olan, dürüst ve saygıde-

ğer bir adam olarak bildiği efendisi Baron A — —'yı, karısına aşık olduğunu kabullenmekle, küçük düşürdüğü kanısındaydı. Böylece Orsini, efendisinin bugüne dek tam ve uyumlu olan, ama şimdilik, az da olsa, üzerine gölge düşmüş aile yaşamının çevresinde dolanan bir çakal gibi görüyordu kendini.»

Küçük Rose, ak sabahlığının içinde ayakta duruyor, böylesine uzun süre, böylesine heyecanlı ve titrek bir sesle konuşan babasına bakıyordu.

«Oysa Baron, genç karısıyla yakışıklı Sienalı arasındaki, şimdilik donuk durduğu söylenebilecek, şehvetten habersiz değildi. Sonunda gerçekte olduğundan çok daha ileri gittiğini sandığı bu ilişki, Baron'u korkunç bir suç işlemeye itti: Komutası altındaki o çok önemli birlikleri Kolin'den ileri sürmemesi — ki tarih bu yüzden onu çok katıca yargılamıştır — ne bir taktik yanlış, ne bir tembellik sonucuydu; tersine, istenerek gerçekleştirilmiş bir eylemdi ve amacı sarayı, dolayısıyla da orada birlikte olduklarını sandığı sevgilileri pandurların vahşetine teslim etmektir. Sözde intiharına gelince, o da acı bir şakaydı: yaşamını gizlice başka bir yerde sürdürdü.»

Edgar sustu.

«Çok hareketli,» dedi Barbara, beğenerek.

«Sonunu okuyayım mı sana?» diye sordu Edgar.

«Sonunu mu? Bitti mi bile?»

«Sonunu okumamı istiyor musun?» diye sordu gene Edgar.

«Evet.»

«Sonunu yazdım, ama ortası yok,» dedi Edgar, biraz utanarak.

«Ortası mı yok?»

«Sonunu okumamı istiyor musun, istemiyor musun?»

«Evet, oku sonunu,» Bu haber, ortasının olmadığı haberi, bir an için düşlediği o güzel apartman dairesini siliyordu kafasından.

«Son paragraf şöyle :

«Bu olaylar sırasında, Kolin yenilgisini unutmak isteyen Friedrich, Berlin'deki sarayında bir flüt sonatı besteledi. Eleştirmen Guilda, bu sonatın George Philip Telemann'ınkilerden daha kötü olmadığını söyler.»

«Alaycı ve düşündürücü,» dedi karısı bilgiche.

«Evet,» diye onayladı sabırsızca Edgar. Patlamış mısır kadar değişken bir adamdı.

«Ama ortası ne olacak?»

«Ortası yok!» diye gürledi Edgar.

«Aralarında bir şey olması gerek — Inge'yle şeyin — adı neydi?» diye sürdürdü karısı. «Yoksa hikâye olmaz.» Karısına bakarak şöyle düşündü : Evkadınlığını giymiş sırtına, ama gene de sokak kokuyor. Oysa çocuk kusursuzdu, başarılı kişilerin çocuklarından ayırt edilmesi olanaksızdı.

Sonra Barb, arkadaşlarından birinin başından geçen bir olayı anlatmaya başladı. Arkadaşı olan kızın bir adamla ilişkisi olmuş, kız gebe kalmıştı. Adam, cehennemin dibi acaba böyle bir yer mi diye görmek için Sevilla'ya gitmiş, kız da aynı anda Chicago'da çocuğunu aldırmişti. Sonra da adamla konuşmak için bir uçağa atlayıp oraya gitmiş, sokaklarda dolaşıp eski kiliseleri gezmişlerdi falan. Sonra ilk girdikleri kilisede, tam ayın yerinde, çiçeklerle kaplı ufacık, bembeyaz bir tabut görmüşlerdi.

«Banal,» buyurdu Edgar.

Karısı onu kurtaracak bir başka öykü bulmaya çalıştı.

«O diplomayı almam gerek!» diye bağırdı Edgar birden, korkuyla.

«Bu yazdıklarınla Ulusal Yazarlar Sınavı'nı geçebileceğini sanmıyorum,» dedi Barb üzümlere, çünkü kocasıydı ama, gereksiz yere üzmemek istemiyordu onu. Ama gerçeği söylemeliydi. «Ortası olmadan, yani.»

«Belgeyi alsaydım bile büyük yazar olamazdım,» dedi Edgar.

«Görüşlerin biliniyordu. Önemli birisi olurdun.»

O sırada yitik oğulları girdi odaya. Yitik oğulları iki buçuk metre boyundaydı ve her biri ayrı bir istasyona ayarlı iki yüz transistörlü radyodan oluşan bir pelerin vardı sırtında. Bir bakışta hem Portland'ı, hem Meksika'nın Nogales kentini işitebiliyordu insan.

«Kuru yok mu evde?»

Barbara, Eastman Kodak şirketine filim göndermek için yapılmış sarı-kırmızı bir teneke kutudan esrarı çıkardı.

Edgar, üzerine geniş, çığırtkan bir yapı gibi eğilen korkunç, iri oğlunu azarlamanın yolunu düşündü. Ama hiçbir şey gelmedi aklına. Herhangi bir şeyi düşünmek, onun ötesinde bir şeydi. Anlıyorum onu. Ben de bu dertleri çekerim. Bitişler kaçamaktır, ortalar hiçbir yerde bulunmaz, ama en kötüsü başlamak, başlamak, başlamak.

Çeviren : Sinan Fişek

HUBERT SELBY, JR : (1928 - , Brooklyn - New York.)

Bir eleştirmene göre Selby okurunun yaşadığı dönemde New York kentinde varolan gerçekten canlı bir cehennemin asıl yüzünü görmek istediğini varsayıyor. Olanca çöküntüsü, şiddeti ve inanılmazlığıyla.

ÖYLESİNE BİR GÜN

Çünkü ademoğlunun başına gelen, hayvanların da başına gelir; ve başlarına gelen şey birdir; biri nasıl ölürse, öteki de öyle ölür; hepsinin soluğu birdir; dolayısıyla adamın hayvana üstünlüğü yoktur; çünkü her şey boştur.

(Vaiz Kitabı, Bap 3 : 19)

Tezgâh boyunca ve iskemlelerin üstüne dağılmışlardı. Bir gece daha, Brooklyn asker üssü yanında Yunanlının döküntü sabahçı lokantasında sıkıntılı bir gece daha. Arada sırada bitli piyadenin biri ya da bir denizci gelip hamburger yer, müzik dolabını çalar. Ama hep allahın belâsı köylü şarkıları. Yunanlıya o plakları kaldırtmayı denediler ama hayır dedi. Gelip para harcıyorlar. Bütün gece oturuyorsunuz bir bok almıyorsunuz. Dalga geçme Alex! Burda harcadığınızla emekli bile olursun. Hassiktirin. Taksi parası çıkmaz sizden.

Müzik dolabında 24 plak. İstedikleri 12 plak onların olsun ama öbürleri üstten gelen müşterilerin. Biri gelip Lefty Frazell'in ya da bir başka boktan herifin plağını çaldı mı inlerler, el işaretleriyle (amma da hıyar herif haad!) sokağa çıkarlar. 2 serseri direk dipleriyle araba çamurluklarına 25'lik sallayıp kumarlıyorlar. Ilık, açık bir gece, bitirimce sağ ayağı sürerek ve küçük daireler çizerek yürüyorlar, sigaralar ağızlarından sarkıyor, spor gömlek yakalarının arkası kalkık önler indirilip yuvarlanmış. Gözler kısıyor. Tükürülüyor. Geçen arabalara bakılıyor. Arabalar tanınıyor. Marka. Model. Yıl. Beygir gücü. Enjeksiyon. V-8. 6, 8, yüz silindir. Bol beygir. Bol kromaj. Kızıl turuncu arka lambalar. Yeni Pontiac'ın ızgarasını gördün mü? Nefis be. Ama

karı araklanmaz. Karı araklayacaksın Plymouth'dan kralı yok. Bok ye. Buick gibi kavrayamaz yolu. Bir Roadmaster'in olsun, cynasızlara nal toplatırsın. Kaptırabilirsen. Düz yol. Viraj. Ekersin polisi. Dynaflo. Hidramatik. Kaptıramazsın ki. 100 metre gitmeden enselerler. Yeni 88 olsun altında, enseleyemezler. Kökledin mi koltuktan fırlıyorsun. Harika Makine. Bir şeyler çalmak yok artık. İş için en iyisi. En iyisi Pontiac gene de. *Satın* alacak olsam. Çamurlukları uzat, ızgaraya lambalar, Cadillac cant kapakları, kıcına da hayvanî bir anten taktın mı... daha güzelini bulamazsın namussuzum. Bok yer. Üstü açık 47 Continental'in eline su dökemez. Kralın kralı. Yukarda gördük ya bir tane geçen gün. Allah!!! Ayağı boklu köylüler hâlâ nara atıyorlardı içerde, onlar da konuşup yürüyorlardı, yürüyüp konuşuyorlardı, gömleklerle pantolonları düzelterek, sigaralar parmak ucuyla sokağa atılıyor — görecektin makinayı. Krem rengi, lastikler beyaz kenarlı. Öyle bir aletin tepesini indirip bir de kara gözlükleri geçirip tatlı giyindin mi, paçoza döve döve kovan başından atamazsın anladın mı — her sözden sonra yerdeki çatlağı nişanlayıp kaldırıma tükürerek, avuçlarıyla saçlarını düzelterek tavukgötlerini ittirip yerli yerine vurdurup, parmak uçlarıyla bir saç kaldı mı acaba kötü mü sarkıyor diye yerleştirerek — Obie'deki Kıyak gömlekleri görsen. Pırıl pırıl gabardind. Lan o camekândaki parlak mavi kadifeği gördün mü? Evet evet. Geniş yakalı tek düğme — ne yapılır böyle bir gecede? Depoda iki damla benzin var, dolduracak mangır hak getire. Sonra olsa da nereye gidersen — tek düğme bir takımın olacak. Olmazsa gardrobun eksik sayılır. Evet ama o yeni şal yakaya bayılıyorum. Spor ceket diye giysen bile harika — ve şamata sürüp gitti, kimse de aynı heriflerin aynı şeyleri söylediğini farketmedi, biri de yeni bir terzi bulmuş, en kral pantolonları 14 papele yapan, peki ya Lincoln'un süspansiyonu; arabaların geçişini seyrettiler sert bakıp tükürerek; sonra bu kırıyı kim düzdü, öbürünü kim; sonra biri cebinden ufak bir fırça çıkarıp süet pabuçlarını temizledi ellerini birbirine sürüp çekidüzen verdi kendine ve biri yazı-tura attı, yere düştüğünde de bir başkası üstüne ayağını bastı yerinden kımıldamadan, saçlarını karıştırdılar, ayağını çekerken siktirik herif dediler ona ve tarağını çıkardı saçları düzelince de gene karıştırıldı

ve çok bozuldu ve herkes çok güldü sonra başkalarının saçları karıştırıldı sonra birbirlerini ittiier sonra biri daha itti biri de tıp oynayalım Vinnie başlasın dedi, Vinnie de tasikime, başlarım olacak dedi ve çevresine toplandılar o da ağır ağır döndü kafasını daha hızlı çevirerek yumruklayanları yakalamak için, yakaladığı ortaya geçsin diye, böğrüne bir yumruk yedi döndü, gene vurdular sonra 2 yumruk daha geldi bir de böbreklerinden yedi iki büküm oldu da güldüler birden döndü gene ve mideye yedi bir tane ve düştü ama parmağıyla gösterdi vurarı ve ortadan çıktı, halka olanların arasında durdu bir dakika, soluğunu tuttu, sonra yumruk atmaya başladı ve Tony'ye vurduğunda daha da iyileşti, çaktırmadan böbreğine, ve Tony yavaşlayıp birkaç dakika sopa yedi sonra parmağıyla Harry'yi gösterdi, siktirlan dedi Harry de, görmedin sana vurduğumu. Ama ortaya itildi gene ve Tony bekleyip omurgalarına bir kondurdu ve oyun bir 5 dakika falan daha sürdü ve Harry hâlâ ortadaydı, iniyor neredeyse dizlerinin üzerine çökmüş, onlar da giydireyorlardı dumadan ama sonra sıkıldılar ve Yunanlının yerine aöndüler, Harry hâlâ ikibüküm öbürleri de kenefe yıkanmaya gittiler.

Yıkayıp soğuk sular çarptılar boyunlarına yüzlerine sonra havlu görevi yapan pis önlükte temiz bir yer bulmak için dövüştüler, kapıdan bağıırıp canına sıctığının Alexinin onlara bir havluyu bile çok gördüğünü söyleyip aynanın önünde yer kapmak için itiştiler. Sonunda lokantanın ön yanındaki büyük aynanın önüne çıkıp saçlarını tarayıp üst yapıp gülüp Harry'yle dalga geçerek rahatladılar ve yayıliverdiler. Ayağı boklu köylüler siktirip gidince Alex'e bağırdılar radyoda biraz müzik çalsana diye. Müzik dolabına niye para atmıyorsunuz? İstediginizi dinlersiniz. Hadi be sen de kafa ütüleme. İş tutsanıza. Paranız olur o zaman. Hop, ağzının dediğini kulağın duysun. He ya, sövmek yok, Alex. Bir iş bulsanıza pis serseriler. Serseri de kim? He ya, kimmiş serseri? Bağıırıp güldüler Alex'e o da oturup tezgâhın başına gülümsedi sonra biri uzanıp radyoyu açtı, barbar bağıran bir saksafon bulana dek oynadı düğmeyle Alex de ona cehennem dibine dedi o da tezgâhı yumruklayıp bu ne biçim servis dedi Alex de Jambonlu yumurta ister misin deyince yumurtanın çatladığını görmeden hiçbir

bok yemeyeceğini söyledi, Alex güldü siktir diye, ve ağır kahve makinesinin başına gitti, güldüler Alex de onlara iş tutmalarını söyledi, durmadan serseri gibi sarkıp duruyorsunuz buralarda. Pişman olursunuz bir gün. Yakalanacaksınız günün birinde sonra içemeyeceksiniz bu güzel kahveleri. KAHVE Mİ???!!! Ulan sidikten beter bu be. Bulaşık suyu versen daha iyi. İçersiniz gene günün birinde. Bok içerim. Sizleri şikayet etmeli. Belki kafa dinlerim biraz. Ulan biz olmasak sen geberirsin Alex. Sarhoşlardan kim korur sonra seni. Bak n'e çok yarıyoruz işine. Başınız belaya girecek günün birinde. Görürsünüz. İşiniz gücünüz itlik. Ohooo Alex. Konuşma böyle yaaa. Bombok ediyorsun adamı. Valla Alex yaa. Kalbimizi kırıyorsun...

Alex taburesine tünemiş sigara içip gülüyor onlar da sigara içip gülüyorlardı. Arabalar geçerken kimisi motorun sesinden markasını bulmaya çalışıyor sonra doğru bildim mi diye gidip bakıyor, bilmişse omuzlarını dikleştirip horozlanarak dönüyor. Arada bir sarhoşun biri geldiğinde bağııyorlardı. Alex kaldır kıcını da müşteriye bak, ya da adama, bas git kardeşim zehirlenmeden Alex'in eşek etiyile boktan kahvesinden diye, Alex de pis çaputu alıp tezgâhta müşterinin önündeki yeri silip Buyurun efendim, ne istediniz deyince Ulan bize niye hiç efendim demiyorsun, Alex de gülümseyip sarhoş bitirene dek taburesine oturup sonra ağır ağır parayı gelip alıp kasaya attıktan sonra gene taburesine dönünce, Sussanıza yahu iyi müşterilerimi kaçıyorsunuz diyor, ama onlarla birlikte gülüyor, izmariti ağzından tükürüp topuğuyla eziyor; ve arabalar durmadan geçiyor ve sarhoşlar durmadan geliyor ve gökyüzü pırıl pırıl yıldızlarla dolu ve ay çıkmış ve hafif bir yel esiyor ve limandaki römorkörlerin sesi, düdüklerinin huuuuuu ötüşü limanın karşısından yüzerek geliyor, 2. caddeyi aşıyor, ve ortalık durgun ve sessizken feribotları yanaştıran vinçin sesi, madeni sesler çıkararak iskeleye hafifçe toslayan bir feribotun gürültüsü... ama sıkıntılı bir akşamdı, herkes züğürt, kapıdan dışarı sigaralarını fırlatıyorlar, aynaya gidip düzenlenip taranıyorlar, birisi radyonun sesini yükseltiyor, kızların birkaçı geliyor, oğlanlar gömleklerinin belini düzeltiyorlar kızların masasına giderken, Rosie Freddy'ye sarılıyor, arada sırada düdüğü bir

karı, yarım dolar istiyor ondan Freddy de sikirtgiti çekip uzaklaşıyor taburelerden birine oturuyor. Kız yanına oturuyor. Freddy çocuklarla konuşuyor, kız da arada sırada bir şeyler söylüyor ama duymazlıktan geliyor Freddy. Taburesinin üzerinde biraz kımıldandı mı kız kalkmaya hazırlanıyor, oturdu mu o da oturuyor. Freddy ayağa kalktı, pantolonunu düzeltip ellerini ceplerine soktu, ağır ağır kapıdan çıkıp köşeye yürüdü. Rosie 20 santim sağından ve 20 santim arkasından izliyor onu. Elektrik direğine yaslanıyor Freddy, kızın suratının yanbaşıdan bir tükürük sallıyor. Sen sülükten de betersin be. Sülükten kurtulmanın yolu var. Senden kurtuluş yok. Bize bu numaraları yapma lan pezevenk. Dün akşam birkaç dolar vurduğunu biliyorum. Sana ne? Zaten bitti paralar. Bir paket sigaram bile yok. Bana ne, baban mıyım senin? Ağzına sıçtığımın âdi herifil! Git rahibe anlat derdini, kafamı ütüleme. Fena ütülerim kafanı pezevengin oğlu, ve Freddy'nin apışarasına bir tekme sallıyor ama Freddy dönüp bacağını kaldırıyor sonra kızın suratına bir tokat yapıştıyor.

Mahalle meyhanelerinden birinde iki orospuya içki ısmarlayıp orospular da iki denizciye kaçınca kavga çıkarıp dışarı atılan üç sarhoş güneyli piyade üsse dönüyorlardı. Rosie'nin çığılığını işitince durup baktılar, şaplağı yiyip sendelediğini, Freddy'nin kızın gırtlığına sarıldığını gördüler. Ye onu yavru, Sokakta karı düzülür mü lan, öğretmediler mi... Gülüştüler bağııştılar, Freddy de Rosie'yi bırakıp döndü bir an baktı onlara ve gidip analarınızı sakin pamuk tarlası kaçkını pezevenkler, ananızı düzmeyen bir siz kalmışsınız diye bağırdı. Askerler gülmeyi kesip sokağı geçerek Freddy'ye doğru yöneldiler. Ciğerini oyarız lan senin, zenci dostu kuzeyli. Freddy bağırdı, Yunanlının yerinden fırladılar öbürleri. Erler çıkanları görünce dönüp üsse doğru kaçmaya başladılar. Freddy arabasına atladı, öbürleri de arabaya atladılar; üstüne tırmandılar, çamurluklara tutundular, sokak boyunca erlerin peşinden gittiler. İki tanesi nizamiyeye doğru koştu ama biri panikleyip tel parmaklığın üzerinden atlamaya çalıştı, Freddy de arabayla ezmeye uğraştı onu ama er araba tam parmaklığa çarpacakken bacaklarını yukarı çekti. Çocuklar çamurluktan atlayıp erin sır-

tına sarıldılar, alaşağı ettiler, er arabanın kaputuna çarptı, yere yuvarlandılar birlikte. Çevresinde halka olup tekmelemeye başladılar. Asker yüzüstü yatıp suratını kollarıyla örtmek istedi ama yan döndüğünde apışarasına bir tekme yedi, sonra birisi kulağına bastı topuğuyla, asker bağırdı, ağladı, tam yalvarmaya başlarken çat bir ayak vurdu ağzına, Canına yandığının pamuk tarlası kaçkını, sert bir tekme de kaburgalarına gelince hafif döndü, bir dizinin üstüne doğrulmaya çalıştı ama birisi öne bir adım atıp mide boşluğuna bir tekme oturtunca yanüstü devrildi gene, dizleri havada, kolları karnında kavuşmuş, solumaya çalışıyor; bağırmaya başlarken ağzını dolduran kanlar hırıldadı, çenesinden aşağı aktı biraz, sonra sarsılarak kusmasıyla fışkıriverdi ağzından, birisi ayağıyla askerin suratını itti kusmuk gölünün içine, kanlar küçük çizgiler oluşturdular, bir iki kabarcık, inleyip ıkınırken er, çocukların pabuçları da vurup duruyordu canınayandığının orospu çocuğunun böbrekleriyle kaburgalarına ve asker başı kusmuğun içinde sarsılarak inleyince çizgileri bozuyordu ve bir kusmuğun birazı ağzına dolunca da öksürüp öğürdü ve ağlamaya başladı gene bağırmaya çalıştı gene ama kusmuktan ve çocukların haykırışlarından işitilmedi ve Freddy şakağına bir tekme patlattı, çıyanpezeveengin gözleri yuvarlandı oyuklarında, kafası kusmukları çalkalayıp küt diye vurdu yere bayılırken sonra biri Aynasızlar diye bağırdı, arabanın içine, üstüne doluştular gene ve Freddy arabayı çevirmeye çalıştı ama polis arabası yolunu kesti ve aynasızlar silâhlarını çekerek çıkınca Freddy arabayı durdurdu çocuklar da arabadan çıkıp ağır ağır yolun karşısına geçmeye başladılar. Polisler duvarın önüne dizdiler çocukları. Eller ceplerde, omuzlar yuvarlak, başlar öne eğik beklediler, dik durdular polisler üstlerini ararken, sonra gene döndüler bir önceki duruşlarına tavırlarına.

Pencerelerde kafalar belirdi, kapı aralıklarından barlardan insanlar çıkıp ne oluyor yahu diye sormaya başladılar polisler de Susun ulan hepiniz diye bağırdılar sonra neler döndüğünü sordular. Çocuklar omuz silkip mırıldandılar. Polislerden biri bağırmaya başlamıştı, bir inzibatla kaçan iki er, aralarında üçüncü arkadaşlarını tutmuşlar, başı sallanıyor, ayakları yeri

sürüyor, çekerek getirdiler. Polis onlara dönüp sordu, burada neler dönüyor diye. Allahınbelâsı yankiler arkadaşımızı geber-teceklerdi neredeyse, başlarıyla ortadaki baygın arkadaş'a işa-ret ederek, başı bir yana devrilmiş, yüzüyle üniformasının önü kan ve kusmuk içinde, kafasından kanlar akıyor; Freddy iri parmağıyla gösterip polise bir adım yaklaştı, Bir şeyi yok bunun. Numara yapıyor. Çocuklar hafif başlarını kaldırıp Freddy'ye baktılar, birkaçı kıkırdadı, Amma da yürek var herifte diye fı-sıldadı biri. Polis askere bakıp, numara yapıyorsa gördüğüm en iyi artist dedi Freddy'ye. Kıkırdamalar arttı, birisi güldü. Polis Kesin lan dedi. Söyleyin bakalım, neler dönüyor burada. Erler bir şeyler anlatmaya başladılar ama Freddy bağırarak araya girdi. Karıma hakaret ettiler. Hey allahım dedi birisi, Freddy de gözlerini dikti erlere birşeyler desinler de yalancınınpezeven-gini yapıştırıversin diye. Polis karısının nerede olduğunu sordu, Burada işte dedi Freddy. Rosie lan! Gel buraya! Rosie gitti yanına, bluzu sarkmış, saçları topak topak, Freddy'nin şama-rından dudak boyası bulaşmış yüzüne, kirpikleri birbirine ya-pışmış, kat kat eski makyajın arasından sivilcelerin başları beyaz beyaz parlıyor. Köşede durmuş konuşurken bu üç dey-yus gelip karıma açık saçık laf atmaya başladılar ben de sus-malarının söyleyince üstüme yürüdüler. Doğru değil mi? He ya. Hakaret ettiler bana pis — Ulan pis orospuuu. Sana haka-ret işler mi, işler mi ulan??? Freddy erin üstüne yürüdü ama polislerden biri copunu vuruverdi midesine, Ağır ol diyerek. Sen de ağzını topla, asker. Ulan siz kuzeyliler hep birsiniz. Zen-ci dostu pezevenkler. O kadar işte. Polis bir adım yaklaşıp çe-nesini kapamazsa deliğe tıkacağını söyledi, seni de arkadaşını da. Er gözlerini kaçırana dek baktı ona, sonra kalabalığa dö-nüp Olayı gören var mı diye sordu, herkes herşeyi gördüğünü bağırdı, Güneyliler başlattılar olayı çocuğun karısına hakaret ettiler sonra da dövmeyle kalktılar, Tamam tamam kesin dedi polis. Askerlere dönüp üsse gitmelerini arkadaşlarına baktır-malarını söyledi sonra Freddy'yle öbürlerine dönüp basıp git-melerini söyledi ve Sizi dövüşürken bir daha yakalarsam ka-fanızı patlatırım sonra da — Hey, bir dakika, Polis döndü, in-zibat geldi yanına. Bu iş burada bitmez memur bey. Bu adam-

ların bazı yasal hakları var onları hatırlatmak da benim görevim. Bu serserilerden davacı olmak isteyebilirler. Nesin lan sen? Avukat mı? Hayır efendim, görevimi yapıyorum ve bu adamlara bazı hakları olduğunu hatırlatıyorum. Tamam, hatırlattın işte, şimdi bas git üssüne dön, uzatma. Bu mahalledeki barların askerlere yasak olduğunu biliyorsun. Evet efendim, biliyorum ama — Aması maması yok. İnzibat bir şeyler söyleyecek oldu, destek için askerlere döndü, ama üssün yolunu tutmuşlardı bile, ikisi üçüncüyü sürüyerek götürüyorlar, yaralının kafasından dökülen kanlar kaldırmı lekeliyor.

Çıkanlar kapılardan barlardan içeri girdiler gene, kafalar pencereleden içeri kaçtı. Aynasızlar arabaya atlayıp gittiler, Freddy'yle çocuklar da Yunanlının yerine girdiler gene, sokak sessizleşiverdi, yalnız römorkörlerin sesiyle arada sırada geçen bir arabanın gürültüsü; birkaç adım öteden, kan lekeleri görünmüyordu bile.

Sağa sola çarpa çarpa helâya girip yıkandılar, gülüştüler birbirlerini dirseklediler, Freddy'yle şakalaştılar, sular atıldılar birbirlerine, ayakkaplarında çizik var mı diye baktılar, metrelerce tuvalet kâğıdı çekip ıslak topaklarını birbirlerine savurdular, birbirlerinin sırtına vurdular, gömleklerini düzelttiler, öndeki aynaya gidip saç taradılar, yakalarının arkasını kaldırıp uçlarını indirip yuvarladılar, pantolonlarını düzelttiler.

Parmaklıktan alaşağı ederken gördünüz mü lan herifin suratını? He ya. Orosu çocuğu altına edecekti korkudan. İt kopuk takımı. Hişt lan Freddy, karnın nasıl? Aynasız iyi geçirdi sana. Siktirsin. Polislerin ağzına sıçayım...

Günün birinde başınız belâya girecek çocuklar. Hep kavg, hep kavg. Ne demek yani Alex. Freddy'nin karısını koruyoruk o kadar. He ya, Rosie'ye hakaret ettiler. Bağırıp ayaklarını yere çarpıp masaları tezgâhı yumrukladılar. Alex sırtıp Scata dedi. Pişman olacaksınız günün birinde. Bir iş tutsanıza. Hop, ağzını topla Alex. He ya. Evli bayanların önünde ağzını bozma. Gülüp yayıldılar tezgâh boyunca ve iskemlelerin üstüne. Durmadan dalga geçiyorsunuz. Başınız belâya girecek bir gün. Aman Alex böyle konuşma allahını seversen. İcimizi burkuyorsun. Evet yaa, kalbimizi kırıyorsun...

Çeviren : Sinan Fişek

AMERİKAN HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ

Derleyen: Tomris Uyar

Yitik Kuşak

Gertrude Stein, Dorothy Parker, F. Scott Fitzgerald,
Ernest Hemingway

Geçiş Dönemi

Thomas Wolfe, John Steinbeck, James T. Farrell,
William Saroyan

Güneyliler

Katherine Anne Porter, William Faulkner, Langstone Hughes,
Eudora Welty, Carson Mc Cullers, Truman Capote,
Flannery O'Connor

Kent ve Yakın Taşra

Henry Miller, James Thurber, Vladimir Nabokov,
Bernard Malamud, Saul Bellow, J.F. Powers, J.D. Salinger,
Shirley Jackson, James Purdy, Nelson Algren, John Updike,
Paul Theroux

Yenilikçi Yazın

John Cheever, Kurt Vonnegut Jr., James Baldwin, John Barth,
Imamu Amiri Baraka, Richard Brautigan, Hubert Selby Jr.,
Donald Barthelme, J.P. Donleavy